Яке наше призначення у цьому світі?

Посібник для лідера

І побачив Бог усе, що вчинив.
І ото, вельми добре воно!

Буття 1:31

www.kraynebo.com
Видавництво «Крайнебо»
Львів, Україна

Тимоті Дж. Келлер | Пресвітеріанська церква Відкупителя | 2009

УДК 27-242.5-277(07)
К 342

ЯКЕ НАШЕ ПРИЗНАЧЕННЯ У ЦЬОМУ СВІТІ?

ПОСІБНИК ДЛЯ ЛІДЕРА

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Усі права збережені. Відповідно до обмежень щодо авторських прав, жодну частину цього матеріалу не можна відтворювати в будь-який спосіб або зберігати будь-яким засобом без дозволу *Пресвітеріанської церкви Відкупителя (Redeemer Presbyterian Church* 271 Madison Ave., Suite 1600 New York, NY 10016)

www.kraynebo.com
Видавництво «Крайнебо»

Переклад українською мовою.
Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо»

Версія 1 – 1 серпня 2018 р.

© 2009 Тимоті Дж. Келлер
та Пресвітеріанська церква Відкупителя
© 2018 Видавництво «Крайнебо»

ISBN 978-617-7601-35-6

Зміст

Заняття 1	**Створення**	5
Заняття 2	**Створення, праця і відпочинок**	15
Заняття 3	**Створення і культура**	27
Заняття 4	**Створення і подружнє життя**	37
Заняття 5	**Втрачений рай. Частина 1**	49
Заняття 6	**Втрачений рай. Частина 2**	59
Заняття 7	**Родина гріха, родина благодаті**	67
Заняття 8	**Покарання і благодать**	77
Заняття 9	**Відновлення творіння**	87
Заняття 10	**Місто людей, місто Бога**	95
Заняття 11	**Покликання Аврама**	105
Заняття 12	**Аврам і Лот**	117
Заняття 13	**Божа присяга**	125
Заняття 14	**Бог, Який бачить**	135
Заняття 15	**Наш завітний Бог**	145
Заняття 16	**Приятель Бога**	155
Заняття 17	**Покарання на Содом**	165
Заняття 18	**Ісаак та Ізмаїл**	175
Заняття 19	**Ісаак і його сини**	185
Заняття 20	**Яків і благословення**	195
Заняття 21	**Небесна брама**	203
Заняття 22	**Нова родина Якова**	213
Заняття 23	**Яків бореться з Богом**	225
Заняття 24	**Значення безкоштовної благодаті**	235

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Створення

Заняття 1 | Буття 1:1–2:3

ВСТУП

Надто просто читати перші розділи Книги Буття і цікавитися тільки сучасними питаннями: «Чи під час створення світу доба тривала 24 години?», «Як давно відбувалися ці події?», «Це історія чи міф?», «Як це узгоджується з сучасними поглядами науки та еволюції?» Це, безперечно, *важливі* запитання, і з Буття 1–11 ми можемо дізнатися певні факти, які їх стосуються. Однак ми не надто багато почерпнемо з тексту, якщо будемо запитувати те, на що цей текст не повинен був містити відповідь. Відверто кажучи, в Бутті йдеться про щось набагато глибинніше, ніж просто біологічне походження життя на Землі. Ця книга дає відповіді на запитання: «Що таке людина?», «Навіщо ми тут?», «Яке наше ставлення до природи та світу?». По суті, перший розділ Книги Буття не стільки дає відповіді на запитання, ЯК відбувалося створення світу, скільки говорить про те, ДЛЯ ЧОГО. І це, зрештою, значно важливіше.

Примітка: Цього тижня ми будемо вивчати і відкривати цю тему, але на наступному занятті більше зосередимося на обговоренні створення світу, еволюції і значення вислову «образ Божий».

1. **Прочитайте Буття 1:1–3. (а) Земля була «пуста та порожня» (в. 2) до чи після того, як Бог почав творити (в. 1)? Чому це важливо? (Євреїв 11:3 допоможе відповісти на це запитання). (б) Що сказано у віршах 2–3 про «засіб», за допомогою якого Бог завжди творить?**

Взаємозв'язок між віршами 1 і 2

Є щонайменше 3 шляхи для розуміння взаємозв'язку між віршами 1 і 2.

Найменш вірогідне тлумачення протиставляє другий вірш першому. По суті, цей підхід зводиться до: «На початку Бог створив небо та землю, але згодом земля стала пуста, порожня і темна, тож Богові довелося повернутися та знову створити її». Такий погляд часто називають «теорією розриву». Він утверджує думку про те, що 6 днів повторного творення відбулися через багато років після початкового творення, за яким відбулася глобальна катастрофа. Дехто намагається «втулити» у цей «розрив» між віршами 1 і 2, наприклад, динозаврів. Однак ця точка зору не має жодних граматичних підстав. По-перше, на початку другого вірша немає слова «але». По-друге, перекладати слово «була» як «стала» – невиправдано. Це приклад того, як ми можемо намагатися витиснути з тексту відповіді на запитання, на які він не був призначений відповідати. І все ж, ця теорія має багато прихильників.

Більш правдоподібна інтерпретація цього уривку пропонує читати другий вірш як вставне речення до тієї частини, яка закінчується у вірші 3. Згідно з цим підходом, текст перекладають так: «Коли Бог почав творити (земля була

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

безформна і пуста), Бог сказав…». Граматичні особливості не виключають такої можливості, але це звучить не дуже природно. До того ж, у такому разі мусимо запитати: «Якщо Бог не створював на Землі початкову матерію, то звідки вона взялася? У Посланні до євреїв 11:3, а також у багатьох інших уривках йдеться про те, що до того, як промовив Бог, Всесвіту взагалі не існувало. (Також див. Івана 1:3, Колосян 1:16, Римлян 11:36). Якби Земля на той час уже існувала, тоді виходить, що Бог не створив абсолютно все, а це поставило би під сумнів Його абсолютну могутність і владу.

Найбільш імовірне пояснення цього уривка полягає в тому, що другий вірш є наслідком першого. Цей погляд пропонує перекладати наведений уривок таким чином: «Бог створив небеса і землю. Але після первинного акту творення, Земля все ще залишалася безформною і порожньою. Далі Бог продовжив промовляти…»

Якими є засоби створення?

Два інструменти, за допомогою яких відбувалося створення, були «Дух Божий» і Слово Боже («і сказав Бог»). Дивовижно спостерігати, як упродовж усієї біблійної історії Дух і Слово завжди діють спільно. Біблія каже, що християни народжуються згори Духом (Івана 3:5), але також говорить, що вони народжуються згори Словом (1 Петра 1:23). Сказано, що ми «сповнені Духа» (Ефесян 5:18), але також ми покликані бути сповненими Слова (Колосян 3:16). В обох випадках результати, по суті, є рівноцінними. У створенні світу і відновленні спасіння Дух і Слово є нероздільними, вони оживляють усе, що позбавлене життя. Якщо наша віра базується лише на Слові, вона буде раціональною, сухою і догматичною; якщо ж віра зосереджена тільки на Дусі, вона буде надто емоційною, інтуїтивною, безформною і незрозумілою. Бог ніколи не дає життя і зростання без одночасної участі як Слова, так і Духа.

2. Швидко переглянувши перший розділ Книги Буття, Ви помітите, що текст містить багато повторів і закономірностей. (а) Які слова, фрази та ідеї повторюються найчастіше? (б) Яку ширшу закономірність у повтореннях простежуємо в описах перших шести днів? (Наприклад, яким чином четвертий, п'ятий і шостий дні підсумовують перший, другий і третій?)

Основні повтори

Найчастіше повторюється слово «Бог», а також слова «вчинив» або «створив». Слово «Бог» вживається 35 разів у перших 34-х віршах. Воно домінує в тексті, переважаючи і затьмарюючи все решта. Нічого не відбувається, доки Він не дозволить цьому статися. Лише Він є Творцем усього. Надзвичайно велика кількість повторів – це спосіб виразити, що «усе через Нього повстало, і ніщо, що повстало, не повстало без Нього» (Івана 1:3).

Друга за частотою повторюваності фраза – «І сказав Бог». Вона вживається один раз у перший (в. 3), у другий (в. 6), у четвертий (в. 14) і у п'ятий (в. 20) дні створення, двічі – третього дня і кілька разів – шостого. Це показує важливість Слова Божого у процесі створення.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Третя закономірність – ідея всемогутності Божого Слова. Неодноразово повторено: «І сталося» або «І сталося так» (вірші 3, 9, 11, 15, 24, 30). Бог не каже: «Я зроблю це», а потім починає це робити. Практично завжди Він каже: «Нехай станеться (нехай буде)…» – і одразу ж «сталося так». Наші слова лише виражають намір діяти, а Боже Слово саме по собі є дією.

Четверте повторення – це слова благословення: «і побачив Бог, що… добре воно». Бог високо оцінює творіння у віршах 4, 10, 12, 18, 21, 25, 31. Вірш 31 містить так зване «верховне благословення», коли Бог побачив, «що *все*, що Він вчинив … *вельми* добре воно».

П'ята повторювана думка – це ідея «відділення» або розрізнення. Першого дня Бог відділяє світло від темряви (в. 4). На другий день – твердь від води (в. 7). Третього – суходіл від моря, хоча саме слово «відділяє» не вживається в тексті. Він також розподіляє різноманітні рослини «за своїм родом» (в. 11-12). На четвертий день Він відділяє день від ночі (в. 14). П'ятого дня, хоча слова «відділяє» немає в тексті, Бог розподіляє «за їх родом» різноманітних тварин. Початковий акт створення (в. 1) був *ex nihilo* – з нічого, але далі Боже творення включає детальне продумування, розрізнення і ускладнення форм творіння.

Повторювана структура днів

Шостий вислів та ідея, які повторюються, стосуються днів створення: «І був вечір, і був ранок … день». Ця фраза вживається 6 разів. Зрозуміло, що поділ Божого творення на шість днів є сам по собі повторенням, але тут також простежується і ширша закономірність. Останні три дні звертаються до стихій, створених у перші три дні, які тепер заселяються своїми жителями.

Царства	**Правителі царств**
День 1 Царство світла і темряви	**День 4** Світила, щоб «керували» днем та ніччю (в. 18)
День 2 Царство води і неба	**День 5** Істоти, які «наповнювали» б води і небесну твердь
День 3 Царство землі (рослини)	**День 6** Земні істоти; людство
	День 7 Бог Творець відпочиває

3. Подивіться на кожну визначену Вами повторювану структуру і дайте відповіді на запитання: Що саме ці повтори призначені навчити нас про (1) Бога, (2) світ і творіння? (Які «уроки» ми повинні вивчити з кожного повторення?)

Бог

Цей розділ показує нам Бога:

Бог як особистість. Дієслова в цьому розділі показують нам Бога, Який у жодному випадку не може означати щось неживе. Він говорить, планує, втілює, бачить, оцінює і отримує насолоду. Урок перший: це означає, що Бог врешті-решт не є просто «силою» чи «світовою душею». Він відрізняється від

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Всесвіту і не є його «душею», як навчають східні релігії. Тобто, на противагу вченням містичних релігій, ми пізнаємо Бога не просто через містичні переживання і єднання з природою. Він є особистістю, і ми маємо пізнавати Його так, як пізнаємо інших людей, а саме через (а) слухання Його словесного самовідкриття (див. нижче), (б) взаємне спілкування та (в) особисте посвячення.

Єдиний Бог. Необхідно зауважити, що цей текст, написаний у дуже давні часи, не містить ані найменшої згадки про інших богів, тим самим заявляючи про виняткову унікальність. Цей Бог є *єдиним* Богом. Урок другий: це означає, що лише Богові належить поклоніння – і більше нікому і нічому. Те, що Він є особистістю (див. вище), означає, що ми – не пантеїсти; Його унікальність свідчить про те, що ми – не політеїсти. Цей розділ застерігає від величезної небезпеки ідолопоклонства, оскільки те, що створив Бог, є прекрасним і привабливим. Ми зауважили, що з четвертого по шостий день Бог творив «володарів». І тоді, й зараз, якщо ми починаємо поклонятися творінню, воно починає «володіти» нашими серцями. Ми не повинні цього допускати. У Бутті 1 сказано, що Бог є володарем усього.

Суверенний Бог. Божу могутність засвідчує той факт, що всього-на-всього одне Його Слово перетворює ідею в реальність. Немає нічого, що існувало б і не завдячувало б своїм існуванням Йому. Жодна енергія, сила чи субстанція не існувала раніше за Бога – Він є джерелом усього. Урок третій: саме через те, що Він створив усе, нічого не перебуває поза межами Його законної влади чи впливу. Тому ми не можемо просто йти до Нього за прощенням або звертатися зі своїми потребами у складні періоди життя. Ми повинні прийняти Його як найвищого Господа кожної сфери нашого життя. З Богом «або все, або нічого».

Бог промовляє. Бог завжди творить не інакше, як тільки через Своє Слово. Тобто Він є всемогутній; навіть Його Слово є силою. Урок четвертий: це безперечно означає, що ми не можемо очікувати, що будемо переживати Його силу без слухання і прийняття Його Слова. У першому пункті ми говорили, що Слово є живим і діє спільно з Духом. Тому ми повинні не лише запам'ятати й опанувати цю істину, а й застосовувати і вкорінювати її в наших серцях – тільки тоді вона принесе в наше життя Божу силу. Без слухання Його Слова немає сили творити.

Благий Бог. Все, що творить Бог, – досконале. Все є «добрим». Все, чого Він торкається, приносить задоволення, радість і користь. Урок п'ятий: як каже Дерек Кіднер, «Його шляхи досконалі. Низка вигнань і катаклізмів у Книзі Буття проголошує, що [Бог] не мириться з гріхом».[1] Буття 1 провіщає те, що згодом зрозуміє Ісая, – що Бог є досконалим і святим. У (безгрішному) стані перед гріхопадінням у цьому факті не було загрози. Але як бачимо в Ісаї 6, ця риса – досконалої благості – «травмує» грішних людей.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Створений світ/природа

Цей розділ показує нам світ:

Справжній світ. Східні релігії вірять, що світ природи є лише «еманацією» (витіканням) Бога, поверхневою проекцією, яка, зрештою, не є справжньою. Вони розуміють спасіння і вічність як звільнення від ілюзії фізичного світу і своєї особистості. Однак у Бутті 1 показано, що цей світ не є просто якоюсь еманацією. Це реальне існування поряд із Богом. Хоча Бог створив світ і підтримує Його (Євреїв 1:2-3), був час, коли світу не існувало. Саме Божий акт творення зумовив його існування. Урок перший: християни є реалістами, на відміну від представників багатьох інших сучасних релігійних і філософських течій. У деяких кінофільмах, наприклад, «Матриця», береться за основу думка, що фізичні закони і обмеження є ілюзією; що якби розум міг застосовувати весь свій потенціал, ми б могли літати, ухилятися від куль тощо. Багато напрямків руху Нью-Ейдж (Нової Ери) і деякі відроджені релігії природи (як-от Вікка) ґрунтуються на віруванні, що ми можемо уникнути хвороб та інших фізичних обмежень, маючи «віру». Але християни знають, що тіло і світ є реальними. Жити в певних межах – це добре.

Впорядкований, задуманий світ. Зверніть увагу на те, що загальна суть тексту, який містить велику кількість повторів і закономірностей, – це показати, що світ створено впорядковано і цілеспрямовано. «Вечір і ранок» були не лише одноразовими діями, а відбувалися регулярно, послідовно і постійно. Світ було створено раціональним Словом. Ми маємо тут справу з космосом, а не хаосом. Урок другий: саме це лягло в основу сучасної науки, яка стала продовженням біблійного погляду на створення. Єдиний шлях для розвитку науки – це припущення про однорідність природних чинників. Наприклад, ми можемо сподіватися на те, що хімічні реакції будуть відбуватися однаково у кожен момент часу за однакових умов. Але чому? Чому ми можемо очікувати цього? Чому все у Всесвіті мало би працювати саме так? Ось відповідь: тому що це творіння цілеспрямованого Бога, Який створив усе таким чином. Наука не стала продовженням східних релігій (які навчали про нереальність світу) чи західного язичництва та багатобожжя (які не вірили, що світ є творінням єдиного раціонального розуму). До якого практичного висновку це спонукає? Для християнина наука і технології самі по собі є позитивними явищами. Християни не ідеалізують існування, позбавлене технологій.

Є ще один дуже важливий урок зі створення Всесвіту. Якщо світ є результатом дії довільних і випадкових сил, як стверджує сучасний секуляризм, тоді те, як ми живемо, – це суто наш вибір. Ми самі можемо визначати зміст свого життя і встановлювати власні стандарти добра і зла. Але більшість людей, які жваво стверджують, що цей світ є випадковістю, відмовляються вникати у те, що це тягне вслід за собою і життя навмання. Жан-Поль Сартр був більш прямолінійним:

> «Бога не існує і … нам потрібно мати справу зі всіма наслідками цього. [Ми] налаштовані проти … світської моралі, яка бажає усунути Бога, [а потім знайти] *істинне* Добро. … Ніде не написано… що потрібно бути чесними, що не можна обманювати; тому що…ми перебуваємо у такій площині, де живуть лише [люди]. Достоєвський сказав: «Якщо Бога немає, то все дозволено».[2]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Випадковий Всесвіт часто розглядають як величезну свободу, але якщо б ми її мали, то навіть мови не могло б бути про сенс життя. Тоді неможливо було б говорити ні про що в термінах добра і зла. Це пуста свобода. Однак у Буття 1 багато сказано про задум *панувати* і *служити*. Там не йде мова про «свободу», на якій зараз так багато наголошують. Ми побачили, що Бог створив різні сфери влади, де кожен правитель є вищим за попереднього, і призначив володарів для кожної з них. Тварини «наповнюють землю», але люди мають «владу» над ними, а Бог водночас панує над усіма. Тому ми зможемо осягнути повноту лише тоді, коли будемо коритися царському задуму Того, Хто створив нас, щоб панувати і служити. Це можна порівняти з вітрильником, який попливе лише тоді, коли його будуть використовувати відповідно до того призначення, задля якого проектувальник його створив – плисти по воді. Він не буде «працювати», якщо Ви спробуєте проїхатись у ньому по вулиці – для цього він не призначений. Тому в Бутті 1 сказано, що сенс життя можна знайти тільки тоді, коли ми знаємо нашого Творця і служимо Йому.

Добрий світ. Повторювана фраза «добре воно» вказує на те, що матеріальний світ і фізична реальність є благими у самій своїй суті. Хоча впорядкованість творіння звільняє нас від надмірного остраху перед наукою, благий характер творіння спонукає нас шанобливо ставитися до природних ресурсів, а не перетворювати їх на предмет торгівлі, використовуючи технічний прогрес. Урок третій: те, що творіння є благим, застерігає християн та іудеїв від помилок тих релігій і філософій, які вірять, що для єдності з Богом потрібно відійти з цього світу або утримуватися від фізичного задоволення. Це особливо чітко контрастує із західною філософією, навіть більшою мірою, ніж зі східною. Греки (і не лише вони) вірили, що створення фізичного світу було випадковістю або, більше того, виникло внаслідок бунтарських дій якихось нижчих за рангом богів. Вони навчали, що матерія – це в'язниця для душі. Її вважали поганою, нечистою і руйнівною для душі та духа. Тому греки розуміли тіло як таке, що має бути поборене заради досягнення духовних висот. Внаслідок цього уявлення багато мислителів в історії Західного світу вірили, що (1) ручна праця – принизлива, (2) сексуальне задоволення є нечистим і оскверняє духовне, (3) отримати спасіння можна шляхом відмови від задоволень і (4) страждання – це благо. На противагу цим законницьким віруванням, Буття 1-2 показує нам Бога з «закоченими рукавами», який творить світ і цілеспрямовано вдихає дух у тіло. Звісно, що втілення Христа і Його воскресіння свідчать про те, що християнство є більш профізичним, ніж будь-яка інша релігія. Навіть наше майбутнє є фізичним! Жодна інша релігія не передбачає спільного вічного існування матерії та духа, що перебувають у цілковитій єдності.

Дивовижний світ. Було б несправедливо розглядати картину створення в Бутті 1 лише як реальну, структуровану й добру. Багатство світу викликає подив і безмежне захоплення. У світі вирує життя. Бог урізноманітнює життя всього живого. Здається, що Бог неабияк насолоджується різноманіттям і творчістю. Є ще один важливий урок, який можна вивчити через «благо» творіння. Тварини, рослини і навіть гори та моря – всі є учасниками хору, що співає хвалу на славу Богу. Про це чітко сказано в Псалмах 18 і 149. Нас же поставлено *розпорядниками* природи. Гори, дерева, тварини самі собою «звіщають про Божу славу» (Псалми 18:1). Дейвід Аткінсон розмірковує:

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

> «Намагаючись виробити християнський погляд на багато сучасних екологічних і соціальних питань, потрібно починати саме з [Буття 1]. Наше занепокоєння щодо забруднення довкілля; наше прагнення відвернути екологічну кризу; наш гнів з приводу тероризму і наша ненависть до війни; наше захоплення красою і наше сприяння розвитку мистецтва; наша боротьба, скерована проти тих напрямків надто сучасної ідеології, що нівелюють особистість, і за соціальну та економічну справедливість у світі (…) – всі ці теми… потрібно простежити, повертаючись до їхніх витоків. А їхні початки мають бути віднайдені в Бозі, Який творить усе, [а отже, посвячений тому, щоб] творити все нове (Об'явлення 21:5)».[3]

Підсумки: Яке вражаюче збалансоване бачення світу, що відображає безліч нюансів! Секуляризм може призвести до того, що люди будуть експлуатувати природу, язичництво – поклонятися їй, законництво – боятися її, а пантеїзм – не зважати на неї. Буття 1 заохочує нас любити природу, піклуватися про неї, досліджувати її і по-дитячому тішитись нею.

4. Чим відрізняється створення людства від решти творіння? Який урок ми можемо вивчити з цього?

Які особливості створення людства?

Дерек Кіднер зауважує: «Створімо» перебуває у мовчазному контрасті до «Нехай видасть земля» (в. 24); характерне самозвернення і вражаюча форма множини проголошують значущість цього кроку; і коли він зроблений, все творіння є досконале».[4] Кіднер звертає увагу на те, що, як правило, Бог просто каже («Нехай станеться») – і так стається («і сталося»). Але коли це стосується людства, акт творення не такий простий. По-перше, складається враження, що при ньому було набагато більше планування і обдумування (те, що Кіднер називає «самозверненням»). У 26-ому вірші Бог говорить: «Створімо», і лише у 27-ому вірші сказано: «І Бог людину створив…» Також унікальним є те, що Бог використовує форму множини, коли говорить про акт творення: «*Створімо*». Дехто вбачає в цьому натяк на Трійцю, інші вважають, що тут Бог звертається до ангелів навколо себе. Кіднер правий, коли каже, що в будь-якому випадку це вказує на якийсь серйозніший акт творення.

По-друге, «на відміну від тварин, людина настановлена, щоб панувати (1:26б, 28б; 2:19; порівняйте з Псалми 7:4–8; Якова 3:7)…»[5] Хоча тут є коротка згадка про сонце і місяць, які «керують» днем і ніччю (в. 18), але в той час, як усі рослини і тварини призначені «плодитися» і «розмножуватися», лише людям було чітко дано певне «завдання». Вони покликані «оволодівати» землею і «панувати» над нею.

По-третє, «але слава, що увінчує людину, – це її стосунки з Богом».[6] Лише люди були створені «за образом» Божим. Ми детальніше розглянемо цю тему наступного разу, але вже зараз цілком очевидно, що ми маємо ближчі взаємини з Богом, ніж будь-яке інше створіння. Метафора «образ» означає – «відображення» або «невеличка копія». Тобто ми є *подібними* до Бога: Він не є повністю «інший» і незбагненний. Водночас це означає, що ми *не* є Богом.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.krayneb o.com.

Нічого не вказує на те, що ми є «частиною Бога». Найважливіше – це те, що «образ» започатковує ідею «синівства». Так само як діти народжуються подібними до своїх батьків, так само й ми покликані бути Його дітьми.

Який урок ми можемо вивчити?

Насамперед ми дізнаємося про *гідність* людини. Ми побачили, як Бог створював ієрархію царів і царств, останнім з яких було людство. Тому ми є вінцем творіння і результатом найвищого і найскладнішого акту творення. Людина є більшим дивом природи, ніж усі океани, гори, птахи, риби і звірі разом взяті. К. С. Льюїс каже, що, крім священних хліба і вина (а різні теологи посперечалися б із цим!), «твій ближній є найсвятішим із того, що представлене твоєму сприйняттю».[7]

По-друге, ми дізнаємося про подвійне покликання людини: (а) служити Богу як Його віце-правителі світу, плекати творіння і піклуватись про нього і, (б) будучи Божими дітьми, пізнавати Його, любити і відображати Його характер у своєму житті.

5. Прочитайте Івана 1:1–18 і Колосян 1:15–17. (а) Яким чином Івана 1 і Колосян 1 підтверджують те, про що ми вже дізналися з Буття 1? (б) Яким чином ці уривки глибше висвітлюють значення творіння?

Івана 1

Івана 1 підтверджує: по-перше, що Бог є вічним, Він не має початку. На початку всього Бог уже існував. По-друге, Бог є всемогутнім. Він створив світ і є джерелом абсолютно всього – все життя і світло походять від Нього. По-третє, Бог створив усе без винятку силою Свого Слова.

Івана 1 показує нам, насамперед, те, що Боже Слово, яке здатне творити, – це щось більше, ніж абстракція. Слово є Особистістю, Ісусом Христом. Слово було «в лоні Отця» (в. 18), і займенник, який вживається на Його позначення, – це «Він», а не «воно» (в. 2, 3, 4, 18). По-друге, Слово є вічним і божественним. Це не якась сотворена сутність, оскільки воно було «з Богом» на початку. Читаючи текст із християнської позиції, в Бутті 1:1-3 ми бачимо, що до процесу творення залучена вся Трійця – Отець, Слово (Син) і Святий Дух! По-третє, Ісус є виконавцем не лише творіння (в. 2-3), а й відновлення (в. 11–13).

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Колосян 1

Колосян 1 також підтверджує те, що ми дізналися з Івана 1 і Буття 1. По-перше, що Бог створив світ; по-друге, що Ісус є виконавцем цього творіння. Тут Його названо «образом» невидимого Бога, що дуже схоже до поняття «Божого Слова». Він є тим інструментом, за допомогою якого Отець виражає і являє Себе. По-третє, тут знову сказано, що Ісус є автором не лише творіння (в. 16–17), а й спасіння (в. 18).

Колосян 1 також показує нам, що, по-перше, все було створено *для* Ісуса Христа. Його названо «родженим перш усякого творива». Це не означає, що Він – перше створіння. (Зауважте, сказано, що Він був «*перш* усякого творива», тому Він сам не може бути створеним). Насправді це означає, що первісток у ті часи успадковував усе майно батька. Ця фраза разом із віршем 16 – «все створено… для Нього» – говорить про те, на що в першому розділі Івана знаходимо лише натяки. Все було створено Ним і через Нього, тому все є самим собою лише тоді, коли воно прославляє Його і служить Йому. По-друге, сказано, що Ісус є не лише Творцем усього, але й Тим, Хто підтримує все. «І все Ним стоїть» (в. 17). По-третє, сказано, що Ісус «примирить усе… Своєю кров'ю». Отже, Ісус є не лише джерелом творіння в минулому і відкупителем створіння в теперішньому. В майбутньому Він загоїть будь-які незгоди, слабкість і руїни творіння.

Підсумок

В Івана 1 і Колосян 1 спасіння і створення пов'язані воєдино в Христі – такого немає у жодній іншій релігії. Ми схильні зводити «спасіння» лише до прощення та внутрішнього спокою. Але в Біблії сказано, що ціль спасіння – це цілковите відновлення та відродження всього творіння. Сам Ісус був настільки відданий Своєму творінню, що помер на хресті, щоб ми могли відродитися та відновитися в Ньому. Ціль Ісуса – повне відновлення краси та цілісності творіння – видимого і невидимого (Колосян 1:16). Як християни, ми не можемо просто задовольнятися тим, що люди прощені та щасливі. Ми повинні використовувати свої дари, щоб зціляти болі й розколи в суспільстві, культурі та природі. Ми боремося з хворобами, невір'ям, несправедливістю і ворожістю між людьми та народами. Як написав К. С. Льюїс:

> «Опиняючись перед реальністю ракового захворювання або потрапивши в нетрі, пантеїст може сказати: «Якщо б Ви тільки могли подивитися на це з Божественної точки зору, Ви б зрозуміли, що це – теж Бог». Християнин відповідає на це: «Не плетіть нісенітниць». Оскільки християнство – це релігія боротьби, воно вірить, що Бог створив світ – простір і час, тепло і холод, всі кольори та смаки, всіх тварин і рослини, – усе це Він придумав, як письменник придумує сюжет. Але християнство також вважає, що багато чого в світі пішло не так, як Бог задумав, тому Бог наполягає, до того ж наполягає дуже рішуче, щоб ми знову повернули все на свої місця».[8]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

[1] Derek Kidner, *Genesis (Дерек Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 32.

[2] Jean-Paul Sartre, *Existentialism Is a Humanism* (Жан-Поль Сарт «Екзистенціалізм у гуманізмі»).

[3] David Atkinson, *The Message of Genesis 1-11(Дейвід Аткінсон «Послання Буття 1-11»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1990), pp. 25-26.

[4] Derek Kidner, p. 50.

[5] Derek Kidner, p. 50.

[6] Derek Kidner, p. 50.

[7] C. S. Lewis, *The Weight of Glory: And Other Addresses (К. С. Льюїс «Вага слави та інші проповіді»)* (San Francisco: HarperSanFrancisco, 1949, 2001), p. 46.

[8] C. S. Lewis, *Mere Christianity (К. С. Льюїс «Просто християнство»)* (New York: Macmillan, 1960), pp. 44-45.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Створення, праця і відпочинок

Заняття 2 | Буття 1:26–2:25

ВСТУП

Перші два розділи Книги Буття містять ґрунтовне вчення, яке стосується багатьох основоположних питань. Минулого разу ми розглянули початок першого розділу Книги Буття, основний фокус якого зосереджений на Богові та творінні. Тепер ми подивимося на кінець першого розділу і першу частину другого, а також зосередимося на темах створення, праці та відпочинку. А на наступному занятті будемо вивчати важливий аспект природи людини – «образ Божий», а також стать і рід.

1. Порівняйте Буття 1:1-26 і 2:4-25. (а) Чи зауважили Ви, як відрізняються певні деталі та послідовність створення між двома розділами? (б) Чи є відмінності стилю та літературної форми?

Чи зауважили Ви, як відрізняються певні деталі та послідовність створення?

У першому розділі Буття послідовність створення не відповідає звичному «науковому порядку» природи. По-перше, світло з'явилося (день перший) до того, як були створені самі джерела світла, тобто Сонце і Місяць (день четвертий). По-друге, рослинність і «ярина, що насіння своє розсіває» (день третій), вже були, перш ніж з'явилося Сонце, а отже, це сталося до того, як почала існувати атмосфера та повітря, раніше, ніж фотосинтез, дощ, чи інші природні явища взагалі стали можливими. [До речі, якщо створення відбувалося в такому порядку, то враховуючи наведені факти, вже не так легко наполягати на тому, що ці «дні» насправді були довгими епохами чи часовими періодами. Уявіть собі, як воно – блукати величезними просторами, вкритими рослинністю, але без ковтка повітря]. Дехто може заперечити: «Ну то й що? Богові під час творення не обов'язково дотримуватися природного способу – все було здійснено надприродним чином». Із цим можна було б погодитися, якби не другий розділ Буття. Якщо порівняти перший розділ із другим, то можна побачити дещо іншу послідовність.

Другий розділ Книги Буття вказує на те, що *насправді* Бог дотримувався так званого природного порядку творення. В Бутті 2:4-5 сказано: «Як Господь Бог створив небо та землю – і не було на землі жодної польової рослини, і жодна ярина польова не росла, *бо* на землю дощу Господь Бог не давав, і не було людини, щоб порати землю». Слово «бо» (або «тому що») показує, що тут іде мова про природний причинно-наслідковий зв'язок. Це виразно вказує на те, що Бог не розсаджував рослинність на Землі до появи атмосфери й дощу, однак у першому розділі рослинність уже було створено третього дня – до того, як дощ узагалі став можливим (день четвертий), або перш ніж людина почала порати землю (день шостий). У першому розділі природний порядок не має жодного значення – було три «вечори і ранки» перед тим, як з'явилося сонце,

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

що сходить і заходить! Однак у другому розділі бачимо, що природний лад є нормою.

Чи є відмінності стилю та літературної форми?

На попередньому занятті ми звернули увагу на те, що в першому розділі Буття є багато повторів слів, фраз і понять. Якщо читати цей текст уголос, він звучить, як речитатив. Шість днів створення містять чітко виражені закономірності, де перші три дні присвячені створенню «стихій» (світло-темрява, небо-море, земна твердь), а наступні три дні – створенню відповідних «правителів» цих стихій (Сонце-Місяць, птахи-риби, тварини-людина). Звичайна оповідь ніколи так не звучить; це більше схоже на слова пісні. Другий розділ Буття набагато більше нагадує прозу і читається, як і будь-яка інша розповідь, наприклад, із Книги Суддів, Самуїлової чи Хронік.

2. Оскільки обидва описи подій або написав, або зібрав один і той же автор, очевидно, що вони сприймалися не як суперечливі, а як такі, що взаємно доповнюють одна одну. В чому, на Вашу думку, ці дві розповіді доповнюють одна одну?

Якщо коротко, то перший розділ Книги Буття розповідає нам не стільки про *спосіб, як* відбувалося створення, скільки про *причини, для чого й чому*. За стилем перший розділ нагадує пісню: для нього властиві повтори та образність поетичної мови. Його не варто сприймати як спробу детально і точно описати, скільки часу тривало створення і в якій саме послідовності воно відбувалося. Цей уривок, швидше за все, класифікує та підсумовує Боже творення для того, щоб показати нам усю велич і суверенність Бога. Тут сказано про те, що Бог створив Всесвіт (а) впорядкованим, (б) добрим, (в) на служіння і приємність Йому, (г) під Його владою і під нашою владою в ролі Його служителів. Як ми вже мали можливість переконатися на минулому занятті, усе це має для нас величезне практичне значення. Питання *чому і для чого* є набагато важливішими, ніж *як*.

Якби не було другого розділу Буття, в нас, напевно, було б більше спокуси читати перший розділ як історичну розповідь. Але якщо ми читатимемо і перший, і другий розділ як звичайну історичну розповідь, тоді потрапимо в халепу! За такого підходу вони будуть не тільки суперечливими, а й буде незрозуміло, навіщо автор написав чи об'єднав їх в один текст. Однак за допомогою двох інших місць у Біблії ми можемо навести світло на цю практику «подвійного» тлумачення величного Божого діяння. У розділі 14 Книги Виходу ми читаємо історію про перехід через Червоне море, а в розділі 15 – «Пісню Маріям», яка переповідає цю подію в музично-поетичній формі. Подібно, 4-ий розділ Книги Суддів подає історичний виклад подій перемоги Ізраїлю над сирійцями, а в 5-ому розділі Суддів бачимо пісню Девори про перемогу, в якій вона співає про те, що зорі зійшли з небес, щоб воювати з сирійцями (в. 20), а річка Кішон змила їх із землі (в. 21) – все це, як свідчить розділ 4 Книги Суддів, не було буквально так, як описано. Таким чином, ми бачимо, як часто «всемогутньому Божому діянню» давали двояке трактування – як історичне, так і теологічне. Його дії описують, а також і пояснюють.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Я вірю, що це найкраща відповідь на запитання: «Чому ці обидві розповіді були записані разом?» і «Як вони доповнюють одна одну?» Я бачу, що багато людей дуже переживають через те, що Книгу Буття не завжди потрібно розуміти «дослівно». Ось два заперечення.

Заперечення № 1: «Якщо ми не сприймаємо цей текст буквально (тобто як історичну розповідь), тоді чому ми повинні сприймати Євангелія чи будь-яку іншу частину Писання буквально (як історичну розповідь)?» Відповідь: ми завжди повинні підходити до читання літературних творів по-різному – залежно від їхнього жанру. Ніхто не сприймає Суддів 5, Вихід 15 чи Псалми «буквально» як історичну оповідь. Ці тексти є яскравими прикладами поезії – їм властиві всі очевидні ознаки цього жанру. З іншого боку, коли ми читаємо Книги Суддів, Царів, Матвія та Дії, то розуміємо, що це – історичні розповіді. Знову ж таки, тут можна виокремити всі ознаки цього жанру – дати і прозовий виклад. Є лише декілька місць у Біблії, жанр яких не так легко визначити. Перший розділ Книги Буття та Книга Еклезіястова належить саме до них. Дискусії щодо того, як тлумачити ці уривки, будуть завжди. Але погодитися, що *одна* частина Писання не повинна читатися «буквально» – як історична розповідь – не означає стверджувати, що *жодну* його частину не можна сприймати як буквальну історичну оповідь.

Заперечення № 2: «Якщо ми не сприймаємо цей текст буквально (знову ж таки, як історичну розповідь), чи не допускаємо ми цим самим еволюційне вчення?» Відповісти на це може допомогти коментар Девіда Аткінсона.

> «Якщо «еволюція» … піднесена до статусу світогляду, який відображає стан речей у світі, тоді вона відверто суперечить біблійній вірі. Але якщо «еволюція» залишається на рівні наукової біологічної гіпотези, тоді, здається, немає вагомих підстав для конфлікту між значенням християнської віри у Творця і науковими дослідженнями способу на біологічному рівні, до якого вдався Бог при здійсненні процесів творення».[1]

Звичайно, ми знаємо, що «велика теорія еволюції» суперечить Біблії. Згідно з цією теорією: (а) органічне життя походить із неорганічної матерії під впливом випадкової події; (б) всі форми життя еволюціонували з однієї первинної форми і (в) увесь «дизайн», а також усі явища фізичного світу є результатом виключно природного відбору та пристосування до навколишнього середовища. Відкидаючи цю теорію походження, ми все ж мусимо визнати, що перші два розділи Буття (так, як ми їх тлумачимо) справді відчиняють двері для цілої низки «теорій походження», починаючи з погляду, що (а) світ був створений однією єдиною дією кілька тисяч років тому, і закінчуючи точкою зору, що (б) Бог створював Всесвіт упродовж тривалого періоду часу шляхом послідовних дій творення, а також еволюцією серед видів. *Все* Писання (не лише перший розділ Буття) забороняє нам вірити, що ми є просто продуктом незрозумілих сил біологічної еволюції.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

3. (а) Чому той факт, що Бог працював шість днів, а потім відпочивав, є важливим для нас (2:2)? (Тобто чому автор описує створення як семиденний тиждень?) (б) Про що ми можемо дізнатися з того факту, що Бог посадив сад (2:8)?

Чому для нас важливим є те, що Бог встановив робочий тиждень?
Найбільш очевидне пояснення, чому автор змалював створення світу Богом як звичайний робочий тиждень, полягає в тому, щоб співвіднести наші робочі будні з Божою працею. Це показує нам дещо про елементарну *гідність* праці. В цьому уривку сказано: «Бачите, навіть великий Бог не нехтує працею!» Пряме твердження (двічі) в 2:2-3 про те, що Бог завершив «працю», є надзвичайно важливим. Деякі греки вірили, що боги створили людей для того, щоб ті виконували важку працю, яка для богів була надто принизливою. На попередньому занятті ми побачили, що греки мали схильність протиставляти матерію і дух. Фізичне розглядалося як нечисте і негідне, а нематеріальне й духовне вважалося благом. Тому, в грецькому розумінні, праця була очевидним злом: людина повинна була прагнути звільнитися від неї якомога швидше. Буття 1-2 повністю спростовує такий підхід. Тут ми бачимо Бога, який *трудиться*; по суті, Він працює цілий тиждень, як кожен із нас. Таким чином, звідси ми дізнаємося, що *праця має гідність, тому що це те, що робить Бог*.

Про що ми можемо дізнатися з того факту, що Бог посадив сад?
Ми дізнаємося не лише те, що праця має велику гідність сама по собі, але й те, що *будь-яка* робота має цінність. Якщо у Вашу картину світу не закладене розуміння всіх благ матеріального творіння, тоді Ви будете розглядати ручну працю – роботу, яка є більш фізичною і передбачає більше контакту з природним світом, – як неповноцінну діяльність, яка принижує нашу гідність. Грецька філософія була одним із джерел такого підходу, але нинішня епоха світового капіталізму дала нам нові підстави зверхньо ставитися до таких занять, як фермерство, навчання інших чи догляд за дітьми. Наприклад, робота у сфері інформації зараз оплачується набагато вище, ніж виробництво. Крім того, хоча фемінізм і справедливо прагнув відкрити для жінок двері у світ загальнодоступної роботи, на жаль, саме ця течія применшила значення виховання дітей і виконання хатньої роботи, оскільки вся вона не оплачується.

Однак Божа праця у двох перших розділах Буття є ручною роботою, оскільки Бог «посадив сад» (2:8). І не лише тому. Коли Бог створював Адама, Він буквально вимастив Свої руки в «поросі земному» (2:7). Ми занадто звикли до цієї ідеї, щоб насправді осягнути всю її революційність.

> «Якби Бог прийшов у цей світ, яким би Він був? Для стародавніх греків Він, можливо, був би царем-філософом. Давні римляни, напевно, шукали б справедливого і шляхетного державного діяча. Але як приходить у цей світ Бог євреїв? Як тесля…» [2]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

4. Прочитайте Буття 2:8-25. (а) Назвіть усі людські потреби, які повністю задовольнялися в земному раю. (б) Що показує нам Боже рішення зробити працю частиною життя в раю (2:15)?

Перелічіть усі людські потреби, які задовольнялися в Едемі.
Дерек Кіднер показує, яким чином робота була частиною абсолютного задоволення і досконалих умов у земному раю.

> «Земний рай… є моделлю батьківської турботи. Молодий, недосвідчений юнак знаходить тут притулок і захист, але не задихається в цьому: зі всіх сторін на нього чекають відкриття та несподівані зустрічі, які виявляють силу його проникливості та вміння робити вибір. Тут також є достатньо поживи… для задоволення його естетичного, фізичного і духовного апетиту; крім того, перед ним – чоловіча робота для його тіла та розуму (в. 15, 19)».[3]

По-перше, для задоволення наших фізичних потреб в раю було багато їжі (в. 9в: «кожне дерево… на їжу смачне»). По-друге, заради наших естетичних прагнень було створено все прекрасне – «принадне на вигляд» (в. 9б). Вже тут ми бачимо художнє сприйняття і потребу прекрасного. По-третє, для нашого духовного зростання було дано божественне Слово, щоб навчати духовного розпізнання (в. 16-17). Як зазначає Кіднер, тварини не отримали такого Слова. Лише люди мають здатність свідомо бути слухняними Богові. Коли ми будемо вивчати гріхопадіння, ми розглянемо заповідь щодо дерева пізнання добра і зла. По-четверте, для нашого культурного і творчого розвитку було передбачено фізичну роботу – доглядати сад (в. 15), а також розумову діяльність і свідомість, потрібні для того, щоб називати тварин (в. 19). І нарешті, створення Єви і шлюбу забезпечує наші потреби соціальних і сексуальних стосунків (в. 19-25).

Що показує нам Боже рішення зробити працю частиною життя в раю?
Той факт, що Бог зробив працю частиною райського життя, приголомшує, бо ми практично завжди трактуємо роботу як важку і нудну рутину, а часом навіть як покарання. На противагу такому ставленню, факт праці в раю показує нам, що робота є таким же суттєвим благом, як і їжа, краса, відпочинок, дружба, молитва і сексуальність. Робота – це не просто те, що постійно виснажує, а важливий засіб задоволення наших найглибших потреб, а отже, і важлива складова «доброго життя». Хоча це ніби суперечить здоровому глузду, але на істинність такого погляду вказує нещасливе життя тих людей, які через достаток чи фізичну неспроможність були відрізані від трудового життя. Ми також дізнаємося про те, що наше призначення не лише в тому, щоб працювати для свого власного задоволення, а й заради всієї краси і живої природи навколо нас. Бог поселив нас у сад не просто, щоб ми насолоджувалися ним, а й для того, щоб «порати і доглядати його» (2:15). Ми маємо працювати для загального добра, а не лише для власної користі.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

5. Прочитайте Вихід 20:8-11. (а) Які погляди на працю, що розходяться з біблійною точкою зору, домінують в наш час? (б) Які з них можуть бути привабливими для Вас? Як Ви можете боротися з цим?

Найпоширеніші погляди на працю

На цьому етапі ми дізналися три істини про роботу. (1) По-перше, вона *необхідна для нашої власної самореалізації* як людини. Праця, як і багато чого іншого, була запроваджена в раю (2:15), щоб задовольняти наші нужди. (2) По-друге, призначення роботи – *піклуватися і трудитися для блага світу і людей навколо нас*. Ціль нашої праці – «турбуватися про», тобто культивувати і захищати творіння (2:15). (3) По-третє, робота, все ж таки, є *обов'язком* – тим, що нам заповідано виконувати (2:15), і тим, що споживає енергію (оскільки ми потребуємо відпочивати від неї). Отож, у Біблії закладено глибоке розуміння праці, а численні сучасні погляди є спотвореними уявленнями, що відображають лише якийсь один аспект первинного Божественного задуму щодо роботи.

Наприклад, один із поширених сучасних *поглядів на роботу каже: тільки робота визначає мою сутність, я ототожнюю себе лише з нею*. Цей підхід зосереджений виключно на Богом даній властивості роботи приносити людині задоволення (див. Еклезіяст 3:22, 5:12). Ми вже побачили вище, що задоволення є тільки *однією* з біблійних цілей роботи. Наші досягнення справді допомагають нам зрозуміти, ким ми є, розвинути свою особистість та ідентичність. (Це видно в багатьох прізвищах – Рибак, Пекар, Коваль – які раніше були пов'язані з родом занять чи професією людини). Цінність роботи також полягає в тому, що вона допомагає структурувати наше життя. Проте такий однобокий підхід до роботи може призвести до спотвореного розуміння. Зрозуміло, що він може зумовити справжній трудоголізм, а також «кар'єризм» – егоїстичне занепокоєння власною кар'єрою більше, ніж спільним благом. Як не дивно, цей погляд теж може викликати глибоке незадоволення своєю роботою. Якщо Ви думаєте, що основна (чи єдина) ціль роботи – це особиста самореалізація, Ви недооцінюєте вплив гріха на неї (див. Буття 3:17-19) і забуваєте, що наша робота також дається нам для служіння світові. Одна з характерних рис такого спотвореного погляду на роботу – це семиденний робочий тиждень, де відведено мало місця для відпочинку або ж він відсутній узагалі. Відпочинок сприймається не як благословення, а як необхідна, але неприємна перерва. Але в саду робота була лише одним із багатьох важливих для нас елементів. Вона не спроможна дати нам те, що дає поклоніння, естетичне задоволення, спілкування тощо. Робота повинна «знати своє місце». Вона не може задовольнити всі наші потреби.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Другий поширений погляд на роботу: *робота – це спосіб заробляти на прожиття* (тобто щоб забезпечувати всім необхідним для життя). Знову ж таки, це – тільки *одна* з біблійних цілей роботи (див. 2 Солунян 3:6-15). Праця була звичним обов'язком навіть в Едемському саду. Навіть там ніхто не приносив Адаму і Єві поживу; вони мусили працювати в саду. [Як ми вже розглядали вище, Бог врешті-решт знав, що рай без роботи перестане бути раєм!] Тому одна з причин, чому потрібно працювати, є суто практичною: ти працюєш, щоб виробляти товари чи послуги, за які ти можеш отримати платню. Маючи гроші, ти можеш придбати товари і послуги, потрібні тобі для життя. Однак таке одностороннє бачення роботи лише як джерела доходу позбавляє її справжньої цінності. Це призводить до нерозумних виборів професії (коли єдиним критерієм для вибору є прибуток, а не особисті дари та здібності). Це може стати причиною крайнощів, протилежних до ототожнення себе з роботою, а саме несумлінності, низької якості роботи, цинізму тощо. Цей підхід розглядає роботу не як благословення, а як необхідне і неприємне зло, яке дозволяє мені відпочивати, подорожувати і робити те, що я хочу.

У цих перших двох спотворених поглядах втрачено баланс, про який іде мова у Книзі Виходу 20:8–11, коли і робота, і відпочинок взаємно доповнюють один одного і вважаються благом.

Третій погляд на працю є менш поширеним у наш час і є покращеним варіантом двох попередніх. Він полягає в тому, що робота – це *самопожертва заради інших*. Наприклад, величезна кількість іммігрантів приїжджають до США і працюють неймовірно багато, в поганих умовах і за мізерну платню для того, щоб «підняти» свої сім'ї у світі. Інші розглядають роботу насамперед у контексті служіння суспільству чи громаді. Це також є однією з біблійних цілей роботи. Ми *справді* маємо обов'язки перед іншими людьми. 2 Солунян 3:8 нагадує нам про те, що ми обтяжуємо інших, якщо не працюємо. Як наслідок, з'явилася заповідь: «Як хто працювати не хоче, нехай той не їсть!» (2 Солунян 3:10). Але сам по собі цей однобокий підхід також не є повноцінним. Він меншою мірою перекручує біблійну точку зору, ніж перші два погляди, але, зрештою, він може стати причиною того, що людина перегоряє (подібно до погляду «робота визначає мене») або працює на роботі, яка не відповідає її дарам (подібно до погляду «робота – це суто обов'язок»).

Погляд на роботу, описаний у Книзі Буття, мабуть, можна підсумувати так: «робота – це співпраця з Богом». Цей підхід до роботи охоплює всі інші підходи й утримує їх у належному контексті. Як стверджує Карл Генрі:

> «Робота наповнена змістом і цілями; вона призначена для того, щоб служити Богові, приносити користь людству і поставити природу на службу моральній програмі створення. Тому, [ми] маємо задіяти все [своє] єство – серце і розум, а також руки – у повсякденній праці. Як Господні співпрацівники, ми повинні відображати Божу діяльність у понеділок … не менше, ніж у неділю». [4]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Лестер Декостер ширше розкриває цю тему:

> «Різниця між життям у дикій природі і тут полягає в роботі. На природі ти повинен робити все сам. А цивілізація – це ділитися плодами роботи з іншими людьми. Візьмімо стілець, на якому Ви сидите. Уявіть, що Вам довелося б робити його самому – навіть якби Ви й мали необхідні для цього навички, Вам були б потрібні інструменти. Чи є у Вас навички виготовлення інструментів? І навіть якби Ви мали й такі навички, чи вміли б Ви добувати руду, щоб отримати метал? І навіть якби у Вас були навіть такі навички, як би ви дотягли руду знизу вгору? Чи могли б Ви зробити вантажівку? Іншими словами, щоб просто зробити стілець від початку до кінця, одній людині, в певному сенсі, довелось би витратити ціле життя. Але завдяки праці інших людей, Ви можете купити цей стілець, на виготовлення якого пішло кілька годин роботи. Цивілізація – це ділитися плодами роботи з іншими людьми. За Вашу заробітну плату, в якій би формі вона не була (чек, готівка тощо), Ви можете придбати набагато більше, ніж Ви могли б самі зробити для себе за час, потрібний, щоб заробити ці гроші. Праця робить нас взаємозалежними. Робота культивує ресурси матеріального і людського всесвіту. Труд сіє насіння; цивілізація збирає врожай. Робота – це форма, за допомогою якої ми стаємо корисними для інших людей; цивілізація – це форма, за допомогою якої інші люди стають корисними для нас. Праця об'єднує людство і виконує Божу волю».[5]

Які з них можуть бути привабливими для Вас? Як Ви можете боротися з цим?

Тут є багато можливих варіантів відповідей. На практиці найсуттєвіші труднощі в роботі пов'язані з тим, щоб знаходити баланс між нашими очікуваннями щодо роботи і християнським реалізмом. Робота не є ані необхідним злом, *ані* єдиним способом віднайти свою ідентичність і досягнути самореалізації. З моменту гріхопадіння на роботі лежить прокляття, але сама по собі вона не є прокляттям. Через гріх прокляття покладене на світ, який охоплює і нашу роботу («проклята через тебе земля!» Буття 3:17-19). Вся наша праця буде певним чином приносити розчарування; ми ніколи не досягнемо повного задоволення в роботі. Гріх перетворює роботу на виснажливі зусилля, але навіть перебуваючи під прокляттям, робота буде приносити плоди: «Ти в скорботі будеш їсти від неї». Однак попри це ми повинні докладати всіх зусиль, щоб виконувати роботу, яка відповідає нашим дарам та покликанню і приносить користь для тих, хто довкола нас.

Прагнути *цілковитої* самореалізації чи навпаки *часткової* самореалізації – означає не розуміти біблійного бачення роботи.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

6. Прочитайте Буття 1:31-2:3. Вислів «дотримання суботи» має для нас негативний відтінок, але це не стосується описаного випадку. (а) Про що йдеться в цьому уривку, коли сказано про Божий «відпочинок»? Прочитайте Вихід 23:10-11; Повторення Закону 15:1-11; Левит 25:8-17. (б) Як у своєму власному житті ми можемо покращити наслідування Божого прикладу відпочинку?

Про що йдеться в цьому уривку, коли сказано про Божий «відпочинок»?

Насамперед, оскільки Бог не може фізично втомлюватися, ми розуміємо, що цей відпочинок не може бути простою бездіяльністю (як деколи буває з нашим відпочинком). Натомість бачимо, що 2:3 пов'язаний із головним благословенням в 1:31 і це є свідченням того, що Бог (1) отримав насолоду і втіху від (2) роботи, яка була, в певному сенсі, «завершеною» і тому могла принести задоволення. Дерек Кіднер каже: «Це відпочинок звершення, а не бездіяльності, тому що Він плекає те, що створив; ми можемо порівняти символічність цього уривка з тим віршем, де сказано, що Ісус, здійснивши відкуплення, «засів по Божій правиці» (Євреїв 10:12) і роздає блага, які випливають із виконаної Ним місії».[6] Ці два аспекти є дуже важливими. Бог отримує задоволення від Свого творіння і насолоджується перевагами здійсненого досягнення.

По-друге, сьомого дня не було «вечора і ранку» (2:2-3). Це означає, що сьомий «день» триває аж до сьогодні. Тому всюди в Писанні звучить заклик до віруючих певним чином увійти в цей спочинок. Звичайно, у Старому Заповіті заклик до народу відпочивати від роботи один день на тиждень був просто для того, щоб люди могли відновитися (Вихід 23:12). Але було й багато інших рівнів і способів приєднатися до Господнього відпочинку. Ізраїльтяни отримали заклик давати «відпочинок» землі раз на сім років – так званий рік відпочинку (Вихід 23:10-11). Це показує турботу про створене довкілля. Коли Бог привів Ізраїль у родючу землю Ханаан і запровадив серед них впорядковане суспільство, Він назвав це входом у місце «спочинку» (Повторення Закону 12:9; Псалми 94:8-11). Левит 25:8-17 навіть «приписує» раз на 50 років «ювілейний рік» – сьомий рік відпочинку – коли всіх рабів відпускали на свободу, всі борги скасовували і будь-яке майно, що було втрачене через звичні економічні фактори, поверталося до початкових родинних наділів. Поєднатися з Богом у Його відпочинку було чимось більшим, ніж просто припинити роботу раз на тиждень. Це означало тоді, і досі означає, присвятити себе тому, щоб насолоджуватись, проголошувати і плекати життя – особливо якщо воно кволе й тендітне. Відпочинок – це надзвичайно глибоке і змістовне поняття. Насправді воно фактично відображає сенс самого життя. Бог закликає нас насолоджуватися і піклуватися про створений Ним світ *разом із* Ним.

Як у своєму власному житті ми можемо покращити наслідування Божого прикладу відпочинку?

Ми долучаємось до Бога у відпочинку щонайменше трьома способами (базуючись на старозавітніх текстах, наведених вище). Ми приєднуємося до Нього, коли (а) плекаємо наше створене тіло і душу раз на тиждень; (б) ми поєднуємося тоді, коли отримуємо задоволення й оберігаємо дива природи;

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

і (в) ми сприяємо розвитку суспільства, де життя оберігають і ставляться до нього з пошаною. (Останній пункт пояснює, чому навіть пуритани дозволяли «діла благодійності та милосердя» в час відпочинку. Допомагати бідним є елементом нашого поєднання з Богом у відпочинку насолоди життям і піклуванні про нього. На жаль, пуритани визнавали потребу виконувати (а) і (в), але не (б). Вони забороняли будь-які розваги в суботній день, хоча це, здається, є очевидною частиною всієї сутності відпочинку).

Зверніть увагу! Письменник 17 століття, Томас Траерн, красномовно (в буквальному сенсі) писав про важливість того, щоб насолоджуватися світом природи й оберігати його.

> «Тому Актом Розуміння будьте присутні разом зі всіма Створіннями, серед яких живете, і почуйте їх у їхній Сутності та Діях, Божественно Прославляючи БОГА, одні – у Співі, інші – в Служінні, але всі – Органічно і Постійно. Ми безмежно кривдимо себе Лінню і Закритістю. Все Творіння серед усіх Народів, Язиків і Людей нескінченно славить Бога – і тим більше за те, що Він є Єдиним і Досконалим Скарбом. Ти ніколи не станеш тим, ким тобі слід бути, доки ти не вийдеш за свої межі і не почнеш ходити серед них». [7]

7. Прочитайте Євреїв 3:7-4:11 і Марка 2:23-3:6. (а) Про який глибший і повніший «відпочинок» іде мова в цих уривках? (б) Яким чином Ісус є ключем до поєднання цього глибшого відпочинку з нашим тижневим розпорядком відпочинку і роботи?

Коли ми переходимо до Нового Заповіту, то бачимо, що існує ще глибше значення «входження до Божого відпочинку». Як ми вже побачили вище, Буття 2:3 показує Бога, Який отримує насолоду від досягнення виконаної роботи. Коли ми приступаємо до Нового Заповіту, то дізнаємося, що це означає більше, ніж просто піклуватися про фізичне творіння. Дерек Кіднер (коментуючи Псалом 94) пише так:

> «Розділи 3 і 4 Послання до євреїв пояснюють, що фраза «мій відпочинок» має більше, ніж одне значення. У контексті Виходу це означало Божу землю, в якій мав осісти народ… Але Євреїв 4:1-13 стверджує, що цей псалом за допомогою підкресленого «*сьогодні*» (в. 7в) також пропонує нам більший відпочинок, ніж усе те, що здобув Ісус Навин, а саме частку в Божому відпочинку: насолоду від завершеної Ним роботи не лише у створенні, а й у відкупленні. Втікачі, які повернулися до дикої природи,… є лише блідими тінями нас самих, якщо ми відійдемо від нашої великої спадщини».[8]

Уривок з Євреїв дуже чітко показує нам це. Божа робота викуплення «завершена» (Івана 19:30). Коли ми усвідомлюємо, що Бог спас нас лише благодаттю через заслуги Христа, ми «відпочиваємо від роботи» (Євреїв 4:10). Євангеліє дарового виправдання, яке проголошує спасіння не через наші власні постійні зусилля і добрі справи, а завдяки праці, яку Христос звершив заради нас, є образом Божого відпочинку. Тому частиною нашого відпочинку завжди

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

має бути поклоніння! На кожному богослужінні ми входимо у «відпочинок», коли знову і знову пригадуємо про те, що зробив Христос задля нас. Далі ми очищуємо наше поклоніння від «божків» (Псалми 94:3), через яких намагаємося спасти себе і віддаємо хвалу нашого серця Йому єдиному.

Як не дивно, лише коли ми насолоджуємося «відпочинком» роботи відкуплення, лише тоді ми по-справжньому здатні входити у «відпочинок» турботи про творіння. Тому Ісус казав, що лише через Нього, а не завдяки дотриманню постанов суботи, ми можемо мати справжній відпочинок (Марка 2:27-28). Чому? Перенавантаження від роботи, як правило, настає тому, що ми по-справжньому не відпочиваємо в Христі. Як ми побачили вище, це показує, що ми використовуємо роботу як засіб набуття ідентичності замість того, щоб довіряти Христу. Коли ми використовуємо роботу, щоб отримати відчуття цінності у власних очах, робота (як не дивно) зводиться не до самої роботи чи до інших людей, а до нас самих. Ми робимо її для себе – заради грошей і статусу, які потрібні нам, щоб утвердити нашу ідентичність. Але якщо ми «відпочиваємо» від своєї роботи, покладаючись на звершення Христа, ми зможемо по-справжньому увійти в такий режим роботи і відпочинку, до якого закликає нас Бог.

---

1 David Atkinson, *The Message of Genesis 1-11 (Дейвід Аткінсон «Послання Буття 1-11»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1990), p. 31.

2 Phillip D. Jensen and Tony Payne, *Beginnings: Eden and Beyond, Genesis 1-11(Філіп Дженсен і Тоні Пейн «Початки: Едем і поза ним»)* (Wheaton, Ill.: Crossway Books, 1999), p. 40.

3 Derek Kidner, *Genesis (Дерек Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 61.

4 Carl F. H. Henry, *Aspects of Christian Social Ethics (Карл Генрі «Аспекти християнської етики»)* (Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans, 1964), p. 48.

5 Author's paraphrase of Lester De Koster in *Work: The Meaning of Your Life (Перефразування слів Лестера Де Костера у книзі «Праця: значення твого життя»)* (Grand Rapids: Christian Library Press, 1982), pp. 3-14.

6 Derek Kidner, p. 53.

7 Thomas Traherne, *The Second Century (Томас Трахерне «Друге століття»)*, 76, cited in David Atkinson, p. 51.

8 Derek Kidner, *Psalms 73-150 (Дерек Кіднер «Псалми 73-150»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1973), p. 346.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Створення і культура

Заняття 3 | Буття 1:26–2:25

1. Прочитайте Буття 1:26-28. (а) Яке значення має термін «образ» у контексті того, ким ми є? Як можна трактувати образ? (б) Як Колосян 1:15 і 3:5-10 висвітлює поняття «образ Божий»?

Що термін «образ Божий» говорить про те, ким ми є щодо Бога?

Природа «Божого образу» *(imago Dei)* завжди була предметом постійних дискусій. Фактично кожне богослів'я – православне, римо-католицьке, лютеранське, реформаторське тощо – має своє розуміння того, чим насправді є образ. Усі розуміють, що цей образ – це те, що вирізняє людину з-поміж решти творіння. Ми є унікальними. Але в чому? Одні кажуть, що Божий образ – це наша раціональність; інші вважають, що це наша особистість; ще інші – що він містить у собі нашу творчість або моральну природу. Однак сам термін «образ» є метафорою, придуманою для того, щоб передавати своє власне значення. Як можна трактувати образ? (а) Дзеркало має в собі образ предмета, який відображає. (б) Дитина має в собі образ своїх батьків. (в) Витвір мистецтва має в собі образ того, що він призначений змалювати. Давайте розглянемо ці три приклади: відображення в дзеркалі, сімейну схожість і художнє зображення.

Перше – дзеркало (чи будь-яка інша дзеркальна поверхня) має властивість вловлювати світло та форму предмета і відображати його. Для цього поверхня повинна бути розміщена до предмета під певним кутом. Іншими словами, дзеркало має бути «в належних стосунках» із предметом, який воно відображає. Тому Божий образ є не стільки *особливою* рисою, що характеризує нас, на зразок раціональності, моральності чи особистісних якостей, а швидше тим, що *вся* наша сутність – тіло, розум, душа тощо – була створена, щоб перебувати в унікальних стосунках із Богом – так, як не може жодне інше створіння. Вестерман стверджує: «Людина створена так, що саме її існування має бути її стосунками з Богом».[1] При створенні *ми увійшли в* стосунки з Богом, у яких перебуваємо, навіть якщо не визнаємо цього.

Однак це також, мабуть, означає, що наша людська природа оприявлена у різноманітних стосунках. Наприклад, коли сказано, що ми створені на образ Божий, одразу також згадується те, що людина створена чоловіком і жінкою (1:26). Це значить, що образ всередині нас готує нас не лише до стосунків із Богом, а й одне з одним. Філіп Дженсен і Тоні Пейн пояснюють:

> «У Бутті 1:26-27 ми бачимо Бога як в однині (Бог, Він, Його), так і в множині (Нас, Наш). Тож і не дивно, що якщо людину створено на образ Божий, то це також може бути як одна людина, так і багато людей. (…) Подібно до Бога, людство є і єдиним, і різноманітним. (…) Три Божі особи, тим не менше, є єдиним Богом… і завжди у вічності вони (…) насолоджуються стосунками один з одним. [Отже] людство створене на цей образ і складається з окремих людей…, які створені, щоб отримувати насолоду від глибокої єдності.[2]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Отож, Божий образ насамперед означає, що справжня людськість перебуває в особистісних стосунках любові, особливо в Божих особистих стосунках із нами.

Друге – статуя чи скульптура є ще одним різновидом носія образу. В Біблії слово «образ» зазвичай означає фізичне, візуальне зображення божества, ідола. Не дивно дізнатися, що:

«Правителі Стародавнього Близького Сходу зводили свої скульптури та статуї в місцях, де вони панували чи претендували на владу. Ці скульптури зображали самого правителя і були символом його присутності та влади». [3]

Тісний зв'язок вірша 1:26 з дорученням «панувати» показує, що це, безперечно, другий аспект створення «на образ Божий». Ми покликані «бути заступниками» Бога, панувати над творінням та піклуватись про нього, будучи Його намісниками. Уявіть собі царя, який посилає свого представника для ведення переговорів і врегулювання ситуації від його імені. З одного боку, представник має суттєві особисті повноваження. З іншого боку, він повинен чітко виконувати волю того, кого він представляє. Отже, нас поставлено бути Божою представницькою владою над творінням. Ми беремо участь у всьому, що Бог здійснив у творінні: впорядкування хаосу, творча побудова цивілізації з «речей» фізичної та людської природи, турбота про все, що створив Бог тощо.

І нарешті, дитина несе в собі образ своїх батьків і має родинну схожість із ними. Це – третій тип носія образу. Його чітко окреслено в Бутті 5:3, де сказано, що «Адам сина породив за подобою своєю та за образом своїм». Саме цих два слова вживаються в Бутті 1:26. Таким чином, *imago Dei* означає, що ми були створені не лише для звичайних відносин із Богом, а для близьких сімейних стосунків із Ним. Крім того, нас поставлено в цьому світі, щоб панувати над Божою землею в ролі не просто розпорядників, а спадкоємців. Ця ідея багато в чому поєднує перші два аспекти Божого образу. Ми покликані бути Божими «синами», подібними до Нього характером (святість, праведність), а також творчістю, раціональністю, особистістю тощо. Однак ми також покликані бути Його «служителями» і виконувати доручену Ним роботу, представляючи Його у світі.

Підсумовуючи, образ Божий означає «синівство» та «служіння».

Що сказано про образ в Колосян 1:15 і 3:5-10?

Ці два уривки показують, що гріх надзвичайно сильно спотворив образ Бога в нас, але через Христа він може бути відновлений. Зауважте, що ми все ще створені *на* Божий образ. Дещо «відновлене» все ж присутнє. Якова 3:9 і Буття 9:6 свідчать про те, що люди, навіть у стані гріхопадіння, все ще «вчинені за образом Божим». Тому сьогодні тільки Христос є досконалим образом Божим (1:15). Лише Він має абсолютно досконалі стосунки з Отцем і лише Він досконало представляє Його в бездоганному служінні та послуху. Але наше зростання в Христі поступово відновлює цей образ у нас. (Також див. Ефесян 4:23-24 і 2 Коринтян 3:18). У спасінні Святий Дух робить нас як синами, так і служителями.

Вчення про те, що ми все ще маємо в собі Божий образ, будучи у стані гріхопадіння, не означає, що наша гріховність зменшується. Насправді,

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

той образ, який залишився, робить наш гріх, в багатьох відношеннях, ще більш потворним і руйнівним. Хтось колись запитав: «З ким би Ви охочіше залишилися в одній кімнаті – зі скаженою мишею чи зі скаженим слоном?» Чим більша тварина, тим більш загрозливою і спустошливою є її шаленість. Саме тому як через гріх, так і через *imago Dei* ми (1) схильні домінувати і панувати над іншими (ми були створені, щоб «оволодівати») і (2) використовуємо технології та досягнення науки, щоб руйнувати навколишнє середовище, замість того, щоб дбати про нього (нам було «дано» природу). Таким чином, навіть наш гріх показує нам Божий образ. Цей викривлений образ пояснює нашу глибоку потребу любові у стосунках, наше прагнення завжди поклонятися *чомусь* (Римлян 1:21-23) і наш нестримний потяг керувати природою і людьми, хоча зараз це відбувається жахливими експлуататорськими методами.

2. Яке практичне значення має для нас той факт, що ми створені на образ Божий? Як би це мало вплинути на те, як ми ставимося до інших людей і до себе?

Всі основоположні вчення Буття 1-3 мають для нас величезне значення. Ось лише кілька моментів, які стосуються значення *imago Dei*.

По-перше, *imago Dei* означає, що *все* людське життя має цінність і гідність. Вбивство мусить бути покаране, тому що ми створені на образ Божий (Буття 9:6). Так само, як би Ви (справедливо) вважали напад на Ваш портрет чи фотографію виявом антагонізму щодо Вас, Бог також вважає напад на будь-яку людину атакою на Нього самого. Таким чином, будь-який прояв пригноблення, експлуатації, нападу щодо окремої людини чи щодо групи, раси чи класу є не просто злочином проти правосуддя. Це атака на гідність людини, створеної на Божий образ, а також напад на Самого Бога. Дейвід Аткінсон пише:

> «Тут є… підтвердження унікальності людини, яке потрібно відстоювати у відповідь на закиди деяких філософів-гуманістів та [інших], які вважають цей «видовізм»… таким же ж ганебним, як і… сексизм і расизм…» [4]

По-друге, оскільки ми *всі* створені на образ Божий, ми маємо глибоко поважати не лише тих людей, які належать до інших рас і культур, але й тих, хто сповідує іншу віру або не вірить взагалі. Не можна занадто сильно акцентувати увагу на різниці між віруючими та невіруючими. Ми не повинні ставитися зверхньо до тих людей, які не вірять у біблійного Бога. Наш гріх не дозволяє нам стати такими праведними, якими нас мали б зробити наші «правильні» переконання, а образ Божий не дає їм стати такими нечестивими, якими їх мали б зробити їхні хибні погляди. Божий образ спотворений, але все ще присутній у кожній людині. У невіруючих ми можемо бачити такі дари Творця, як мудрість, шляхетність і красу. Далі побачимо, що ми всі продовжуємо виконувати Божу працю в побудові культури та цивілізації. Це означає, що мистецтво, навчання і творчість кожної людини повинні цінуватися як особливі Божі дари для цього світу. Бога хвилює не лише релігія, але й сільське господарство, архітектура, медицина тощо.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

По-третє, через те, що кожен із нас створений на Божий образ, усі люди інтуїтивно співвідносять себе з Богом і знають, що Він є десь «там», у глибині душі. Образ Божий означає, що ми створені перебувати *у* стосунках з Богом, і ми маємо ці стосунки, навіть якщо не визнаємо цього! Про це навчає Павло в Римлян 1:18-25, а також у Римлян 2. Ми можемо відновити свій образ, тільки якщо будемо розвивати свідомі, радісні стосунки з Ним. Але, по суті, кожна людина є залежною від Бога і Він «підтримує» її. Тому, розмовляючи з невіруючими про Бога, ми не повинні доводити їм Його існування. Нам, натомість, варто переконувати їх у тому, що вони вже самі *знають* – що Бог реальний. Вони покладаються на Нього в тому, як проживають кожну хвилину свого життя. Наприклад, якщо Бога не існує, тоді нічого не спонукає нас поводитись так, ніби люди є ціннішими за каміння та дерева, бо всі ми є лише наслідком дії випадкових сил. Однак ми знаємо, що це – неправда, тому й не живемо так. Крім того, якщо Бога немає, то моральні почуття могли б існувати, але не могло би бути такого поняття, як моральний обов'язок. Все було б відносним. Однак ми хоч-не-хоч знаємо, що існують правильні та неправильні речі – і живемо відповідно до цього. Якщо Бога не існує, тоді любов – це лише хімічна реакція в моєму мозку, і вся ця атмосфера значущості, якої я надаю їй, – просто ілюзія. Але ми знаємо, що це не так. Одним словом, ніхто не може жити так, наче Бога немає. Це те, на що ми повинні вказувати людям.

По-четверте, це вчення, безперечно, має величезне значення для нашого бачення самих себе. Незалежно від нашої оцінки себе чи інших людей, існує міцна, як камінь, неупереджена, непереборна слава і значущість для кожної людини. Хтось колись сказав, що люди подібні до за́мків – вони прекрасні навіть у зруйнованому стані. У той час як доктрини гріха (див. Буття 3) мало би бути достатньо для упокорення всіх людей, доктрини Божого образу мало би бути достатньо для того, щоб переконати кожного в його безмежній цінності. К. С. Льюїс надзвичайно влучно написав про це в одній зі своїх книг для дітей:

> «Ви походите від Лорда Адама і Леді Єви… і в цьому одночасно є і честь, щоб підвести обличчя найубогішого злидаря, і ганьба, щоб змусити вклонитися найславетнішого імператора на землі».[5]

І по-п'яте, до чого й підводить нас Льюїс, доктрина Божого образу повністю заперечує стійкий класовий поділ чи кастову систему суспільства. Найбідніший жебрак є, зрештою, не менш цінним, ніж найбільший імператор. Це має значення не лише для судової та урядової системи, а й для наших дружніх стосунків і спілкування. Одна людина, створена на Божий образ, є вічною душею, а тому – важливішою за цілий уряд. Ми ніколи не повинні думати, що «доцільно» винищити кілька сотень людей для того, щоб встановити нову владу. Людське життя має безмежну цінність. Ми не повинні дивитися на людей нижчого соціально-економічного рівня як на меншовартісних. Якщо поліція відповідає на дзвінки в багатому районі міста на 100% швидше, ніж у бідному, вона порушує цей принцип.

По-шосте, доктрина Божого образу, безсумнівно, має величезне значення для нашого ставлення до літніх, розумово відсталих і фізично неповносправних людей та ненароджених. Це, безперечно, *дуже* складне питання, однак доктрина Божого образу однозначно вимагає від нас бути надзвичайно мудрими й обачними у наведенні аргументів щодо «якості життя» як мірила для ігнорування людини. Лише те, що хтось є нещасним чи надто раціональним,

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

не означає, що ця людина не є створеною на Божий образ. Ми вже побачили раніше, що «образ» не можна звести до якоїсь певної характеристики, яка могла б дати нам визначення людини – як-от раціональність, творчість тощо. Натомість, ми маємо Божий образ, бо були створені перебувати у стосунках із Ним. Ми перебуваємо в цих стосунках, навіть якщо не визнаємо цього. Ми вже переконалися, що навіть до найслабших людей потрібно ставитися з пошаною. Все це означає, що нам варто схилятися в бік поваги і захисту всього людського життя, навіть у його найслабших і найбільш неповноцінних формах. Хтось зауважив, що *imago Dei* наказує, щоб ми практикували «доктрину обачності» в цій сфері. Ми можемо сформулювати це так: не лише неправильно робити щось, щоб позбавити людину життя, але також неправильно робити будь-що, що *може* позбавити людину життя. (Саме тому ігнорувати повідомлення, скажімо, про пожежну небезпеку в будівлі – протизаконно). Отже, коли йдеться про неповносправних чи ненароджених, нам не потрібно спочатку переконуватися у статусі людини, щоб починати захищати її. І нам не слід діяти, навіть якщо така дія тільки віддалено може призвести до вбивства людини.

Будь ласка, заохочуйте членів Вашої групи зберігати самоконтроль у цьому питанні. Не вступайте в дискусії щодо абортів та евтаназії! Ні цей текст, ні цей коментар не призначені для того, щоб давати конкретні вказівки щодо випадків, коли можна дозволити хворому померти без надзвичайних заходів або коли аборт може чи не може бути виправданим тощо. Однак ми повинні звернути увагу на те, що впродовж 2000 років християнське вчення, засноване на Бутті 1-2, проголошувало і оберігало навіть найслабші форми людського життя.

3. Прочитайте Буття 1:28. Які є два основні накази в «описі наших обов'язків» у вірші 1:28? (а) Що кожен із них означає і (б) яким є практичне значення кожного з них?

Що означають ці два накази?

Це відоме Боже твердження називають «культурним мандатом» або «мандатом творіння». Воно передає глибоке розуміння нашого призначення на цій землі. Тут є два моменти: (1) «Плодіться й розмножуйтеся, і наповнюйте землю» і (2) «оволодійте нею, і пануйте над кожним … живим на землі!» (1:28).

Перший наказ, здається, досить легко зрозуміти. Ми повинні наповнювати землю собі подібними. Через те, що Бог щедро дає життя, Він створює все живе спроможним передавати дар життя Творця, шляхом відтворення «за родом його». У всьому живому закладена здатність до нового життя. (Хоча, зважаючи на наше прагнення стосунків, закладене природою, ми не можемо робити це самотужки, лише через стосунки та взаємодію двох людей – чоловіка та жінки).

По-друге, нас покликано «панувати» (вірші 26, 28) й «оволодівати» землею та її мешканцями. Це набагато важче збагнути. Може здаватися, ніби йдеться про те, що сили природи бунтують і потрібно застосувати насильницький та ворожий спосіб, щоб подолати їх. Дехто скаржиться, що це дає людям дозвіл нищити та експлуатувати природу. Насправді *саме так* переважна більшість

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

людства здійснює наказ «панувати над землею». Впродовж практично цілої нашої історії людство розглядало довкілля як щось таке, що можна розрізати і запакувати для нашої власної користі. Але вся ця експлуатація є результатом спотворення гріхом Божого образу в нас. Ворожі стосунки з природою є наслідком гріха і частиною прокляття (Буття 3:17-19, яке ми будемо розглядати пізніше). Але що ж тоді має на увазі Бог, коли заповідає нам «оволодівати» землею?

Більшість коментаторів вважає, що Бог закликає нас розширювати Його працю творення. Ми помітили, що коли Бог вперше створив матеріальний світ у 1:1, Всесвіт не постав «одразу готовим». Натомість він був «безформним» і «порожнім» (1:2). Далі ми бачимо, що Бог звертається до цих двох характеристик знову і знову в Бутті 1. По-перше, Він формує щось. Там, де воно не має форми, є загальним і нерозділеним, Він відділяє, виокремлює і детально розробляє. Зверніть увагу, як часто Він бере щось загальне і розділяє його на частини, наприклад, «відділяє» небо від моря (1:7) і світло від темряви (1:4). По-друге, Він наповнює їх. У перші три дні Він створює стихії, а протягом наступних трьох днів наповнює кожну з них.

Чи могло це бути просто випадковістю, що в Бутті 1:28 нам сказано робити саме ті дві речі, які робить Бог? Ні. Нас покликано продовжувати те, що розпочав Він – наповнювати і формувати. Альберт Волтерс пояснює:

> «Земля була абсолютно несформованою і незаповненою; під час шестиденного процесу творення Бог сформував і наповнив її – але не повністю. Тепер люди повинні займатися розвитком: будучи плідними, вони наповнюють її ще більше; оволодіваючи нею, вони повинні ще більше сформувати її. (…) як Божі представники на землі, [ми] продовжуємо працювати там, де Бог зупинився. Але тепер це має бути *людським* розвитком землі. Людство наповнить землю своїм родом і буде формувати землю для свого роду. Віднині і надалі розвиток створеної землі буде *суспільним* і *культурним* по природі».[6]

Отож, «оволодівати» землею (1:28) подібне до того, що зробив Бог, коли «сформував» її (1:2-25).

Природа не є «порочною» і не потребує, щоб її підкоряли. Вона є нерозділеною, нерозвиненою і неокультуреною. Коли ми беремо земельну ділянку і садимо на ній сад, обробляємо чи заготовляємо її, щоб земля могла родити свої надзвичайні розкоші життя, коли беремо тканину і шиємо з неї одяг, коли підмітаємо віником, щоб прибрати в кімнаті, коли використовуємо технології, щоб «приборкувати» сили електрики, коли беремо безформний, наївний людський розум і навчаємо його якогось предмету, коли беремо необроблений матеріал і перетворюємо його у зворушливий витвір мистецтва, коли беремо нерозрізнені тони та висоти звуку і розділяємо та аранжуємо їх, щоб створити музику, навіть коли проводимо гребенем по волоссі – кожного разу, коли впорядковуємо хаос, кожного разу, коли вивільняємо творчий потенціал, кожного разу, коли розвиваємо і «розширюємо» творіння поза межі того стану, в якому воно було, коли ми щойно взялися за нього, – ми продовжуємо Божу працю творчого, культурного розвитку. Так само, як Бог

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

«оволодів» землею в Його праці створення, так само Він закликає нас, як Його представників, трудитися в продовженні та розширенні цієї роботи.

Практичне значення

Значення першого наказу щодо плідності викликає багато дискусій. Одні вважають, що це означає, що нам не слід використовувати протизаплідні засоби під час інтимних стосунків, а навпаки бути «завжди відкритими до життя». Інші стверджують, що це тлумачення означає, що навмисна самотність і целібат по самій своїй суті є неправильними. Це не так, оскільки сам Господь був неодруженим. Однак те, на що перший наказ *справді* вказує, то це на велику цінність і важливість народження та виховання дітей. У суспільстві, яке применшує жертовність і навички, потрібні для побудови сім'ї, цей Божий наказ є коригувальним фактором. Ще одне значення полягає в тому, що секс сам по собі не є нечистим та гріховним, але благим даром, за допомогою якого ми віддзеркалюємо образ Бога, що дає життя через любов, яка є в Ньому.

Яке значення другого наказу? Їх є багато, але ми можемо згадати тут лише деякі з них.

По-перше, він означає, що ми повинні мати збалансований погляд на природу і довкілля. З одного боку, ми не поклоняємося «недоторканій» природі. Ми не вважаємо її досконалою в такому вигляді, в якому вона є. Ми не думаємо, що шахти завжди завдають шкоди горам. Ми не вважаємо, що ніколи не можна рубати дерева. З іншого боку, ми бачимо, що природа є «великим благом» (1:31) і ми повинні піклуватися про неї, а не нищити її. Метафора «*садівники* землі» несе в собі потужне значення – ми маємо бути шанобливими розпорядниками природи. (Див. наступне питання, де розкрито більше значень «садівництва»).

По-друге, цей наказ наголошує на високій оцінці роботи та шанобливому ставленні до неї, так само як і перший наказ підкреслював величезну цінність побудови сім'ї та виховання дітей. Багато хто може розглядати християнське служіння як високе і благородне покликання, а світську роботу вважати просто способом заробляння на життя. Але тут ми бачимо, що будь-яка праця – від наукової діяльності до фермерства, навчання інших, мистецтва, шиття, «махання віником», перукарської справи – все, що бере «безформну» природу чи людську природу, виявляє її потенціал і надає їй форми – є продовженням роботи самого Бога! На минулому занятті ми звернули увагу на те, що робота є «благом», тому що Бог запровадив її в раю. Але в мандаті творіння ми бачимо, *чому* робота є таким благом, а також чому *всі* види роботи – від ручної до розумової, від елементарної до надзвичайно складної – є шляхетними та мають гідність. Це дивовижне бачення.

> «Доручення жити у послуху виглядає чудово, коли ми дивимося на різноманітні можливості, які Бог створив для нас, щоб ми могли розкриватися та розвиватися. Вони охоплюють, наприклад, розуміння геології планети Земля, пошук творчих шляхів збагачення сімейного життя, навчальні методи виховання дітей і дослідження образності художньої літератури». [7]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

4. Яку подальшу інформацію ми дізнаємося з 2:8-20 щодо нашої роботи як засобу продовження Божої творчої праці в Бутті 1? (а) Що про нашу роботу говорить нам «садівництво»? (б) На що в нашій роботі вказує нам «називання тварин»?

Що про нашу роботу говорить нам «садівництво»?

Бог насаджує рай і оселяє нас там для того, щоб ми *жили* в ньому (2:8) і доглядали його (2:15). Яким чином це показує, що ми повинні займатися тим, що робив Бог у Бутті 1?

По-перше, так само, як Бог приготував творіння для того, щоб воно стало нашим домом, так і ми маємо продовжувати працювати і формувати світ на радість і затишок людству. Зверніть увагу, що 1:26 є кульмінаційним моментом. Після того як Бог створив землю, море, небо і всі рослини та тварини, Він врешті-решт створює нас і «дарує» це все нам (1:29). Великою мірою Бог створив дім і тепер віддає його нам, щоб ми могли замешкати в ньому. За останні кілька років багато писали про «антропний принцип», який стверджує, що Всесвіт є досконало влаштованим для людського життя. Саме цього навчає нас Буття 1. Коли ми читаємо Буття 2, то бачимо, що рай створений для нашого життя в ньому. Яке це має значення для нас, якщо ми повинні продовжувати Божу роботу? Як не дивно, це не означає, що наше завдання – це перетворити кожен метр землі буквально на сад чи парк. Нам також потрібні будинки і навіть паркувальні майданчики. Ми не повинні ставити недоторкану природу вище за потреби людини. Дейвід Аткінсон підкреслює: «Панування» не може бути експлуатацією, але [також] має розглядатися [як] служіння сприяння, що підтримує навколишнє середовище, де люди, що відображають [Божий образ], можуть почуватися, як вдома».[8] Наше завдання – братися за «безформні» місцевості світу, які є несприятливими для людини, і перетворювати їх на мальовничі місця, повні достатку, які можуть підтримувати людське життя. Словами Аткінсона: «Турбота проектувальників міст про середовище, яке могло б забезпечити належний рівень життя; робота лікарів і терапевтів, які прагнуть покращити здоров'я, що є джерелом сили для якісного життя…»[9] – вся ця робота є надзвичайно важливою.

По-друге, оскільки в Бутті 1 Бог постійно розкриває і розвиває творіння у щоразу складніші й складніші форми, так само й ми покликані *вивчати* Божу роботу і *розвивати величезний нереалізований потенціал творіння*. Тепер ми повинні використовувати і вивільняти ті потенційні можливості, які Бог заклав у нас у раю. Сама метафора раю наводить на думку про те, що ми маємо зробити на цій землі. Садівник – це не те саме, що наглядач парку. Він не просто дозволяє землі вродити що-небудь, що вона здатна вродити. Він *обробляє* ґрунт (підливає, очищає від бур'янів, засаджує), щоб виростити набагато прекрасніше різноманіття рослин, ніж могла би зростити земля без обробки. Називаючи нас «садівниками», Бог закликає нас робити те, що, як ми бачимо, Він робив у Бутті 1. Він створює, а потім наказує кожному створінню розмножуватися («плодитися»), розвиватися й наповнювати землю (1:11; 1:21-25).

Бог показує нам, що *вся* природа – не лише фізичний світ, але й людська природа, тобто таланти і стосунки – подібні до раю. Бог залишив природу незавершеною, подібно до будинку без меблів. Ми покликані розвивати всі можливості, сили та потенціали людської і фізичної природи, щоб будувати

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

цивілізацію, яка прославлятиме Бога. Як садівник ані не руйнує землю, ані не залишає її такою, як вона є, так само і в нашій роботі – чи то мистецтво, наука, бізнес, технології, фінанси, чи наукова діяльність – ми «працюємо як садівники» над творінням, черпаючи ресурси і сили матеріального Всесвіту. Ми повинні виконувати це, щоб будувати «місто», яке прославляло б Бога і відображало б Божі багатства, життя, любов і мудрість (Об'явлення 21-22).

На що в нашій роботі вказує нам «називання тварин»?
Процес називання тварин у 2:19-20 є свідченням того, що тепер ми стали частиною Божої творчої роботи. Чому Бог просто Сам не назвав тварин? Адже в Бутті 1 Бог увесь час дає назви, «називаючи» світло «днем», а темряву – «ніччю». Чому б Йому Самому не назвати також і тварин? Очевидно, тому, що Він запрошує нас продовжити Його роботу розвитку творіння без зловживань.

Зокрема, це показує надзвичайну важливість *вивчення* і розуміння творіння. Розумове життя є значущим аспектом нашого створення і призначення. Як зауважує Марк Нол:

> «Розум для християнина є важливим. (…) Хто, врешті-решт, створив світ природи, а потім зробив можливим розвиток наук, за допомогою яких ми більше дізнаємося про природу? Хто сформував всесвіт людських стосунків і таким чином забезпечив сирий матеріал для політики, економіки, соціології та історії? Хто є джерелом гармонії, форми та структури оповіді, а отже, стоїть за всіма художніми та літературними можливостями? Хто створив людський розум так, що він здатний збагнути реалії природи, людської взаємодії та прекрасного, а отже, також зробив можливим філософські та психологічні теорії щодо цих питань? Хто кожної миті підтримує світ природи, світ людських стосунків і гармонії існування? Хто кожної миті підтримує зв'язки між тим, що є в нашому розумі, й тим, що є у світі поза межами нашого розуму? Відповідь у кожному з цих випадків – одна і та ж. Бог усе це зробив, і Він продовжує це чинити».[10]

5. У світлі всього, що ми дізналися про працю в цьому уроці і на попередньому занятті, розробіть ряд основних принципів вибору роботи чи напрямку кар'єри.

По-перше, ми бажаємо вибрати роботу, яку ми могли б виконувати якісно. Вона повинна відповідати нашим дарам і здібностям. Одна з цілей роботи – реалізовувати наш власний Богом даний потенціал. Варто братися до роботи, яку ми можемо старанно виконувати, розвиваючи *самих себе* подібно до саду, наповненого прихованим потенціалом.

По-друге, ми хотіли б обрати роботу, яка приносила б користь спільноті людей. Одна з цілей праці – робити цей світ *домівкою*, кращим місцем для життя людей.

По-третє, ми хочемо мати роботу, яка дає нам змогу будувати сім'ю. Звичайно, це означає, що ми повинні заробляти на прожиття, працюючи на своїй

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

роботі. Це тому, що обидва накази мандату створення – «наповнювати» (побудова сім'ї) і «формувати» (робота і розвиток) – ідуть поруч, пліч-о-пліч.

По-четверте, якщо це можливо, ми не просто прагнемо принести користь своїй сім'ї, але і собі, і спільноті людей. Ми також хочемо збагатити саму «сферу», в якій працюємо. Буття 1 і 2 показують, що поняття «прогресу» насправді існує. Цим терміном часто зловживають, але наша ціль має бути не лише в тому, щоб працювати, а й помножувати знання людства і розвивати створений світ. Словом, ми повинні щосили прагнути наскільки можемо, «зробити свій вклад» у сферу, в якій працюємо. Покажіть кращий, глибший, прекрасніший, більш вмілий спосіб робити те, що Ви робите. Ми прагнемо будувати культуру, яка славить Бога, тому доречно запитувати, чи ми створюємо те, що дійсно збагачує культуру, чи навпаки руйнує її. Як пише Карл Генрі:

> «Розглядати роботу як шлях Божественного створення, за допомогою якого творіння служить Богу і [людству], зумовлює певні наслідки за ставлення людини до праці. Християнин стає морально зобов'язаним утримуватися від того, щоб виробляти і навіть купувати (оскільки гроші є просто обміном таланту людини на готівку) товари, що не представляють культурної цінності, не кажучи вже про ті, які є гріховними та шкідливими». [11]

---

1 Westermann, cited by David Atkinson in *The Message of Genesis (слова Вестермана цитовані у книзі Дейвіда Аткінсона «Послання Книги Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1990), p. 37.

2 Phillip D. Jensen and Tony Payne, *Beginnings: Eden and Beyond, Genesis 1-11(Дженсен і Пейн «Початки»)* (Wheaton, Ill.: Crossway Books, 1999), p. 21.

3 H. Ringgren, cited by Alec Motyer in *Look to the Rock (слова Рінґґрена, цитовані Алеком Мотієром у книзі «Погляд на скелю»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1996), p. 71.

4 David Atkinson, p. 40.

5 C. S. Lewis, *Prince Caspian (К. С. Льюїс «Принц Каспійський»)* (New York: Collier Books, 1970), p. 212.

6 Albert M. Wolters, *Creation Regained (Алберт Волтерс «Оновлене творіння»)* (Grand Rapids: Wm. B. Eerdmanns, 1985), p. 36.

7 Bradford Frey, William Ingram, Thomas McWhertor and William Romanowski, *All of Life Redeemed (Брадфорд Фрей, Вільям Інґрам, Томас МакВертор і Вільям Романовські «Викуплене все життя»)* (Jordan Station, Ontario: Paideia Press, 1983), p. 49.

8 David Atkinson, p. 41.

9 David Atkinson, p. 62.

10 Mark A. Noll, *The Scandal of the Evangelical Mind (Марк Нол «Шок для євангельського розуму»)* (Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans, 1994), p. 51.

11 Carl F. H. Henry, *Aspects of Christian Social Ethics (Карл Генрі «Аспекти християнської соціальної етики»)* (Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans, 1964), p. 48.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Створення і подружнє життя

Заняття 4 | Буття 1:26–2:25

ВСТУП

Історія створення охоплює всі основні аспекти нашої людської природи: (а) природний порядок та основу для науки; (б) значення формування людської культури; (в) сенс і важливість роботи й відпочинку. Тож не дивно, що Буття 1 і 2 також розглядають питання, пов'язані з близькістю, статтю та подружнім життям.

1. Прочитайте Буття 1: 26-28. Що ми можемо зрозуміти з цього уривка про а) важливість статі для нашого саморозуміння, (б) взаємини статей між собою і (в) відносини статей із Богом?

Перша згадка про рід і стать з'являється в Біблії в той момент, коли вперше читаємо про початок людства. «І Бог на Свій образ людину створив, на образ Божий її Він створив, як чоловіка та жінку створив їх» (Буття 1:27). Цей збіг має велике значення. У двох словах, наведений вірш узагальнює те, що ціла Біблія вчить про важливість статі та її вплив на наше ставлення одне до одного, до світу та до Бога.

Важливість статі для нашого саморозуміння

Наша чоловічість або жіночість не є випадковою ознакою людської природи; вона є частиною самого нашого єства. Природа не була спочатку створена загальною, а потім поділена на статі; від самого початку, відколи ми з'явилися, нас було створено на чоловічий і жіночий образ Бога. Тільки через прийняття і розуміння нашої чоловічості або жіночості ми зможемо прийняти і зрозуміти себе. Я не зможу зрозуміти себе, якщо намагатимуся не звертати уваги на риси і реалії, які дає мені моя стать. Ця позиція виступає на противагу постмодерністському погляду, що стать є соціально зумовленою.

Взаємовідносини статей між собою

Буття 1:26 підтверджує рівноцінну гідність чоловічої і жіночої статі. Написано, що обидві статі з самого початку створені за образом Божим. Обидвом статям, а не тільки чоловікам, доручено «панувати» над землею у Бутті 1:28. [«І поблагословив *їх* Бог, і сказав ... : Плодіться й розмножуйтеся, і наповнюйте землю, оволодійте нею, і пануйте... «] Тільки разом, спільними зусиллями чоловіків і жінок ми можемо виконати наше доручення будувати цивілізацію і культуру. Ця позиція виступає на противагу традиційному погляду, що «місце жінки – в домі».

Окрім виразного твердження про рівність, ці вірші також дають зрозуміти, що статі взаємно доповнюють одна одну. Одразу після того як Бог створив нас чоловіком і жінкою (вірш 27), Він говорить: «Плодіться й розмножуйтеся, і наповнюйте землю... « (вірш 28). Тут Бог дає нам здатність відтворюватися, що є відображенням Його власної життєдайної здатності до творіння. Девід Аткінсон каже: «Людська здатність відтворюватися є частиною втілення в

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

нашій історії творчої любові Бога у нас як у Його образі».[1] Проте цю чудову здатність створювати нове людське життя ми можемо виконати тільки разом. Ані самі жінки, ані самі чоловіки не можуть дати усе необхідне для творення нової людини. Ми можемо зробити це тільки у взаємному поєднанні.

Таким чином, чоловіки і жінки є рівними у своїй гідності, але відрізняються за багатьма ознаками і функціями. Ми – рівні, але не взаємозамінні чи однакові. У ліберальних колах є схильність наголошувати на першій з цих істин, а у консервативних – на другій. Але вони повинні бути нероздільними.

Відносини статей із Богом

Як ми вже побачили минулого разу, одне значення терміну «образ» полягає в тому, що ми були створені, щоб відображати безліч характеристик і якостей Бога, хоча і меншою мірою. Як зазначає багато коментаторів, чоловік і жінка разом складають «образ» Божий. Оскільки і чоловіки, і жінки «зображають» або «відображають» Божу сутність, то це означає, що у Бога є всі риси, пов'язані з людською чоловічістю і жіночістю. Таким чином, тільки *разом,* як чоловіки і жінки, ми можемо проявляти і розуміти весь спектр Божого характеру.

Крім того, у Бутті 1 є натяк на те, про що Павло прямо говорить в іншому місці. Єдиний раз, коли Бог звертається до Себе на «ми» чи «нас» стається тоді, коли Він збирається створити нас як чоловіка і жінку. Це увиразнює думку, що стосунки між чоловіком і жінкою відображають відносини між самими Божими Особами – Трійцею. Взаємини між статями говорять нам щось про радість у стосунках між Отцем, Сином і Святим Духом. Ця думка повторюється у коментарях Дженсена і Пайна:

> «У Бутті 1:26-27 ми бачимо Бога як в однині (Бог, Він, Його), так і в множині (Нас, Наш). Тож і не дивно, що якщо людину створено на образ Божий, то це також може бути як одна людина, так і багато людей. (…) Подібно до Бога, людство є і єдиним, і різноманітним… Три Божі особи, тим не менше, є єдиним Богом… і Вони завжди у вічності … насолоджуються стосунками Один з Одним. [Отже] людство створене на цей образ і складається з окремих людей…, які створені, щоб отримувати насолоду від глибокої єдності». [2]

У Першому посланні до Коринтян 11:3 Павло уподібнює взаємини Отця і Сина до стосунків чоловіка і дружини. Це і є значення Буття 1:26. Спільність-але-відмінність, яка існує між двома взаємодоповнюваними статями у шлюбі, є дзеркалом глибокої єдності та відмінності Самих Божих Осіб. Павло дуже ясно говорить про те, що стосунки між чоловіком і дружиною є великою «таємницею», що дає нам уявлення про саме серце Бога в нашому спасінні (Ефесян 5:32). Як стверджує К. С. Льюїс:

> «[В образах, що описують Христа і Церкву] ми маємо справу з чоловіком і жінкою не просто як із фактами природи, але як із живими і повними святобливої побожності провісниками реальностей абсолютно поза нашим контролем і, великою мірою, поза межами нашого безпосереднього розуміння».[3]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Тож наші ґендерні риси відображають щось із Божого образу. У нашій взаємодії з протилежною статтю, особливо в шлюбі, ми дізнаємося дещо про те, яким чином пов'язані Отець і Син, а також про те, як Вони люблять нас.

2. Прочитайте Буття 2:18-25. (а) Чому Адам мав би почуватися самотнім, якщо у нього були правильні стосунки з Богом? (б) Чи той факт, що ця частина Божого творіння «не була доброю» означає, що Всевишній зробив помилку? (в) Як практично ми можемо застосувати цей уривок для того, щоб подолати самотність?

Чому Адам мав би почуватися самотнім, якщо у нього були правильні стосунки з Богом?

Вжите слово «образ» чітко вказує на те, що люди створені для взаємин. Саме тому самотність є проблемою для будь-якої людини. Бог бачить, що в самотності Адама є щось не відповідне, «не добре». Тут бачимо надзвичайно цікавий висновок про те, що для Адама мати тільки стосунки з Богом – *не* достатньо! Адам є безгрішним, а отже, має безперешкодний зв'язок із Богом. Його спілкуванню з Отцем нічого не перешкоджає, проте він залишається самотнім. Це означає, що Адам має такі потреби стосунків і здатності до взаємин, що їх не можуть задовольнити навіть його стосунки з Самим Богом.

Чи це означає, що Бог зробив помилку?

Вірш 18 виглядає разючим контрастом повторюваного твердження, що Боже творіння було «добрим». У першому розділі Бог знову і знову дивиться на Своє творіння і бачить, що «добре воно» (Буття 1:4, 10, 12, 18, 21, 25, 31). А тепер, вперше, Бог дивиться на частину Свого творіння і каже: «*Не* добре». Було б природно поставити собі запитання, чи є це недоліком Божого творіння. Ось Адам, який отримує правильні стосунки з Богом і дім у раю, але все ще потребує чогось більшого. Можливо, у вірші 18 показано, як Бог, усвідомивши Свою помилку, виправляє її. Мабуть, Він каже: «Ой! Я зробив цю людську істоту слабшою, ніж припускав. Я повинен щось зробити, щоб виправити ситуацію».

Але ця інтерпретація не може бути правильною. Вся Біблія говорить нам, що Бог є досконалим у знанні (Йов 37:16; Псалми 138: 1-18). Тому глибинна потреба людських стосунків мала б бути навмисно задумана Богом.

Як практично ми можемо застосувати цей уривок для того, щоб впоратися з самотністю?

По-перше, це означає, що дружба і взаємини любові мають величезне значення. Яке ще яскравіше свідчення може послужити цьому факту, як не образ *самотнього* чоловіка в Едемському саду? Всі гроші, комфорт і задоволення світу не можуть задовольнити так, як любов. Це підтверджує нашу інтуїтивну думку, що щасливі сім'ї та стосунки є більшим благословенням, ніж будь-що з того, що можна купити за гроші.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

По-друге, це означає, що самотність не є ні гріхом, ні ознакою незрілості та слабкості. Дивно бачити, що для Адама не було достатньо *навіть* любові до *Самого* Бога. У цьому повинен бути задум Божий; Він цілеспрямовано створив нас такими, які глибоко потребують інших людей. Тобто ми не повинні думати, що самотність є результатом якоїсь нашої недосконалості. Вона є результатом творіння, а не гріхопадіння (гріха). Звісно, що окремий випадок самотності може бути результатом гріха або браку здорового глузду з нашого боку. Ми могли втратити важливі нам стосунки через егоїзм або гордість. Але самотність сама по собі не є гріхом чи недоліком. Насправді самотність може бути ознакою зрілості, а не незрілості. Ми повинні визнати нашу потребу в дружбі та людській любові.

По-третє, це означає, що полегшення нашої самотності може вимагати багатьох пошуків! Адам і Бог багато перебирали й оглядали, шукаючи «відповідну» пару. Це не простий процес. Не кожен може бути тим партнером, якого Ви потребуєте.

3. Буття 2: 18-25. (а) Прочитайте вірші Вихід 18:4; Повторення Закону 33:26, 29; Псалми 32:20 і Псалми 120:1-2. Як ці уривки прояснюють те, що написано у вірші 18 про жінку, яка є «поміччю» чоловікові? (б) Як спосіб створення Єви (вірші 21-22) пояснює значення слова «поміч»?

Що таке «поміч»?

Рішення про те, що Адаму «не добре» залишатися самотньому, – це була не просто дружба загалом. Бог, радше, говорить, що йому потрібна «поміч, подібна до нього». В англійській мові слово «поміч» має, на жаль, досить слабке значення – «помічника», когось менш здібного, хто займається дрібними справами і робить чорну роботу. Проте кожне друге єврейське слово *ezer,* яке зустрічаємо в Біблії, описує Самого Бога. Всі цитати ілюструють цей факт. Використання слова «допомога» там, де йдеться про Бога, означає «забезпечення того, чого не вистачає тому, хто потребує допомоги».[4] У цьому біблійному значенні помічник – це той, хто підтримує, допомагає, докладаючи власних зусиль. Наприклад, що означає для батьків допомогти своїй дитині з домашнім завданням із математики? Слово «допомога» містить у собі два значення: по-перше, це означає, що помічник має більше знань у чомусь, ніж той, кому допомагають. Ви можете допомогти з математикою, якщо (і тільки якщо!) вмієте множити краще, ніж Ваша дитина. По-друге, водночас, це означає, що Ви використовуєте свою силу так, що вона підтримує і допомагає розвиватися. Ви не «допомагаєте» своїй дитині з домашнім завданням, якщо робите все замість неї. Ви не повинні узурпувати відповідальність дитини, а використовувати свою владу так, щоб це збагачувало, підтримувало і додавало їй сил.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Які є значення розуміння статі? На перший погляд, схоже на те, що цей текст вчить, що жінки за своєю природою є слабшими і менш здібними, ніж чоловіки. Але тепер ми бачимо, що слово «поміч» навіть близько цього не передає. Насправді тут більше йдеться про те, що жінки є сильнішими, ніж чоловіки – щонайменше в кількох сферах. Це не те, що жінці бракує чогось, що є у чоловіка, а те, що у неї є щось, чого йому не вистачає. Таким чином, тут ми маємо яскраве підтвердження і розвиток думки з вірша 1:27-28, що статі глибоко і взаємно доповнюють одна одну.

Цей уривок заперечує як дуже традиційний, так і дуже феміністський погляди. З одного боку, він вчить, що жінки *не* поступаються чоловікам. Якщо бути «поміччю» означає бути нижчим, тоді Бог поступається нам, тому що Він є нашою допомогою! Для того, щоб бути допомогою чоловікам, жінки повинні бути в чомусь сильнішими. Але, з іншого боку, він вчить, що мусять бути певні сфери, де статі є невиправно різними. Дещо жінки можуть робити краще, ніж чоловіки. І навпаки – щось чоловіки можуть робити краще за жінок.

Як спосіб створення Єви (вірші 21-22) пояснює значення слова «поміч»?

Цікавий, але яскравий спосіб створення Єви з ребра Адама підкреслює відсутність взаємозамінності. Девід Аткінсон розвиває цю точку зору:

> «Видалення частини тіла чоловіка, щоб створити жінку, означає, що відтепер жоден не обходиться без іншого. Задля своєї цілісності чоловік потребує жінки, а жінка потребує чоловіка... Немає нічого, щоб могло б іще виразніше прояснити взаємодоповнення і рівність статей. Ми повинні часто повторювати це сьогодні, на противагу, з одного боку, поширеному в певних колах переконанню про чоловічу перевагу, і радикальному феміністському твердженню, що взагалі немає жодної потреби в чоловіках, з іншого боку, що свідчить про відмову декого... серйозно сприймати взаємодоповнення і взаємозалежність статей як частини Богом даного ладу». [5]

Інше слово у фразі, *ezer kenegdo* у вірші 18 («поміч, подібну до») означає когось, хто «підходить» як «невід'ємна частина». Деякі перекладають це слово «як протилежність». Знову ж таки, тут є значення взаємодоповнення, незамінного партнера.

Тут важко не процитувати відомий і тонкий коментар пуританця Метью Генрі щодо феномену «ребра Адама». Він каже, що жінка:

> «Не була створена з голови Адама, щоб панувати над ним, і не з ноги, щоб бути зневаженою ним. Вона була створена з його боку, щоб бути йому рівною, з-під його руки, щоб бути захищеною і з боку серця, щоб бути коханою».[6]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

4. Прочитайте 2: 18-25. а) Чому Бог пропонує Адамові шукати собі партнера серед тварин? (б) Чого ми можемо навчитися з того, що Бог не дає Адаму ні тварини, ані іншого чоловіка в поміч?

Чому Бог пропонує Адамові шукати собі партнера серед тварин?

Тут можна багато спекулювати, але ось кілька можливих відповідей. По-перше, можливо, Адам не визнає або не розуміє, що його самотність є «недосконалою». У вірші 18 ми бачимо розуміння Бога, що самотності Адама необхідно зарадити, але, можливо, він сам не достатньо чітко це розуміє. Виконуючи прохання дати кожній тварині «ім'я», Адам змушений розрізнити природу кожного виду. Можливо, цей процес розрізнення і визначення природи різних тварин був способом пробудити розуміння Адама своєї власної природи і потреб. Слово «тепер» (деякі перекладають його як «нарешті!») у пісні-вітанні Адама до Єви (вірш 23) показує, що це завдання і породило прагнення її.

Чого ми можемо навчитися з того, що Бог не дає Адаму ні тварини, ані іншого чоловіка в поміч?

Цей факт вчить нас, що найглибша відповідь на потребу людських стосунків є завітні взаємини з особою протилежної статі. (Див. питання № 5). Ми потребуємо людини, яка перебуватиме з нами в глибоко парадоксальних взаєминах. Нам потрібне сильне «протистояння» з кимось, хто одночасно дуже схожий на нас і дуже відмінний від нас.

(1) дуже *схожі* й *подібні* до нас. Тварини також *не* подібні до нас, щоб задовольняти наші глибинні потреби в стосунках. Той факт, що тварини не можуть задовольнити нас, не означає, що ми не повинні піклуватися про них. Процес присвоєння тваринам імен виявляє прагнення Бога, щоб ми піклуватися про них, а також показує, чому ми можемо переживати велике заспокоєння в цій турботі. Однак, він усе-таки вказує на те, що нам потрібна велика схожість природи в людині, яка виліковуватиме нашу самотність. І ми також потребуємо когось.

(2) Істотно *іншого* і *неподібного* до нас. Інша людина тієї ж статі є занадто подібною до нас, щоб заспокоїти наші глибокі потреби перебувати у стосунках. Тут ми навчаємося правди про необхідність взаємодоповнення. Це важко збагнути і воно не є повністю ясним, але, вочевидь, тільки людина іншої статі може відкрити багато можливостей у нашому єстві *та* доповнити нас там, де ми слабкі.

Є певні очевидні та менш очевидні спостереження. Очевидним є те, що цей уривок підриває деякі з передумов гомосексуалізму. Менш очевидним є те, що кожен із нас, незалежно від того, одружений чи ні, потребує міжстатевого виховання. Тобто нам потрібна дружба і спілкування з особами протилежної статі – з рідними братами і родичами, братами і сестрами в Христі або ж просто з друзями. Завжди є сфери, в яких ми потребуємо навчання і збагачення від міжстатевої дружби. Є речі, які Ви можете дізнатися тільки через (пораду або приклад) людей іншої статі. Ми не повинні думати, що мусимо бути одруженими, щоб здобути такий досвід.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

5. Прочитайте Буття 2: 24-25. Чого ми можемо навчитися про подружнє життя з цих відомих віршів? Що ми дізнаємося про призначення й межі інтимного життя? Що означає, що вони були «нагі і не соромились»?

По-перше, ми бачимо необхідність покинути щось. Тут мова йде про кілька речей. (а) Це означає, що нова пара повинна зробити своїм першим пріоритетом одне одного, а не своїх батьків чи сім'ю, з якої вони походять. Потреби й інтереси Вашого чоловіка чи дружини повинні мати перевагу над потребами та інтересами Ваших батьків чи родини, з якої Ви походите. (б) Це, мабуть, також означає, що новий шлюб повинен бути по-справжньому новою сім'єю. Ви повинні розробити нові форми спільного життя, які відповідатимуть Вашому конкретному контексту, дарам і потребам. Ви не «покинули» свою першу сім'ю, якщо рефлексивно наполягаєте на тому, щоб усе у Вашому шлюбі відбувалося так, як Ви бачили це у Вашому домі та в шлюбі Ваших батьків. Ви повинні відділитися від батька і матері як фізично, так і психологічно. Словом, шлюбний союз повинен бути *винятковим* союзом. Ніхто більше у Вашому житті не повинен мати перевагу над Вашим чоловіком чи жінкою у Вашому серці.

По-друге, ми бачимо, що мусить бути *завітня єдність*. У книзі Повторення Закону 10:20, 11:22 та Ісуса Навина 22:5; 23:8 ми бачимо, що слово «пристане» означає поєднатися з кимось через завіт, зобов'язальну обітницю чи клятву. (Див. Повторення Закону 10:20 – «Господа, Бога свого, будеш любити, Йому будеш служити, і до Нього будеш горнутись [приставати], а Йменням Його будеш присягати»). Сучасному мисленню бракує цього елемента. У нашому індивідуалістичному суспільстві узаконення шлюбу виглядає як щось незначуще – «просто шматок паперу». «Важливо те, що ми любимо один одного». Біблія, однак, наполягає на привселюдній постанові соціальної відповідальності. Завіт завжди приймався у вигляді церемонії в присутності свідків. Фактично, Буття 2: 22-25 насправді і є першою шлюбною церемонією, в якій «сам Бог, як батько нареченої, підводить жінку до чоловіка».[7]

Чому завіт має настільки важливе значення для біблійного розуміння шлюбу? По-перше, незважаючи на слова («Нам не потрібен шматок паперу, щоб любити одне одного»), зобов'язальна привселюдна постанова сама по собі є величезним вчинком любові. Той, хто каже: «Я люблю тебе, але нам не потрібно одружуватися», насправді може казати: «Я не люблю тебе настільки, щоб заради тебе позбавити себе вибору». Тому готовність вступити у завіт, який накладає зобов'язання, є випробуванням, що Ваша любов одне до одного перебуває на рівні шлюбу. По-друге, слова («Нам не потрібен шматок паперу») є також занадто наївними. Зберігати любов і вірність до іншої людини – це надзвичайно важко. Особисті стосунки часто буде важко (або неможливо) зберегти без обмежень і стримування в соціально-правовому зв'язку. Підсумовуючи, шлюбний союз також повинен бути *постійним* союзом.

Примітка: Біблія дозволяє розлучення в деяких ситуаціях, але не дозвольте групі відволіктися на цю тему більш ніж на кілька хвилин! Цей уривок не розглядає цієї теми і Вам не потрібно починати розлогі обговорення уривків, які це роблять. Буття показує, що розлучення є дуже неприродним і що в

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

шлюб потрібно входити з твердим наміром і очікуванням того, що він буде назавжди.

По-третє, ми бачимо, що чоловік і дружина повинні стати *одним тілом*. Це стосується «особистого єднання чоловіка і жінки на всіх рівнях свого життя, яке виражається [явно] і поглиблюється через сексуальні стосунки».[8] Більшість коментаторів погоджуються, що фраза «одним тілом» передбачає секс, але охоплює набагато більше значень. Призначення сексуальності полягає в тому, щоб бути дзеркалом, видимим вираженням повної єдності інших сфер подружнього життя. По-іншому можна сказати, що завіт («пристане до жінки своєї») повинен постійно оновлюватися («і стануть вони одним тілом»). Оновлення завіту має величезне значення у Біблії. Книга Повторення Закону є тривалим оновленням завіту, укладеного на горі Синай. Господня Вечеря є регулярним, урочистим оновленням завіту хрещення. Секс фізично виражає єдність, створену у шлюбному завіті у всіх інших сферах сімейного життя (економічній, юридичній, особистій, психологічній). Таким чином, сексуальний зв'язок оновлює й оздоровлює шлюбний завіт. Тому, по-третє, шлюб є *фізичним і особистим* союзом.

Є багато значень, які є надзвичайно важливими для життя в нашій культурі.

Перше, якщо сексуальність є явним благом, створеним Богом і необхідною частиною шлюбу, один із подружжя не може просто позбавити сексу свого чоловіка чи жінку. («Нехай віддає чоловік своїй дружині потрібну любов, так же само й чоловікові дружина. Дружина не володіє над тілом своїм, але чоловік; так же само й чоловік не володіє над тілом своїм, але дружина» (1 до Коринтян 7:3-4).

По-друге, якщо сексуальність пов'язана з завітом і дійсно дана з метою символізувати, поглиблювати й оновлювати завіт зобов'язання, вона потребує *контексту* завіту зобов'язання! Ви не можете оновити завіт, якщо не уклали його, і Ви не можете бути впевнені, що любите людину настільки, щоб займатися сексом з ним або нею, якщо між собою не уклали завіту. Навіть більше – Ви не повинні довіряти іншій людині свою сексуальність, якщо він або вона не «покинув/-ла батька і матір» і не зробив/-ла Вас своїм першим пріоритетом. Все це досить логічно поєднується, але в нашому сучасному світі ми це розділили. Ось як сказав про це К. С. Льюїс:

> «Жахливість статевого акту поза шлюбом полягає в тому, що ті, хто вдається до нього, намагаються ізолювати один вид союзу (статевий) від усіх інших видів союзу, які були призначені співіснувати разом і складати повний союз. Християнське трактування не означає, що в сексуальному задоволенні є щось більш неправильне, ніж у задоволенні від їжі. Воно означає, що Ви не повинні ізолювати це задоволення і намагатися отримати тільки його, так само, як Вам не варто пробувати отримати задоволення від смаку без ковтання і перетравлення, пережовуючи продукти і випльовуючи їх знову». [9]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Опис Льюїса є дуже потужним. Призначення відчуття (і задоволення) від смаку полягає в тому, щоб Ви «зобов'язалися» перетравити їжу, власне роблячи її частиною себе. Таким же чином, сексуальне задоволення призначене, щоб Ви зобов'язалися (і дотримувалися зобов'язання) перед людиною досягати глибокої єдності з Вашим партнером в усіх аспектах. Апостол Павло має це на увазі, коли наполягає на тому, що навіть секс із повією означає чинити те, що мало б виражати виняткові, постійні стосунки «одного тіла» (1 Коринтян 6:12-20).

Підсумовуючи, саме тому християни продовжують стверджувати, що відповідний контекст для статевого акту тільки однин – гетеросексуальний шлюб.

По-третє, ми повинні пам'ятати, що в Бутті 1:27-28 сказано, що інша мета сексу – це дітонародження. Якщо ми поєднаємо 1:27-28 з 2:24-25, то побачимо, що двома призначеннями сексу є завітня єдність і продовження роду. Тут іде мова про те, що можна описати словами Девіда Аткінсона:

> «Якщо «об'єднувальний» та «репродуктивний» аспекти сексуальних відносин людини, в принципі, є нероздільними, ми повинні зважати на діяння, які розділяють їх. Деякі християни, особливо в Римо-католицькій традиції, вважають, що це виключає [будь-який статевий акт, в якому використовуються контрацептиви, і який, таким чином, не є «відкритим до життя»]. Це не зовсім так. Цілком можливо… [для] подружжя [бути] відкритими до батьківства, не вимагаючи, щоб кожен статевий акт був відкритий для [концепції]. Справді, великою мірою важливішим принципом у Бутті 2 є об'єднувальний аспект подружніх відносин… Проте є й інші методи, такі як штучне запліднення за допомогою донора або перенесення ембріонів, не кажучи вже про сурогатне материнство, які повністю відокремлюють аспект продовження роду від взаємин любові чоловіка і дружини. Ці речі неможливо виправдати на основі богослів'я сексуальності, яку ми [тут] окреслили». [10]

Що означає, що вони були «нагі і не соромилися»?

Цей коментар наводить на роздуми. Адам і Єва мали прекрасні стосунки. Так само як секс повинен відображати єдність відносин, так і їхня нагота відображала їхню повну відвертість і вразливість одне щодо одного. Їм нічого було приховувати; вони були абсолютно відкриті одне перед одним і жоден із партнерів не зловживав цим привілеєм. Їхні стосунки не мали «ані крихти жадібності, недовіри чи безчестя»; [11] вони мали «відкритість і єдність, не замасковану провиною, не зіпсовану хіттю, не утруднену соромом». [12] [**Примітка**: Відсутність одягу вказує не тільки на ідеальні відносини, а й на ідеальне фізичне середовище. Там ніколи не було занадто спекотно, занадто холодно чи якось некомфортно!]

Майже всі коментатори вважають, що автор готує нас до контрасту, який з'явиться у Бутті 3. Там гріх приносить безлад у всі відносини і сексуальність. Ми повинні пам'ятати, що сьогодні гетеросексуальність також «порушена» – ніхто не має таких стосунків, якими насолоджувалися Адам і Єва. Гетеросексуальність у цьому світі можна охарактеризувати страхом, почуттям

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

провини, одержимістю, ідолопоклонством, залежністю та пригнобленням. Ця реальність урівноважує «критику» гомосексуалізму, яку подає нам цей уривок, бо ж у вірші 2:25 ми також бачимо неявну критику гетеросексуальності після гріхопадіння. Це зовсім не означає, що гетеросексуальний шлюб не є Божою волею; радше, ми повинні визнати його зіпсуту природу і недосконалість у цьому житті та світі. Навіть у християнському шлюбі ми повинні остерігатися одержимості, страху, провини, ідолопоклонства, залежності та пригноблення.

6. Прочитайте Ефесян 5:22-33 і 1 Коринтян 7:27-31. Як ці уривки допомагають краще зрозуміти поняття подружнього життя для християн – як одружених, так і неодружених.

1 Коринтян 7

По-перше, ми бачимо, що християни не зобов'язані бути в шлюбі *чи* залишатися неодруженими. Павло не вважав гріховним жоден із цих станів. Це може здатися дивним у світлі Буття 1-2, які наводять на думку, що ніхто не буде щасливим чи задоволеним без одруження. (Ось чому ми закінчуємо це заняття гармонійним поєднанням із 1 Коринтян). Те, що ми бачимо в посланнях Павла, є реальністю грішного, зіпсованого світу та швидкоплинності часу (1 Коринтян 7:31). Ця ситуація дуже відрізняється від Едемського саду. Як подружнє життя виглядає у цьому занепалому світі? З одного боку, подружнє життя саме по собі завжди буде глибоко недосконалим. («Та муку тілесну такі будуть мати, а мені шкода вас» [7:28].) Таким чином, шлюб ніколи не буде досконалим задоволенням, яким він міг би бути або якого ми прагнули б. Вступати в шлюб з надмірними (ідолопоклонницькими) очікуваннями – це ставати заручником катастрофи. З іншого боку, життя в занепалому світі також означає, що є люди, які, можливо, хочуть бути в шлюбі, але не можуть. Якби кожна людина була здоровою, мудрою і доброю, *можливо,* подружні партнери знайшлися б для всіх, але це не так. В іншому місці цього розділу Павло вказує на те, що буде багато людей, які служитимуть і найкраще виконуватимуть свої обов'язки в неодруженому стані. Підсумовуючи, життя у занепалому світі означає, що не всі повинні одружуватися і ніхто не повинен вважати шлюб «панацеєю».

Ефесян 5

Цей уривок показує нам, що основне задоволення подружнього життя знаходиться в Христі.

> «Що це означає для нас? Кожен християнин уже заручений із Христом. Цей шлюб є дійсно найважливішим, і святість – це наша підготовка до нього. Христос заплатив «викуп за наречену», щоб здобути нас для Себе, і ми можемо навіть розглядати дар Святого Духа як обручку, яка є запорукою нашої присутності на весіллі в кінці часів. Але тим часом ми повинні підготуватися до весілля, одягнувшись у «святість»… як у свою весільну одежу».[13]

Хтось, можливо, пам'ятає, що шлюб Адама і Єви видавався необхідним, незважаючи на правильні відносини кожного з них із Богом. З Ефесян 5 бачимо, що «шлюб» Христа укладений не з Вами чи зі мною, як окремими людьми, а

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

з Церквою, *Тілом* Христовим. Іншими словами, стосунки з Христом, які ми маємо на небі, якимось чином об'єднають нас не тільки з Ним, а й одне з одним, тим самим назавжди поклавши край усій самотності та неповноті стосунків. Тому якщо Ви не одружені і бажаєте вийти заміж або нещасливо одружені, Ви повинні покладатися на нашу подружню любов у Христі – єдину подружню любов, яка по-справжньому нас наповнить. З іншого боку, якщо ми перебуваємо в щасливих шлюбних стосунках, ми повинні остерігатися, щоб не зробити з нашої дружини чи чоловіка ідола. Наші заручини з Христом – це єдині заручини, без яких ми не можемо жити.

---

1 David Atkinson, *The Message of Genesis 1-11 (Дейвід Аткінсон «Послання Буття 1-11»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1990), p. 41.

2 Phillip D. Jensen and Tony Payne, *Beginnings: Eden and Beyond, Genesis 1-11 (Дженсен і Пейн «Початки»)* (Wheaton, Ill.: Crossway Books, 1999), p. 21.

3 C S. Lewis, «Priestesses in the Church?» in *God in the Dock,* Walter Hooper, Ed. (К. С. Льюїс «Жінки-пастори у церкві» у книзі «Бог у пристані» Волтера Хупера) (Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans, 1970), p. 239.

4 David Atkinson, p. 68.

5 David Atkinson, p. 71.

6 From Matthew Henry's *Commentary on the Whole Bible,* cited by David Atkinson, p. 71 (з книги Мес'ю Генрі «Коментарі до всієї Біблії», цитовані Дейвідом Аткінсоном).

7 Gerhard von Rad, cited by Derek Kidner in *Genesis (слова Ґерарда фон Рада, цитовані Дереком Кіднером у книзі «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 66.

8 David Atkinson, p. 76.

9 C. S. Lewis, *Mere Christianity (Льюїс «Просто християнство»)* (New York: The Macmillan Co., 1943, 1960), p. 96.

10 David Atkinson, p. 77.

11 Derek Kidner, p. 66.

12 David Atkinson, p. 79.

13 Phillip D. Jensen and Tony Payne, p. 34.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Втрачений рай. Частина 1

Заняття 5 | Буття 2:16–17; 3:1–8

ВСТУП

В описі створення світу в Бутті 1-2 розглядаються всі основні аспекти нашої людської природи. Але кожен, хто живе, визнає, що у людях і в людському житті є щось не те. Чому існує смерть, хвороби і зло? Це основне запитання розглядає розповідь про «гріхопадіння» у Бутті 3.

Примітка про походження зла: у розділі 3 Книги Буття йде мова про *прихід* зла на світ, але мало сказано безпосередньо про його *походження*, що протягом століть поглинає думки мислителів. Водночас розповідь *дійсно* виключає кілька теорій про походження зла. По-перше, Бог Сам не спокушає людей, а отже, Він не є творцем зла. По-друге, Адам і Єва вчинили непослух під впливом емоцій та сили, а отже, їх не було створено з гріховною природою. На той момент ще не було «внутрішнього голосу» спокуси в людському серці. Натомість, голос спокусника лунає ззовні. Але хто такий Змій – джерело спокуси? Буття (дратівливо!) мовчить щодо цього питання. Дерек Кіднер зазначає: «Його [Змія] лихі здібності наводять на думку, яка не порушується [в тексті], – чи був Змій інструментом страшнішого бунтівника»[1]. У Бутті 3:15, яке ми розглядатимемо наступного тижня, є досить переконливі міркування, що Змій є просто інструментом надприродної істоти – диявола (див. Римлян 16:20; Об'явлення 12:9). Це, однак, не відповідає на певні основні філософські запитання: яким чином сатана став злом? І чому Бог дозволив цьому статися (або чому Бог створив нас такими, якими ми є), якщо Він, безперечно, знав, що так трапиться? К. С. Льюїс дає класичну відповідь на ці запитання, посилаючись на «вільну волю»:

> «Якщо «свобода» може бути благом, тоді вона також може бути і чимось поганим. Вільна воля уможливила зло. Чому ж тоді Бог дав їм свободу волі? Тому що, хоча вільна воля й робить зло можливим, лише вона робить можливими будь-яку любов або доброту, або радість, яку вартує мати».[2]

Попри це, походження зла все ж залишається таємницею, інакше у Бутті 3 було б більше деталей. Ми точно не знаємо, чому всемогутній Бог допустив зло. «Свобода вибору» має певний сенс, але вона, звичайно, не може пояснити всього. Врешті-решт, ми повинні збагнути певну міру марноти філософських спекуляцій. Що ми *повинні* зрозуміти, це те: (а) що таке гріх, (б) як він діє в нас і (в) що з ним робити. Буття 3 (і решта Біблії!) багато говорить про всі ці практичні питання.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

1. Прочитайте Буття 2:16-17. (а) Як Бог пояснює Адаму і Єві суть своєї заборони? Чому це було добрим випробуванням? (б) Як би це випробування відкрило «пізнання добра і зла», незалежно від людської поведінки? (Див. 3:5, 22).

Яке було пояснення? У якому розумінні це випробування було добрим?

Адаму та Єві дано було тільки одну заборону в Божому саду: «Але з дерева знання добра й зла – не їж від нього» (2:17). Це єдине обмеження свободи людини, яке накладає Бог. Воно не виглядає надто важким, значно менш важким, ніж дотримання всіх Десятьох Заповідей! І все ж у цьому наказі є дуже важкий аспект. Бог жодним словом не пояснює, *чому* вони не повинні були їсти з того дерева. Їм сказано, що вони будуть покарані – «бо в день їди твоєї від нього ти напевно помреш» – але не сказано, що було не так із їжею з дерева або чому вони будуть покарані. До прикладу, Бог не каже: «Не їжте з дерева, бо воно отруйне» або «Не їжте з дерева, бо воно випустить страшну силу у світ».

Таким чином, у певному сенсі, ця єдина заборона показує нам сутність випробування послухом. Якщо ми знаємо, чому важливо виконувати Божі заповіді, тоді ми дотримуємося Його волі задля власної користі. Але якщо ми підкоряємося заповіді просто і тільки тому, що «Господь Бог наказав» її (2:16), тоді (і тільки тоді) ми справді проявляємо послух Богові. Іншими словами, Бог каже в 2:16-17: «Я хочу, щоб ви зробити щось *тільки тому, що Я так сказав*, а не тому, що це відразу принесе Вам користь або буде практичним, корисним і захоплюючим. Я хочу, щоб Ви зробили щось тільки тому, що я – Бог». Так ця заповідь охоплює суть усіх інших заповідей.

Щоб краще це зрозуміти, розгляньте можливі мотиви, які ми можемо мати, дотримуючись заповіді: «Не говори неправди». Одним із можливих мотивів може бути *страх*. Ми можемо сказати: «Якщо я брехатиму, мене можуть упіймати на гарячому». Другим можливим мотивом може бути *гордість*. Ми можемо сказати: «Я – добра людина, краща за безчесних, аморальних людей, які брешуть». Ці обидві причини мають певний сенс: брехня часто не «оплачується», а люди, які говорять правду, *є* більш чесними і корисними для інших, ніж ті, які цього не роблять. Але якщо один із цих мотивів або й обидва є нашими основними причинами для послуху, то, в підсумку, ми тільки дбаємо про «нашу власну шкуру». Ми не є чесними заради Бога чи заради чесності, а задля нашого блага. Тож Бог закликає Адама і Єву зробити щось тільки тому, що Він так каже, заради Нього. [**Примітка**: Такі міркування підтверджує той факт, що Адама і Єву не стримали попередження: «Ти помреш». Вони, мабуть, не мали найменшого поняття про те, що це могло б означати].

Як би це випробування відкрило «пізнання добра і зла», незалежно від людської поведінки?

На перший погляд, це випробування справляє враження, що Бог не хоче, щоб людство взагалі мало пізнання добра і зла. Але в 3:22 Бог каже: «Ось став чоловік, немов один із Нас, щоб знати добро і зло». Якщо Бог «знає добро і зло» і є святим, тоді пізнання добра і зла не є чимось поганим само

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

по собі. Поганим був *шлях*, яким людство прийшло до цього пізнання. Дерек Кіднер пояснює:

> «Змієва обіцянка «відкритих очей» збулася у певному сенсі (див. 3:22), але це була гротескна антикульмінація мрії просвітлення. Людина побачила звичний світ і зіпсувала його, спроектувавши зло на щось невинне (Тита 1:15) і зреагувавши на добре соромом і втечею. Її нове розуміння добра і зла було як подібне, так і відмінне від божественного знання (3:22), відрізняючись від нього і від невинності такою ж мірою, як усвідомлення хворої людини стану її тіла відрізняється від розуміння лікаря і байдужості здорової людини».[3]

Є два способи дізнатися різницю між добром і злом – через опір злу або через злодіяння. Людина, яка чинить опір злу належним чином, розуміє добро і зло. Він або вона є подібними до лікаря, який здатний вилікувати захворювання. А людина, яка піддалася злу, тепер має знання, яке є спотворене егоцентризмом гріха. Іншими словами, дуже добра людина – така, як Лінкольн – може зрозуміти Гітлера, тому що доброта веде нас до чесного розуміння нашої власної гріховності. Але дуже зла людина – така, як Гітлер – ніколи не зможе зрозуміти добру людину. Вона не зможе зрозуміти самопожертву, чесність тощо. Вона не бачить у цьому жодного сенсу. Таким чином, зло постійно веде нас до поганих рішень. «Зло породжує зло».[4] Тому «дерево пізнання добра і зла» має влучну назву. Наказ про дерево дало б Адаму і Єві якісь знання і пережиття добра і зла, незалежно від їхнього вчинку.

2. Прочитайте Буття 3: 1-3. Це перший підхід або стратегія спокуси. Ні змій, ні жінка не повторюють Божу заповідь належно. Чого це навчає нас про першу стратегію Змія?

У своєму першому стратегічному підході *Змій створює недовіру до авторитету Слова Божого*. На перший погляд, Змій не заперечує його, а тільки непомітно вселяє сумніви і натякає. Як він це робить?

По-перше, він перекручує те Слово, яке Бог сказав. Він перебільшує першопочатковий наказ, а потім ставить запитання. І це – явно риторичне запитання, не призначене для отримання інформації, а для того, щоб змінити ставлення. «Чи Бог наказав: Не їжте з усякого дерева раю?» (вірш 1). Насправді це запитання висловлює недовіру. Він має на увазі, що Божий наказ є обтяжливим і необґрунтованим. Якщо перефразувати, то він говорить: «Невже Бог справді сказав, що Ви не можете їсти плід із вашого *власного* саду? Якщо Бог дійсно такий щедрий, як ми повірили, звісно, що Він би не заборонив таку природну річ!» Перекручуваннями і глузуваннями Змій створює атмосферу, в якій людина починає оцінювати Божий наказ.

У цьому й полягає ціль першого підходу. Перше запитання непомітно вселяє думку, що ми маємо право зважувати і оцінювати Божий наказ. «Скептичне [запитання] — «Чи Бог наказав…?» — є одночасно тривожним і приємним: воно вселяє припущення, що Боже Слово є предметом нашого судження».[5]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Давайте відчуємо всю значущість цього (...) Як виникає гріх? Ми дізнаємося тут, що він не виникає тоді, коли ми вирішили не послухатися. Він з'являється тоді, коли ми припускаємо, що маємо право і мудрість вирішувати, *чи* нам взагалі слід коритися.

Як тільки Ви почнете запитувати: «Чи є послух Богові дійсно вигідним для мене чи ні? Чи повинен я підкорятися, чи ні?» — то ви вже вчинили непослух! Як так? Ви вважаєте, що схопили Бога за бороду. Коли Ви ставите такі запитання, Ваші почуття не є нейтральними. Швидше за все, Ви вже перебуваєте під впливом ідеї, що можете осуджувати Божу мудрість. Тож перший крок до спокуси починається *не* з непокори Його волі, а з думки, що Ви маєте право оцінювати Його мудрість.

Змієві вдається утнути свою першу витівку (3:1), оскільки Єва також перебільшує Божий наказ у своїй відповіді Змієві. Вона каже, що Бог наказав їм не їсти з дерева: «Не їжте із нього, і не *доторкайтесь* до нього, щоб вам не померти» (3:3). Вона «занадто виправляє помилку, посилюючи Божу суворість».[6] Чому Єва перебільшує? Мабуть, вона почала шкодувати саму себе і підхопила дух першої стратегії. Вона починає ставити себе у становище судді. Алек Мотієр пише:

> «Нічого не зображає сатану правдивіше за стійкий намір підірвати Слово Боже, змусити людей жити, покладаючись на будь-що, окрім Одкровення». [7]

3. Прочитайте Буття 3: 4-5. (а) Яка друга стратегія сатани? Як він кидає виклик Божим мотивам? (б) Що ми дізнаємося тут про сутність гріха?

Друга стратегія сатани

Сатана, очевидно, розпізнає приховані прагнення Єви, тож тепер він застосовує свою другу стратегію, суть якої полягає у *відкритому нападі на благість Божих діл.* Неймовірно, наскільки ретельно він робить це всього кількома словами.

Спочатку він атакує правдивість Божих слів. Він прямо каже: «Умерти – не вмрете». Як видно з решти уривка, Адам і Єва *не* померли фізично в день, коли з'їли плід. Але вони вмирають духовно, піддаючись дії прокляття Божого осуду, яке, зрештою, призводить також і до фізичної смерті. Тут сатана явно заперечує все це. Він, зокрема, відкидає реальність доктрини суду й засудження. Звичайно, багато людей заперечують цю реальність і саме тому й сьогодні хочуть жити як їм заманеться.

По-друге, він атакує Божу любов і добру волю. Він каже: «Бо Бог відає, що… ваші очі розкриються». Це пряме звинувачення в тому, що Бог глибоко всередині не бажає нам найкращого. Це наче сказати: «Якщо Ви будете слухатися Бога, то не будете щасливі!» Це – велика брехня, яка є суттю кожного гріха і живе в серці кожного грішника. Вона перебуває в корені будь-якого виду непокори. Ми не віримо, що «Бог є за нас».

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Ми вважаємо, що повинні коритися Богові, щоб догодити Йому, але не віримо, що Він справді діє на нашу користь.

По-третє, сатана атакує Божий характер і достатність словами: «І станете ви, немов боги». Змій говорить дві речі: по-перше, Бог бажає пригнітити нас! Бог є ненадійний та заздрісний, і Він не хоче, щоб ми відкрили весь наш потенціал. По-друге, ми можемо стати конкурентами Бога. Ми *насправді не потребуємо* Бога для життя.

> «Кульмінацією [3:5] є брехня, яка є достатньо великою для переосмислення життя (настільки є потужною сила неправдивої системи) і достатньо динамічною, щоб перенаправити потік любові й амбіцій. Бути «немов Бог» і домагатися цього хитрощами – це отрута, під впливом якої ми будемо свідомо чи несвідомо розглядати Бога як суперника і ворога… Тож спокусник спрямовує свою пряму критику проти [спочатку] слова, а [потім] діл Божих, представляючи Божественну любов як заздрість, служіння – як рабську покірність і смертний крок – як стрибок у життя: «Це все Тобі дам…»; таку ж картину бачимо, коли диявол спокушає Христа і коли спокушує нас».[8]

І, звичайно ж, разом з атаками на Бога з'являється обіцянка, що самодостатність принесе нам величезні вигоди. Ми вже бачили, що обіцянка «ваші очі розкриються» стала трагічною іронією, оскільки новий вид «пізнання», який вони отримали, сповнив їх сорому і страждань (3:7). Обіцянка «і станете ви, немов Боги» також є трагічним парадоксом. Гріх, безперечно, *ставить* Вас на місце Бога, але Ви повністю не відповідаєте цій посаді. Це те саме, що поставити себе замість стовпа фундаменту для хмарочоса. Ви можете це зробити, але будівля розчавить Вас.

Сутність гріха

Буття 3 свідчить, що гріх є глибшим поняттям, ніж просто «порушенням правил». Ніщо не могло б ясніше це показати, ніж Божий вибір своєї першої заповіді. Він не постановив своєю першою заповіддю: «Не вбивай» чи «Не говори ложно». Ці заповіді, безсумнівно, є моральними абсолютами, прописаними в серці кожної людини. Чому ж Бог, натомість, обрав таке довільне правило, як «Не їжте з цього конкретного дерева»? Це показує нам, що суть гріха полягає не в порушенні правила, а в намаганні самому собі бути богом, спасителем і господом самого себе. Прагнення бути самому собі суддею є початком гріха ще до того, як Ви вирішили порушити правило! Бажання стати Божим суперником і бути «немов Бог» тепер поширилося на серце кожної людини. Це впливає на абсолютно все, що ми робимо – свідомо чи несвідомо, незалежно від того, чи є ми християнами, чи ні.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

4. Прочитайте Буття 3:6. Яку роль відіграють (а) емоції, (б) розум і (в) дії у скоєнні гріха? Чому так важливо побачити, що кожен аспект нашої природи зіпсований гріхом?

Як видно з цього вірша, Єва тонко зробила вибір поставити себе за Бога. Спочатку вона вирішила осудити Бога (стратегія № 1) що, по-друге, привело її до вибору самостійно шукати сили і мудрості – без Бога (стратегія № 2). Видима дія гріха випливає з цих невидимих рішень.

Емоції («принадне для очей»)

Перший згаданий вимір гріха – це емоційний аспект: «І побачила жінка, що дерево добре на їжу, і принадне [букв. привабливе] для очей…» Ми вже читали, що дерева в саду були «принадні на вигляд і на їжу смачні» (2:9). Тому цей естетичний і фізичний апетит – це сильне почуття – не може бути неправильним саме по собі. Немає нічого поганого в тому, щоб смакувати їжу чи насолоджуватися красою. Але тут ми бачимо, як бажання благих речей і почуття щодо них стали *непомірними*. Коли бажання чого-небудь є більшим, ніж бажання догодити Богові, ми готові до гріха.

Дуже важливо це пам'ятати. Тут ми бачимо, що суть гріха полягає не стільки в бажанні чинити щось погане, як у надмірному бажанні добрих речей. Сатана спокусив Єву отримати своє власне щастя, просвітлення і владу через споживання з дерева. Дерево само по собі було добрим, але у цьому випадку Єва використовує його, щоб отримати для себе те, що тільки Бог може їй дати. Таким чином, добре бажання придушує і видозмінює її прагнення Бога. Це завжди вестиме нас до гріха. Через гріх (фундаментальний вибір ставити себе на місце Бога) всі природні та добрі бажання (комфорту, любові чи досягнень) стають безладними і непропорційними.

Так само, як і в саду, все йде до того, що ми перестали помічати безлад у наших добрих емоціях – він став прихований. «Що такого неправильного в бажанні з'їсти плід? Що такого поганого в бажанні закохатися? Що поганого може бути в бажанні успішно вести бізнес?» Відповідь на ці запитання полягає в тому, що в самих цих бажаннях немає нічого неправильного чи поганого. Але тепер, з часу подій у раю, добрі бажання людського серця зіпсовані нашим бажанням зайняти місце Бога. Благість, що притаманна багатьом нашим бажанням, ми не помічаємо того, як гріх зробив їх безладними й непомірними. Тож першим результатом гріха є те, що навіть наші добрі емоції і бажання можуть перемогти нас і відвернути від Бога.

Розум («пожадане дерево, щоб набути знання»)

По-друге, ми бачимо, що мислення Єви перебуває в полоні гріха під назвою «пожадане дерево, щоб набути знання». Вона роздумує собі, й ось як виглядають її міркування. Вона знає, що Бог уже володіє цими знаннями добра і зла. Вона чує назву дерева; безумовно, це може бути шлях, щоб отримати знання! Зрештою, назва дерева і його функції, безсумнівно, повинні збігатися! Навіщо називати дерево «пізнанням», якщо воно не може надати його? Тому це означає, що *спожити* з дерева – мало б відкрити дорогу до отримання знань і перевести на новий рівень просвітлення.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Дивлячись назад, ми бачимо, що в цьому ході думок є певна логіка, але загалом він є неправильним. Як ми вже зазначали в першому запитанні, є *два* способи, через які дерево може надати ці знання: перший – через послух, а другий – через непослух. (Також існує два способи «пізнати» бубонну чуму. Перший – це вивчити ознаки хвороби і навчитися її лікувати, а другий – це заразитися і померти від неї протягом декількох годин. Який спосіб є «кращим»?!)

У який момент мислення Єви зіпсувалося? Все почалось з помилкової думки, що вона *вже* була мудрішою за веління Бога. Насправді ж у неї не було достатньо інформації, щоб прийняти правильне рішення; вона повинна була покладатися на наказ Бога, але не зробила цього. Таким чином, ми бачимо, що навіть найгеніальніший чоловік або жінка не матиме достатньо мудрості для життя в цьому світі, якщо думає, що достатньо мудрий чи мудра, щоб жити без Божого одкровення. Тому другий результат гріха – це те, що людський розум зарозуміло відкидає Боже одкровення і вважає себе самодостатнім. Будь-яка філософія, наука чи теорія, яка відкидає нашу потребу одкровення й ігнорує обмеженість людського розуму, призведе до біди.

Дії: «І взяла з його плоду, та й з'їла, і разом дала теж чоловікові своєму, і він з'їв».

І, нарешті, ми бачимо, як справу довершують дії. Вчинки є тільки результатом того, чого найбільше бажають розум і серце. Якщо серце і розум прагнуть людської незалежності, то діяльність тіла буде відповідною.

Зверніть увагу на простоту твердження, що Єва дала плід своєму чоловікові – і він їв. Так просто! Це навчає нас того, що гріх любить компанію. Нам не подобається робити щось погане наодинці. Гріх потребує спільноти, і один із найкращих способів подолати гріх – це вийти з тих спільнот, які підтримують самовиправдання і погану поведінку. Якщо глянемо глибше, то у 6-ому вірші побачимо тотальну підміну порядку Божого створення. По-перше, чоловік і жінка повинні були піклуватися про рослини і тварини та панувати над ними (1:26), а тут Змій керує Євою. По-друге, Єва була створена, щоб бути поміччю Адаму (2:18), а вона навпаки – завдає шкоди. По-третє, Адам, безумовно, був відповідальним за те, щоб відвернути свою дружину від спокуси, але замість цього він слухається її, не обмовившись навіть словом, яке свідчило б про незгоду. Насправді, цілком можливо, що оповідач говорить нам, що Адам згрішив охочіше, ніж Єва. Немає жодної згадки про будь-які думки та міркування Адама і жодної відповіді на зразок тих, які Єва дала Змію.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

5. Прочитайте Буття 3:7-8. (а) Чому вірш 7 є таким несподіваним після застереження у вірші 2:17? (б) Які безпосередні результати наших гріхів ми бачимо? (в) Які три наслідки гріха стають очевидними відразу ж?

Чому 7-ий вірш такий несподіваний?
Дерек Кіднер зазначає:

> «Початок вірша є зовсім несподіваним після 2:17 і змушує читача переглянути значення смерті, щодо якої було застереження. Августин коментує: «Якщо… запитати, якою смертю Бог погрожував людині… фізичною, духовною або якоюсь іншою смертю, ми відповідаємо: всіма разом. (…) Під цим Він розуміє не тільки перший етап першої смерті, коли душа втрачає Бога, і не тільки ту смерть, у якій душа покидає тіло… але також… і другу, яка є останньою зі всіх смертей, – вічну смерть, яка надходить після всіх інших».[9]

Ми побачили, що «розкриті очі» були «гротескною антикульмінацією». Гріх дає нам нове бачення, але воно є спотвореним і трагічним. Тепер Адам і Єва «пізнали» гріх, заразившись ним. Тепер вони не можуть розуміти його настільки ж правильно, як мали б розуміти, якби чинили йому опір.

Які безпосередні результати?
Наступного разу ми детальніше розглянемо «прокляття»: наслідки гріха у світі та людську природу. Але бачимо три наслідки, які проявляються відразу після гріхопадіння, і вони є досить вичерпними.

По-перше, наші стосунки з самими собою зіпсовані гріхом: «І пізнали, що нагі вони» (вірш 7). Хоча слово «сором» тут не використовується, про це чітко говорить підтекст, тому що цей вірш є противагою вірша 2:25, де ми читаємо, що Адам і Єва були «нагі й не соромились». Девід Аткінсон пише: «Сором – [це] почуття незручності з самим собою, яке виникає в самому центрі вашого єства».[10] Деякі люди розрізняють сором і почуття провини, заявляючи, що почуття провини – це відчуття прикрості за скоєне, а сором – це відчуття прикрості щодо того, якими ми є. Таке трактування, безсумнівно, відповідає цьому віршу.

По-друге, гріх зіпсував наші стосунки одне з одним: «І зшили вони фігові листя, і зробили опаски собі» (в. 7). Адам і Єва почувають себе ніяково і незручно, коли залишаються повністю відвертими одне перед одним. Тепер вони повинні контролювати те, що інші знають про них.

По-третє, через гріх наші відносини з Богом зіпсовано: «і сховався Адам і його жінка від Господа» (в. 8). Хоча цей пункт є останнім у порядку оповіді, однак він розпочинає логічний порядок. Саме тому, що їхні стосунки з Богом були порушені, їхні стосунки з собою й тими, хто навколо, також порушуються. Саме духовна проблема призвела до психологічних і соціальних проблем.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

6. З того, що Ви сьогодні дізналися про гріх, що справило на Вас найсильніше враження? Як це може практично вплинути на Ваше життя?

---

1 Derek Kidner, *Genesis (Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 67.

2 C. S. Lewis, *Mere Christianity (Льюїс «Просто християнство»)* (New York: The Macmillan Co., 1943, 1960), p. 52.

3 Derek Kidner, p. 69.

4 J. R. R. Tolkien, *Lord of the Rings (Толкієн «Володар перстнів»)*.

5 Derek Kidner, p. 67.

6 Derek Kidner, p. 68.

7 Alec Motyer, *Look to the Rock (Мотієр «Погляд на скалу»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1996), p. 114.

8 Derek Kidner, p. 68.

9 Derek Kidner, p. 69, quoting Augustine from *City of God* XIII, XII (слова Августина з книги «Місто Бога», 13 розділ).

10 David Atkinson, *The Message of Genesis 1-11 (Аткінсон «Послання Буття 1-11»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1990), p. 87.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Втрачений рай. Частина 2

Заняття 6 | Буття 3:7–24

ВСТУП

Третій розділ Буття подає відповіді на два фундаментальних запитання: «Що сталося зі світом і з нами? Чому існують смерть, хвороби і зло?» У цьому розділі описано гріхопадіння людини. Минулого тижня ми розглядали те, як гріх увійшов у світ і людське серце (Буття 3: 1-7). Цього тижня ми переглянемо інші фрагменти цього розділу, які описують дію гріха в різних сферах людського життя.

1. **Прочитайте Буття 3:7-8. Чому вірш 7 виглядає неочікуваним після застереження у вірші 2:17? Як решта розділу тлумачить поняття «смерті», про яку Бог говорив у 2:17? Як висвітлено це поняття в Римлян 8:19-22?**

Ми почали розглядати це питання на попередньому занятті. Більшість людей, які читають 2:17, думають лише про фізичну смерть. Вони очікують, що як тільки Адам і Єва споживуть плід із дерева, вони впадуть мертвими додолу або ж з'явиться Бог і знищить їх на місці. Натомість у 3:7 сказано: «І розкрилися очі в обох них, і пізнали…» Так виглядає, наче Змій мав рацію, коли обіцяв, що їхні очі розкриються (3:5). Невже Бог помилявся, а Змій мав рацію?

Ні. Адаму і Єві розкрилися очі, але це не було те, чого вони очікували. Так само й смерть, якої вони зазнали, – це не була та смерть, якої ми очікували.

По-перше, «розкриття очей» було новою формою пізнання, яке призвело до рабства, а не до свободи. Як ми вже побачили минулого тижня, є два способи пізнати бубонну чуму. Перший – це зрозуміти хворобу, щоб знати, як її лікувати; а другий – це *заразитися* і померти від неї. Сьогодні людство «знає» про добро і зло, власне, другим способом, і цей вид знання веде до спотворення. Тобто погана людина не може зрозуміти доброї, але добра людина може зрозуміти погану. Варто повторити коментар Дерека Кіднера:

> «Змієва обіцянка «відкритих очей» збулася у певному сенсі (див. 3:22), але це була гротескна антикульмінація мрії просвітлення. Людина побачила звичний світ і зіпсувала його, спроектувавши зло на щось невинне (Тита 1:15) і зреагувавши на добре соромом і втечею. Її нове розуміння добра і зла було як подібне, так і відмінне від божественного знання (3:22), відрізняючись від нього і від невинності такою ж мірою, як усвідомлення хворої людини стану її тіла відрізняється від розуміння лікаря і байдужості здорової людини».[1]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

По-друге, смерть, про яку Бог говорив у 2:17, зараз видається нам набагато всеосяжнішою, ніж ми припускали. Той факт, що Адам і Єва вижили після споживання плоду, веде нас до думки, що Бог обіцяв тільки те, що вони *колись* помруть і назавжди загинуть, якщо скуштують з дерева. Але Бог сказав: «Бо в день їди твоєї від нього ти напевно помреш!» Послухаймо знову Дерека Кіднера:

> «Початок вірша є зовсім несподіваним після 2:17 і змушує читача переглянути значення смерті, щодо якої було застереження. Августин коментує: «Якщо… запитати, якою смертю Бог погрожував людині… фізичною, духовною чи якоюсь іншою, ми відповідаємо: всіма разом. (…) Під цим Він розуміє не тільки перший етап першої смерті, коли душа втрачає Бога, і не тільки ту смерть, у якій душа покидає тіло… але також… і другу, яка є останньою зі всіх смертей, – вічну смерть, яка надходить після всіх інших».[2]

Фізична смерть і розкладання тіла є лише одним яскравим прикладом смерті та руйнування, які виникають зараз у всіх людських стосунках і кожному аспекті людського життя. Зараз *ніщо* не функціонує так, як би мало; усе розпадається. Гріх призводить до смерті та руїни в усіх сферах життя – у духовній, фізичній, соціальній, культурній, психологічній і вічній. Біблійний погляд на світ полягає в тому, що світ є «зіпсований» і підвладний смерті в усіх розумінях. Продовження розділу описує величезні масштаби гріхопадіння.

Важливо пам'ятати про цю реальність, оскільки багато християн схильні ділити світ на «світські» та «духовні» місця і діяння. Однак, абсолютно *все* перебуває під впливом гріха. Альберт М. Волтерс коментує:

> «Наслідки гріха торкаються всього творіння; жодне творіння, по суті, не залишилось незайманим, якщо розглядати нищівний вплив гріхопадіння. Якщо ми подивимося на громадські структури, зокрема, на державу або сім'ю, чи культурні утворення, як-от мистецтво чи технології, або на функції організму, наприклад, на сексуальність або споживання їжі, чи будь-що інше в межах усього створеного, ми зрозуміємо, що добрі діла рук Божих опинилися в сфері людського бунту проти Бога. «Все створіння», – пише Павло… «разом зідхає й разом мучиться аж досі».[3]

2. Прочитайте Буття 3: 7-19. Назвіть усі наслідки та результати гріха, наведені в цьому уривку. Обов'язково проаналізуйте діалог у віршах 9-13.

Вчення цього уривка про наслідки гріха є багатим і багатовимірним. Немає одного правильного «списку» чи опису, але ось деякі запропоновані ідеї.

По-перше, бачимо *внутрішній сором і почуття провини*. «І пізнали, що нагі вони» (вірш 7). (Див. питання 5 з минулого заняття).

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

По-друге, спостерігаємо *недовіру і страх перед іншими людьми*. Потреба одягу (вірш 7 – «зробили опаски собі») є чимось набагато більшим, ніж зовсім нове приховування своєї статі. Алек Мотієр пише: «Потайне усвідомлення себе і бажання… сховатися, щоб уникнути колишньої незахищеної взаємності… Невинність переросла… у страх, і кожен «наполегливо і відчайдушно» шукає захисту від погляду іншого».[4] Коротше кажучи, Адам і Єва вже не довіряють одне одному. Вони зводять оборонні мури і показуть лиш те, що, на їхню думку, дозволить їм тримати все під контролем. Кожна людина, певною мірою, переховується від решти людства. Ми всі відчайдушно намагаємося визначити те, як інші бачитимуть нас, замість того, щоб дозволити їм побачити всю правду.

По-третє, зауважуємо *нездатність побачити свій власний гріх*. Коли Бог приходить до раю, Адам і Єва ховаються у ньому (в. 8) через загальний страх, що Бог дивиться на них таких, як вони є («бо нагий я», вірш 10). Це, однак, не є благочестивим «страхом Господнім», до якого заохочує Біблія. З одного боку, вони мають неминуче відчуття того, що тепер є негідними Божої присутності. Але розуміння причини цього – їхній гріх – у них повністю відсутнє. Мотієр вказує на те, що якби вони мали справжнє, чітке відчуття своєї нікчемності і гріховності, вони або (а) втекли б із раю, знаючи, що вони не заслуговують його (але вони не зробили цього), або (б) залишилися б, розкаявшись і визнавши, що вони вчинили неправильно (але вони не каються – див. вірші 12-13).

> «Опис Буття 3:8 показує недостатнє усвідомлення серйозності гріха, затуманені моральні сприйняття та егоцентричний погляд на цінності, що є досить далеким від Богоцентричного… Вони [відчувають, що] не можуть і не гідні перебувати з Господом Богом, як раніше, але й не бачать того, що наслідком гріха є втрата раю… Зачувши наближення Господа Бога, [вони] ховаються, але *посеред* раю… Сліпота гріха починає діяти… З моменту гріхопадіння людство страждає від моральної шизофренії: не може ані заперечити власну гріховність, ані визнати її такою, як вона є».[5]

По-четверте, зауважуємо *звинувачення і вказування на іншого в спробі самовиправдатись*. Вражаючий діалог у віршах 9-13, можна сказати, підтверджує пункт № 3, що ми не здатні побачити власний гріх, зізнатися в ньому і взяти на себе відповідальність. Він також показує, яким чином ми переважно даємо собі раду з нашим гріхом: ми починаємо звинувачувати і засуджувати інших.

Перше запитання Бога є досить загальним. По суті, Він питає: «Чому ти сховався?» Перша відповідь Адама Богові повністю виключає правду, що він спожив із забороненого дерева. Він лише згадує про своє внутрішнє психологічне почуття сорому і страху. Друге запитання Бога є настільки прямим, що Адамові не вдається уникнути правди і він відразу ж ухиляється від відповідальності й починає звинувачувати Єву. Вона робить те ж саме, приписуючи вину Змієві. Тут ми бачимо подальший розлад людських стосунків. Ми не лише боїмося одне одного і не довіряємо одне одному (вірш 7), ми ще й рішуче вороже налаштовані одне до одного. Різні раси, статі й особи плекають почуття зверхності і/або почуття жертви, щоб виправдати це.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

По-п'яте, бачимо *звинувачення і вказування на Бога в спробі самовиправдатись.* Відповідь Адама у 12-ому вірші показує, що навіть у безпосередній Божій присутності людство плекає образу і вороже ставлення до Бога. Адам мовить: «Жінка, що дав Ти її, щоб зо мною була, вона подала мені… і я їв». Це пряме звинувачення, що Бог Сам винен у тому, що зробив Адам. Бог дав йому жінку, яка повинна була допомагати йому! Ясно, що Він дав Адамові нижчу, недосконалу істоту! Подібно до того, як це відбувається в наших стосунках з іншими людьми, наші відносини з Богом сповнені не просто недовіри, а ще й гніву та ворожості. Ми вважаємо Бога ворогом. На попередньому занятті ми побачили, що саме це було прихованим змістом у спокусах Змія.

По-шосте, спостерігаємо *розлад у сімейних стосунках*. У Бутті 2 і 3 є натяк (хоча не чіткий і не прямий) на чоловіче лідерство у шлюбі. Ось ці натяки: (а) Чоловік створений першим і присвоює ім'я своїй дружині так, як він це зробив зі всім творінням. (Нижче ми розглянемо гармонійний, детальний спосіб, через який жінці було дано «ім'я».) (б) Жінка була створена в ролі «помічника», а це (як ми побачили) означає, що вона мала бути рівною Адаму і взаємно доповнювати його. Проте це слово також має значення «служити і допомагати іншій людині своєю власною силою». Адам не покликаний до того ж дару взаємозалежності і «допомоги», йому не дано того, що дано Єві. Це вказує на те, що вона була покликана служити Адаму і підтримувати його. (в) Навіть тут, у розділі 3, важливим є те, що Бог спочатку запитує Адама, потім – Єву, а насамкінець – Змія. У такому розділі, як цей, такий порядок був не випадковим. Дерек Кіднер підсумовує: «Бог, звертаючись до чоловіка, жінки і Змія саме в такому порядку, показав, як Він трактує ступінь їхньої відповідальності».[6]

Окрім цих ознак більш традиційного погляду на чоловіче лідерство, прокляття в 3:16 пропонує інше розуміння. Тут ми бачимо, що домінування чоловіків над своїми дружинами *не* було Божим задумом щодо подружжя. Радше так сталося через наслідок гріха. «І до мужа твого *пожадання* твоє» (вірш 16) перегукується з 4:7: «В дверях гріх підстерігає. І до тебе його *пожадання*». Слово «пожадання» вказує не на позитивний потяг, а на бажання контролювати. Це говорить про те, що тепер жінка буде прагнути чоловіка та сім'ї для того, щоб отримати контроль, щастя і сформувати власну ідентичність».

> «А він буде панувати над тобою» (вірш 16) означає, що «натомість він буде домінувати над тобою». Ми тут спостерігаємо, як каже Кіднер, те, що «[любов] вислизнула з повністю особистої сфери до сфери інстинктивних бажань – пасивних і активних. «Любити і берегти» стало «бажати та домінувати».[7]

Кіднер каже, що якщо жінка непомірно потребує чоловіка для власної ідентичності, то це результат гріхопадіння. І коли чоловік тиранить та використовує жінку – це також є результатом гріхопадіння. Іншими словами, поширені гендерні стереотипи (пасивної, залежної жінки і владного чоловіка) є недосконалістю.

Мотієр вказує на тонку гармонію в тому, як Адам спочатку повинен був ставитися до своєї дружини.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

> «У вірші 2:23 пасивне «вона буде зватися…» було не так присвоєнням імені, як визнанням факту… А зараз (у 3:20) активна форма «і назвав Адам ім'я своїй жінці: Єва, бо вона була мати…» збігається… з триразовим використанням слова «назвав» [що стосувалося тварин] (2:19-20). Жінка тепер стає такою ж власністю і майном, як тварина, і [вона] названа згідно зі своїми функціями. Вже не важливо, ким вона *є* для чоловіка, а важливо те, що вона може *зробити* для нього. Корова – для молока, воли – для оранки, а дружина – для нащадків![8] [**Примітка**: Проте дивіться далі на іншу точку зору щодо присвоєння імені для Єви].

По-сьоме, бачимо також і *економічно-культурний розпад*. У віршах 17-19 Бог вказує на те, що гріх серйозно зіпсував нашу здатність працювати і будувати культуру. (Поверніться до занять 2 і 3 про роботу і побудову культури). Ми побачили, що робота була благом у раю і тим, що люди потребували її, щоб бути задоволеними і щасливими. А тут ми бачимо, що робота стає «скорботою» (вірш 17).

Праця не є прокляттям, але вона була проклята. Обидва аспекти побудови культури – «формування» і «наповнення» (Буття 1: 26-28) – є прокляті. Тепер сповненими болю і страждань буде і дітонародження (3:16), і праця на землі. (Пам'ятайте, що робота на землі віддзеркалювала всі інші види праці). Це означає, що у всій нашій роботі ми будемо уявляти собі набагато більше, ніж зможемо втілити – як через відсутність умінь, так і через спротив навколишнього середовища. Мистецтво, наука, бізнес, сільське господарство, освіта – все розчаровуватиме, буде важким і вимотуватиме нас.

По-восьме, спостерігаємо *фізичне руйнування*. Останнє, що ми бачимо в цьому уривку – це те, що «біль» і «піт» призводитимуть до фізичної смерті: «Аж поки не вернешся в землю» (вірш 19). Хвороби, старість, стихійні лиха і сама смерть є наслідком гріха. До гріхопадіння Бог правив людиною, яка керувала природою. А тепер, як бачимо у вірші 19, «Бог править над природою, а та над людиною». І врешті-решт вкриє нас порох землі.

Підводячи підсумки, вкрай важливо побачити, якими далекосяжними є наслідки гріха. Ми всі визнаємо вбивство, перелюб, злодійство і брехню гріховними наслідками гріхопадіння. Але чи розуміємо ми, що бідність, психічні захворювання, поганий уряд і зіпсовані відносини між різними расами також є частиною того, як «зітхає і мучиться створіння» під гріхом? Якщо ми зводимо наслідки гріха в нашій свідомості лише до окремих неетичних дій або єретичного навчання, тоді ми зводимо наше свідчення тільки до євангелізації і не враховуємо порадництва, боротьби за соціальну справедливість тощо.

Висновок: Адам і Єва відчужились від Бога («і сховався Адам і його жінка від Господа» – вірш 8), що призвело до відчуження одне від одного (вірші 7, 12–13, 16), від них самих (вірші 7, 10), а також і від природи (вірші 17–19). Духовне відсторонення призводить до психологічного, соціального, культурного та навіть фізичного відчуження.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

3. Чому так важливо пам'ятати як про благість творіння (з Буття 1-2), так і про його зіпсованість (з Буття 3)? Які проблеми виникають, коли Ви забуваєте про один із аспектів?

Альберт Волтерс пише:

> «Важливо звернути увагу на те, що, говорячи з погляду Біблії, гріх [не] скасував [благість] творіння. Творіння і гріх залишаються розділеними, проте вони можуть тісно переплітатися в нашому досвіді… Гріх… прив'язується до творіння, як паразит. Ненависті, наприклад, не було місця в середовищі благого Божого творіння… Однак ненависть не може існувати без створеного підґрунтя людських емоцій та здорової впевненості в собі. Ненависть одночасно є частиною як благості творіння…, так і демонічного спотворення…
>
> Велика небезпека завжди полягає в тому, щоб виокремити і визначити певні аспекти… благого Божого творіння з-поміж порочного вторгнення [гріха], як кореня зла… Помилка в цьому може [породити] поділ добра і зла, що властиво самому творінню. Наслідком є те, що щось у благому творінні [визначається джерелом] зла… В ході історії це «щось» бачили по-різному:… тіло і його пристрасті (Платон…), культура на противагу природі (Руссо і… романтизм), установлена влада, особливо в… сім'ї ([психодинамічна] психологія), технології та методи управління (Гайдеґер та Ілул (…)…
>
> Біблія є унікальною у своїй безкомпромісній відмові від будь-яких спроб… визначати частину творіння як зло чи спасіння. Всі інші релігії, філософії і світогляди, більшою чи меншою мірою, потрапляють у пастку [ідолопоклонства] невдалих спроб відділити творіння від гріхопадіння, і ця пастка [є] постійною небезпекою для християнського мислення».[9]

До прикладу, Буття 1 і 2 свідчать, що праця за своєю суттю є благом. У Буття 3 йдеться про те, що праця є проклятою. Вважати роботу вродженим злом (як це робить грецька філософія) *чи* способом віднайти свою ідентичність (як робить багато людей у сучасному західному суспільстві) свідчить про нездатність розрізняти творіння і гріхопадіння та тримати їх у рівновазі.

4. Прочитайте Буття 3:14-15. У Бутті 1-2 йде мова про створення, а у Бутті 3 – про гріхопадіння. Що ми дізнаємося тут про надію на майбутнє спасіння?

По-перше, в вірші 14 Бог у Своїй твердій постанові оголошує особисту війну проти гріха і зла. [**Примітка**: Вірш 14 не обов'язково стверджує, що Змій ніколи раніше не плазував «на [своєму] череві»]. Кіднер каже: «Ці слова не означають, що… це історія «про те, як Змій втратив лапи… а те, що плазування з того часу стало символічним (Ісаї 65:25) подібно до того, як… веселці було надано нового значення, а не нового вигляду».[10]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

По-друге, Бог показує нам, що Він буде провадити цю війну, не просто спасаючи окремі душі, а створивши дві основні людські «раси». Він говорить про «насіння жінки» і «насіння Змія». Це (як показано в Об'явленні 12:9, 20:2) дві групи людей. Як ми вже побачили на попередньому занятті, у цьому розділі широко зазначено те, що Змій був не просто твариною, а посередником набагато більшого зла. Таким чином, «насіння Змія» є тією частиною людства, яка йде вслід за брехнею Змія: що Бог є ворогом, що ми маємо право судити Його Слово і що ми можемо знайти своє спасіння і щастя без Нього. Проте друга група людей буде зовсім іншою.

По-третє, до цієї другої групи – «насіння жінки» – не входять лише добрі від народження люди, тому що Бог «покладе ворожнечу» між цією групою і людьми та поглядами Змія. Він каже: «Я підніму народ, який побачить наскрізь твою брехню». Це обіцянка, що Бог втручатиметься в життя і торкатиметься сердець цих людей. «Насіння жінки» – це народ Божий у кожному поколінні. Це ті, хто з Божої благодаті і через покаяння побачив правду про гріх і Бога.

По-четверте, остаточну перемогу над гріхом і Змієм здобуде одна людина. Алек Мотієр зауважує: «У Бутті 3:15 є невизначеність, яка чекає свого вирішення… Слово «насіння» [в однині] допускає той факт, що його здійснить одна людина».[11]

Ми дізнаємося тут не тільки те, що ця людина повністю переможе Змія (бо «стерти голову змія» означає вбити його), але й те, що вона сама страждатиме протягом цього процесу («ти будеш жалити його в п'яту»).

5. Що з того, що Ви сьогодні дізналися про гріх, справило на Вас найсильніше враження? Як це може практично вплинути на Ваше життя?

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

[1] Derek Kidner, *Genesis (Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 69.

[2] Augustine, *City of God* XIII, xii, quoted by Derek Kidner, p. 69 (Августин «Місто Бога»).

[3] Albert M. Wolters, *Creation Regained (Волтерс «Оновлене творіння»)* (Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans, 1985), pp. 44, 46.

[4] Alec Motyer, *Look to the Rock (Мотієр «Погляд»)*(Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1996), p. 118.

[5] Alec Motyer, pp. 118-119.

[6] Derek Kidner, p. 70.

[7] Derek Kidner, p. 71.

[8] Alec Motyer, p. 120.

[9] Albert M. Wolters, pp. 47–51.

[10] Derek Kidner, p. 70.

[11] Alec Motyer, p. 34.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Родина гріха, родина благодаті

Заняття 7 | Буття 4:1–5:32

Загальна інформація: щоб розтлумачити історію про Каїна, ми повинні зрозуміти, чому Бог не зглянувся на його жертвоприношення. Багато хто вважає, що Каїна було відкинуто, бо він приніс хлібні жертви, Авель же пожертвував тварин. Однак більшість коментаторів зазначає, що відповідно до того, що написано у Біблії, Бог просить жертвоприношень у вигляді зерна та тварин (Повторення Закону 26:1-11; Левит 23:9-14). Це правда, що в Старому Заповіті як жертвоприношення на спокутування за певний гріх треба було принести в жертву тварин, але немає жодних ознак того, що в цій ситуації це було проблемою. Обидва чоловіки просто принесли «плоди своєї праці» перед Богом в актах поклоніння. Обидві жертви були цілком прийнятними за своєю *формою*.

1. (а) Про що йдеться у Бутті 4-5? (б) Яким чином пророцтво у вірші 3:15 допомагає нам зрозуміти те, що ми читаємо у Бутті 4-5 і в інших фрагментах Біблії? (в) Чому так важливо усвідомити це, якщо ми хочемо отримувати користь із Біблії?

Про що йдеться у Бутті 4-5?

Біблія містить не звичайну, а реальну і справжню історію. Всі події, які мають важливе значення у військовій, політичній і культурній історії стародавнього світу, залишаються без уваги або описані дуже коротко. Біблія не надає повного опису жодної історичної епохи чи конкретного регіону, навіть народу Ізраїлю. Замість цього ми маємо історію *спокути людських гріхів Христом*. Для біблійних авторів важливою була історія Божого спасіння.

Яке світло дає нам вірш 3:15?

У Бутті 3:15 Бог пророкує, що з того часу людська раса буде поділеною на «насіння жінки» і «насіння Змія». «Насіння Змія» – це, вочевидь, ті, хто уподібнюється до Змія і вірить його брехні – ті, хто шукає життя і мудрості, не беручи Боже одкровення за основу свого життя. У «насінні» жінки, схоже, видно тих людей, які відкидають брехню Змія і живуть у вірі та надії на Божу обіцянку спасіння.

Буття 4 є першим випадком дослідження цієї історії. Каїн виявляється насінням Змія, а Авель – насінням жінки. Це – мікросвіт історії людства. Бог створюватиме людей, які ненавидитимуть брехню сатани і перебуватимуть у боротьбі (3:15 – «ворожнечі») з тими, хто довіряє Змієві.

Коментатор Дерек Кіднер запитує, чому віруючі не були названі «насінням Адама». Чому вони натомість були названі насінням Єви? Кіднер вважає, що це було навмисно, щоб фраза «насіння жінки» могла мати комплексне або подвійне значення. Єврейське слово «насіння» (так само, як і англійське чи українське слово) може бути у формі однини і множини; воно може означати багато насіння або одну насінину. У Матвія 1:23 і Галатів 4:4 ми бачимо, що «насіння жінки» може позначати народ *і* одну людину. З погляду

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Нового Заповіту, ми бачимо, що у Бутті 3:15 Бог каже, що «Я спасу світ через низку вірних людей» *і* «Я спасу світ через народженого *лише* від жінки, а не чоловіка».[1]

Таким чином, далі у Біблії ми читаємо історію цих двох походжень: насіння Змія проти вірного насіння – народу Божого, через який колись прийде Месія. Він є тим *Насінням*, котре зруйнує діяння Змія і спасе світ. З того часу Біблія веде запис родоводу родини та народу, через яких Ісус прийшов у світ. У ній розповідається про предків Христа – про Авраама, Ісаака, Якова, Юду, Мойсея і Давида. Тому Біблія не є просто збіркою моральних оповідань, у яких йдеться про те, як треба жити. А також вона не є стандартною історією конкретного народу чи регіону. Це, радше, історія спасіння.

Що це змінює?

Історія спасіння (життя Авраама, Давида, Мойсея тощо) завжди показує нам дві важливі речі. По-перше, описи життя цих осіб багато в чому «типізують» або передвіщають їхнього великого нащадка Ісуса, збагачуючи наше розуміння суті і здійснення Божого спасіння. По-друге, вони «типізують» або передвіщають *нас*, ми самі – грішники, які борються і падають, але залишаються під дією благодаті.

Це означає, що Біблія не є насамперед «книгою чеснот», хоча подає багато чудових моральних прикладів. Натомість, вона є описом Божої благодаті та спасіння. У ній розповідається все, що нам потрібно знати про те, (а) Хто такий Бог, (б) хто ми і (в) що ми повинні робити. Якщо ми читаємо Біблію лише як низку історій про людей, яких потрібно наслідувати, то будемо виснувати для себе розуміння, повністю *протилежне* до того, що вчить Євангеліє. Це *Бог* «покладе ворожнечу між насінням жінки та насінням Змія». Лише Бог, втручаючись у благодаті, може відкрити нам очі на брехню Змія. Лише Бог може спасти нас. Таким чином, історія спасіння є історією Євангелія. Так, Біблія оповідає нам про те, як ми повинні жити, проте вона показує, що наше спасіння приходить насамперед через віру в Божу благодать. А вже з цього випливає «правильне життя».

Ключова ідея 3:15 створює підґрунтя для решти Біблії.

2. (а) Прочитайте Буття 4:1-2а. Чому Єву так схвилювало народження Каїна? (б) 4:2–7. Чому Бог не прийняв жертви Каїна? (Див. загальну інформацію і Псалом 50:15-17). Як Каїн прийняв це відкинення?

Чому Єву так схвилювало народження Каїна?

Євині слова – «Набула чоловіка від Господа» – схоже, виходять поза рамки звичайного висловлення подяки за безпечні пологи. Фраза «від Господа» свідчить про те, що Єва бачить у цьому народженні знак Божої благодаті та милості. «Господь» – це завітне ім'я, а ім'я «Яхве» люди використовували в особистих стосунках із Ним. У вірші 26 розділу 4 фразу «призивати Йменння Господнє» використано для опису спільного поклоніння. Слова Єви є актом поклоніння.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

«Набула чоловіка» передбачає, що Єва думає про Божу обіцянку, що спасіння прийде через її «насіння». Народження дитини, будь-якої дитини, свідчило про те, що Бог почав виконувати свою обіцянку. Дехто припускає, що Єва, можливо, думала, що саме *ця* дитина буде тією, яка зітре голову Змія, але це тільки припущення. З упевненістю можна стверджувати тільки те, що Євині слова подяки Богові були словами віри. Вона покладалася на Бога, принаймні в життєвих діяльності і обов'язках і, мабуть, також у Його обіцянці спасіння в 3:15.

Чому Бог відкинув жертву Каїна?

Ми не знаємо, яким чином Каїн і Авель дізналися, чи прийнято їхні жертви. Можливо, вони це відчували серцем і свідомістю – так само, як Каїн сприймав слова Бога у віршах 6–7. Ймовірніше, що Божа ласка чи відсутність ласки проявлялася більш конкретно, наприклад, через процвітання Авеля та збільшення його стада на тлі важких часів для Каїна і його посівів.

Але *чому* ж Каїна було відкинено? Як показано у загальній інформації на початку цього вивчення, ми не можемо пояснити це, просто сказавши, що Каїн не дотримувався правил жертвоприношення. У той час не було жодних правил, подібних до тих, які ми маємо в Книзі Левит і Повторення Закону. І коли ми звернемося до заповідей Мойсея, то побачимо, що як хлібні жертви, так і жертви тварин були прийнятними для різних намірів. З вірша 7, де Бог каже «коли ти добре робитимеш», виглядає досить ясно, що життя і серце Каїна не відповідало його поклонінню. У Біблії багато засторог щодо людей, які приходять поклонитися і принести свої жертви з серцями, далекими від Бога. (Прочитайте показовий приклад з Ісаї 1:11-17). Псалом 50:15-17 є ще одним класичним підтвердженням цього принципу. Жертвоприношення має бути видимим знаком стану серця через смиренну любов і покору. (Подібно фінансова пожертва церкві не має жодної цінності для Бога, якщо не виражає смиренної, сповненої любові подяки за милість).

Як Каїн прийняв відкинення?

Зрозуміло, що Каїн не збагнув, чому йому було відмовлено, навіть після того, як Бог говорить із ним. Звісно ж, він просто сприйняв це як несправедливість з боку Бога. Подумайте на хвильку про цю ситуацію з погляду Каїна – і буде легко зрозуміти, що він відчував. Перед нами два чоловіки, обидва з яких приносять однакову за суттю жертву Богові. Кожен віддав частину зі своєї «праці» (Каїн – зі свого хліборобства, Авель – зі свого тваринництва), щоб принести в жертву Богові. Коли Ви приносите щось у жертву, то Ви це, звичайно, втрачаєте. Це показує, що ви віддані Богу. Тож вони обидва зробили одне і те ж. Тоді чому ж Бог благословив тільки Авеля, а не Каїна? Вони обидва важко працюють. Це – несправедливо! Бог – несправедливий!

Ми подібно відповідаємо на різні нещастя у своєму житті. Ми не можемо бачити те, що бачить Бог; тільки Бог має право знати, що є «справедливим». Однак ми можемо прогледіти причину відмови Бога Каїну. Бог, схоже, хоче, щоб той подивився на своє серце. (Див. наступне питання). Проте Каїн дивиться тільки на поверхню речей – і бачить лише несправедливість.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Іврит яскраво описує цей результат словами, що Каїн, у буквальному сенсі, «похилив обличчя своє». Це опис свого роду депресії, яка ґрунтувалась на гніві й обуренні («І сильно розгнівався Каїн і обличчя його похилилось» – вірш 5). На кого він розгнівався? Схоже, він розлютився і на Бога, і на Авеля. Його образа пізніше переросла у вбивство.

3. Як Євреїв 11:4 висвітлює відмінність між жертвами Каїна й Авеля? Яке світло щодо їхньої відмінності отримуємо через Буття 3:15?

У Євреїв 11:4 написано, що Авель приніс свою жертву «вірою», а Каїн – ні. Цілком можливо, що це просто означає, що Авель приніс свою жертву з «*сильнішою* вірою в Бога», але таке значення не є найбільш ймовірним. Невже Авель вірив у Бога більше, ніж Каїн? (Якщо Бог може говорити з Каїном особисто, як Він це робить у віршах 4:6-7, 9, не схоже на те, що той вірив у Бога менше, ніж Авель).

Ми не повинні забувати, що лише кількома віршами раніше Бог говорить про дві раси – «насіння Змія» і «насіння жінки». Тут автор Книги Буття подає нам першу картину цієї реальності. Насіння жінки – це ті, хто повірив у Євангеліє, обіцянку благодаті в 3:15. Насіння Змія буде вірити брехні Змія, що ми повинні бути собі власними спасителями і господами. Обіцянка благодаті, однак, полягала в тому, що Бог пошле Спасителя, Який у певний момент прийде і знищить гріх і смерть, які тепер є частиною життя в світі. Жертва Авеля, на відміну від Каїна, була принесена «в вірі» — у відповідь на обіцянку благодаті. З огляду на Послання до євреїв і з точки зору Нового Заповіту це означає, що Каїн приносив свою жертву, очікуючи заслужити Божу милість. Він наче казав: «Дивись, що я зробив для Тебе! Подивися на мої досягнення! А тепер об'яви мені Свою милість». Великий парадокс Євангелія, однак, полягає в тому, що той, хто намагається заробити Божу милість, ніколи не впевнений у ній і ніколи не віднаходить її. Той же, хто приходить до Бога, визнає свою повну негідність і приймає Євангеліє вірою, безпосередньо і суб'єктивно переживає Божу милість! Це те, що трапилося з Каїном і Авелем.

Як Каїн, так і Авель наближаються до Бога в поклонінні і приносять жертви. Ззовні їхнє життя, ймовірно, виглядає однаково. Вони обидва, мабуть, є добрими людьми, які дотримуються релігійних обрядів, але серце Каїна не примирилося з Богом. Зокрема, він або неправильно розуміє, або відкидає обіцянку спасіння за благодаттю. Тому він є «насінням Змія», а Авель – з «насіння жінки», він із тих, хто вірить у Євангеліє. Одна з ознак того, що Ви є Каїном, а не Авелем – Ви часто ображені, що Бог не чинить із Вами відповідно до Вашого добросовісного життя. Каїн діє як «старший брат», що обурюється на свого «молодшого брата» (див. Луки 15: 11-32). Подібно до старшого брата в тій притчі, він відчуває, що батько ставиться до нього несправедливо.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

4. Прочитайте Буття 4:6–7, 9. (Див. Буття 3:9–11). Що ми дізнаємося про Бога з того, як Він ставить запитання?

Дерек Кіднер коментує: «Господні слова: «Чого…?» і «Коли…?» настільки яскраво виражають спробу почути причину і Його турботу про грішника, що вони є рівноцінними Його прагненню істини (5) та справедливості (10)».[2] Вражаюче бачити, як Бог ставить Каїну запитання так само, як Він робив це з Адамом. Кіднер пояснює, що це означає. Якби Бог переймався лише правдою і справедливістю, Він би просто сказав грішнику правду й оголосив вирок. Але Божі запитання свідчать про Його турботу про грішника, про покаяння і благодать. Тут ми бачимо Бога як чудового порадника, а не Бога – світового охоронця порядку. Божі запитання навчають нас щодо Нього кількох речей.

По-перше, ми бачимо Божу *мудрість*. Гріх розвивається поетапно, і Бог втручається на ранньому етапі. Він починає ставити Каїну запитання щодо стану його серця ще перед будь-яким сплеском жорстокості.

По-друге, спостерігаємо Божу *лагідність* і ніжність. Він не каже: «Я схилятиму Своє серце так, як вважаю за *потрібне*! Хто ти такий, щоб сумніватися в Мені?» Натомість, Він приходить як добрий психолог – із запитаннями.

Навіщо ставити запитання у такій ситуації? Одна ціль полягає в тому, щоб той, хто запитує, отримав інформацію. Проте Бог не потребує інформації! Запитання є також способом отримати інформацію для *тих, кого запитують*. Психологи ставлять запитання своїм підопічним, щоб допомогти їм зрозуміти власне серце.

> «І тоді серце Арвін змінилося або ж, нарешті, вона почала це розуміти».[3]

Цими запитаннями Бог хотів із любов'ю донести правду. Якби Він прагнув лише правди, то не підходив би так здалеку до того, щоб звинуватити Каїна. Якщо Ви прагнете тільки любові, Ви взагалі не йдете з кимось на конфлікт – це занадто неприємно для Вас обох. Бог хоче показати Каїну його гріх, але таким чином, що дозволяє йому самому зрозуміти його і змінитися. Бог наполягає на правді. Зверніть увагу на те, що Він говорить: «Каїне, ти не можеш звинувачувати ні мене, *ні* Авеля в тому, що ти сумний. Це саме твої неправильні дії та ставлення зумовили проблеми. Саме *ти* повинен змінитися!» З іншого боку, Бог явно поводиться з Каїном із любов'ю. Він виявляє велике співчуття. «Гріх підстерігає тебе! Я не хочу, щоб він поглинув тебе. Будь насторожі!» Запитання Бога показують, як палко Він бажає і правди, *і* любові. Вже тут ми маємо крихітне уявлення про характер Бога, для якого хрест Ісуса був необхідністю.

5. Буття 4:7. Що ми дізнаємося про гріх із цієї страшної метафори?

По-перше, ми дізнаємося, що гріх ховається від нас. «Гріх підстерігає» – означає, що він намагається уникнути Вашого погляду і робить усе, щоб змусити Вас думати, що він набагато менший чи набагато благіший, ніж насправді. «Підстерігати» означає припасти до землі й навіть не кліпати. Про що тут іде

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

мова? Це означає, що Ваші найнебезпечніші недоліки – те, що може зруйнувати Ваше життя – вже зараз «підстерігає» Вас, представляючи себе набагато незначнішим і менш серйозним, ніж воно є насправді. Ви можете знати, що ображені або егоїстичні чи заздрісні, або ж що в певних моментах Вам бракує самоконтролю, але майже завжди Ви недооцінюєте серйозність або глибину своєї проблеми. У дуже багатьох випадках гріх повністю себе приховує. Наркологічні консультанти багато знають про невизнання реальності в таких сферах, як алкоголізм і наркоманія, а Біблія говорить нам, що всякий гріх має таку ж динаміку. Більшість із нас покриває свою совість інтелектуальною або психологічною павутиною обману – так, щоб повністю заперечувати гріховність наших страшних вчинків. Ми трактуємо трудоголізм як продуктивність, одержимість фізичною красою – як гарний догляд за собою, скупість – як розсудливість, нещадність – як рису «крутого бізнесмена» тощо.

По-друге, ми дізнаємося про *наростаючу* силу гріха. Слово «підстерігає» зображає гріх як дикого звіра «у дверях», який готовий напасти на Вас і панувати над Вами – пожерти Вас у той момент, коли Ви зробите крок уперед. Але зауважте, що це може статися, лише якщо Каїн чинитиме «недобре». «А коли ти недобре робитимеш, то в дверях гріх підстерігає…» Це означає, що гріх не відразу знищує Вас. Спочатку ми його робимо; а пізніше він «робить» нас. Біблія вказує на те, що, коли ми грішимо, наші гріхи не просто собі минають. Якимось чином вони набувають форми, переслідують нас і стають реальними та руйнують нас. Наприклад, холоднокровна відповідь Каїна у 9-ому вірші «виявляє затверділе серце у порівнянні зі спритними відповідями у вірші 3:10».[4]

Тут немає жодного містичного чи магічного підтексту. Коли Ви вперше говорите комусь неправду, Ви ламаєте бар'єри і Вам буде легше це зробити знову. Психологи називають це «звичкою» – корисна психологічна здатність, яка, однак, може породити багато зла. Гріховні вчинки переростають у гріховні звички розуму й серця, які стають практично невидимими (звички стають несвідомими), і їх стає важко змінити. Але ця метафора, мабуть, виходить поза рамки простого психологічного пояснення. Наше життя також побудоване так, що існує правило «закону сівби» (Галатів 6:7 – «Бо що тільки людина посіє, те саме й пожне!»). Це не є абсолютним правилом, а загальним принципом справедливості у світі, який відображає Божу справедливість. Про пліткарів, як правило, пліткують. Ненависників схильні ненавидіти. Боягузів, як правило, покидають. Той, хто живе від меча, помирає від меча. Люди, які роблять усе, щоб бути популярними, часто стають дуже непопулярними. Чому? Навіть у цьому зіпсованому світі подекуди проявляється відображення Божої справедливості. Гріх створює напругу в структурі Всесвіту через природу Того, Хто його створив.

По-третє, ми дізнаємося про баланс між визнанням влади гріха і мужністю йому протистояти. З одного боку, метафора, безумовно, покликана застерегти Каїна, що гріх є набагато потужнішим, ніж він думає. З іншого боку, Бог говорить: «Ти мусиш над ним панувати». У світлі цілої біблійної історії, це, безумовно, не є свідченням того, що ми можемо подолати гріх нашою силою волі без Бога. Насправді, запитання Бога показують нам, що ми ніколи не *побачимо* наш гріх без Його просвітлення! Але цією останньою фразою Бог забирає в нас можливість виправдовуватися. Ми ніколи не повинні казати:

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

«Я нічого не міг вдіяти! Я – занадто слабкий!» (Див. 1 Коринтян 10:13). Бог закликає Каїна докласти зусиль. Він каже: «*Ми* зможемо це подолати». Бог усуває надмірний оптимізм і надмірний песимізм щодо гріха.

6. Прочитайте Буття 4:11-16. (а) Чи Каїн відповідає покаянням? (б) Багато хто вважає, що «знак на Каїні» був знаком прокляттям. Чи це справді так? (в) Що ми бачимо тут про справедливість і милість Бога? (г) Прочитайте Євреїв 12:24. Яким чином Новий Заповіт показує нам, що Бог може бути і справедливим, і милосердним?

Чи це покаяння?

У словах Каїна, наведених у вірші 13, немає слідів покаяння. По-перше, він не висловлює ніякого жалю з приводу того, що зробив, а тільки жаль, що пов'язаний із болем покарання (вірш 13). По-друге, він нарікає, що покарання є несправедливим, занадто суворим. Він не приймає провини за те, що зробив. Порівняйте це з відсутністю покаяння і жалем до себе у багатого чоловіка в пеклі (Луки 16:24, 27-28) і в розкаяного злодія (Луки 23:41).

Чи є прокляттям «знак на Каїні»?

Хоча Каїн не кається, у його словах відлунює крик безпорадності, на який Бог відповідає милосердям. Дерек Кіднер пише:

> «Навіть невдоволена молитва Каїна містила зародок благання; Божа обіцянка у відповідь разом із Його *знаком* (те саме слово було вжите у 9:13 [з веселкою]; 17:11) – не клеймо, а гарантія безпеки – є майже завітом, згідно з яким Бог виступає для Каїна заступником або захисником (див. 2 Царів 14:14). Це – найбільше, що милість може зробити для нерозкаяних».[5]

Як Бог може бути і справедливим, і милосердним?

Як у допиті Каїна, так і в його засудженні ми бачимо Бога безмежної справедливості *і* нескінченної милості. З одного боку, просто пробачити Каїна було б нечесно і несправедливо з огляду на вбиту жертву. Бог каже: «Голос крови брата твого взиває до мене з землі» (вірш 10). Бачимо цю цікаву метафору також у Євангелії від Луки 18:7-8 та Об'явленні 6:9-10. Бог є Богом справедливості, і злодіяння проти невинних жертв удень і вночі «взвивають» до Нього за помстою. Він є Богом пригноблених. Мерзенність «нелюдяності людини до людини» не може бути зігнорованою. Бог відповідає на крик за справедливість, посилаючи прокляття на Каїна, яке є істотнішим, ніж те, яке було послане на його батьків. (Якщо ми порівняємо 4:11 з 3:17, то побачимо, що Каїн уже є проклятий, а в 3:17 Бог тільки посилає Адама і Єву в прокляте і зіпсоване середовище. Чим більший гріх, тим більша зіпсованість).

З іншого боку, як ми тільки що переконалися, «знак на Каїні» є також надзвичайним учинком милосердя, «гарантією безпеки». Кіднер показує, що Бог, очевидно, відповідає навіть на «зародок благання», який існує всередині всього жалю до самого себе, образи і перекладання вини у наріканнях Каїна. Він є Богом, Який є милосердним до нерозкаяних, Хто любить і піклується навіть про тих, хто повністю відкидає Його. Бог не вибирає між справедливістю

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

і милосердям, Він виявляє і те, і те – класичний приклад «любові до грішника, але ненависті до гріха». Бог осуджує Каїна, але без найменшого натяку на мстивість, злість чи ворожість. Дуже важко віднайти такий баланс. Каїни в нашому житті намагаються змусити нас або прийняти їх, *або* ненавидіти, зневажати і відкидати.

Євреїв 12:24

Приголомшлива фраза в Посланні до євреїв 12:24, що кров Ісуса «краще промовляє [чи милосердніше], ніж Авелева», показує, як Євангеліє Христа розв'язує протиріччя між справедливістю й милосердям. Це майже так, якби автор Послання до євреїв прочитав розповідь Буття 4 і, бачачи дивовижну Божу любов і суворість, використав би метафору «кров, що промовляє», щоб розкрити цю тайну. Як Бог може й далі виявляти милість і давати надію каїнам цього світу, які знищують авелів? Автор Євреїв своєю блискучою метафорою пояснює це так: «Справжній Авель, справжній муж віри, єдиний по-справжньому і буквально невинний чоловік, прийшов у світ – і ми, каїни, вбили Його. Але це не було випадково. Він прийшов у світ, щоб стати нашою заміною, щоб *понести прокляття*, яке ми, каїни, заслужили. Він був бездомним мандрівником та заволокою (Буття 4:11) і Його вбили – безневинну жертву несправедливості. Але *Його* кров взиває про благодать! Вона волає: «Благодать! Благодать для всіх, хто вірить у Мене!» Вона волає: «Отче, якщо вони увірують в мене, вони повинні бути прийняті, тому що я заплатив за їхній гріх!» Волання про благословення крові Ісуса може спасти нас від прокляття, якого волаючи вимагають перед Богом наші вчинки.

7. Прочитайте Буття 4:19-24. Які ознаки розвитку гріха *і* Божої милості ми бачимо в нащадках Каїна і в людській культурі?

Опис людського суспільства, яке походить від Каїна, вражає своїм поєднанням світла та темряви. З одного боку, ми бачимо початок будівництва міста. (Це, до речі, добра справа, оскільки Бог є будівничим міста [Євреїв 11:10] і новий світ постане у вигляді міста [Об'явлення 21-22]). Нащадки Каїна розвивають музику (Ювал, вірш 21), технології (Тувал-Каін, вірш 22) і тваринництво (Ювал, вірш 20). Це означає, що Бог не утримує Своїх дарів і допомоги від них. Все добре походить від Бога і є Його даром (Якова 1:17).

З іншого боку, ми бачимо, як зростає страшний дух гордості і насильства. По-перше, Каїн будує місто, що функціонує як сховище *від* Бога. Цікаво, що в Об'явленні 21-22 йдеться, що у небесному місті, яке Бог створить для нас у кінці часів, є Дерево Життя. Небесний Єрусалим є райським садом, який утворює славну цивілізацію, що шанує Бога. Однак Каїн іде шукати безпечного життя без Бога і починає з того, що будує альтернативне місто. Він називає його «Енохом» на честь свого сина. Пізніше ми побачимо у Книзі Буття 11, що під впливом гріха люди йдуть до «великого міста», щоб «вчинити для себе ймення» (Буття 11:4). Місто стає місцем, де ми віднаходимо свою силу і славу, щоб побудувати життя без Бога. Це початок цивілізації, де все зосереджено на людині.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Розвиток гріха спостерігаємо й у житті нащадка Каїна – Ламеха. Він першим відхиляється від Божої постанови шлюбу з однією людиною (порівняйте 2:24 з 4:19). Як говорить Кіднер: «Спроба поліпшити Божу постанову шлюбу стала небезпечним прецедентом, на чому достатньо закцентовано увагу в завершенні книги Буття».[6] По-друге, бачимо в ньому страшний дух мстивості та насильства. Співаючи пісню, він чваниться, що вбиває людей за заподіяну йому шкоду. Слово «дитина» (вірш 23) означає «юнак» або «хлопчик». Вбити дитину, відповідаючи на поранення, а потім співати про це радісну пісню – це засвідчує, наскільки поширився гріх. Його любов до помсти, щоб відплатити сімдесят сім разів за те, що сталося з ним, протиставляється любові Христа, Який говорить нам прощати сімдесят сім разів (Матвія 18:22). («Сімдесят сім» є символічним числом, яке, по суті, означає «нескінченно»).

Те, що ми бачимо, – це надзвичайна строгість і милість Бога в житті нащадків Каїна, які ми побачили в Його стосунках із Каїном. Прокляття діє. Бог «видає нас» нашому гріху (Римлян 1:18-32) і дозволяє йому захопити нас. Це наше справедливе покарання. Утім, Бог продовжує діяти в їхньому житті, дозволяючи їм розвивати мистецтво, промисловість і культуру, які є, за своєю суттю, благами. Кальвін пише:

> «Це дійсно неймовірно, що ця раса, яка найбільш глибоко відпала від віри, перевершила решту нащадків Адама своєю рідкісною обдарованістю... Давайте тоді визнаємо, що сини Каїна, хоча й позбавлені Духа оновлення, були все ще безмірно обдарованими; так само, як досвід усіх віків вчить нас, як широко промені Божественного світла засяяли на невіруючих народах заради теперішнього життя; і ми бачимо, що в наш час прекрасні дари Духа поширюються на весь рід людський».[7]

8. Прочитайте Буття 4:25-26. Яке значення має народження Сифа? (Прочитайте розділ 5 до кінця).

Народження Сифа доводить істинність Буття 3:15 про Боже зобов'язання перед нами, що Він підніме людей віри, які будуть перебувати у *ворожнечі* з тими, хто вірить у брехню сатани. Авель і Каїн представляють насіння жінки і насіння змія. «Ворожнеча» у 3:15 буквально відбулася в їхньому житті. Каїн вбиває Авеля, але він не може вбити «насіння жінки» – народ Божий. Народжується Сиф і останній вірш – «Тоді зачали були призивати ймення Господнє» – означає, що вірний народ походить від Сифа. До прикладу, Буття 5 показує нам, що Ной, «проповідник праведності» (2 Петра 2:5) народився від Сифа. Таким чином, Бог дотримує своєї євангельської обіцянки і продовжує піднімати вірних людей, через яких приходить Месія. У Бутті 4:25 й аж до розділу 5 сказано, що Бог збудує Свою Церкву «і сили адові не переможуть її» (Матвія 16:18).

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

[1] Derek Kidner, *Genesis (Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 71.

[2] Derek Kidner, p. 75.

[3] J. R. R. Tolkien, *The Return of the King (Р. Толкієн «Повернення царя»)* (New York: Houghton Mifflin, 1955, 1994), p. 943.

[4] Derek Kidner, p. 76.

[5] Derek Kidner, p. 76.

[6] Derek Kidner, p. 78.

[7] John Calvin, *Commentaries on the Book of Genesis, Vol. I (Жан Кальвін «Коментарі до Книги Буття», 1 розділ)* (Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans, 1948), pp. 217-218.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Покарання і благодать

Заняття 8 | Буття 6:1–8:22

ВСТУП

Розповідь про Ноя і потоп інтригує; вона містить багато заплутаних деталей, на розшифрування яких легко може піти безліч часу й енергії. Хто такі «велетні» (6:4)? Чи потоп справді був і якщо так, то чи поглинув він увесь світ чи тільки певну територію? Ми не повинні залишати поза увагою такі питання, тому що коли ми спантеличені чи не маємо цілісного розуміння, нам важко обмірковувати вчення цього уривка. Водночас не варто відволікатися від загальної суті та ідеї розповіді. Нам не потрібно бути впевненими щодо велетнів чи масштабів потопу, щоб почути Боже послання до нас.

Загальна інформація: Залишаючись вірним своєму принципу, я не переобтяжуватиму Вас інформацією про різні погляди на потоп. Я лише поділюся своїми власними припущеннями. Я вважаю, що Ноїв потоп відбувався, але тільки на певній території, а не по всьому світу. Ті, хто стверджують, що цей потоп був всесвітній, виходить, ігнорують наукові докази того, що такого не було. Ті, хто наполягають на думці, що це – легенда, схоже, нехтують достовірністю Писання. Решта розділу після Буття 1 сприймається як історичне оповідання. Якщо хтось запитає про біблійні твердження про те, що потоп покрив усі гори по всій землі (Буття 7:19, 21), пам'ятайте, що у Біблії світ, про який було відомо на той час, часто називають усім світом (порівняйте з Буття 41:56-57; Дії 2: 5, 9-11; Колосян 1:23).

1. Прочитайте Буття 6:1-4. Яка мета цього загадкового уривка у розповіді про потоп? Про який гріх, на Вашу думку, йде мова?

Мета уривка

Мета цього уривка полягає в подальшому відстеженні розвитку гріха, який розпочався з Буття 3. Від гріха Адама через гріх Каїна до життя Ламеха, ми бачимо, що гріх щоразу більше робить серця жорсткими. Він не «залишається на одному місці» в суспільстві чи в серці; він постійно поширюється, як рак, до того моменту, доки не задушить і не зруйнує добро. Доходячи до Буття 6, стає ясно, що «палицю знову перегнули». Ситуація виглядає жалюгідно, і Бог повинен втрутитися. Вірш 5 є коментарем до всієї історії: «І побачив Господь, що велике розбещення людини на землі...» Тож гріх у Бутті 6:1-4 є причиною великого потопу, який Бог збирається послати.

Яким саме був цей гріх?

Що означає, що «сини Божі» брали собі за жінок «людських дочок»? Ось два найпоширеніших трактування: (1) Згідно з першою точкою зору, віруючих у Старому Заповіті називають «синами Божими» (Повторення Закону 14:1; Ісаї 1:2; Осії 1:10), а отже, це означає, що віруючі нащадки Сифа почали одружуватися з невіруючими нащадками Каїна (яких називають «людськими дочками»).

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Наслідком цього стало народження покоління дуже жорстоких і деспотичних чоловіків («велетнів», що може означати «силачів»). Проблемою цієї точки зору є те, що фраза «сини Божі» в Старому Заповіті частіше стосується ангелів (див. Йова 1:6, 2:1) (2) Згідно з другим поглядом, «сини Божі» *були* ангелами – демонічними, зіпсованими ангелами, які одружувалися з людьми. Проблема цієї точки зору полягає в тому, що більше ніде в Біблії немає вказівки на те, що таке можливо. Дерек Кіднер мудро (як завжди!) говорить:

> «Важливішим за деталі цього епізоду є свідчення того, що людина не здатна сама собі дати раду – чи це нащадки Сифа зрадили своє покликання, чи демонічні сили здобули владу над людьми».[1]

Ще одна фраза, яку можна інтерпретувати двояко, – це «і дні її будуть сто і двадцять літ» (вірш 3). Вона може означати, що через зростаюче беззаконня Бог скоротив тривалість людського життя, щоб нагадати людям про їхню скороминущу і смертну природу. Або ж що людському *родові* залишилось тільки 120 років до потопу. Знову ж таки, в будь-якому випадку, це означає, що Бог збирається втрутитися.

2. Прочитайте Буття 6:5-7. Ці рядки є детальним описом природи і наслідків гріха. Що ми дізнаємося про гріх із цих віршів?

По-перше, ми дізнаємося про *серйозність* гріха: «Зітру Я людину, яку Я створив, з поверхні землі» (вірш 7). Однією з головних ідей розповіді про потоп є те, що Бог не може терпіти зла. Ми можемо визнати, що є недосконалими і грішними, але не вважаємо, що повинні бути покарані за свої вчинки. Хоча віра в рай чи пекло ще зберігається в нашій країні, віра в Судний день майже відсутня поза межами серйозних християнських кіл.

По-друге, ми дізнаємося про *внутрішню* природу гріха: «думки серця...» (вірш 5). Гріх насамперед і першопочатково стосується серця. Звісно, що неправильна поведінка також має значення. Але якщо ми занадто зосереджуємося на порушеннях поведінки, ми упускаємо першопочаткові та внутрішні форми гріха, які можуть оминути наш погляд. Гріх насамперед стосується ставлення і мотивації. Він може впливати і зростати ще до того, як переросте в поведінку.

По-третє, ми дізнаємося про *сутність* гріха: «весь нахил... серця її – тільки зло...» На перший погляд, вірш 5, схоже, вказує на те, що людське серце сповнене тільки зла, що в ньому взагалі немає нічого доброго. Проте у вірші не сказано, що серце наповнене «тільки злом повсякденно», а тільки те, що *нахил* серця є таким. Слово «нахил» не передає повністю змісту слова *yeser*, яке пояснює те, як гончар виготовляє посудину з глини. Це слово означає *задум* або *прагнення*. Тобто навіть тоді, коли ми робимо добро, наші мотивація і прагнення є зіпсованими. Все, що ми робимо, робиться з метою бути спасителем і господом свого життя (Римлян 1:18-25). Класичним прикладом може слугувати історія двох синів у притчі про блудного сина в Луки 15. Обидва сини силкуються отримати владу над багатством свого батька, щоб робити з ним те, що забажають. Їхні стратегії були дуже різними. Молодший син повністю нехтує цінностями батька і живе бурхливим, розпусним жит-

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

тям. Старший брат повністю підпорядковується кожному батьковому слову й дотримується його цінностей. Але вони обидва – один через послух, а другий через непослух – прагнуть бути самі собі господарями. Іншими словами, мотивація, задуми і нахил їхнього серця були однаковими, незважаючи на те, що в одному випадку не було жодних порушень у поведінці.

По-четверте, ми дізнаємося про *біль і смуток*, яких завдає гріх: «І пожалкував був Господь... і засмутився Він у серці своїм» (вірш 6). Ось основна причина того, чому гріх є *гріхом*. Що визначає, що щось є неправильним, а не просто непрактичним чи шкідливим? У Римлян 3:23 сказано, що робить гріх *гріхом* те, що суперечить «славі» чи природі Бога. Це досить абстрактний спосіб пояснення. У цьому уривку ту ж істину зображено більш яскраво. Гріх суперечить природі Бога, тому він глибоко засмучує Його і завдає Йому справжнього болю! Це має глибокі практичні наслідки для людей, які хочуть змінити своє життя і звички. Це – одна із таємниць покаяння. Якщо Ви кажете: «Я повинен припинити робити цю річ, тому що матиму через це неприємності», Ви не дуже жалієте за гріх, а лише за його *наслідки* або *результати*. Ви шкодуєте, насамперед, не за те, що цей гріх засмутив Бога, а тільки тому, що він засмутив Вас і/або інших. Це означає, що як тільки Ваша гріховна звичка перестане завдавати Вам неприємностей, Ви вже не будете перейматися нею. Але якщо у Вас з'являється жаль за те, що Ваш гріх завдає Богові болю, у Вас буде глибша мотивація відвернутися від такого гріха.

По-п'яте, ми дізнаємося про *універсальність* гріха. Зауважте, що коли йдеться про гріх, у людському роді немає жодних виняткiв. Це *Адам* – все людство – зіпсований злом (вірш 5), із серцем, якого думки «всі» злі (вірш 5), і який заслуговує знищення (вірш 7). Тут немає жодних винятків (див. Римлян 3:10-20).

3. Якщо ми серйозно подивимося на вірш 6:7, що все людство заслуговує того, щоб бути «стертим (..). з поверхні землі», тоді як нам розуміти вірш 6:8? Чому, як Ви вважаєте, Ной «знайшов милість у Господніх очах»?

У Бутті 6:8 читаємо: «Але Ной знайшов милість у Господніх очах». Єврейське слово, перекладене як «милість», є головним словом Старого Заповіту на позначення «благодаті» (*chen*). Читачі звикли сприймати 9-ий вірш як причину 8-го вірша. У 9-му вірші йдеться про те, що Ной був «праведний і невинний... і з Богом ходив». «Ну, – подумає читач, – причина, чому Бог уподобав Ноя, полягає в тому, що Ной був доброю людиною і ходив із Богом».

Проте таке розуміння не бере до уваги виразний характер віршів 6:5–7 про універсальність гріха й покарання. Нам неодноразово було сказано, що не було жодних винятків: все людство повинно було бути стертим з лиця землі. Як уже зазначалося раніше, це відповідає тому, про що йде мова у цілій Біблії. (Див. класичні вірші, зокрема, Римлян 3:10, 23; 6:23). Це означає, що Ной і його родина також підпадали цьому осудові. Тож чому ж Ноєві вдалося вберегтися від потопу?

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Єврейське слово *chen* в 6:8 означає «благодать», а благодать є завжди незаслуженою – в іншому разі вона не була б благодаттю. Навіть якщо Ви не є знавцем івриту, у реченні є розлогий натяк на те, чому Ной врятувався. Там не написано, що «Ной *заробив* чи *отримав* милість у Господніх очах», а «Ной *знайшов* милість...». «Знайти» щось означає виявити щось, натрапити на щось. У чому відмінність між знайденими 10$ і заробленими 10$? Коли Ви знаходите 10$, Ви отримуєте ці гроші вільно, без урахування Вашої роботи чи поведінки. Подібно, *знайти* Боже благословення – це не те саме, що заробити його. Алек Мотієр пише про це розлогіше:

> «Формула «Х знайшов милість в очах У» трапляється близько сорока разів у Старому Заповіті... Іноді це чисто формальна ввічливість, яку насправді не потрібно сприймати серйозно... але коли зібрати всі ці уривки докупи, стає ясно, що у строгому трактуванні тут іде мова про ситуацію, коли «Х» не може висувати жодних вимог до «У» і де «У», на противагу заслугам чи достоїнствам, всупереч усьому, чинить із позиції милості... Розглядаючи Буття 6:8 у його попередньому контексті, ми бачимо Ноя... як типову людину серед людей. Як і всі інші, бо ж він теж є частиною людства, він має злу природу ззовні й усередині, яка засмучує Бога і перебуває під Божественним засудом. Але, на відміну від решти людства, він отримує Божу благодать незрозуміло і незаслужено. Він не «знайшов» цю милість заслугами чи зусиллями; швидше, вона знайшла його».[2]

Підсумовуючи, вірш 8 є причиною вірша 9, а не навпаки! Ной ходив із Богом, тому що знайшов милість/благодать у Бога. Він не знайшов благодать/милість через те, що ходив із Богом.

4. Прочитайте Буття 6:6, 13. Які дві дуже різні характеристики Бога тут описані? Як сам потоп зображає їх?

Ці два вірші утворюють вражаючий контраст. З одного боку, 6:6 подає нам картину *Божої любові*, «використовуючи найсміливіші слова, які протиставляються в інших місцях при потребі, але не втрачають свого сильного значення».[3] Це говорить нам про те, що Божа скорбота за наш гріх стає Його особистим болем. Коментатори зауважують, що слова, які описують наше страждання через гріх, – «біль» (3:16) і «скорбота» (3:17) – дуже схожі на слова «біль» і «смуток» у вірші 6:6. Іншими словами, Бог так прихилив Своє серце до нас, що біль і розтлінність людського життя насправді впливає й на Нього! Навіть уже на початку Біблії ми бачимо, як Він переймається нашими труднощами.

З іншого боку, 6:13 є жахаючим і глибоким виразом *Божої святості та справедливості*. «Насильство» людського роду є величезною проблемою, яку не можна ігнорувати. Як не дивно, сучасні люди нарікають: «Якщо Бог справедливий, тоді чому Він допускає так багато зла, несправедливості і пригноблення у світі?» Однак коли ми знаходимо певне місце у Біблії, де Бог *робить* щось, щоб зупинити насильство, ми нарікаємо, що Він є суворим і карає. Вірш 11 подає промовисту і тонку відповідь на це заперечення. Нам

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

сказано, що Бог побачив «велике розбещення на землі». Слово «розбещення» з івриту перекладається як «знищення». Іншими словами, Бог вирішив покарати й очистити те, що вже й так було «практично самознищене».[4] Людський рід знищив сам себе! Гріх є своєрідним самоосудом, самопокаранням, самознищенням. Боже покарання просто підтверджує наш вибір.

Як історія про потоп зображає ці дві характеристики Бога?

Потоп яскраво ілюструє ці дві характерні риси Бога. З одного боку, лють і сила потопу вчать нас, що Бог є Богом могутності, справедливості і – саме так! – знищення: «І вимерло всяке тіло, що рухається на землі: серед птаства, і серед скотини, і серед звірини, і серед усіх плазунів, що плазують по землі, і кожна людина» (7:21). Девід Аткінсон зауважує, що потоп є зразком створення у зворотному порядку.[5] Бог має право, силу і мудрість, щоб судити і карати: (1) Через те, що Він – Творець, Він має *право*, адже володіє всім, що існує. Ніхто інший не має права знищувати. (2) По-друге, через те, що Він – Творець, у Нього є *сила*, оскільки Він сформував усе, що існує. Ніхто інший не може змінити структуру природи так, як може Бог. (3) По-третє, через те, що Він – Творець, у Нього є *мудрість*, оскільки Він знає кожне серце і причини того, що ми робимо. Лише Він знає, чого люди заслуговують, або те, що вони робитимуть, якщо Він дасть їм більше часу тощо.

З іншого боку, потоп також показує Божу любов і милість. У розпалі Свого гніву Бог виявляє милість Ноєві та його родині. Він готує шлях, щоб врятувати їх, незважаючи на прийдешнє покарання. Ковчег є «посудиною благодаті». Сівши в ковчег, Ной і його родина рятують свої життя. Призначенням потопу, врешті-решт, було *врятувати* людський рід. Інакше віра вимерла б без Божого втручання. Людський рід дуже швидко «липнув» до злого. Караючи невиправних і спасаючи сприйнятливих, Бог дає людському роду новий початок і «рятує» його. Отже, у потопі проявляються як Його справедливість, так і милосердя.

5. Як ми можемо переконатися, що євангельська обіцянка в Бутті 3:15 є основною темою Буття 6-8?

Читаючи Буття, ми завжди повинні пам'ятати, що його основною темою є євангельська обіцянка благодаті – спасіння у Бутті 3:15. У тому вірші Бог обіцяє, що у світі, наповненому «насінням Змія» (людьми, які живуть згідно з брехнею сатани), Він завжди зберігатиме «насіння жінки» – людей, які живуть за Божим одкровенням. Бог збереже вірних людей, з яких наприкінці прийде одна конкретна постать – насіння жінки – Той, Хто знищить гріх і смерть.

Це, власне, пояснює оте часте згадування «поколінь», яке ми спостерігаємо у Книзі Буття. У Бутті 2:4 написано: «Це ось походження (покоління) неба і землі». Тоді у Бутті 5:1 сказано: «[Оце] книга нащадків Адама»; Буття 6:9 – «Ной... у своїх поколіннях»; Буття 10:1 – «Оце нащадки синів Ноєвих: Сима, Хама та Яфета»; Буття 11:10 – «Оце нащадки Симові»; Буття 11:27 – «А оце нащадки Терахові» [Батько Авраама]. Чому фраза «Оце нащадки/покоління» має важливе значення? Едмунд П. Клоуні пояснює:

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

> «Ідея багаторазової згадки про поколінння полягає в тому, що Бог не забув Своєї обіцянки. Призначений рід нащадків жінки повинен продовжуватися. Бог дотримується своєї обіцянки попри темну та криваву історію людського гріха і насильства.
>
> Ця обіцянка передбачає постійні поділи. Поділ з'являється відразу, коли Бог приймає жертву Авеля, а не Каїна... Буття не зображає рід Каїна як «книгу поколінь». Натомість, розповідь переключається на Сифа, [щоб показати, що Бог вірний своїй обіцянці]... Поділи, покарання і благословення продовжуються..., [коли] рід Сифа розбещується [Буття 6], можливо, через одруження з представниками роду Каїна. Людська злоба і насильство досягають такої глибини деградації, що Бог втручається покаранням великого потопу».[6]

Основною темою Біблії є те, що ми не можемо спасти себе самі – Бог спасає нас тільки благодаттю (див. Йони 2:9). Але тут, на початку Книги Буття, ця тема набуває форми збереження Богом вірного роду, благочестивого народу – через Його постійне, милостиве втручання.

Ймовірно, здаватиметься досить дивним, що катастрофічний потоп може сприйматися як Божа євангельська благодать! Але це справді було основною темою всіх цих подій. У розпалі покарання Адама і Єви Бог дає обіцянку приходу Месії. У розпалі покарання вбивці Авеля Бог (не тільки) робить надзвичайно милостивий «знак на Каїні», а й відновлює рід через Сифа. А тепер, у розпалі покарання світу через потоп, Бог знову діє так, щоб зберегти вірний залишок, вірний рід, даючи новий початок для людського роду. Хоча ми і повинні серйозно сприймати Божу ненависть до гріха і реальність покарання, ми повинні також бачити, що Він завжди виявляє Свою святість таким способом, який залишає двері відчиненими для благодаті й нових початків.

Звичайно, що потоп як спрацював, так і не спрацював у ролі суду й спасіння. Ной показує, що він був *із* насіння, з роду вірних, але він не був *самим* насінням. Як суд, так і благодать були частковими і неповними. Вони тільки вказують на повний суд і повне спасіння, які відбудуться пізніше. Як зазначає Дерек Кіднер:

> «Рівень знищення землі (6:13) мав свої міри: 2 Петра 3:5-13 вказує на те, як відрізнятиметься остаточне знищення. Насправді все покарання було частковим: ті, хто вижили, побачили тільки проблиск суду і далі понесли старий гріх у новий світ. Це демонструє, що ніщо інше, крім повної смерті й нового народження не змінить нашої ситуації».[7]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

6. Яким чином покарання і благодать потопу зображають картину покарання і благодаті хреста? (Прочитайте 1 Петра 3:20-22 і далі).

Петро пише:

> «... Коли будувався ковчег, що в ньому мало, цебто вісім душ, спаслось від води (в англ. перекладі – «через воду»). Того образ, хрищення не тілесної нечистости позбуття, але обітниця Богові доброго сумління, спасає тепер і нас воскресенням Ісуса Христа, що, зійшовши на небо, пробуває по Божій правиці, а Йому підкорилися Анголи, влади та сили».

Цей уривок потребує певних розмірковувань, але медитація над ним принесе неабиякі плоди. Петро каже, що, по-перше, Ной спасся *через* воду або водою. Цікавий момент! Звісно, що Ной міг би подумати, що повинен був спастися *від* води, але Петро вказує на те, що він насправді спасся *водою*. Як так сталося, коли всі інші потонули у воді? Відповідь Петра – «ковчег». Та сама вода, яка покриває всіх *поза* ковчегом, піднімає і рятує тих, хто перебуває *всередині* ковчегу. Вода піднімає їх із глибин, наповнених смертю, і спасає їх, тому що вони «сховані» в ковчезі.

Пізніше Петро пише про воду хрещення. Він каже: «Хрещення... спасає», що деякі тлумачать так, нібито сам акт хрещення водою автоматично приносить прощення. Проблема цієї точки зору має три аспекти. По-перше, сам Петро відразу ж каже, що не говорить про фізичий акт обмивання водою – «не тілесної нечистости позбуття». По-друге, Біблія рішуче заявляє, що віра, а не виконання різних ритуалів, є тим, що спасає нас (Галатів, Римлян). І, по-третє, Петро проводить тут паралелі з хрещенням водами потопу. І ми знаємо, що вода *сама по собі* не спасла Ноя – це був ковчег. Тільки тому, що вони перебували в ковчезі, вода спасла їх. Тепер таким же чином сама по собі вода хрещення не може принести спасіння. (Насправді водне хрещення само по собі є таким же небезпечним, як і потоп!) Хрещення має ефект лише «*через* воскресіння». Ми спасаємось тільки тому, що покладаємось на те, що Христос зробив для нас. Води суду Божого, які повинні покрити нас, *не* топлять нас. Вони по-справжньому спасають і піднімають нас, якщо ми є у Христі.

Як так може бути? Подібно до того, як смертельні води билися об ковчег, покарання, яке ми заслужили, впало на Христа. І вже у Христі ми набули Божої праведности та справедливості. У 1 Івана 1:8-9 автор сміливо заявляє, що тепер Бог прощає гріхи віруючим, тому що Він *праведний*. Іншими словами, тепер його праведність *вимагає*, щоб ми були прощені за наші провини. Чому? Через діяння Христа! Якщо Христос заплатив за наші гріхи, ми не можемо бути покарані за них. Тоді Бог несправедливо б отримував дві сплати за гріх. Тому якщо ми перебуваємо у Христі, води Божої справедливості та праведності, які б в іншому випадку потопили нас, тепер несуть нас до раю.

Це надзвичайно яскравий приклад! У потопі ми бачимо покарання, але через покарання приходить нове життя. Воно вказує на останній суд, який припав на Ісуса, щоб ми могли мати нове життя. Завдяки тому, що ми віримо в Нього, останній суд, який прийде на світ, не торкнеться нас.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

7. Прочитайте Євреїв 11:7. Які практичні уроки віри ми можемо вивчити з цього вірша (і з Буття 6-8)?

> «Вірою Ной, як дістав був об'явлення про те, чого ще не бачив, побоявшись, зробив ковчега, щоб дім свій спасти; нею світ засудив він, і став спадкоємцем праведности, що з віри вона».

По-перше, ми бачимо, що віра є *глибоко пов'язаною з Божим Словом*. Ной отримав «попередження» або Слово від Бога, що суперечило його розуму. Бог дав Ною об'явлення того, що той «ще не бачив» і що суперечило всьому видимому й відчутному. Однак Ной жив і діяв на підставі Божого об'явлення, а не виходячи зі своїх почуттів чи розуму. (Тут він дійсно показує себе, що не був «насінням Змія», бо ж ціллю стратегії Змія є заперечення Слова Божого). Практичне значення цього є таким, що ми повинні сприймати Біблію дуже серйозно і прагнути дисципліновано перебувати в Слові Божому.

По-друге, ми бачимо, що Ной жив у стані «*святого страху*». Коментуючи розповідь про потоп, Томас Мантон сказав: «Люди за часів Ноя [тільки тремтіли], коли пробиралися з перших поверхів будинків на гору... а Ной тремтів тоді, коли Бог говорив про ці речі».[8] Ми повинні знати відмінність між страхом і Страхом. Фраза «*святий* страх» є добрим способом відрізнити біблійне поняття «страху Божого» від стану наляканості. Довіра Слову Божому породила в Ноєві внутрішнє благовоління і подив перед Богом. Це був не сплеск страху, а майже його протилежність! Це означало, що його серце і поведінка підпорядковувалися волі Божій, а не волі світу. Він був незворушний. Ніщо не могло змінити його думки чи стривожити його.

По-третє, він дозволив «*засудити світ*» своїм прикладом, а не словами. Це – цікава фраза. Ми не покликані «судити світ» осудливими словами. Навіть Сам Ісус сказав, що не прийшов «засудити» світ, але спасти його (Івана 3:17). Водночас у світі є багато поганого та неправильного, і Святий Дух Божий перебуває у світі, щоб «виявляти його гріх» (Івана 16:8). Проте, щоб виявити світові його гріх, Святий Дух може використовувати Вашу віру і поведінку набагато більше, ніж Ваші слова.

По-четверте, Ной «*спас свій дім*». Це не означає, що наші члени сім'ї самі не повинні проявляти віру і що Бог не є єдиним Спасителем. Це також не означає, що віра Ноя була основним шляхом, через який Божий захист і благословення прийшло в життя його родини. Пам'ятайте, однак, що його життя вірою, його приклад був головним способом, через який він засудив світ і допоміг своїй родині. Пізніше ми побачимо, що Ной був батьком, який допустив багато помилок і не спромігся привести всю свою родину до істинної віри.

По-п'яте, Ноїв послух *виявляє* його спасіння через віру, а не *заробляє* його. Якщо ми хочемо отримати доказ того, що Буття 6:8 є причиною, а не наслідком Буття 6:9, тоді ось він! Павло каже, що Євангеліє об'являє, що «тепер, без Закону, правда Божа з'явилась... через віру в Ісуса Христа…» (Римлян 3:21-22). Автор Послання до євреїв говорить, що Ной жив і чинив згідно з цією євангельською істиною. Він не був «праведним ділами», а «праведним з віри».

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Підсумовуючи, Ной є прекрасним прикладом для віруючих, які живуть у поганському світі. У цьому розумінні він схожий на Йосипа, Даниїла, Естер і Єзекіїля. Він перебував у Слові Божому і тому міг бачити світ таким, яким його бачив Бог, а не таким, яким його визначала світова культура. Він зумів зберегти віру своєї родини.

---

1 Derek Kidner, *Genesis (Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 84.

2 Alec Motyer, *Look to the Rock (Момієр «Погляг»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1996), p. 43.

3 Derek Kidner, p. 86.

4 Derek Kidner, p 87; David Atkinson, *The Message of Genesis 1-11 (Аткінсон «Послання»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1990), p. 136.

5 David Atkinson, p. 136.

6 Edmund P. Clowney, *The Unfolding Mystery (Едмунд Клауні «Розкрита таємниця»)* (Phillipsburg, N. J.: P & R Publishing, 1988), pp. 40-41.

7 Derek Kidner, p. 87.

8 Thomas Manton, *The Complete Works of Thomas Manton,* Vol. 14, «Several Sermons upon Hebrews 11,» Sermon 36 (Томас Мантон «Завершені праці Томаса Мантона», розділ 14, «Кілька проповідей до Євреїв 11», проповідь 36) (London: James Nisbet, 1873), p. 190.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Відновлення творіння

Заняття 9 | Буття 8:20–9:19

1. **Прочитайте Буття 8:20–22? (а) Що таке цілопалення? (Див. Левит 1:3–10) (б) Чому цілопалення було відповідною жертвою? (в) Чому Бог пообіцяв більше ніколи не нищити землю потопами? (г) Чи є вірш 22 обіцянкою, що Бог більше ніколи не допустить стихійного лиха (великого потопу, землетрусів тощо)?**

Що таке цілопалення?

У Левит 1 пояснюється, що «цілопалення» здійснювалося, коли той, хто приносив жертву, клав руку на неї, тим самим ототожнюючись із нею. Тоді таке жертвопринесення здійснювалось замість людини для спокутування гріхів. Тому цілопалення було визнанням того, що ми спасенні благодаттю і зобов'язані Богові нашим життям. [**Примітка**: Автор книги Буття, очевидно, знав про закони Мойсея, які з'явилися пізніше, згідно з ними певні тварини були визнані «чистими» і були придатними для жертвопринесення].

Чому цілопалення було відповідною жертвою?

Той факт, що Ной приніс цілопалення, відкриває щось про стан його розуму і серця, коли він вийшов з ковчега. По-перше, це показує, що він усвідомлював, що його порятунок у потопі був тільки через благодать – незаслуженим. Отже, жертва була актом подяки і радості. По-друге, це показує, що Ной зобов'язувався перед Богом стати «розпорядником» нового світу. Жертва тварини була знаком; Ной підносив увесь світ *перед* Богом і підносився сам, щоб «панувати над ним» *задля* Бога.

Чому Бог склав Свою обіцянку?

У 21-ому вірші Бог обіцяє більше ніколи не «проклинати землю», тобто не наводити більше жодних спустошень на зразок потопу. Чому? Нам сказано, що для Бога пахощі жертвоприношення були «любими». Тобто Він прийняв жертву. Чому? Не через те, що людське серце змінилось на краще. Вірш 21 розділу 8 вражає. Це ті ж слова, які Бог сказав про людську природу до потопу (6:5). Повторне читання цих рядків сильніше підкреслює той факт, що гріх є вродженим. Бог *не* говорить: «Я не буду більше проклинати землю, бо Ной і його сім'я є кращими людьми, ніж ті, з якими Я мав справу раніше».

Однак якщо людська природа не змінилася, то чому Бог приймає жертву Ноя, обіцяючи більше не посилати катаклізми? Дерек Кіднер каже:

> «Виглядає, що Бога можна легко умилостивити. Так видається частково через простоту стилю [письма], частково через властиву обмеженість усіх жертвоприношень Старого Заповіту, «що ніколи не зможуть зняти гріхів». Справжньою спокутною жертвою для Бога була жертва Ісуса (Римлян 3:25, 26)».[1]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Бог, Який послав потоп, не був простакуватим чи слабовольним. Він *не* є тим Богом, Який може ігнорувати зло і гріх. Проста жертва тварини, незалежно від того, наскільки щирою і вдячною вона б не була, не може відвернути гнів Божий. Кіднер, мабуть, має рацію. У цілопаленнях Ноя, які вказують на замісну спокуту гріхів (див. Левит 1:3-17), ми бачимо картину жертви Ісуса. Це те, що Бог вбачає у жертві Ноя.

Що Бог пообіцяв у вірші 22?

Обіцянка, що пори року не припиняться, – таким способом було сказано, що всі лиха будуть місцевими; не буде жодної руйнівної катастрофи у глобальному масштабі. Девід Аткінсон пише: «Історія Ноя запевняє нас, що в часи ядерної небезпеки Бог залишається відданим збереженню людського роду на землі».[2]

2. Як ми можемо наслідувати приклад Ноя сьогодні? (Євреїв 13:15-16)

Послання до євреїв вчить, що жертвоприношення тварин у Старому Заповіті не могли спокутувати гріха. Яка тоді була від них користь? По-перше, вони навчають Божий народ, що не достатньо бути слухняним закону. Бог дав Мойсею і закон, *і* скинію. Таким способом Бог сказав, що хоча ми й повинні прагнути дотримуватися закону, ми ніколи не виконаємо його сповна. Спокуту за гріх потрібно здійснити. Тож, по-перше, жертви були способом примирити наше *внутрішнє життя* з Богом. Вони допомагали людям будувати своє життя на основі Євангелія, коли люди приходили до Бога. Приносячи жертву, людина казала: «Господи, я не приходжу до Тебе через свої заслуги. Відкинь мій гріх. Прийми мене у Твоїй милості». По-друге, це дало людям можливість показати, що їхнє життя належить Богові. Принести чи придбати тварину для жертвопринесення означало, що вони віддавали Богу частину свого багатства. Жертва означала, що все, чим вони володіли, належало Йому. Таким чином, жертви були також способом примирити перед Богом своє зовнішнє життя – майно і поведінку. Жертвоприношення певним чином показувало, що ми повинні наближатися до Бога з вірою через благодать і рішення коритися Йому в кожній сфері нашого життя. Через поклоніння з жертвою можна було сказати: «Ти єдиний є моїм Спасителем, і Ти один є Господом усього, ким я є, і того, що маю».

У Посланні до євреїв також сказано, що християни більше не повинні приносити жертви тварин. Інакше це звело б нанівець те, що Христос зробив від нашого імені. Проте наприкінці книги є наказ приносити нефізичні «жертви». У Посланні до євреїв 13:15 нам сказано, що тепер «жертвою є поклоніння саме по собі». Вірш 16 говорить, що «доброчинність і спільність» – це також жертва, Богові приємна. Це стосується ділення і служіння людям з матеріальними або фінансовими потребами. Тож, подібно до старозавітнього жертвоприношення, християни все ще повинні примирити з Богом своє *внутрішнє,* а також і *зовнішнє* життя. Ми повинні робити це через дисципліну поклоніння, молитви і роздумування, а також через дисципліну радикальної щедрості.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Тож, хоча ми не приносимо фізичних жертв у буквальному сенсі, ми до сих пір покликані дотримуватися основної дисципліни проголошення Євангелія в нашому поклонінні. У ньому ми віддаємо Богові наші серця на знак подяки за благодать і підкоряємо наше життя в послуху Його волі.

3. Прочитайте Буття 9:1-7. Порівняйте Божий наказ родині Ноя з Його наказом Адаму та Єві (Буття 1:26-31). У чому вони схожі і чим вони відрізняються?

Ми відразу бачимо схожість між Божим дорученням Ною і Його дорученням Адаму, особливо у віршах 9:1 і 9:7. Як Адаму, так і Ною сказано розмножуватися і наповняти землю. Це означає, що ми повинні одружуватися, мати дітей і розбудовувати цивілізацію. Друге – і дуже важливе – нас, як і раніше, розглядають як «образ Божий» (вірш 3). Ці подібності надзвичайно важливі. Це означає, що всі «постанови творіння» – Боже покликання до шлюбу, праці, піклування про творіння, побудови цивілізації – все ще в силі. Ми не є для цього занадто слабкими чи грішними. Ми відповідальні за дотримання цих постанов. *Imago Dei* (образ Божий) не було усунено. Людська сила і гідність досі мають значення.

Проте відмінності є дуже істотними. Наші взаємини з творінням тепер переповнені «страхом і ляком» (вірш 2). Насильство і кровопролиття буде характерною ознакою наших відносин із тваринами та іншими людьми. Створіння світу тепер буде боятися нас. Це звучить одразу після наказу плодитися – в тому місці, де Адамові сказано «панувати» або «керувати» (Буття 1:26). Бог каже, що ми все ще будемо мати владу над природою, але наші відносини вже будуть важкими й конфліктними.

4. Що ми дізнаємося у Бутті 9:3-6 про (а) наші відносини з тваринами і (б) наші стосунки з іншими людьми? Що ми дізнаємося з цих рядків про Боже ставлення до життя в цілому?

Наші відносини з тваринами

Наші відносини з тваринами описано у віршах 3-4. Було багато дискусій з приводу того, що у 9:3-4, схоже, сказано, що в Едемському саду людина не була м'ясоїдною. Дехто вважає, що Буття 1:29-30 навчає, що люди і тварини спочатку були тільки травоїдними. Інші вважають, що в Бутті 1 допускається споживання тваринного м'яса. Абсолютно зрозуміло, що тепер наше ставлення до тварин характеризується поневоленням, насильством і протиборством. І хоча з цього уривка ми не можемо зробити висновок, що християнам належить бути вегетаріанцями (зрештою, Бог наказує споживати м'ясо тварин!), ми повинні визнати, що насильство щодо тварин є частиною гріха.

Якщо у нас був би лише вірш 3, ми могли б зробити висновок, що Бог дав нам тут (у буквальному сенсі!) дозвіл на полювання. Але це не так. По-друге, Бог забороняє споживання крові тварин. На перший погляд, це видається дуже цікавим твердженням. У багатьох інших місцях Старого Заповіту зустрічаємо наголос на тому, що *кров символізує життя* (вірш 4, див. Левит 3:17), а життя належить Богові. Чому Бог навів такий символізм? Він виконував дві функції.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

По-перше, через символ крові можна було навчити про важливість жертви. Це відкрило шлях для системи жертвоприношень Мойсея, яка підготувала нас до розуміння заступницької жертви Христа. Дерек Кіднер каже: «Закон про кров... у богословському сенсі є далекосяжним... Він підготував людей до розуміння цінності використання крові у жертвопринесенні. Той факт, що кров належить Богові, можна розглядати як Його спокутний дар грішникам, а не їхній дар Йому (Левит 17:11)».[3]

> «Важливішим є те, що заборона споживання крові була способом нагадати людям, що їхні права щодо тварин і Божого творіння були обмежені. Все життя належить Богові. Ми не можемо робити з ним те, що нам заманеться. Девід Аткінсон пише: «Навіть коли людина ріже і вбиває, вона повинна знати, що зачіпає життя, яке особливим чином є власністю Бога».[4] Іншими словами, постанови створення – бути управителями, а не власниками природи – залишаються в силі. Ми повинні смиренно поважати природу, над якою нам було дано стільки влади. Як не дивно, це біблійне вчення міститься у промові невіруючих корінних американців перед убивством оленя («Нам шкода, що ми мусимо вбити тебе, брате») в «Останньому із могікан» (історичний роман Фенімора Купера – *ред.*).

Наші стосунки з іншими людьми

Наші стосунки з іншими людьми описано у віршах 6-7. Там йдеться про те, що оскільки люди створені за образом Божим, кожне життя є настільки цінним, що Бог навіть тварину визнаватиме винною у вбивстві людини (вірш 5). (Те, що Бог має намір зробити в такому разі, тут не згадується!) Перш ніж ми дійдемо до питання смертної кари (у вірші 6), ми повинні збагнути значення цього всього. У цьому чудовому уривку багато сказано про гідність людського життя в 9:5-6. Джон Кальвін пише про ці вірші у своїй праці «Інституція християнської релігії».

> «Господь велить усім людям без винятку творити добро [Євреїв 13:16]. Проте велика частина з них є найбільш негідними, якщо судити їх за їхніми достоїнствами. Але Писання допомагає тут якнайкраще, коли вчить, що ми не повинні зважати на заслуги людини, а дивитися у всіх людях на образ Бога, Якому ми зобов'язані віддавати всю честь і любов... Тому кого б Ви не зустріли, хто б не потребував Вашої допомоги, у Вас немає причин відмовити у помочі... [Ви] скажете: «Він жалюгідний і нічого не вартий»; але Господь зволив дати йому красу свого образу... Тепер, якщо він не тільки не заслужив допомоги з Вашого боку, а й спровокував Вас до несправедливих дій і прокльонів, навіть *це* не є достатньою причиною, чому Ви повинні припинити приймати його в любові і з любов'ю служити йому... Ви скажете: «Він заслужив чогось іншого від мене». А чого ж *Господь* заслужив? (...) Ми повинні пам'ятати *не* звертати уваги на злі наміри людини, а дивитися на образ Божий у ній, який... стирає її прогріхи і зі своєю красою і гідністю вабить нас любити і приймати її».[5]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Цей чудовий уривок (9:5-6) показує далекосяжне значення. Кальвін сприймає Божий «образ» як відображення Його доброти і краси в нашому єстві. Якщо навіть тварина пролиє людську кров, Бог відповість. Кальвін звертає на це увагу, щоб показати, що воно означатиме для християн. І не лише те, що ми повинні бути надзвичайно терплячими, всім прощати, всіх любити і дарувати надію всім людям, але це також є найтвердішою з-поміж можливих основ для праці над расовою, соціальною, міжнародною та економічною справедливістю і миром. Божий образ обґрунтовує протребу невпинного захисту і догляду за старшими, слабкими, інвалідами, хворими тощо. Це означає, що ми ніколи не повинні використовувати людей як «предмети», як засоби досягнення цілі. Це означає, що ми ніколи не повинні принижувати людей, говорячи неправду (оскільки брехня – це недовіра до них і маніпуляція ними). Ми ніколи не повинні принижувати їх, зневажаючи чи кривдячи їх емоційно. Ми нізащо не повинні визначати цінність людини з фінансового або цілком функціонального погляду. Це нагадує нам про слова К. С. Льюїса, що «поруч із самими Святими Дарами, Ваш ближній є найсвятійший для Вас».[6] Він каже, що «вагу слави» Вашого ближнього можуть понести тільки смиренні.

Примітка: Вірш 6, безперечно, дає підстави тим, хто вважає, що уряди повинні застосовувати смертну кару принаймні щодо тих, хто скоїв убивство. Але це занадто складне питання для обговорення, тому не зосереджуйтесь на ньому.

5. Прочитайте Буття 9:9-12. Про що йдеться в цьому «заповіті» про наші відносини з довкіллям?

Ми вже переконалися, що наше ставлення до тварин характеризується насильством і застосуванням сили. Тепер бачимо надзвичайно пряме твердження про важливість творіння, фізичного середовища. У вірші 9 Бог говорить: «ось Свого заповіта укладаю Я з вами та з вашим потомством по вас [з Ноєм і його родиною]... і з кожною живою душею...»! Тим самим Бог укладає «завітні відносини» з тваринами і рослинами. У вірші 13 Він продовжує і говорить про «заповіт між Мною і між землею». Що тут відбувається? Коли Бог укладає завіт із кимось у Біблії, це відносини благодаті, через яку Бог спасає людину від гріха. Зрозуміло, що тут є відмінність. Бог збирається спасти землю – не від її гріхів, а від *наших* гріхів.

У Римлян 8:18-22 сказано, що «створіння покорилось марноті не добровільно, але через того, хто скорив його, в надії, що й саме створіння визволиться від неволі тління на волю слави синів Божих. Бо знаємо, що все створіння разом зідхає й разом мучиться аж досі...» Павло говорить нам, що у природі немає гармонії через людське зло. Природа перебуває під Божим прокляттям на нас – не через її гріх чи вибір. Вона схильна до занепаду і смерті, тому що ми – такі. Але Павло говорить, що це не назавжди. Бог має намір відновити природу тоді, коли відновить нас. Тут ми бачимо, як Бог говорить природі, що буде оберігати і захищати її і (згідно з попереднім значенням) збереже її від гріха.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Що це означає для нас? У нас немає міцнішої основи для піклування про природу, ніж цей «заповіт між Мною і між землею» і чітких тверджень (Римлян 8). Ми маємо для цього більше причин, ніж просто прагматизм. (Наприклад, «не знищуйте навколишнього середовища, тому що це недоцільно. Це вплине на якість нашого життя»). Бог любить гори, дерева і потоки. У псалмі 18 йдеться про те, що природа «звіщає про Божу славу», просто будучи такою, якою її створив Бог. Ми, як розпорядники природи, повинні внести свою лепту, щоб допомогти їй бути самою собою і, у такий спосіб, допомогти їй кожного дня прославляти Бога своєю красою. Зрозуміло, що цей принцип не відповідає на всі питання щодо збереження і захисту довкілля, але він показує, що християнство прийнаймні є настільки добрим ресурсом і мотивацією для догляду за навколишнім середовищем, як і будь-яка інша релігія чи філософія.

6. Прочитайте Буття 9:13-17. Як веселка символізує Божу благодать? Подумайте про те, як виглядає веселка, коли з'являється на небі тощо.

По-перше, веселка показує нам красу Божої благодаті. Вона передає красу і славу того, що Він зробив для нас.

По-друге, веселка показує щось про те, як приймати Божу благодать. Вона з'являється тільки після сильних буревіїв і дощів – подібно до того, як ми переживаєм Божу благодать лише після покаяння і, дуже часто, внаслідок скорботи й печалі. Ми віднаходимо Божу силу тільки після пережиття слабкості (Євреїв 12:1–15).

По-третє, веселка показує щось про різноманітність Божої благодаті. Веселка – різнокольорова, як і «всіляка Божа благодать» (1 Петра 4:10). Вона проявляється у багатьох формах і втілює себе різноманітними способами.

По-четверте, веселка говорить нам дещо про те, як Бог проявляє Свою благодать. Райдуга виникає там, «де стикаються тьма і світло». Райдуги не буває в сонячні дні; її красу можна побачити лише на тлі покарання. «Яскрава краса веселки, однак, на тлі сірої хмари... виникає із поєднання сонця і бурі, подібно милості і покарання».[7] Бог не є просто Богом любові, Який ігнорує потребу справедливості, і не лише Богом справедливості, Який ігнорує прагнення любові. Він, радше, проявляє свою благодать *через* покарання. Це особливо видно на хресті, де Він засудив гріх, *щоб* простити грішників. Найбільшу славу Бога можна побачити там, де, в один момент, Його справедливість і милосердя проявилися у смерті Його сина.

По-п'яте, веселка говорить нам дещо про наслідки Божої благодаті: більше немає засудження. Хоча в англійському перекладі використовується слово «веселка», єврейське слово, вжите тут, звучить як «лук» – те слово, яке використовують на позначення лука, який стріляє стрілами. Аткінсон пише: «Ворожнеча скінчилася: Бог вішає свій лук!... Світло Його краси просвічує навіть крізь те, що нагадує про водне покарання. Зброя війни змінюється на задоволення. Ось всеосяжна турбота Творця: Бог Творець є Богом Завіту. Той, хто створив нас, як і раніше любить нас».[8]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Коли Бог відчув «пахощі» жертви Ноя, Він повісив свій лук. Не буде більше стріл гніву. Чому ні? Потоп здійснив свою місію. Він був знаком суду та покарання за зло впродовж усієї історії і дав людському роду новий початок. Він остаточно не вирішив проблеми людського гріха, але у Бога був план. Його Син прийде, щоб стати єдиною *дійсно* прийнятною жертвою – тією, на яку вказують усі інші жертви. Він прийме останній судний потоп вічної справедливості – Він візьме на себе «стріли» гніву, щоб Бог зміг назавжди повісити свій лук.

---

1 Derek Kidner, *Genesis (Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 93.

2 David Atkinson quoting Richard Bauckham in *The Message of Genesis 1-11 (Слова Річарда Баукхама, цитовані Дейвідом Аткінсоном у книзі «Послання Буття 1-11»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1990), p. 150.

3 Derek Kidner, p. 101.

4 David Atkinson quoting G. von Rad, p. 159.

5 John Calvin, *Institutes of the Christian Religion* Book III, Chapter 7, Section 6 (Жан Кальвін «Інституції християнської релігії», книга 3, розділ 7, частина 6).

6 C. S. Lewis, «The Weight of Glory» in *The Weight of Glory and Other Addresses (Льюїс «Вага слави»)* (San Francisco: HarperSanFrancisco, 1949, 2001), p. 46.

7 Derek Kidner, p. 102.

8 David Atkinson, p. 164.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Місто людей, місто Бога

Заняття 10 | Буття 9:19–12:3

1. Прочитайте Буття 9:18–24. (а) Яким був головний гріх Ноя (див. Приповісті 25:28)? (б) Яким був гріх Хама (див. Вихід 20:12)? Чому цей гріх є таким небезпечним для месіанського роду?

На перший погляд, сп'яніння Ноя і поведінка Хама не виправдовують жорстокої відповіді у віршах 24-27. Отже, давайте ретельніше розглянемо цей уривок.

Гріх Ноя

Пияцтво часто засуджується в Біблії (Приповісті 23:29–35), особливо пияцтво тих людей, які несуть відповідальність за інших (Приповісті 31:4–5). Але що робить його гріхом? Якби Бог заборонив вживання алкоголю *як такого*, ми б не ставили цього запитання, але це не так. (Див. Повторення Закону 14:26; Псалом 103:15 – «вино, що серце людині воно звеселяє...»). Тож якщо у вживанні алкоголю немає нічого поганого, що ж не так зі станом повного сп'яніння? Цю проблему найкраще описано в Приповістях: «Людина, що стриму не має для духу свого, це зруйноване місто без муру» (25:28). У стародавні часи мури міста були надважливими. Вони захищали від диких тварин, мародерів чи організованих збройних угрупувань з інших племен чи народів. Саме слово «цивілізація» походить від латинського слово *civitas,* що означає «місто». Чому? Цивілізація могла розвиватись тільки за умов доброї оборони мурів. У містах можна було мати систему законів, а не просто свавільно здійснювати акти помсти і проливання крові. У містах можна було розвивати економіку, тому що життя було більш передбачуваним. Іншими словами, місто без муру було незахищеним і, таким чином, не було містом узагалі. Пияцтво руйнує «мури» життя людини. Коли Ви перебуваєте у стані алкогольного сп'яніння, Ви в буквальному сенсі є беззахисними (будь-хто може легко вбити чи пограбувати Вас). Ви також беззахисні в тому, що у Вас немає мудрості для відповідальних дій чи слів. Якщо б Ваше життя належало Вам, це, може, було б не так уже й погано. Але ми є лише розпорядниками нашого тіла, розуму і серця, а також нашого багатства, сім'ї та інших обов'язків. Ми подібні до охоронців, на яких покладена відповідальність за скарб когось іншого. Ми не можемо піти спати під час сторожі.

Ной через своє пияцтво лежав голим, поводячи себе у такий спосіб, який для нього за звичних умов (зокрема, в його культурі) був би дуже нескромним і глибоко принизливим.

Гріх Хама

У 22-ому вірші йде мова про те, що Хам, один із трьох синів Ноя, «побачив наготу батька свого, та й розказав обом браттям своїм...» Брати відвернули обличчя свої, щоб не бачити наготи свого батька і позадкували, щоб прикрити його. Коли Ной отверезів, то глибоко перейнявся тим, що Хам «був учинив йому». Сучасні читачі запитають: «У чому проблема?»

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Є дві причини, чому ми не розуміємо серйозність Хамового гріха. По-перше, це – причина культурного середовища. Ми живемо в набагато більш індивідуалістичній культурі, в якій честь і повага до батьків грає значно меншу роль, ніж у більш традиційних культурах. Різниця між поведінкою Хама і його братів показує, що він дивився прямо – ймовірно, з приємністю – на наготу свого батька. Замість того щоб перейматися тим, як уникнути приниження свого батька, він розповідає про це іншим. Це було суттєвим порушенням стосунків батька і дитини.

У нашій культурі нам легко уявити собі картину, коли молодший син бачить, що його сп'янілий батько поводиться, як дурень, і у відповідь насміхається над ним, штовхаючи його і розповідаючи іншим, у той час, як старші діти намагаються допомогти своєму татові лягти і прикритися. Вони б іще могли дорікнути молодшому братові: «Ти міг би виявити йому трохи більше поваги, знаєш!» – і на цьому все закінчилось би. У нашому суспільстві така ситуація не обов'язково означала б, що молодший брат надзвичайно презирливо ставився до свого батька. Проте в культурі, де звичаї і традиції плекають величезну повагу до батьків, Хам, очевидно, був сповнений великої зневаги та презирства до свого батька. Відкрита нагота і сп'яніння були набагато більшим приниженням для цього патріарха, а задоволення Хама свідчить про набагато глибші духовні проблеми. Чи відкинув він авторитет свого батька? Можливо, навіть гірше – він відкинув віру і релігію свого батька? Чи думав він: «Ха! І ти думаєш, що ти такий духовний! Ти завжди говорив, що *мені* потрібно бути більш відданим Господу. Подивися на себе!» Звісно, що все це лише припущення, але, щоб виправдати прокляття Ноя, правда мала б виглядати приблизно так. Задоволення Хама від приниження свого батька мусить бути ознакою глибоких вад і недоліків характеру Хама.

Друга причина, чому ми не одразу можемо збагнути серйозність Хамового гріха, полягає в тому, що ми схильні читати біблійні розповіді як окремі перекази і виводити з них мораль, а не сприймати їх як частини одного біблійного сюжету. Потоп і ковчег були Божим шляхом дати людському роду новий початок — «врятувати» його від гріха, який його мало не знищив. Через сп'яніння і наготу Ноя ми, безсумнівно, переконуємося, що внаслідок потопу гріх *не* було знищено. І достоту так, як людський рід був поділений у сім'ї Адама і Єви (Каїн проти Авеля й Сифа), він знову ділиться у сім'ї Ноя. Виявляючи повагу свому батькові, Сим і Яфет показують, що ґрунтують своє життя на євангельській вірі свого батька. Вони були спадкоємцями вірного роду. Хам не виявив такої ж пошани. Тому це оповідання про сп'яніння Ноя описане тут, щоб вказати нам на Христа! Нам потрібне більше спасіння, ніж може принести ковчег! Божий акт втручання, щоб створити нове людство, ще зовсім не завершений. Бог іще має багато чого зробити, перш ніж ми зможемо бути спасенні.

2. Які практичні уроки для нашого життя ми можемо вивчити завдяки цьому випадку?

Як уже зазначалося раніше, ми не повинні вважати, що біблійні історії були написані, щоб дати нам моральні приклади для наслідування (як байки Езопа). Їхня основна ціль – показати нам «історію спасіння», розповісти нам, як

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Бог поступово здійснював свої спасенні цілі у світі. Звичайно ж, як тільки Ви побачите окрему історію в контексті всієї сюжетної лінії Біблії, Ви знайдете багато дуже практичних і корисних уроків для життя. Ось лише кілька з них.

По-перше, ми дізнаємося, що будь-яка людина схильна до гріха і кожен буде грішити. Ной був «невинний», як сказано в 6:9. «Невинний», як бачимо, зовсім не означає абсолютно безгрішний. (Більшість дослідників Біблії вважають, що це слово означає, що немає явної невідповідності між визнанням людиною своєї віри та її способом життя). Ной був видатною фігурою добра, чесноти і віри, причому настільки, що деякі коментатори вважають, що ця історія мусить бути легендою, написаною тут іншим автором. Як могла та сама людина, яка стояла у вірі без жодного прогрішення перед цілим світом; як людина, яка, по суті, сказала: «Бо ж Бог правдивий, а кожна людина неправдива», могла тепер впасти в такий безглуздий гріх особистої слабкості? Ну, відповідь полягає в тому, що «та сама людина» може чинити, чинить і буде чинити гріх. Ми всі – грішники. Ми ніколи не повинні високо нести голову, міркуючи: «Я не така людина, яка могла б зробити таке». Водночас ми не повинні почуватися безнадійно й однозначно погано після того, як вчинили гріх.

По-друге, ми дізнаємося, що Бог є Богом благодаті. Біблія навмисно подає нам такі історії, як ця, про так званих «героїв» віри. Ной, Авраам, Мойсей, Давид і Петро – просто вражає, коли бачиш у Біблії записи про серйозні, принизливі гріхи деяких найвидатніших святих, які коли-небудь жили на цьому світі. Чому Біблія це робить? А тому, що послання Біблії не є «Будь сильним і добрим – і Бог використовуватиме тебе», а «Бог використовує людей, які знають, що не є сильними та добрими, і визнають це». Бог є Богом благодаті, який діє в слабких людях і через них. Як пише Едмунд Клоуні:

> [«Ця] історія не є фантастичною міфологією суперраси. Народ [віри] не був вибором, але вибраним. Їхні гріхи і недоліки описані з болючою прямотою. Основна увага зосереджена не на подвигах отців, а на вірності Бога, Який покликав отців для того, щоб сповнити Свою обіцянку».[1]

По-третє, це нагода згадати про небезпеку бути «містом без муру». Ноєва відсутність самовладання спричинила гріх Хама. Ми повинні уникати зловживання алкоголем, наркотиками, їжею чи будь-чим, що може викликати залежність, яка призводить до егоцентризму й віддаляє нас від думок про потреби тих, хто навколо нас.

По-четверте, ми отримуємо як потіху, так і попередження про труднощі з вихованням дітей у вірі. Якщо ми подивимося на біблійний сюжет, то побачимо, що віра наших дітей є як нашою, так *і* їхньою відповідальністю. З одного боку, є деякі батьки, провина яких у тому, що їхні діти невіруючі, є виразною (як Ілій у 1 Самуїла 3–4). У Тита 1:6 сказано, що пресвітер повинен мати «вірних дітей». З іншого боку, є й інші місця, де ми бачимо поділ між вірою і невір'ям у сім'ї без слова про батьківську провину за це. (Так, схоже, сталося і у випадку з Ноєм). Біблія нагадує нам про те, що наші діти мають свобідну волю. Ми ніколи не можемо гарантувати, що вони будуть віруючими. Їхня невіра не обов'язково є наслідком нашого невдалого виховання. Водночас Біблія не є

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

настільки індивідуалістичною, що ставиться до дітей як до окремих осіб, які приймають рішення без жодного впливу інших людей чи обставин. На них найбільш глибоко впливає несуперечність віри й життя їхніх батьків, а також інших християн (у їхній церкві). Це важливіше, ніж навіть той факт, що дитина отримала релігійну освіту, була змушена долучатися до сімейної молитви тощо.

По-п'яте, ми дізнаємося про важливість вияву поваги та честі нашим батькам. Цей уривок не подає всього вчення Біблії про стосунки дітей із батьками. У біблійному погляді є багато нюансів. Наприклад, заповідь звучить – завжди «*шанувати* батьків». Тут не сказано, що ми повинні завжди слухати їх чи навіть любити їх. Чому? Батьки можуть бути нечестивими, і ми повинні «коритися Богу більше, ніж людям!» (Дії 5:29). То чому ж Біблія зробила *пошану* універсальною чеснотою? Якщо Ваші батьки – добрі люди, пошана є правильною і виправданою. Але якщо Ваші батьки образили Вас, «пошанування» їх стримає Вас від почуттів гіркоти та гніву, що можуть Вас охоплювати (або від надмірної реакції й поведінки, *протилежної* до того, що вони коли-небудь чинили). Проявити пошану поганим батькам означає пробачити їх і показати повагу до них. Чому ми повинні так робити? За все добре, що вони зробили для Вас (завжди є щось!), і за те, що вони представляють, а саме – за інститут сім'ї й Бога, Який стоїть за нею.

Таке біблійне ставлення до батьків та сім'ї є дуже збалансованим і насправді не збігається з поглядами світської чи традиційної культури. Біблія спонукатиме християнина в світській культурі шанувати своїх батьків більше, ніж можна було б очікувати в межах цієї культури, і, можливо, спонукатиме християнина в традиційній культурі шанувати батьків дещо *менше*, ніж диктує йому його культура.

3. Прочитайте Буття 9:25–10:32. (а) Чому, як Ви гадаєте, Ной прокляв саме Ханаан (молодшого сина Хама –10:6)? (б) Якщо Ханаан є батьком ханаанеян, Сим – батьком симітського (єврейського) народу, а Яфет – предком язичників, тоді що могло б означати пророцтво з віршів 26–27?

Чому саме Ханаан?

Ной не виводить прості «причинно-наслідкові зв'язки» між гріхом Хама і долею Ханаану. Ной не говорить: «Бог покарає Ханаан за те, що вчинив Хам». Гріх Хама може бути більше *приводом* для пророцтва Ноя, аніж *причиною*. Гріх Хама проявиться у насильстві та шкоді племен і народів, які будуть його нащадками. Ной каже: «Хаме, твої вади серця (які проявилися у цьому випадку) матимуть нищівний вплив на твого сина Ханаана і, таким чином, твоє насіння зазнає невдачі». Звичайно, Ханаан є частково співвідповідальний зі своїм батьком за те, що станеться з ним. Як ми вже зауважували раніше, характер батька може мати великий вплив на дитину, але це вже дитина вирішує, чи варто йти по стопах батька, чи ні.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Як зазначає Дерек Кіднер, це означає, що «прокляття на Ханаана» є чудовим прикладом як справедливості, так і милосердя (як би воно спочатку не здавалося). З одного боку, той факт, що ханаанеяни стануть підкореним і розбитим народом, є справедливим і природним наслідком гріха Хама. Його гріхи породять лихий плід в історії його нащадків. З іншого боку, той факт, що *тільки* Ханаан був проклятий, а інші три сини – ні (10:6), показує, що Бог у Своїй благодаті має намір зменшити руйнівний вплив гріха в родині Хама.

> «За його [Хама] прогріхи в сім'ї, терпітиме вся його родина. [Але] оскільки прокляття зводиться лише до цього одного роду Хамітян, ті, хто вважає, що хамітський народ взагалі приречений на рабство, неправильно інтерпретує Старий Заповіт і Новий також. Цілком імовірно, що підкорення ханаанеян Ізраїлем було повним виконанням пророцтва (Осії 9:23; 1 Царів 9:21)».[2]

Що сказано у пророцтві про майбутнє?

Більшість коментаторів вважає, що пророцтво є досить простим для розуміння. Як раніше зазначив Кіднер, за пророцтвом, ханаанеяни будуть безбожним, слабким народом, який справедливо підкориться симітам (Сим) і язичникам (Яфет). Дивіться нижче обговорення того, як предки представляють народи чи нації.

Найцікавіша частина пророцтва полягає в тому, що Бог «розпросторить Яфета» і він буде «пробувати в наметах Симових» (вірш 27). Це означає, що хоча чисельність та потужність язичників зросте порівняно з симітами, вони якимось чином залежатимуть від їхніх менш чисельних братів. Більшість християн вважає, що це пророцтво справдилося в Ефесян 3:6 – «…погани співспадкоємці, і одне тіло, і співучасники Його обітниці в Христі Ісусі через Євангелію». Справжня віра – месіанський рід і всі віруючі – збереглася протягом усієї історії через симітів. Сьогодні всі народи світу знаходять спасіння через одкровення, що увійшло в світ через Ізраїля.

4. Прочитайте Буття 10:1–32. Яка мета цього розділу? Чому подано такий довгий перелік усіх народів?

Примітка: Цей список імен є переліком усіх народів із різних кінців світу, про яких було відомо древньому Ізраїлю. Дерек Кіднер пише: «Більшість імен окремих осіб з'являється пізніше у Старому Заповіті як назви народів… Так видається, що це були засновники відповідних народів; але цікаво, як засновувався кожен народ і яким було його ставлення до інших народів. Це підтверджується прикладами множини (наприклад, китти і додани – вірш 4)…, що свідчить, що укладач цього списку автоматично не приписував предків до записаних народів».[3]

По-перше, цей розділ навчає нас, що людство є єдиним та об'єднаним, незважаючи на його дивовижне розмаїття. У списку є сімдесят імен, хоча у Старому Заповіті є ще інші народи, яких немає в цьому списку (Повторення Закону 2:10–12). Число сімдесят, ймовірно, означає «всі народи світу». Попри їхні відмінності, всі народи землі є «братами». Наслідки цього є дуже важливими. Це означає, з одного боку, що ми ніколи не повинні вважати якусь

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

расу нижчою. Це – потужний аргумент проти расизму. Водночас це також означає, що жодна культура не має права на «свою» релігію й Бога. Всі народи зобов'язані підкорятися істинному Богові, своєму Творцю. (Див. Павлові слова про єдність людства в Діях 17: 26-28).

По-друге, це вчить нас, однак, що Бог обирає певних лідерів, сім'ї та осіб, щоб бути «носіями» віри євангельської та месіанського роду. Саме тому Сим, бувши найменшим народом, записаний останнім у «Переліку народів», стає тим самим єдиним народом, який описує Біблія. Про інших не згадано. Це показує нам цікавий баланс, який важко підтримувати. По-перше, *є* така річ, як Божий суверенний вибір та обрання. Він обирає Якова, а не Ісава, Давида, а не Саула і так далі. Він обирає певних людей, які зберігатимуть віру, діятимуть як рятівники свого народу і вказуватимуть на Христа у своїх словах і ділах. Проте, в той самий час, ті з нас, «вибрані» (не з народів), обрані для того, щоб бути *світлом і благословенням* для всіх народів. Коли Авраам був покликаний стати «благословенням» для «всіх племен землі» (Буття 12:3), нам явно сказано те, що було неявно показано в Бутті 10. Бог дає особливе просвітлення і благодать деяким людям, щоб вони могли понести це послання далі і запросити всі інші народи до цієї милості і благословення. *Всі* народи є частиною Божого плану! Однак Він приносить своє спасіння у світ через симітів.

Важко втримати такий баланс. Це означає, що ми не повинні бути універсалами, які говорять, що «всі добрі люди можуть знайти Бога» так, ніби Бог не приніс свого спасіння в історію через одне унікальне одкровення, яке всі повинні прийняти. І це також означає, що ми не повинні бути розкольниками (або гірше – расистами), які говорять: «Ми спасенні й обрані, а решта світу – злі язичницькі раси й культури, які цілком заслужено щезнуть». Дехто вважає, що сімдесят місіонерів, обрані Ісусом в Євангелії від Луки 10:1, символізують сімдесят народів Буття 10, щоб показати Церкві, що «вона повинна розглядати всі народи як майбутніх причасників того ж спасіння і приймати їх із обнадійливою любов'ю, нечуваною ніде у стародавньому світі».[4]

5. Прочитайте Буття 11:1–9. (а) Для яких цілей будівничі першої вежі використовували свої технології? (б) Подивіться уважно на вірш 4. Якими двома способами ці люди намагаються «вчинити для себе ймення» – сформувати свою ідентичність?

Цілі

Цікаво зазначити, що в тексті наведено дві причини для будівництва Вавилонської вежі. У 3-ому вірші сказано: «Наробімо цегли і добре її випалімо... замість каменю...» Це означає, що люди досягли технологічного прогресу. Очевидно, саме цей спосіб виробництва цегли був прогресивнішим у порівнянні з попередніми методами будівництва. Це означало, що вони могли б побудувати набагато вищу будівлю за ті, що були побудовані раніше. Як і мільйони людей з того часу й дотепер, вони хотіли застосувати свої нові таланти і винаходиу великому «місті» (вірш 4), де їх можна було б якнайкраще використовувати. Навіть сьогодні люди з найбільш творчими ідеями часто переїжджають в міста, де сподіваються знайти сприятливе середовище для експериментів і реалізації своїх мрій.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Є ще друга, глибша причина для їхнього наміру побудувати місто: «І вчинімо для себе ймення, щоб ми не розпорошилися по поверхні всієї землі» (вірш 4). Це навмисна спроба не будувати «Місто Бога» (Об'явлення 21–22 – небесний Єрусалим), в якому все технологічне і культурне виробництво було призначене принести славу Божому імені. Натомість, це була спроба побудувати «Місто людей» (земний Вавилон). У «Місті людей» прекрасні можливості людей служать їхнім егоцетричним цілям. Міста – це місця, де зосереджуються таланти й дари людей, які стимулюють одне одного, створюючи щоразу досконаліше мистецтво, науку, архітектуру, бізнес і організації. Але для *чого* все це потрібно? Вірш 4 дає нам яскраву відповідь. «Місто людей» – це там, де ми використовуємо владу міста, щоб довести до максимуму свою владу, славу і незалежність. Це спосіб зробити себе *не*залежним від Бога. Проте саме формулювання 4-го вірша показує нашу надзвичайну незахищеність. Ми їдемо до міста, щоб «вчинити для себе ймення» через наші досягнення, якщо нам *бракує* імені, якщо ми не знаємо, хто ми. Кіднер зазначає: «Проект виглядає грандіозним; люди з захватом описують його одне одному так, ніби це було якесь неймовірне досягнення… У той же час вони показують свій страх, гуртуючись разом, щоб зберегти власну ідентичність і контролювати свою долю».[5]

Якими двома способами ці люди намагаються сформувати власну ідентичність?

«Вчинити для себе ймення» в Біблії означає сформувати те, що ми сьогодні називаємо «ідентичністю». Бог, звичайно ж, постійно присвоює імена людям у Біблії. Коли Він дає ім'я Адаму, Аврааму, Ізраїлю і навіть Ісусові, то посилається на те, що Він уже зробив або збирається зробити у їхньому житті. Коли Бог каже комусь: «Те, що Я зробив/зроблю, *є вашим іменем*», то має на увазі, що визначальним фактором у нашому житті має бути Його благодать. Наша безпека, пріоритети, почуття цінності й унікальності – все, що ми називаємо «ідентичністю», повинно ґрунтуватися на тому, що Він зробив для нас і в нас. Це означає, що якщо ми не маємо «імені», якщо ми невпевнені в собі й повинні «з'ясувати, хто ми», то ми мало розуміємо або взагалі не розуміємо того, що Бог зробив.

Два способи, якими народ Вавилону намагається сформувати свою ідентичність, проявляються у величі їхніх особистих досягнень (технології) і в чисельності та силі їхнього народу. По-перше, грандіозне твердження – «башта, а вершина її аж до неба» – означає, що (див. нижче) вони *принаймні* намагаються приписати духовну цінність своїй праці й досягненням. Вони отримують від своєї праці почуття важливості й сили, яку вони повинні отримувати від Бога. Справедливо сказати, що вони «спасають себе» через власні діла, намагаючись «потрапити на небеса» без Бога. «Я не потребую релігії, щоб жити у світі з упевненістю і радістю! Я знаю, що я – чудовий. Подивіться на вежу, яку я побудував!» Звісно, що зараз є багато людей у Нью-Йорку, які можуть сказати те ж саме майже дослівно. (Чому, на Вашу думку, так легко заохотити людей фінансово долучатися до побудови будівлі, *якщо* багатий спонсор прикріпить на ній своє ім'я?)

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

По-друге, під бажанням «не розпорошитися по поверхні всієї землі», схоже, йдеться про те, що вони також «чинили для себе ймення», збираючись разом у велику групу. Вони відчувають силу і велич від чисельності та багатства свого міста і свого народу. У той час як перше прагнення до пошуку ідентичності містить у собі ідола власних талантів і досягнень, у другому прагненні ідолом є власний народ. Схоже, вони відчувають, що матимуть «ймення», якщо їхня нація чи плем'я буде великою та могутньою. Зазвичай це призводить до імперіалізму, колоніалізму і різних форм расизму.

[Примітка: Тут слід зауважити, що багато коментаторів вважає, що Вавилонська вежа була «*зикуратом*», храмовою будівлею, поширеною в стародавньому язичницькому світі Близького Сходу. Зикурати споруджували високими – так, щоб поклонільники могли підніматися і приносити жертви богам, а боги могли легко спускатися на землю. Зикурати були «штучними насипами» і символізували людські зусилля об'єднати небо і землю через свої релігійні обряди і практики. Можливо, Вавилонська вежа була спробою розпочати своєрідну нову релігію. Але навіть якщо вона не була *явно* культовою спорудою, ми бачимо, що, однак, вона була символом того, як ми прагнемо бути самими собі спасителями в місті – без Бога, через наші особисті та соціальні досягнення].

6. Яким чином втручається Бог? У чому виявилося благословіння у Божому втручанні (в певному сенсі), а також прокляття? Чого навчає нас Вавилон про можливості для людського суспільства?

Як Бог втручається?

Бог «змішує їхні мови»; іншими словами, Він створює відсутність єдності! Це дуже вражає. Хіба мир і єдність серед людей не є благом? Відповідь на це питання залежить від того, задля чого використовуються цей мир і єдність. Тоталітарна імперія може дуже легко використовувати вид миру і єдності, щоб пригноблювати і поневолювати.

Нам потрібно згадати, що Бог, зазвичай, посилає покарання природним шляхом (Римлян 1:18-32 – «…то й видав їх Бог у [пожадливостях їхніх сердець]»). Речі, яких прагне гріховне серце, надривають структуру реального світу, що завжди призводить до занепаду. Гордість і бажання слави (вірш 4) обов'язково призводять до незгоди, конкуренції, роз'єднаності та ворожнечі (вірш 4). Іншими словами, коли ми живемо життям гордості та самовихваляння, там немає місця для єдності й любові між людьми. Дві речі, яких вони так відчайдушно хотіли, протистояли одна одній без Бога. Впродовж багатьох років ми спостерігаємо одне й те ж саме. Будучи без Бога, ми повинні вибирати між ідолом себе самого (що призводить до поділення індивідуалістичних культур) та ідолом свого племені/сім'ї (що призводить до придушення індивідуальної свободи). Боже втручання і покарання, будучи дуже раптовим і надприродним, відображає, однак, руйнівні наслідки гріха для людського суспільства, заподіяні ним самим.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Яким чином Боже втручання було як благословенням, так і прокляттям?

У якомусь сенсі воно було, звичайно, страшним покаранням. Проте Боже втручання призводить до ще більшого розмаїття культур і мов, ніж цього бажали будівничі Вавилона. Таким чином, розсіяння й поділ людства, будучи плодом гріха, призвели до подальшого урізноманітнення та збагачення людства, що, звичайно ж, є благословінням.

Чи ми вже помітили (завдяки знаку Каїна та потопу), що Бог завжди знаходить спосіб виявити милість у Своєму покаранні? Саме тому Лютер каже, що суд і покарання є «дивним діянням Божим».

Що ж Вавилон говорить нам про можливості для суспільства?

Вавилон є яскравим прикладом неможливості побудувати людське суспільство, яке справді «працюватиме», якщо воно не буде ґрунтуватися на Бозі. Суспільство, основою якого не є цілковито Богоцентричний світогляд *і* яке не наповнене навернеными людьми, зробить собі ідола з будь-чого. Чи це сім'я, чи сама особа, чи нація, чи особисте збагачення – щось все одно стане тим головним, *summum bonum*, найдорожчим благом. Однак будь-який ідол призводить десь до занепаду. «Напівзбудоване місто є пам'яткою цього аспекту людини», – коментує Кіднер.[6]

Це означає, що християни не повинні бути утопістами. Жоден уряд не є ідеальним. Жодному з підходів до управління урядом не вдасться уникнути поділів чи пригнічення, властивих усім людським спільнотам. Крім того, ми не повинні надіятися, що технології принесуть нам «спасіння». Як ми вже переконалися з Буття 11, доти, доки ми будемо залишатися невпевненими в собі, бажаючи вчинити для себе «ймення», ми використовуватимемо технології, щоб прославити себе або свій народ, що призведе до зла.

7. Прочитайте Дії 2:1–13. Це ще один «Перелік народів» у Біблії, окрім Буття 10–11. Яким є єдине реальне вирішення «прокляття» Вавилону? Яке це має значення для сучасних християн?

Ми не повинні думати, що поділ рас і культур є сам по собі добрим явищем. Дехто трактує Буття 11 так, що раси й культури не слід змішувати або асоціювати і що це веде до зла. Але, звичайно ж, тут бракує головного. Відсутність єдності людської раси було покаранням, наслідком гріха. Роз'єднаність – це явне спотворення початкового Божого плану для нашого життя. Втрата спільноти через нашу гордість є жахливою втратою, і це не те, чого Бог хоче для нас.

Свідчення цього розглядається в Діях 2. Тут ми бачимо інший «Перелік народів». Він видається майже непотрібним. Чому Лука подає нам такий довгий, нудний список? Він навмисно намагається змусити нас засоціювати його з Буттям 10 і 11. У Вавилоні люди однієї мови не могли зрозуміти інших, тому що намагалися потрапити на небеса самотужки, щоб вчинити собі ймення. У день П'ятидесятниці людям багатьох мов вдалося порозумітися. Чому? Тому що в Діях 2 Бог «приходить» знову, тільки цього разу з благословенням, а не покаранням (Буття 11:5–9). У день П'ятидесятниці Бог відвертає прокляття

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Вавилону через діяння свого Сина. Тепер у Христі немає грека чи єврея (Галатів 3:28). В Ефесян 2:14–22 Павло пояснює, що хрест усуває гордість та егоїзм, які призводять до расової ворожнечі та людської роз'єднаності. Церква повинна показати світові, як у Христі може відновитися втрачена спільність людства. Це те, якими ми маємо бути вже зараз! Ми повинні бути Божим «альтернативним містом» (Матвія 5:14–17) посеред кожного «Міста людини», показуючи єдність культур, рас і класів, яку може дати лише Христос. І, наостанок, колись настане день, коли прокляття повністю зникне. «Бо тоді уста чисті народам Я дам, щоб усі вони кликали Йменння Господнє, щоб раменом одним послужити Йому» (Софонія 3:9).

Ось яке це має значення для християн. Загалом це означає, що християни повинні дуже насторожено ставитися до расових і культурних упереджень. Як говорить Кіднер:

> «Расовим ролям немає місця у Новому Заповіті, «де нема ані геллена, ані юдея, обрізання та необрізання, варвара, скита, раба, вільного, але все та в усьому Христос!» (Колосян 3:11). Будь-яка спроба класифікувати гілки людства, посилаючись на Буття 9:25-27 є… повторним зведенням того, що Бог зруйнував…».[7]

І, зокрема, це також означає, що християни повинні жити в таких місцях і шукати можливості, щоб *через Церкву* показати єдність усіх народів, яку може дати Євангеліє.

---

1 Edmund P. Clowney, *The Unfolding Mystery (Клауні «Розкрита таємниця»)* (Phillipsburg, N. J.: P & R Publishing, 1988), p. 42.

2 Derek Kidner, *Genesis* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 104.

3 Derek Kidner, p. 105.

4 F. Delitzsch quoted by Derek Kidner, p. 105.

5 Derek Kidner, p. 109.

6 Derek Kidner, p. 110.

7 Derek Kidner, p. 103.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Покликання Аврама

Заняття 11 | Буття 11:27–12:20

ВСТУП

Тепер ми розпочинаємо вивчення другої основної частини Буття – історій «Патріархів», що охоплює розділи з 12 по 50. Буття 1 починається з того, що Бог вдихає буття у все творіння. Буття 12 починається з того, що Бог кличе своє *нове* творіння до буття. У Бутті 1–11 показано, що Божий першопочатковий задум для Його творіння не було сповнено. З часу гріхопадіння Адама і Єви в раю гріх і зло рухалися по низхідній спіралі й покарання можна було тільки сповільнити, але вже не виправити (те, що було з потопом і змішуванням мов у Вавилоні). Так видається, що в Бога залишився єдиний вихід – знищити створене, що не сповнило Його покликання до служіння і перебування з Ним.

Але Бог, натомість, починає з однієї людини – Аврама. Він кличе його йти до нового краю і почати новий народ, який дасть нову надію для кінцевого «благословення» і спасіння всього світу. Боже покликання до творіння тепер доповнюється його особливим покликом до «відтворення» чи спасіння. Він створить для Себе народ, який буде нести у світ звістку про Його спасительну істину й благодать. Це врешті-решт приведе до сповнення Божого першопочаткового задуму для всього світу. Все це починається з покликання Аврама в цьому розділі. Здійснення цього покликання розкривається не тільки в житті Аврама, а й у цілій Біблії! У Посланні до галатів Павло завзято намагається показати, як Христос є виконанням обіцянки Авраму.

Примітка: Можливо, іноді збиватиме з пантелику те, що ми будемо періодично називати цю людину «Аврамом» і «Авраамом». «Аврам» означає «звеличений батько». У певний момент в історії Аврама Бог дає йому ім'я *Авраам*, що означає «батько багатьох». Нехай Вас це не спантеличує – йдеться про ту саму людину! Також зауважте, що наше вивчення завершується історією Якова. Історію Йосипа розглядає книга «Життя в плюралістичному суспільстві».

1. Прочитайте Буття 11:27-32, а також Дії 7:2–4. Що ми дізнаємося про події, які передували покликанню Аврама? Що ми дізнаємося про його сімейну ситуацію?

У Бутті 11:27 сказано, що Терах був батьком Аврама, Нахора і Гарана, які жили в «Урі халдейському» (вірш 28). Після того як Гаран помер, Терах зі всією родиною покинув Ур, щоб піти до краю ханаанського (вірш 31). Проте вони не потрапили туди. Вірш 31 говорить, що діставшись до певного місця на своєму шляху (яке вони назвали «Хараном» – на честь померлого брата Аврама), вони «оселилися» там. Якби в нас не було історії Дій 7, ми б залишилися з певними таємницями: чому родина взагалі покинула Ур, щоб піти до далекої й невідомої землі Ханаану? І, покинувши все, чому вони зупинилися й осіли менш ніж на півдорозі до свого пункту призначення?

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Важливим доповненням є Дії 7:2–4. З цих віршів ми дізнаємося, що Аврам почув Божий поклик, коли вони були ще в Урі – перед тим, як вирушити до Харану (вірші 2–3). Тому на прохання Аврама Терах і вся родина покинула свою батьківщину. Однак або через небажання, або у зв'язку з якоюсь неспроможністю сімейство залишилося й оселилося в Харані, доки не помер Терах. Тоді Бог знову покликав Аврама (Дії 7:4). Тому покликання, про яке читаємо в Бутті 12:1–3, є насправді другим покликом Бога до Аврама. Зауважте також, що перше покликання (Дії 7:3) запрошувало його лише покинути країну й людей, а у другому (Буття 12:1) вже додалося те, що він повинен був залишити «дім батька свого». Це означає, що дальша родина Аврама (принаймні Нахор і, можливо, багато інших) не бажала йти до Ханаану. (У цьому легко побачити також причину того, чому вони взагалі зупинилися в Харані). Відповідно до другого покликання, Аврам не тільки повинен був покинути свою землю й народ, а також і більшу частину своїх родичів.

З подій, які передували описаним, дізнаємося також, що Сара «неплідна була – не мала нащадка вона» (Буття 11:30). Як зазначає багато коментаторів, навіть невеликі відхилення та коментарі у родоводах завжди є важливими. За цією маленькою фразою стоїть цілий світ страждань, який важко збагнути сучасним читачам. Щоб зрозуміти подальшу історію Буття, ми повинні усвідомити важливість дітонародження і гіркоту безпліддя у давніх культурах.

У нашому індивідуалістичному суспільстві найзаповітніші мрії та прагнення будуються на особистому успіху, популярності та процвітанні, але так не було у стародавніх, традиційних суспільствах. У тих культурах усі стремління були зосереджені на власній родині. Кожен мріяв про успіх, популярність і процвітання своєї *сім'ї*. Прагнути слави для *власного* імені без слави або замість слави для імені своєї родини вважалося егоїстичним і просто неприйнятним. Тому в цьому контексті важливість наявності дітей мало першорядне значення. Всі надії та мрії були пов'язані з тим, щоб мати сильних, вірних, успішних дітей, які несли б славу родинного імені й шанували б своїх батьків. До того ж в старості бездітні пари були абсолютно безпорадними у фінансовому та фізичному вимірі. Безпліддя Сари було джерелом найбільшого сорому, болю та зневіри.

2. Чому всі ці події важливі для розуміння покликання Аврама? Що ми дізнаємося про Боже покликання ще до того, як почнемо його вивчати?

Всі події навколо покликання Аврама роблять його менш абстрактним. Вони подають нам повніше уявлення про особисту ситуацію Аврама, а отже, й ціну, виклик та особливості Божого покликання. Зокрема:

Ми дізнаємося, що «Боже покликання» відбувається постійно і розгортається поетапно. Ми побачимо, що цей поклик, зі своїми проблемами й обіцянками, з плином часу стає чіткішим. Це, однак, не означає, що виконання покликання стає легшим! У завершальному випробуванні через жертвоприношення Ісаака вся глибина Божого покликання стає незбагненною. Проте з цього ми дізнаємося, що «чути Божий поклик» у нашому житті – це процес, а не одноразове одкровення і переломний момент.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Ми також дізнаємося, наскільки радикально особистим є Боже покликання, принаймні в певному сенсі. Як ми вже зазначали, Аврам жив у дуже *не*індивідуалістичній культурі. У стародавніх суспільствах значення надавалось не одній людині, а племені, групі, сім'ї чи родині. І все ж на тлі всіх цих подій бачимо, як у цьому контексті Боже покликання є глибоко особистою, індивідуальною відповідальністю. Уважне прочитання тексту оригіналу вірша 12:1 показує використання «етичного давального відмінка», що в буквальному перекладі означає «вийди *сам*». Бог, по суті, говорить: «Я хочу, щоб ти вийшов сам, навіть якщо ніхто з твоєї родини не вийде». Аврам зробив усе, що міг, як добрий сім'янин свого часу, щоб уся його сім'я йшла слідом за ним у його послуху Божому поклику. Зрештою, він не зміг «зрушити їх із мертвого місця». Тому Бог приходить знову і каже: «Мені байдуже, чи хтось інший піде. Ти тоді підеш без них».

З іншого боку, ми не можемо не помітити, що Аврам *дійсно* намагався переконати всю родину, щоб вони пішли разом із ним. Навіть так здається, що Бог ніби допустив, щоб він залишився в Харані доти, доки його батько не помер. Це, звісно, тільки спекуляції, але можна з упевненістю припустити, що у своєму ставленні до Божого покликання Аврам уникав крайнощів між тим, щоб нехтувати своєю родиною і коритися родинному небажанню та невірству втримати його від дороги за Богом.

І, наостанок, кінець розділу 11 та слово про «непліддя» може бути способом для оповідача сказати нам про те, що лиш Божий поклик є єдиною нашою надією. Ціла історія Буття 1–11 показує нам, що людство зайшло в глухий кут. Гріх і зло закрутили все людство у низхідній спіралі. Божі часткові покарання (потоп і вавилонське змішування мов) змогли тільки зменшити гріх, але не викоренити його. А тепер маємо мініатюрну версію усього того ж – тільки у родині Аврама. Аврам не може переконати свою родину покинути Харан і йти далі. Його дружина безплідна, і тому його власна родина й рід також зайшли в глухий кут. У нього немає надії й майбутнього. Уолтер Бруеггеманн розвиває цю думку:

> «…Це сімейство (а разом із ним і вся родина з Буття 1–11) вичерпали себе до кінця і не мають більше куди йти. Безпліддя є шляхом історії людства. Це вдала метафора для безнадії. Немає надії на майбутнє. Немає жодної людської сили, щоб винайти майбутнє. Втім, безплідність є не тільки станом безнадійного людства. Диво полягає в тому…, що безплідність є [також] ареною Божої животворної дії… [у] ситуації… невиправної безвиході… Бог промовляє Своє потужне слово. Це – основа доброї новини. Цей Бог не залежить від жодної потенційної можливості цих слів… Божі слова не передбачають нічого іншого, крім того, що Він каже, але мають у собі все, що необхідно, щоб створити новий народ в історії. Сила цього… слова не має собі подібних. Це слово про майбутнє сказане цій родині без будь-якої надії на майбутнє… Продовження тексту є просто проголошенням того, що Божі слова перемагають і пересилюють безплідність людської реальності».[1]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

3. Прочитайте Буття 12:1–3. Проаналізуйте покликання Аврама. Що Бог вимагає від нього? Яким чином ми повинні відповісти на таке ж покликання? (Див. Галатів 3:8–9)

Боже покликання складається з двох частин: виклику й обіцянки. Бог вимагає щось *від* Аврама і пропонує щось *для* нього.

Що Бог вимагає від Аврама?

По-перше, Бог просить його залишити все, на чому він (або будь-яка людина) ґрунтує своє життя і безпеку. Аврам повинен (1) покинути свою країну, (2) покинути свій народ і (3) покинути свою родину. По-друге, Бог просить його зробити це без будь-якої чіткої ідеї про те, куди він прямує чи коли обіцянку буде виконано (вірш 1: «до Краю, який Я тобі *покажу*»).

Спочатку про те, що Бог просить його покинути.

Покинути *свою країну*. Він повинен був позбутися своєї *фінансової і матеріальної* безпеки. Він залишив набагато облаштованіше, цивілізованіше середовище, щоб жити в «глушині», у безлюдному місці. Він не зможе користовуватися усіма звичними здобутками цивілізації, яких можна було сподіватися. Він відмовлявся від усієї фізичної та соціальної безпеки.

Покинути… *свій народ*. Він повинен був позбутися своєї *культурної* безпеки. Він залишив знайому культуру та звичаї і подався до чужого суспільства. Він прямував у місце, де завжди буде аутсайдером, чужим і ніколи не почуватиметься зручно.

Покинути… *свою родину*. І, насамкінець, він повинен був позбутися своєї *особистої, емоційної безпеки*. У традиційних культурах ідентичність людини була прив'язана до її родини. Він більше не мав таких стосунків, які зазвичай дають нам відчуття власної гідності та важливості.

Ми повинні пам'ятати, як радикально звучав цей поклик у немобільній, неіндивідуалістичній культурі! Аврам чує прохання зробити свої стосунки з Богом головнішими для його ідентичності за будь-який соціальний, культурний чи психологічний фактор. Це не був заклик просто підписатися під певними доктринами, щоб дотримуватися певного способу поклоніння і відповідати певним етичним шаблонам (хоча цей поклик охоплював усе це). Це вимога «всього або нічого» задля безумовної і цілковитої вірності. Бог каже: «Зроби *Мене* твоєю справжньою країною, твоїм справжнім народом, твоєю справжньою родиною – твоєю справжньою безпекою».

По-друге, Бог просить його вирушити, не знаючи, як і коли обіцяні благословення (див. нижче) будуть сповнені. Це останній удар по бажанню Аврама домовлятися чи контролювати. Обіцяні благословення були надзвичайними й Авраму було б досить легко йти слідом за Богом не заради Бога, а заради власної вигоди й користі. Бог дуже ясно говорить: «Ти повинен зобов'язатися на таке життя і вирушити, не знаючи, де і як ти осядеш». Саме у цьому полягає значення 1-го вірша («до Краю, який Я тобі *покажу*»). Автор Послання до євреїв це прекрасно розуміє і підсумовує так: «Авраам… пішов, не відаючи,

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

куди йде» (Євреїв 11:8). Життя Аврама можна окреслити як послідовність покликань від Бога, які звучали так:

> «Вийди». *Куди?* «Я тобі пізніше скажу. Просто рушай».
>
> «У тебе буде син». *Коли?* «Я тобі пізніше скажу. Просто довіряй».
>
> «Тепер принеси в жертву свого сина на горі». *Чому?* «Я тобі пізніше скажу. Просто йди туди».

Що ми дізнаємося для себе?

Аврам багато в чому є винятковим, і його покликання є настільки радикальним, що ми могли б подумати, що воно передбачено лише для особливо вибраних людей. «Звичайно, – можна сказати, – всі решта з-поміж нас просто повинні намагатися з усіх сил жити добрим життям і тільки деякі, дуже особливі «герої віри», отримують таке грандіозне покликання – покинути все». Проте Новий заповіт відповідає, що Божий поклик до Аврама є зразком того, як Він діє щодо нас.

У Галатів 3:8–9 Павло це дуже чітко показує. Ми вже побачили, що Боже покликання складається з двох частин: те, що Він вимагає, і те, що Він пропонує. Павло говорить про ці дві частини. По-перше, він каже, що Бог «благовістив Авраамові: Благословляться в тобі всі народи!» Ця обіцянка Авраму у вірші 3 – це спасіння Христа, яке, як навчає Павло, є остаточним виконанням Божої обіцянки благословити світ через Нього (Галатів 3:15–18). Потім Павло каже: «Тому ті, хто від віри, будуть поблагословлені з вірним Авраамом» (вірш 9). Під цим Павло розуміє, що саме вимагається від Авраама. До нього лунає заклик вірити й довіряти. «Заклик позбутися всієї безпеки» є дійсно цією радикальною спасительною вірою, якої Бог вимагає від усіх нас. Ми можемо перефразувати слова Павла так: «Авраму було сказано, що якщо він побудує свою віру не на собі, своїх ресурсах чи здібностях, а на Бозі, тоді прийде спасіння. Коли ми віримо в Боже спасіння у Христі, ми отримуємо благословення спасіння так само, як його отримав Авраам». З Євреїв 11:8–10 також стає зрозуміло, що Авраам постає зразком для нашої віри. Його покликання є таким самим покликанням, на яке кожна людина повинна відповісти, щоб іти вслід за Христом.

«Але, – може хтось запитати, – звісно ж, не всі з нас покликані так залишити свою батьківщину й родину?!» Звичайно, у Біблії є безліч прикладів людей, які йшли вслід за Господом, не залишаючи своєї домівки й родини. Втім, ми покликані:

1. *Особисто* слідувати за Господом. Ми обговорювали це у питанні № 2. Усі ми повинні «вийти» в тому значенні, що повинні йти за Христом, незалежно від того, чи наша сім'я і друзі вірують, і незважаючи на те, чи «прийнято» це в нашій культурі або в соціальному класі. Палка християнська віра є вкрай непопулярною в багатьох соціальних і родинних колах. Нам, можливо, доведеться стикнутися з глузуваннями і відчуженням, щоб залишатися вірними своєму покликанню.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.krayneb o.com.

2. Ідіть вслід за Господом *без усяких умов*. Шукачі духовності досить часто схильні аналізувати, вираховуючи всі переваги та недоліки, коли мова йде про християнську віру. Вони запитують: «Якщо я віддам своє життя Христу, чи буду я мати гарантію захищеного, щасливого життя?» Або ж вони хочуть чітко знати, які саме зміни необхідно буде впровадити. Вони запитують: «Якщо я стану християнином, скільки грошей мені доведеться віддати? Чи повинен я змінити спосіб, у який я витрачаю свої гроші? Або чи доведеться мені змінити своє сексуальне життя? Наскільки?» Так само, як Аврам був покликаний вийти «до Краю, який Я тобі *покажу*», так і ми покликані йти за Христом лише тому, що ми зобов'язані Йому. Ми не можемо передбачити навіть частини того, з чим це буде пов'язано. Людина, яка торгується й каже: «Я слухатимуся, *якщо* знатиму, що буде, *якщо* все виглядатиме так, що це дійсно буде того варте», насправді взагалі не розуміє цього покликання. Бог каже: «Перестань контролювати своє життя! Позбудься своєї самостійності! Досить жити відповідно до того, що дає *тобі* прибуток, користь і задоволення».

3. Слідуйте за Господом, *покладаючись на Його благодать*. Як зазначає Павло у 3-ому розділі Послання до галатів, віра Авраама була рівноцінною вірі в Христа. Віра, яка спасає, не мовить: «Благослови мене, тому що я так добре і так сильно вірю!» Спасенна віра промовляє: «Я відвертаюсь від усього, що, як я думав, зможе зробити мене важливим і забезпеченим, і я покладаю всю свою надію на Тебе». З того моменту Бог буде для людини її єдиним багатством, шаною, безпекою і схваленням. Авраам покликаний змінити фокус своєї довіри зі своїх власних здібностей і зусиль на повний спочинок у чудовому Божому втручанні в історію. Всі обіцянки залежать від чудесного, «неймовірного» народження «сина обіцянки» (див. питання № 4). Це те, як ми стаємо християнами: не важкими стараннями жити певним чином, а відмовившись від усіх самоспасительних намагань і звертаючись до Христа як свого Спасителя.

4. Ідіть вслід за Господом, *ставши людиною «на місії»*. Так, звичайно, що не всі з нас покликані залишити свою батьківщину й культуру, щоб іти за Христом. Але поклик Аврама передбачає таке: «І поблагословлю Я тебе…» (Буття 12:2) і «*будеш* ти благословенням» (вірш 2). Бог благословляє Вас тільки для того, щоб Ви *могли* бути благословенням для інших. *Той*, хто відповідає на Божий поклик, стає людиною «на місії», де б вона не була. Це руйнує «менталітет споживача». Ви живете не тільки для Бога, а й для інших. Загалом ми вибираємо, де нам жити, з ким спілкуватися і як витрачати свій час, щоб звести до максиму нашу власну безпеку, статус, успіх і процвітання. Але Боже покликання змінює все це. Поклик Аврама показує нам певний принцип: якщо ми хочемо бути благословенням для інших, ми будемо змушені «вийти» з нашої комфортної зони та зони безпеки. Є багато людей, які зневажливо ставляться до нас чи лякають нас, і є багато ситуацій, в яких ми відчуваємо себе незручно чи які не маємо можливості контролювати, тому уникаємо їх. Але тут ми бачимо, що не зможемо служити іншим, якщо будемо проводити час лише зі «своїми людьми».

Люди, яких змінило Євангеліє, можуть по-новому, критично подивитися на свій соціальний клас і культуру. Вони мають безпеку в Христі, тому їм не потрібно чіплятися за почуття свого культурного вивищення. Їм не потрібно схвалення собі подібних. Це дозволяє зрілим християнам сформувати певну

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

відстань, що дозволяє їм розвивати стосунки з людьми інших рас і класів краще, ніж вони це робили раніше. Іншими словами, кожен у Христі покликаний «залишити» свою країну і свій народ. Як пише Мирослав Вольф:

> «Мужність, щоб зламати свої культурні та родинні зв'язки і відмовитися від богів своїх предків… через вірність Богові всіх родин і всіх культур була революційною для Авраама… Таким же чином християни «відходять» від своєї рідної культури… Християни ніколи не можуть бути насамперед азіатами чи американцями, хорватами, росіянами чи тутсі, а потім уже християнами. Християни відходять убік від [богів] своєї культури, тому що спочатку вони вірні Богові й Божому обіцяному майбутньому. Але [зараз у Христі] «відхід» більше не є просторовою категорією; він може мати місце в культурному просторі, в якому живе людина. Він не передбачає типових сучасних спроб побудувати нові небеса зі світового пекла, ані типового постмодерністського неспокійного руху, який боїться повернутися додому… Коли вони відгукнулися на поклик Євангелія, вони [поставили] одну ногу поза межі своєї культури, в той час як інша міцно залишається в ній. Християнська відстань – це не втеча від своєї культури, а новий спосіб життя у ній через нове бачення миру і радості у Христі».[2]

Інший коментатор, Джойс Болдуїн, показує, як Божий поклик завжди змінює наше ставлення до власної культури.

> «Залишаючи Ур і Харан, де поклоніння місяцю було переважаючим культом (ім'я Терах пов'язане з єврейським словом «місяць»), Аврам звільнявся від опору знайомої культури [і] родової традиції, оскільки вони були ідолопоклонниками».[3]

Словом, радикальний Божий поклик до Авраама лунає до кожної людини, яка повинна «залишити богів» своєї культури. Кожна культура має язичницькі аспекти, які стають ще очевиднішими у світлі Євангелія. Віддаляючись від тих богів, ми вирушаємо у своєрідну подорож. Ми більше не сприймаємо нашу культуру так, як колись. Ми відчуваємо нову гнучкість, нову креативність. Ми відмовляємося від певних речей своєї культури, переглядаємо інші й дотримуємося ще інших. Ми можемо бачити, як наша культура і люди помиляються. Ми можемо по-новому ставитися до людей поза своєю культурою.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

4. Прочитайте Буття 12:1–7. Продовжуйте аналізувати покликання Авраама. (а) Що обіцяє йому Бог? (б) Вірш 7. Через яку єдину обіцянку збудуться всі інші? (в) Яким чином ми також беремо участь у цих благословеннях? (Числа 6:22-26.)

Що Бог обіцяє Авраму?

По-перше, Авраама буде вчинено «великим народом» (вірш 2). Тож перша обіцянка полягає в тому, що Бог породить від Авраама повністю нову країну або суспільство. Як ми вже переконалися, це є здійсненням мрії для людини в стародавньому традиційному суспільстві. Але в контексті всієї Книги Буття важливість цього полягає в тому, що Бог тепер створює *нове* людство, нове суспільство, в якому можуть царювати Божа істина і любов, в якій решта світу отримає уявлення про те, чого Бог очікує від нашого життя. У цій великій обітниці є ще декілька додаткових обіцянок. Наприклад, у ній є натяк, що Аврам отримає «Край» (вірш 1), а також стверджується, що Бог захистить Аврама («І поблагословлю, хто тебе благословить, хто ж тебе проклинає, того прокляну…» – вірш 3). Все це є засобами для виконання однієї обіцянки, що нащадки Аврама стануть новою людською спільнотою. Їм буде потрібне місце для проживання і вони потребуватимуть Божого захисту, якщо так станеться.

По-друге, Авраам буде благословенним і його ім'я буде звеличене (вірш 2). Друга обіцянка – це обітниця особливого завіту, особистих відносин із Богом. На жаль, слово «благословенний» або «благословення» втратило своє первинне значення в англомовному варіанті. Як правило, воно використовувалося в загальному розумінні для позначення стану «натхнення». Але у відомому благословенні Аарона, що стало апогеєм поклоніння у скинії, бути «благословенним» прирівнюється до переживання близькості з Богом («Нехай Господь засяє на тебе лицем Своїм») і повного задоволення і благополуччя («хай дасть тобі мир [*шалом*]»). Це, власне, те, що Бог обіцяє Авраму, оскільки відразу після того, як Аврам вирушає, ми читаємо, що «Господь явився Авраму» (вірш 7). Ймовірно, поняття «звеличу ймення твоє» також стосується цих близьких взаємин, бо Аврам у пізніших писаннях згадується як «друг Божий» (2 Хронік 20:7; Ісаї 41:8).

По-третє, Авраам стане джерелом всесвітнього спасіння: «і благословляться в тобі всі племена землі» (вірш 3). Це, звичайно, вражає. Ми вже побачили, що слово «благословення» є дуже сильним і містить у собі значення Божого *шалому*, благополуччя і миру Царства Божого. Ця обіцянка означає, що Божа мета того, (а) що Аврам стає Його другом, і (б) що потомство Аврама зачинає нову людську спільноту, було для того, щоб досягнути кінцевої мети — (в) принести спасіння для всього світу. Бог спасе світ через родину Аврама. Бог благословить Авраама близькими стосунками, щоб він зміг передати справжню віру своїм дітям. Він повинен передати цю віру, щоб його діти стали альтернативним суспільством, контркультурою, новим людством посеред світу. А потім, певним чином, з цього вірного народу прийде зцілення народів і спасіння світу.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Підсумовуючи, Бог говорить: «Я дам Вам особливі відносини зі Мною. Я створю Вас новою, вірною людською спільнотою. Я використовуватиму Вас, щоб спасти світ від його руху до самознищення».

Якою є обіцянка, на яку опираються всі інші?

Всі ці неймовірні обіцянки ґрунтуються на одній основній обітниці. У вірші 7 Бог каже, що Аврам матиме «потомство». Якщо Аврам не матиме дітей, не буде жодної потреби давати йому Край і нове людство чи спасіння для землі буде неможливим. Порятунок світу залежатиме від чудесного народження маленької дитини. Ми побачили, що Сара була безплідною, тож усе залежить від чогось, що Авраам і Сара не можуть осягнути власними силами. Потрібне надприродне втручання Бога в історію, щоб усе це відбулося. Спасіння не прийде через людські намагання.

Яким чином ми беремо участь у цих благословеннях?

Невже це просто збіг, що всі неймовірні обіцянки близькості, спільності та спасіння для Авраама, так само, як і для нас, залежали від народження «сина обіцянки»? Ні. Ісус у Євангелії від Луки 24:44–48 говорить, що все в Біблії вказує на Нього. В Євангелії від Івана 8:56 Він каже: «Отець ваш Авраам прагнув із радістю, щоб побачити день Мій». Павло в Посланні до галатів 3:15–18 говорить нам, що головним потомством («насінням») Авраама, яке виконало всі обіцянки, було чудесне народження Христа, на Якого вказує Ісаак. Все наше спасіння опирається не на те, що ми зробили чи можемо зробити, а тільки на чудесний прихід в історію головного «Сина обітниці» – Ісуса Христа. Ми теж повинні вірити у чисту благодать народження «Сина обітниці». Павло говорить, що ті, хто вірить в Ісуса Христа, є духовними нащадками Авраама (Галатів 3:7), які «будуть поблагословлені з вірним Авраамом» (Галатів 3:9). Як так?

1. По-перше, подібно до Авраама, через Євангеліє ми отримуємо *спільноту*. У Першому посланні Петра 2:9 сказано, що тепер усі християни є частиною «вибраного роду… народу святого». Євангеліє настільки змінює, що робить одним народом християн усіх рас, статей і класів (Галатів 3:28). Ми не спасаємося як окремі особистості; ми з'єднані в нову людську спільноту, в якій ми зростаємо у благодаті та служимо іншим.

2. По-друге, подібно до Авраама, через Євангеліє ми отримуємо *близькі особисті відносини*. Ісус каже нам, що ми є не Його рабами, а *друзями* (Івана 15:13–17). Павло також говорить про ці особисті близькі взаємини, коли каже, що через Євангеліє ми не є вже рабами, а *синами* (Галатів 4:6–7). Євангеліє усуває весь страх засудження і посвячує нас у відносини любові.

3. По-третє, подібно до Авраама, ми можемо стати засобом, завдяки якому інші дізнаються про Христа через наші слова і вчинки. Ми також отримуємо благословення бути «*людьми на місії*».

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

4. По-четверте, подібно до Авраама, ми, однак, ніколи не збагнемо повноти обіцянки в цьому житті. Автор Послання до євреїв вказує на те, що Авраам не побачив майже нічого виконаного з обіцяного. Він так і не оволодів жодною землею, окрім власної могили. Він ніколи не побачив своїх онуків, не кажучи вже про «новий народ». Подібно і ми живемо «між часами». Ми бачимо більше Божого спасіння, ніж Авраам, але Царство Боже, як і раніше, значною мірою є невидимим для світу. Його народ досі є мандрівниками і паломниками, які мають небагато сили та здобувають незначні успіхи. Ми повинні розуміти, що, подібно до Авраама, всі Божі обіцянки будуть лише частково сповнені в нашому житті.

5. Прочитайте Буття 12:10–20. Як цей випадок доповнює наше розуміння покликання Авраама та нашого покликання?

Бог покликав Авраама жити в краї, який Він обіцяв йому через особливе одкровення (вірш 7). Але майже одразу після цього почався голод, через який було важко там залишатися. Авраам дуже швидко покинув Ханаан. Хоча немає жодного прямого твердження, що це було неправильно – стародавня біблійна розповідь і так не дуже щедра на коментарі – однак через переселення до Єгипту оповідач, мабуть, намагається нам сказати, що втеча Авраама була виявом невіри. Він не вірив, що Бог забезпечить його всім потрібним у тій землі, в якій він опинився.

Коли ж Авраам потрапив до Єгипту, його мало не вбили ті, хто хотів вислужитися перед фараоном, привівши йому вродливу «трофейну дружину». Повністю знехтувавши Сару, Авраам сказав напівправду (бо ж вона була таки його зведеною сестрою [20:12]), залишивши її в небезпеці. Коли її забрали до дому фараонового, він не побивався за нею. Незважаючи на це вражаюче прогрішення, Бог знаходить спосіб, що виявить як справедливість, так і милосердя. Він карає Єгипет, але таким чином, що фараон дізнається правду і відпускає Сару до Авраама.

Що ми дізнаємося з цього випадку про покликання Аврама і наше покликання? Біблія надзвичайно відверто показує недоліки і прогріхи її видатних осіб. Здивуванням, наскільки швидко Аврам може впасти в невір'я та боягузтво після апогею духовного пережиття (Буття 12:1–9), оповідач закликає нас подивитися на себе. Наші найбільші приклади для наслідування є насправді лише прикладами благодаті. Біблія не є «книгою чеснот» про моральних людей, з яких ми можемо брати приклад. Звісно, що ми можемо бачити багато добрих і поганих прикладів. Але основна ідея цих епізодів моральної невдачі полягає в тому, щоб показати нам, що Боже обрання Авраама було обранням чистої суверенної благодаті. Він обраний не тому, що був вірний. Він стає вірним пізніше, тому що був обраний. Те ж саме відбувається з нами.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

6. Покликання Авраама є радикальним. Хтось може сказати: «Я не можу прийняти таке покликання, тому що не впевнений, що довіряю Богові і/або я не впевнений, що можу довіряти собі». Що Ви відповіли б на такі слова?

Покликання Авраама є закликом до радикальної, безумовної відданості. Більшість людей побоюється двох речей – довіряти Богові (з огляду на страх, що Він зловживатиме нами) або/і довіряти собі (зі страху, що нам не вдасться). Що ми скажемо на це?

По суті, ми ніколи не будемо такими, як Авраам, просто намагаючись бути схожими на нього. Це може статися тільки з віри у Того, на Кого вказує Авраам. Авраам повинен був стати главою нового людства, Яким через Свою смерть і воскресіння (Ефесян 1:20–23), врешті-решт, став Христос – засновник, голова і джерело нового людства. Ісус є тим *істинним* Авраамом, який залишив свою безпеку, багатство, статус і дім – самі небеса! Ісус *дійсно* «пішов, не відаючи, куди йде» (Євреїв 11:8). Він пішов у цю остаточну пустелю хреста і взяв на Себе наше покарання. Він втратив основне місто, дім і родину, щоб ми могли бути абсолютно впевнені в тому, що для нас приготовлене місце в Божому місті, домі та родині.

Лише звертаючи погляд на «істинного Авраама», ми матимемо мужність жити, як перший Авраам. Коли ми бачимо, що Христос зробив для нас, то розуміємо, що можемо довіряти Йому. І коли ми бачимо, що Він приготував для нас, то розуміємо, що не може бути ніякого страху засудження.

---

[1] Walter Brueggemann, *Genesis (Волтер Брюґеман «Буття»)* (Atlanta: John Knox Press, 1982), pp. 116-117.

[2] Miroslav Volf, *Exclusion and Embrace (Мірослав Волф «Відкинення і прийняття»)* (Nashville: Abingdon Press, 1996), pp. 39-51.

[3] Joyce G. Baldwin, *The Message of Genesis 12-50 (Джойс Болдвін «Послання Буття 12-50»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1986), p. 29.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Аврам і Лот

Заняття 12 | Буття 13:1–14:24

ВСТУП

Лот був племінником Аврама, сином його покійного брата Арана. Він був, мабуть, єдиним членом родини Аврама, який подався з ним до Ханаана (12:4–5). Його історія переплітається з історією Аврама, але вона є набагато сумнішою. Вона починається тут, у розділах 13–14, і завершується розділами 18–19.

1. Прочитайте Буття 13:1–4. Куди йде Аврам і що він робить після повернення з Єгипту? (Огляньте Буття 12:10–20) Що ці дії говорять нам про те, чим було наповнене його серце, коли він повернувся в Ханаан?

Минулого разу ми побачили, що Аврам не проявив віри в Господа, коли на його землю прийшов голод (12:10). Він подався до Єгипту, залишивши свою дружину напризволяще у гаремі фараона, боягузливо намагаючись врятувати свою власну шкуру. Незважаючи на безвір'я Аврама, Бог не відійшов від нього. Він втрутився, просвітивши фараона істиною і запобігши вбивству Аврама (12:17–18). Аврама відпустили «з жінкою його і всім, що у нього було» (12:20). Величезну катастрофу було відвернено.

У 3-ому вірші йдеться про те, що Аврам дуже свідомо вибрав певний шлях, яким він повертався до Ханаану. Спочатку він повернувся до Негеву, де колись прийняв своє горезвісне рішення йти до Єгипту (12:9). Потім він, очевидно, попрямував з Негеву до Бет-Елу тим самим шляхом («аж до місця»), яким мандрував з Бет-Елу до Негеву. І, врешті, він повернувся до того місця, де спочатку поклонявся Богові за всіма нормами (12:8). Тепер він знову «прикликав Господнє Ймення» (13:4).

Що ж тут відбувається? Той факт, що Авраам ступав у власні сліди, нагадує нам те, як Ісус закликав Петра тричі визнати свою любов до Нього (Івана 21:15–18) після того, як Петро тричі відрікся Його. Іншими словами, Аврам *кається*. Він не просто намагається придушити болючі спогади про свої невдачі, силкуючись «залишити їх позаду і йти далі», він цілковито і безпосередньо зустрічається зі своїми гріхами. Він *справляється* з ними в покаянні. Пізніше він ще раз у поклонінні посвячує своє життя Богові.

Така поведінка може свідчити багато про що. Якщо якась невдача *віддаляє* Вас від Бога або ж коли Ви не можете повністю впоратися зі своїми прогрішеннями, це відбувається тому, що Вашого розуміння Євангелія недостатньо. Поведінка Аврама показує, що він починав глибше розуміти Євангеліє.

Яким чином? Він був покликаний Богом з ідолопоклонства, щоб повірити в Нього (12:1–3). Після цього Аврам дуже сильно підвів Бога, але Господь втрутився і вивів його з Єгипту, незважаючи на те, що той цього не заслуговував. Це показало Авраму, що основою його взаємовідносин із Богом не були

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

його власні достоїнства чи заслуги, а суверенна і вільна Божа благодать. Це одкровення *завжди* має два значення: (1) По-перше, воно упокорює Вас до розуміння, що Ви можете бути «обраним», але не «вибором». Це достатньо *упокорює* Вас до покаяння. Воно також (2) запевняє Вас у тому, що Бог любить Вас і завжди буде поруч, незважаючи ні на що. Це достатньо *заспокоює* Вас у покаянні. Нам потрібно мати надію на Божу милість і прийняття, якщо ми хочемо наважитися бути чесними із самими собою щодо того, наскільки великим є наш гріх. Якщо я думаю, що моя цінність і те, що мене хтось любить, пов'язані з моєю моральною поведінкою, я ніколи не зможу зізнатися собі або комусь іншому, яким невдахою я є.

Якщо – і тільки якщо – Ви знаєте обидва ці факти, Ви зможете реагувати на невдачі з покірною і радісною впевненістю у євангельському покаянні. Тільки тоді Ви зможете «дивитися в обличчя» своїм минулим гріхам і «справлятися» з ними.

2. Прочитайте Буття 13:5–9. Якою була проблема Аврама і Лота? Що рішення Аврама говорить нам про його пріоритети? Які практичні настанови для нашого життя ми можемо вивести для себе з цієї ситуації?

Тепер Аврам стикається з новим випробуванням – не нещастям, а процвітанням! (Процвітання і успіх можуть бути настільки ж великими випробуваннями і проблемою для нашої віри, як і труднощі та невдачі). Аврам і Лот побачили, що їхні стада й отари стали значно чисельнішими, а пасовища в тій частині землі були досить обмеженими. Невдовзі почали спалахувати суперечки між їхніми пастухами, оскільки кожна сторона прагнула захопити найкращі місця для випасу худоби. (Подібна ситуація спричинила аналогічні конфлікти між різними сторонами в Бутті 26:12–22 і 36:6–8). Оповідач згадує також про інші народи, які проживали в той час на цій території (вірш 7), тому знайти достатньо місця для великої та дрібної худоби було ще важче.

Було очевидно, що Аврам і Лот не могли продовжувати жити поруч. Вони повинні були розійтися по різних частинах країни, якщо обидва прагнули процвітати. Не потрібно бути дуже мудрим, щоб це зрозуміти. Втім, Аврам зреагував на ситуацію дивовижно. Він дозволяє Лотові першим зробити вибір щодо того, куди той бажає податися. Аврам дозволяє Лоту вибрати найбільш добірну частину землі. Чому це так вражає? У тодішній патріархальній культурі старшинство в родині визначало все. Авраму, главі родини в Ханаані, повністю пасувало б просто зайняти свою обитель в найкращому місці й залишити Лота наодинці з його ситуацією. Натомість старший поступається молодшому і дозволяє йому першому зробити вибір. Як зазначає Дерек Кіднер:

> «Мудрість [Аврама] зродилася з його віри. Вірою він уже відмовився від усього; він міг дозволити собі ще раз зробити такий вибір: і через віру він вибрав небачене; у нього не було жодної необхідності оцінювати, як це зробив Лот, «звівши очі свої».[1]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Як він прийшов до такого розуміння? Аврам спочатку чітко визначив власні пріоритети – свої «основні цінності», як їх часто називають сьогодні. Ми щойно побачили в віршах 1–4, що Аврам знову підтвердив свій намір іти слідом за Божим покликом, залишившись у краї і довіряючи, що Бог виконає Свої обіцянки у визначений час. Проте Аврам згадує ще один пріоритет, а саме те, що «близька ми рідня» (вірш 8). Він виділяє ще один незмінний пріоритет – підтримку міцних стосунків у родині. Він прагне міцних відносин любові з Лотом. А який тепер вибір мав Аврам? (1) Він міг би залишитися з Лотом, і вони вийшли б із Ханаану разом. Це могло б допомогти їм знайти місце, де вони могли б разом розбагатіти. Такий вибір зберіг би його стосунки з Лотом, але не з Богом. (2) Аврам міг би обрати собі родючу частину Ханаану (рівнину Йордану) і залишив би Лота шукати собі щось інше в менш бажаних місцевостях. Це дозволило б зберегти його стосунки з Богом (бо він пішов би за покликом жити в Ханаані), але могло б, мабуть, породити образу в серці Лота. (3) І, наостанок, Аврам міг би залишитися в посушливішій частині Ханаана в той час, як Лот посів би родючу землю. У цьому випадку він зберіг би свої стосунки з Богом і Лотом, ризикуючи своїм фінансовим майбутнім. Зрештою, це саме те, що він обрав. По суті, Аврам сказав: «Вибирай, де ти хочеш піти, а я візьму те, що залишиться» (вірш 9).

Аврам вирішив поставити «Бога і родину» вище за «кар'єру і багатство». Практичне значення цього для нас є очевидним. Ми живемо в такий час і в такому місці, де вимоги кар'єри і багатства ще ніколи не були такими всеохопними. Для більшості професіоналів сорокагодинний робочий тиждень залишається в далекому минулому. Зрозуміло, що ми не допомагаємо нашим сім'ям, якщо не робимо жодних жертв у нашій кар'єрі, бо ж повинен бути баланс і, врешті-решт, наше духовне зростання і стосунки повинні мати перевагу.

3. Прочитайте Буття 13:10–13. Що вибір Лота говорить нам про його серце і характер? Як це може дати нам практичні настанови для нашого життя?

Що ж робить Лот у відповідь на люб'язну пропозицію Аврама? Можна дуже легко прочитати 10-ий вірш, не звернувши на нього уваги. У ньому йдеться, що Лот подивився на родючі рівнини Йордану і побачив, що вони були немов «Господній садок, як єгипетський край». Ці дві фрази показують нам щось про те, чим було наповнене його серце.

Як єгипетський край. Лот вже бачив розкіш, вишуканість і багатство Єгипту, цивілізація якого розвинулася на вузькій водній рівнині (долина Нілу). Він мріяв покращити рівень свого життя до життєвого рівня Єгипту.

Як Господній садок. Це можуть бути просто слова перебільшення, щоб сказати, що та територія виглядала «як рай». Але ця фраза також може вказувати на вид духовного ідолопоклонства, до якого схильне наше серце. Гріх призводить до того, що ми починаємо ставитися до таких благих речей, як кар'єра, сім'я або гроші – як до *основного* в житті, як до речей, які задовольнять наші найглибші духовні прагнення. Всі людські істоти живуть «на схід від Едему», відчужені від Бога, а отже, завжди неспокійні й нещасні, навіть

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

у найкращих умовах. Єдиний шлях повернутися назад до саду пролягає через Боже спасіння, але інстинктивно ми намагаємося повернутися нашим власним шляхом. Ми кажемо: «Якщо я зможу стати успішним художником, то нарешті відчую щастя і задоволення». Ніщо не є Господнім садком, окрім Господнього садка.

Вірш 12, схоже, вказує на те, що перемістившись до південної рівнини Йордану, Лот насправді покинув Ханаан. Якщо це так, то пріоритети Лота, як виявляється, були протилежними Аврамовим. Він був готовий покинути землю (кінцевої) обіцянки, щоб *уже зараз* зростати в багатстві. Наслідки цього будуть катастрофічними, на що натякає вірш 13 і як ми побачимо в розділі 19.

Для нас це має велике практичне значення. Зверніть увагу на те, що Лот змінив місце проживання з «села» на «місто», і результати цього були жахливими. Чи означає це, що кожна людина повинна триматися подалі від міст? Ми не можемо (звичайно ж!) зробити такі висновки. Місто *саме по собі* не є джерелом людської злоби і є багато місць, де написано, що Бог закликає віруючих *йти* в міста, навіть у повністю «язичницькі» (Йони 1:1; Єремії 29:1–14). Проте тут ми дізнаємося, що повинні мати *правильні мотиви* для переїзду в міста, бо в іншому випадку спокуси міста можуть заподіяти нам шкоду. Егоїстичні амбіції Лота поставили його власне багатство і статус вище за Бога та сім'ю, і саме тому він був беззахисний проти спокус міста.

4. Прочитайте Буття 13:14–18. Що Бог обіцяє Авраму, чого Він іще не казав раніше? Чому ця обіцянка лунає тільки зараз? Як Бог може бути настільки щедрим до Аврама так скоро після його прогрішенння у Єгипті?

Тепер Бог приходить до Аврама і каже йому: «Зведи очі свої, та поглянь із місця, де ти, на північ, і на південь, і на схід, і на захід» (вірш 14). Коментатори кажуть нам, що між Бет-Елом та Гаєм є захоплююче «оглядове місце» з панорамним видом практично на всю землю. Тепер Бог повторює Свою обіцянку віддати цю землю нащадкам Аврама (вірш 15). Він також підкріплює обіцянку тим, що зробить його нащадків великим народом. Авраму сказано, що його нащадки будуть настільки ж незліченними, як пилинки. Бог оновлює покликання Аврама, підкреслюючи його нагороди й обіцянки, а не виклики і вимоги.

Чому Бог робить це зараз? Це досить типова ситуація. Аврам щойно пройшов випробування. Після невдачі – мандрівки до Єгипту – він розкаявся і те покаяння зробило його зрілішим і глибшим. Через нього він здобув мудрість, любов і смиренність, щоб зробити дуже мудрий вибір та уникнути пастки багатства й матеріальних цінностей. Завдяки слухняності й жертві Аврама, Бог приходить до нього на новому і глибшому рівні. Аврам надзвичайно сильно відчуває Божу підтримку і любов. Він починає чіткіше розуміти Божі наміри щодо нього. Так, як правило, стається і з нами. Особлива спільність і мудрість приходять вслід за особливим послухом і жертовністю. Дерек Кіднер пише:

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

> «Продовження історії обох чоловіків є дуже повчальною. Лот, який вибрав видимі речі, зрозумів, що вони були зіпсованими (13:13) і ненадійними. Зробивши егоїстичний вибір, він ставав все більш ізольованим і все менше любив. Аврам, з іншого боку, отримав свободу. Коли поклик 12:1 врешті було виконано, обіцянка «краю» і «насіння» стає сильнішою (вірш 14)… »[2]

Тож ми бачимо, як Лот стає більш духовно осліпленим і поневоленим своїм вибором, у той час як Аврам стає духовно зрілішим і вільним.

Питання, яке природно виникає на цьому етапі, звучить так: Яким є *справжній* Аврам? У втечі до Єгипту й конфлікті з Лотом Аврам поводиться діаметрально протилежно. Переїхавши до Єгипту, він показав себе як такого, хто «журиться про життя своє, що буде їсти та що буде пити» (Матвія 6:25) і ставить власну безпеку та комфорт вище за свою відданість Богові та сім'ї (Сара). Тепер, у розділі 13, він ставить Бога і сім'ю вище за свою матеріальну безпеку й комфорт. Вчення полягає в тому, що ми є *однаково* глибоко грішними і, водночас, усе ж зростаємо у Бозі.

Як Бог може дати цю обіцянку такій зіпсованій, неоднозначній, недосконалій людині? Так, Аврам тільки що пройшов випробування, але чи виправдовує це екстравагантну обіцянку віршів 14–17? Чому Бог не карає за прогрішення 12-ого розділу радикальним засудженням (наприклад, «Тепер ти напевно помреш») замість того, щоб так надмірно винагороджувати віру 13-ого розділу? Відповідь, звичайно ж, передбачає Божу благодать, але з погляду Нового Заповіту ми знаємо, що ця благодать можлива тільки через Ісуса Христа.

> «Основна відповідь на те, як Аврам міг бути прийнятий, незважаючи на його прогріхи, прийшла набагато пізніше… [на іншому «оглядовому майданчику»]. Тоді диявол взяв Ісуса на височезну гору і показав Йому всі царства світу… і пообіцяв віддати їх усіх Ісусу, якщо Той просто впаде і поклониться йому (Матвія 4: 8-9)».[3]

Ісус відкинув те, що належало Йому по праву, щоб померти на хресті за нас, щоб ми могли отримати по благодаті те, що *не* було нашим по праву. Бог може дати Авраму те, що той бачив із висоти, тільки тому, що Ісус відкинув те, що *Він* побачив із висоти.

5. Прочитайте Буття 14:1–16. Простежте, яка подія поставила життя Лота під загрозу. Порівняйте, де Лот проживав, у віршах 14:11 і 13:12. Хоча ми не знаємо точної чисельності війська супротивника, Аврам перемагає з невеликою кількістю людей. У чому полягає важливість цієї перемоги?

Міста рівнини (навколо «Солоного» або Мертвого моря – в особі п'яти царів, названих у віршах 2–3) перебували під військовою владою царя Кедор-Лаомера (вірш 4) і платили йому данину. Після дванадцяти років такого життя вони збунтувалися. Кедор-Лаомер зібрав кількох союзників і розпочав кампанію завоювання, підсумком якої стало вторгнення до п'яти міст, щоб

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

повернути їх під його владу. П'ять царів міст рівнини (Содом, Гомора, Адма, Цевоїм і Цоар) потужно оборонялися, але були повністю розбитими. Союзники Кедор-Лаомера «взяли ввесь маєток Содому й Гомори… І взяли вони Лота, сина брата Аврамового, бо пробував у Содомі, і добро його та й пішли» (14:11–12).

Зауважте, що спочатку Лот проживав по містах рівнини (13:12), а тепер він жив *у* Содомі. Місто привабило його. Як наслідок, він був поневолений ним.

Аврам отримує повідомлення від одного вцілілого, що Лота було викрадено. Він атакує союз переможців за допомогою 318 чоловіків. Ми не знаємо, наскільки потужними були сили Кедор-Лаомера, але, без сумніву, вони були набагато більшими. На суто природному рівні фактор неочікуваності та збентеження може посприяти меншим силам, які воюють проти більших, але важко повірити, що цей фактор може забезпечити цілковиту перемогу. Схоже на те, що там було Божественне втручання, яке значно підкріпило силу Аврама і його людей у битві.

Що це нам показує? Розділ 14 з'являється одразу після твердої Божої обіцянки і покликання Авраама «пройдись по краю… бо тобі його дам!» (13:17). Бог показує світові, що *Його* обраний є справжнім царем землі. Бог показує світові (хоча й коротко) славу Свого царства.

6. Прочитайте Буття 14:17–24. Порівняйте реакцію двох царів на перемогу Аврама. У чому їхня відмінність? Аврама чекає ще одне випробування. Що це за випробування? Як він із ним впорався?

Таємничий цар Мелхиседек виходить, щоб зустріти Аврама після його величної перемоги. Він є царем місця під назвою «Салим» (на івриті – *shalom*), що є словом на позначення «миру». Він вірить в істинного Бога; він навіть названий священиком Бога. Мелхиседек вихваляє Аврама і благословляє його Бога, віддаючи Йому всю славу за перемогу. Цар Содому не віддає належне за перемогу ні Богові, *ані* Авраму, а також не дякує Авраму за свій порятунок. Він відразу переходить «до справи». Він визнає, що Аврам претендує на маєток Содому і пропонує, щоб той залишив його собі як частину винагороди. Ця відмінність знову ж таки стає випробуванням для віри Аврама – вибір між можливістю зростати та збільшуватись і слабшати та зменшуватись. Дерек Кіднер пише:

> «Мелхиседек, цар і священик, його ім'я і титул виражають владу і добро (див. Євреїв 7:2), пропонує йому в знак достатньо благ від Бога [хліб і вино], благословляє без уточнень (зосереджуючись на Подателеві, а не на дарі) і приймає цінну нагороду. Все це має значення тільки для віри. Цар Содому, з іншого боку, робить… ділову пропозицію; його єдиний недолік, знову ж таки, відчутний тільки для віри. Аврам відповідає цим конкуруючим благодійникам: «Так» і «Ні», відмовляючись поступатися своїм покликанням… При таких відмінностях ми можемо бачити, що… це було набагато важливішим за найприголомшливішу перемогу чи долю будь-якого царства».[4]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

«Око віри» може відчути, що пропозиція царя Содому була духовно спокусливою. Аврам був покликаний Богом, щоб створити в Ханаані *контркультуру*. Він був покликаний з ідолопоклонницького суспільства, щоб створити нове людство, нове людське суспільство, в якому секс, гроші та влада не використовуватимуться по-ідольськи, але на служіння Богові й людям. Якби Аврам прийняв це велике багатство від Содому, інші могли б *щонайменше* стверджувати, що благополуччя його народу було засноване на військових завоюваннях і грабежі, а не на Божому благословенні. Можливо, розкоші Содому переманили б Аврама чи багатьох із його народу так, як Лота. Натомість, віддавши Мелхиседеку «десятину» того, що він здобув у бою (вірш 20), а також винагородивши своїх союзників (вірш 24), Аврам повернув решту награбованого народові Содому. Неймовірно!

Кіднер правильно зауважує, що *справжня* історія світу – *справжній* список значущих подій, які змінили світ – не ті, про які пишуть більшість істориків. У той час велика битва між «можновладцями» здавалася доленосною історичною подією. Але тут ми бачимо, що справжнє значення вторгнення полягало у створені обставин, де могла бути очищена і перевірена віра Аврама. Відповідь Аврама на це випробування підготувало його, щоб стати засновником Божого народу, з якого прийде спасіння світу. Те, що важливо для світу, і те, що важливо для Бога – це (зазвичай) різні речі.

7. Прочитайте Євреїв 6:20–7:19. Що говорить Новий Заповіт про значення зустрічі Аврама з Мелхиседеком?

Цей уривок з Послання до євреїв вказує на всі риси, якими Мелхиседек нагадує Христа. Тим, що Мелхиседек, до прикладу, «не відомо, звідки взявся» (у нас немає ні найменшого уявлення про його родовід чи предків), він нагадує нам Христа – одвічного, головного священика без наступника, жертва Якого є остаточною і достатньою для Бога.

Але автор Послання до євреїв звертає увагу на головне: Авраам підкоряється Мелхиседеку, бувши єврейським патріархом, будівничим своїх жертовників, оферентом своїх жертвоприношень (12:7–9) і праотцем усіх левитів і священиків за часів Мойсея. «Але цей, що не походить з їхнього роду, десятину одержав від Авраама, і поблагословив того… І без усякої суперечки більший меншого благословляє» (Євреїв 7:6–8). Тут іде мова про священство, через яке людина могла б наближатися до Бога і яке перевершувало б священство левитів з його системою жертвоприношення тварин. Мелхиседек вказує на реальність, що священство левитів було тільки тінню чогось набагато більшого. Іншими словами, навіть самому Авраму (в момент тріумфу) потрібен був священик, щоб отримати Боже благословення. Навіть найвеличніший приклад віри потребував посередника. І якщо вже він потребував посередника, то що ж говорити по нас? Між нами і Богом є прірва, яку потрібно переступити. Цю прірву вже було усунено через життя і смерть Ісуса, головного священика, на Якого вказує Мелхиседек. Ми не можемо подолати цієї прірви самотужки.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

[1] Derek Kidner, *Genesis* (Downer's Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 118.

[2] Derek Kidner, p. 118.

[3] Iain Duguid, *Living in the Gap Between Promise and Reality: The Gospel According to Abraham (Іян Дуґuіт «Життя поміж обіцянкою і реальністю»)* (Phillipsburg, N. J.: P&R Publishing, 1999), p. 38.

[4] Derek Kidner, p. 121.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Божа присяга

Заняття 13 | Буття 15:1–21; Римлян 4:1–8, 16–24

ВСТУП

У цьому розділі немає якоїсь події, що особливо захоплює, тому він набагато менш відомий, ніж інші в історії Авраама. Проте ця розповідь «з богословської точки зору… є, мабуть, найважливішим розділом зі всіх».[1] Перша частина цього уривка пізніше стає важливою частиною видатного трактату апостола Павла про віру в Посланні до римлян 4, а друга частина пізніше стає важливою частиною відомого трактату Павла про благодать у Посланні до галатів 3.

1. Прочитайте Буття 15:1. Слова «по цих-о подіях» (вірш 1) вказують на те, що Слово Боже до Аврама пов'язане з тим, що нещодавно відбулося. Чому, на Вашу думку, Аврам потребує почути: «Не бійся»? Чи був у Вас подібний досвід?

У 14-му розділі Аврам врятував свого племінника Лота у відважному військовому бою. Бог поблагословив його – і він здобув перемогу. Тоді Аврам не піддався спокусі самодовіри і духовного компромісу, які могла принести нова політична сила. (Пригадайте попереднє заняття про Буття 14:18–24). Іншими словами, у розділі 14 йдеться про перемогу Аврама на всіх фронтах – матеріальному, політичному та духовному. Але ось Слово Боже дуже відверто промовляє: «Не бійся, Авраме» (вірш 1). Це означає, що після своєї битви Аврам аж ніяк не почувався впевненим і переможцем. Ми бачимо, що у вірші 8 він продовжує висловлювати сумніви. Як пише Джойс Болдвін: «Битву, яка була тривалим періодом надзвичайних зусиль і напруженості, супроводжували болючий страх і почуття невдачі».[2]

Чому так було? По-перше, цілком можливо, що Аврам тепер розумів, що був «на радарі» політичних сил. Раніше він був ледь помітним главою мандрівного клану, про який мало хто знав. Тепер він увірвався у військово-політичний світ і здобув владу, а також цілі народи ворогів для себе, хоча чисельність його племені була ще досить невеликою – заледве понад 300 бійців. Можливо, він почувався дуже слабким і боявся відплати. По-друге, можливо, він хотів змінити своє рішення щодо повернення цареві Содому всього награбованого багатства, яке він здобув у перемозі. Якби він зберіг свою «частку», то був би набагато багатшим, сильнішим і забезпеченішим. З цих та, можливо, інших причин Аврама мучили бентега, страх і сумніви.

Така ситуація, коли після періоду успіху й перемоги приходять сумніви і страхи, є набагато поширенішою, ніж ми думаємо. Ілля після свого тріумфу в 1 Царів 18 впадає в ледь не суїцидальну депресію у 1 Царів 19. Після проповіді в Йони 3, завдяки якій покаялося все місто Ніневії, Йона впадає в гіркоту і відчай в Йони 4. Є багато непростих причин, чому так часто трапляється. Іноді напруження і перемога приносять відчуття такого «захвату», який неможливо витримати у звичайному житті. Але як тільки адреналін спаде і Ви повернетеся до Вашої звичної рутини, життя здаватиметься похмурим і нудним. Тоді Ви починаєте шукати наступного «заряду». Іноді успіх показує

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Вам, наскільки відчайдушно Ваше серце бажає честі і слави, схвалення і влади, так що Ви починаєте розчаруватися у собі. Словом, через різні причини ніхто не може постійно «залишитися на вершині». Після успіхів і духовних «злетів» у серці часто виникають негативні почуття.

Нам слід пам'ятати, якщо навіть Авраама, великого взірця віри та вірності, після великих перемог і одкровень переповнюють сумніви, тоді жоден віруючий не повинен очікувати, що уникне сумнівів. Ми ніколи не осягнемо такого духовного рівня, на якому зможемо позбутися сумнівів.

2. Буття 15:1. Яким чином Божа обіцянка Аврамові була влучною в ситуації та обставинах Аврама? Чому Божа обіцянка є як чудовою, так і такою, що пов'язана з випробуваннями?

По-перше, «було слово Господнє Аврамові». Цікаво, що ця конкретна фраза, яку так часто зустрічаємо в книгах пророків, вживається у П'ятикнижжі лише тут і в 4-ому вірші. За допомогою формулювання, що комусь «було» слово Боже, зазвичай, про Боже одкровення промовляли ті, кого було покликано стати пророками. Ці слова не використовуються в жодних описах Божих відносин із Ноєм, Ісааком, Яковом, Йосипом чи Мойсеєм. Це означає принаймні, що саме це одкровення, дане Аврамові, було надзвичайно чітким і безпомилковим. Підтверджує це також слово «видіння». Воно також вживається у Книзі пророка Єзекіїля (13:7).

По-друге, Бог говорить: «Я тобі щит». Посилання на те, що сталося нещодавно, не викликає жодних сумнівів. Розпочавши військово-політичну операцію, Аврам зробив себе вразливим до військової відплати. Він не мав натренованої армії чи військової техніки. Він навіть не проживав у місті, оточеному мурами. Але Бог запевнив Аврама, що Сам буде йому стіною, бронею і захистом. Бог тільки підтвердив те, що сказав Мелхиседек у Бутті 14:20: «І благословенний Бог Всевишній, що видав у руки твої ворогів твоїх». Бог, по суті, каже: «По-перше, не через твою міць ти здобув перемогу. Якщо я можу бути твоєю військовою силою нападу, звичайно, що я буду і твоїм військовим захистом».

По-третє, Бог говорить: «Я… нагорода твоя вельми велика». У цих словах посилання на те, що недавно сталося, є теж досить очевидним. Аврам тільки що відмовився від певного багатства, не прийнявши прибутку за свої військові подвиги (14:21–24). Тепер Бог каже, що сам Господь є єдиною «вельми великою нагородою.» У Єзекіїля 29:19 єврейське слово, перекладене як «нагорода», конкретно стосується трофею або здобичі успішного військового.

Ця остання частина Божого слова до Аврама є як чудовою, так і такою, що пов'язана з випробуваннями. З одного боку, Бог каже: «Стосунки зі мною є більшою нагородою, ніж усе інше. Догоджання Мені, знання Мене, любов до Мене і покладання на Мене принесуть тобі нескінченно більше радості, задоволення і безпеки, ніж політична влада, фінансове багатство чи людське визнання та любов». З іншого боку, Він закликає Аврама служити Йому заради Себе самого, просто заради радості й захоплення тим, що Бог є його Богом. Книга Йова починається з дискусії між Богом і дияволом про щирість

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

відданості Йова Богові. Сатана каже: «Чи ж Йов *дармо* боїться Бога? Чи ж Ти не забезпечив його, і дім його, і все, що його? …Але простягни тільки руку Свою, і доторкнися до всього, що його, чи він не зневажить Тебе перед лицем Твоїм?» (Йов 1:9–11). Бог приймає виклик сатани і в цьому приховано сенс, що Він також вважає недійсною будь-яку духовність, побудовану на власних інтересах. Сатана, по суті, каже: «Йов не служить Тобі заради Тебе Самого; він служить Тобі заради себе. Ти є просто засобом для досягнення цілі, а «ціллю» є різні нагороди процвітання, успіху та комфорту».

Це – глибоке випробування. У книзі Джонатана Едвардса «Religious Affections» («Релігійні прагнення») автор довго й наполегливо розмірковує про те, що відрізняє справжнє християнське життя і досвід від механічної релігійності. Однією з ключових відмінностей, яку відзначив Едвардс, є те, що власні вигоди християн приваблюють їх до Бога та Його шляхів. Він зазначив, що багато людей є дуже релігійними, «але насправді їхні бажання не наповнені прагненням до святості чи бажанням морального зростання і насолоди від святого життя; а лише побічними цілями…».[3] Якщо ми подивимося на своє серце зблизька, ми завжди будемо бачити змішані мотиви. Але для справжніх християн Бог повинен бути щоразу привабливішим і вони повинні бути щоразу більше готовими підкорятися Йому незалежно від «нагород» земними успіхами й обставинами.

3. Прочитайте Буття 15:3–6. Як відповідь Аврама на обітницю Бога є поєднанням віри та сумнівів? Як Бог реагує на постійні сумніви Аврама? Що це вчить нас про те, як долати сумніви – наші чи інших?

Роберт Алтер пише:

> «До цього моменту Аврам постійно відповідав Богові мовчазним послухом. Його перший фактичний діалог із Богом… виражає сумнів у те, що Божа обіцянка може здійснитися: ця перша розмова з Богом відкриває досі непомітний аспект людської природи Аврама».[4]

Божа обіцянка в 1-ому вірші є надзвичайною, але Аврама вона не втішає. Цей перший діалог із Богом, однак, не спровокований повною невірою і скептицизмом. У своєму запитанні Аврам згадує про колишню Божу обіцянку нащадків і сина та розмірковує над нею (12:2,7). Він відданий першому видінню, яке Бог дав йому, і не задовольняється загальними рисами 15:1. Тому він і сумнівається. Водночас Аврам виявляє своє роздратування щодо неможливості здійснення першопочаткової обіцянки і явної Божої бездіяльності перед лицем своєї проблеми. Незважаючи на Божу обіцянку «насіння» і «потомства» (12:2,7; 13:16), Аврам залишається «бездітним» (вірш 2). Його майно залишиться в спадок його управителю, Елі-Езеру з Дамаску. Чому Бог не робить нічого в цій ситуації? У 2-ому вірші сказано, що Аврам був старий на той час і вже «написав свій заповіт».

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Відповідь Бога Аврамові є яскравою і позитивною. Він наполягає на тому, що Аврам матиме свого сина, а не тільки законного спадкоємця. Тоді Бог використовує незабутній наочний приклад. Він уподібнює майбутніх нащадків Божого народу, які вийдуть від Аврама, до зір небесних (вірш 5). Це набагато краще і позитивніше порівняння, ніж «порох землі» (13:16).

Цей випадок відображає в цілому збалансований і тонкий погляд на сумніви, який подає нам Біблія. З одного боку, Бог не залишає сумнівів Аврама без того, щоб не кинути їм виклик. Він протидіє їм через видіння, одкровення і (незабаром) дивовижною обіцянкою (див. далі). З іншого боку, очевидним є те, як Бог дуже лагідно поводиться з Аврамом. Він не каже: «Як ти смієш сумніватися у Мені?!» Щось подібне сталося і з найвідомішим скептиком – Томою. Ісус дійсно дає йому те, чого той просить – доторкнутися до Його слідів від цвяхів. Втім, Він також кидає виклик Томі: «І не будь ти невіруючий, але віруючий!» (Івана 20:27)

Є різні види сумніву і деякі з них містять у собі більше боягузтва та упередження, ніж інші. Тому іноді Бог, чи Ісус, виступають більш або менш терплячими щодо тих, хто сумнівається. Але у Біблії немає ні ліберальної чутливості щодо сумнівів (що нерозв'язний духовний скептицизм є єдиною зрілою та розумною позицією), *ані* консервативної чутливості (що всі сумніви та невпевненість є гріхом і моральною невдачею). Обидві позиції є занадто спрощеними. Таким чином, ми повинні «бути милостивими» до тих, хто вагається (Юди 22), проявляючи повагу і милосердя до людей, які мають певні страхи і добрі запитання про Божі шляхи. З іншого боку, ми не повинні поступатися сумніву чи ігнорувати його. Сумніви є чудовою нагодою для зростання.

4. Порівняйте Буття 15:6 і Римлян 4:1–8. Що означає слово «залічено»? (Подумайте про сучасні приклади). Що значить, що віра Аврама була «залічена… в праведність»? Яке значення Павло виводить із цього? (Див. особливо Римлян 4:5).

Що означає слово «залічено»?

Як правило, англійське слово «залічено» означає надавати статусу чомусь, чого не було раніше. Якщо коледж «зараховує» досвід роботи, він надає статусу і значення тій роботі, якої раніше не було. Вашу працю тепер «залічено» Вам у диплом. Їй присвоюють новий статус.

Якщо Ви орендуєте житло з можливістю його викупити, це означає, що Ваші орендні платежі можуть пізніше бути використані для покупки помешкання, якщо Ви забажаєте. У момент, коли Ви приймете таке рішення, Ваші орендні платежі буде «залічено» Вам до іпотечної оплати. Їм присвоюють новий статус.

Що означає, що віра Аврама була «залічена йому в праведність»?

Звичайному читачеві Біблії виглядає очевидним той факт, що людська «праведність» визначається моральною, законною поведінкою. У Книзі Псалмів «праведність» чи «неправедність» є справою Божественного Судді. Праведна поведінка призводить до суддівського виправдання; неправедна поведінка зумовлює засудження і покарання.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Здоровий глузд підказує, що *наслідком* віри в Боже Слово й обіцянку є праведність. Якщо ми віримо, що Бог існує, ми зобов'язані Йому нашим послухом і життям, а також тим, що Він є гідний поклоніння тощо – тоді ця віра породжуватиме праведне життя. Але в цьому уривку є щось унікальне, несподіване для нас, що не піддається законам інтуіції. Бачимо віру, яка була залічена *в* праведність. «Залічити» щось означає надати чомусь нового статусу і значення – зробити щось таким, яким воно не було раніше. Тож під словами у Бутті 15:6, що Бог «залічив» віру Аврама *у* праведність, розуміється, що Бог ставиться до Аврама так, ніби той жив праведним життям. Гордон Д. Уенам пояснює:

> «Праведність є гарантією спасіння, виправданням у день Великого Суду. Вона передбачає послух Божій волі, викладеній у законі. Тут, однак, віра зараховується *за* праведність… Щоб бути впевненим, що така віра, коли справжня, породжує праведні діла, але це не те, про що тут іде мова: віра зараховується за (замість) праведність (-ості). Тому для авторів Нового Заповіту природно і правильно посилатися на цей текст, описуючи можливість спасіння у Христі».[5]

Яке значення Павло виводить із цього?

Протягом багатьох років багато коментаторів не бажали приймати надзвичайне значення Буття 15:6. Багато говорили, що цей вірш означає, що віра Аврама сама по собі є формою праведності, яка була приємною Богові. Згідно з таким трактуванням, його віра була актом послуху, який заслужив на Божу милість. Це був такий вид праведності. Але в уривку не написано, що його віра *була* праведністю; радше, вона була залічена так, *ніби* вона була праведністю.

Дуглас Му зауважує:

> «Якщо ми порівняємо інші вірші, де використано таку ж граматичну конструкцію, як у Бутті 15:6, ми дійдемо до [єдиного] висновку…, що [залічення] віри Авраама в праведність означає «зарахувати йому праведність, яка, по суті, йому не належить».[6]

Павло пояснює, що коли Бог «залічує праведність», Він присвоює законне становище, статус чи звання. «Залічити» людям праведність означає, що до них будуть ставитися *згідно з законом* так, нібито вони насправді були праведними і вільними від засудження, хоча *насправді* вони самі по собі й надалі залишаються неправедними у своєму серці та поведінці. Це суперечить усій традиційній релігії, яка гласить, що ми або живемо праведно, і тому є приємними для Бога і Бог нас приймає, або живемо неправедно і тому відчужуємось від Бога. Але згідно з нашою інтерпретацією Бог може любити і приймати нас у *той час, коли* ми є грішними і недосконалими. Відома фраза Лютера звучить так, що християни є *simul justus et peccator* – «одночасно праведними і грішними».

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Якщо Ви все ж сумніваєтесь, що це – правильне біблійне вчення, Павло наводить вражаючі слова в Посланні до римлян 4:5, коли говорить про Бога як Того, «Хто виправдує нечестивого». Слово, яке перекладене як «нечестивий», *asebas*, буквально означає «той, хто відмовляється поклонятися». Ось чи не найбільш значуще твердження, що в той момент, коли людині зараховується праведність («виправдання»), вона все одно залишається злою! Людина не виправдовується через те, що почала певною мірою коритися чи поклонятися. Ви не очищаєте своє життя, щоб заробити залічену праведність. (Тоді вона не була б *заліченою*). Натомість Ви отримуєте її ще тоді, *коли* є грішниками. Потім Павло каже, що людина з заліченою праведністю не може втратити цього статусу. У Посланні до римлян 4:8 Павло говорить, що коли ми грішимо, ці гріхи не зараховуються проти нас. (Павло використовує грецьке словоє *logizdomai*). Наша віра зараховується нам у праведність, однак наші гріхи не залічуються нам у неправедність. Вони не можуть принести нам засудження; вони не можуть зіпсувати наш статус із Богом.

5. У чому віра Аврама подібна і відмінна від нашої? Як те, що зробив Христос, може допомогти нам зрозуміти сенс Божого радикального акту заліченя праведності?

У чому віра Аврама подібна і відмінна від нашої?

Зрозуміло, що Павло вважає Аврама прикладом або взірцем віри для нас. (Він прямо каже про це в Посланні до римлян 4:16 словами: «Через це з віри, щоб було з милости, щоб обітниця певна була всім … хто з віри Авраама, що отець усім нам…») Віра Аврама є як подібною, так і відмінною від нашої.

Його віра відрізняється від нашої, тому що він не знав про особу і діла Христа. Коли Павло говорить, що Бог виправдовує тих, «хто вірить», він не має на увазі тих, хто у загальному вірить у Бога чи Біблію. Ми отримуємо «залічену праведність» тільки тоді, коли починаємо покладатися не на наші власні зусилля, а на наші стосунки з Богом через діла Ісуса Христа (Римлян 3:23-26: «бо всі згрішили, і позбавлені Божої слави, але дарма виправдуються Його благодаттю, через відкуплення, що в Ісусі Христі, що Його Бог дав у жертву примирення в крові Його через віру, щоб … бути Йому праведним, і виправдувати того, хто вірує в Ісуса). З цих віршів ми дуже чітко бачимо відмінність між Аврамом і нами. Він не мав ані найменшого уявлення про те, *яким чином,* незважаючи на його недоліки, Бог міг би прийняти його. На тлі численних прогрішень Аврам розпізнавав незмінну Божу милість і міг розгледіти, що ті стосунки, які він мав із Богом, були пов'язані з його вірою. Але Аврам не міг точно знати, *чому* і *як* святий Бог міг перебувати в таких особистих стосунках із грішною людиною.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Втім, Аврам не просто вірив у Бога загалом, він вірив у Божу обіцянку, яка була дана йому в розділі 12, продовжувалась у 13-ому і тепер у 15-ому розділах. Це було «протоєвангеліє» і його елементами були: (а) Бог пошле Авраамові сина, якого той не зміг би породити сам. Це буде Божественним втручанням в історію. (б) Через цього сина прийде новий Божий народ, а від цього народу прийде спасіння і зцілення для всього світу. Тому Аврама не спасло загальне зобов'язання вірити у Боже Слово і намагання жити добрим життям. Аврама врятувало бажання вірити в Божу обітницю благодатного спасіння, що перевершує людські можливості. Тобто те, що і ми робимо також. Думка Павла полягає в тому, що спасіння *завжди* ґрунтується на тій же основі. Слова «залічено йому» було написано не тільки для нього, а й для нас – для тих, кому Бог залічить праведність…» (Римлян 4: 23-24). Аврам не був спасенний через свою праведність, а через залічену праведність, яку було дано йому через віру в милостиву Божу обіцянку спасіння.

Як те, що зробив Христос, може допомогти нам зрозуміти сенс Божого радикального акту залічення праведності?

По-перше, з об'єктивної сторони, діла Христа пояснюють те, що видається протиріччям. Біблія зображає Бога як абсолютно справедливого, який «певне не вважає чистим винуватого» (Вихід 34:7). Однак у Старому Заповіті Він постійно рятує Свій народ і встановлює особисті взаємини з людьми, які не відповідають Його стандартам праведності. Вчення, що Бог «залічує праведність» (Буття 15:6), або те, що Він не «залічує гріх» (Псалом 31:1–2), просто не має жодного сенсу. На якій підставі справедливий Бог може так чинити? Хрест Христа дає відповідь на це запитання. Якщо ми не розуміємо і не приймаємо Ісусові слова, ми просто не зможемо визнати, що «залічена праведність» існує. Це – нісенітниці.

По-друге, з суб'єктивної сторони, діла Христа є єдиним способом, через який ми отримуємо змінену мотивацію до святості, яка не пригнічує. Звичайна людина слухає слова Павла про те, що «немає тепер жадного осуду тим, хто ходить у Христі Ісусі» (Римлян 8:1) і що тепер ми є людьми, яким «Господь не порахує гріха» (Римлян 4:8). Природною відповіддю на це може бути: «Ну, навіщо тоді жити святим життям? Якщо я не можу втратити Божу прихильність чи спасіння незалежно від того, що роблю, тоді я можу грішити безкарно!» Ось найпростіша відповідь на це запитання: Якщо Ви втратите всі стимули жити святим життям, втративши всякий страх Божого покарання, тоді єдиний стимул, яким Ви коли-небудь керувалися, – це *страх*.

«Залічена праведність» приносить внутрішню зміну мотивів тільки тоді, коли подив від неї поєднується з глибоким усвідомленням її ціни. Подив полягає в тому, що мені більше не потрібно чогось досягати або щось робити, щоб знати, що мене люблять і приймають. Ціна полягає в тому, що Ісус полюбив мене настільки, що добровільно перетерпів задля мене найбільше покарання. Це створює нову, не основану на страху мотивацію до святого життя. Я вдячний Йому. Я хочу приносити радість і приємність Тому, Хто вже дав мені все.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

6. Прочитайте Буття 15:7–21. У вірші 8 Аврам знову виражає сумніви та страхи і Бог об'являється йому дуже явно. (а) Чому Аврамові сказано принести тварин і порізати їх на шматки? (Читайте Єремії 34:18). (б) Що значить те, що (а) Бог пройшов через шматки і те, що (б) *лише* Він це зробив?

Чому Аврамові сказано принести тварин і порізати їх на шматки?
У Єремії 34:18 є згадка про «заповіт» або договір, який певні люди уклали з Богом. Коли вони уклали цей заповіт, то розрізали теля навпіл – і перейшли поміж шматками. Бог каже, що оскільки вони порушили свою частину заповіту, Він зробить із ними те саме, що вони зробили, коли «розрізали теля навпіл…»

Навіть без особливих знань загальної ситуації, описаної в цьому уривку Книги пророка Єремії, можна дізнатися дещо про тогочасну церемонію укладання договорів (або «заповітів»). У сучасних суспільствах договори затверджуються в основному письмовою згодою та підписами. Якщо Ви не маєте договору на папері, його не вважають юридично правомірним. Але стародавні культури були усними і такими, які переповідали історії. І договори часто скріплювались (що є відповідником підпису чи рукостискання) тим, що сторони театрально зображали покарання за порушення заповіту. Наприклад, одна сторона могла вилити бруд на свою голову зі словами: «Якщо я не виповню всіх цих слів, які сьогодні говорю, нехай мене буде зрівняно з землею, як оцей бруд». Або укладали заповіти, вбиваючи тварину, розрізаючи її на шматки і ходячи поміж ними у час, коли звучала присяга. Таким чином промовець ототожнював себе з твариною і висловлював свою готовність прийняти «прокляття заповіту», якщо він не додержить своєї обіцянки. Гордон Уенгем пише:

> «Більшість сучасних коментаторів виводять висновок із 18-го вірша: «склав Господь [буквально врізав] заповіта з Аврамом» і з Єремії 34:18…, що цей акт трактувався як встановлене прокляття. «Нехай Бог вчинить зі мною так, як із цією твариною, якщо я не виконаю вимог цього заповіту».[7]

Що значить те, що (а) Бог пройшов поміж шматками і те, що (б) *лише* Він це зробив?
Можна майже з упевненістю сказати, що загадкове дійство («димуюча піч і смолоскип») було фізичним проявом присутності Бога. Більшість коментаторів відзначає подібність між вогнем і димом у цьому уривку та вогнем, димом і хмарою Божої присутності на горі Синай (Вихід 13:21, 19:18, 20:18). У цьому уривку Бог Сам приймає заповітню присягу і вступає в завітні, зобов'язальні відносини з Аврамом. Є два дивовижні факти про цей завітний ритуал.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

По-перше, вражає те, що тільки Бог проходить поміж шматками. У давнину на Близькому Сході, коли нижчий васал укладав договір із величним королем, було прийнято, що тільки васал приймав присягу і проходив поміж шматками. Але у цих віршах читаємо, що Бог сходить, щоб прийняти присягу і зробити себе підзвітним. Він фактично погодився бути проклятим і вбитим, якщо не благословить Аврама та інші народи так, як Він обіцяв. Проходження Бога поміж шматками тварин рівноцінне тому, як би Він сказав: «Якщо Я не поблагословлю тебе Своїм спасінням, нехай Моє безсмертя стане смертним. Нехай Мене поріжуть і Я помру, якщо Я не благословлю тебе і не дотримаю всіх Своїх обіцянок перед тобою».

По-друге, ще більше вражає те, що Авраму не сказано пройти поміж шматками тварин чи дати присягу. Лише згодом (у Бутті 17) його буде покликано прийняти присягу йти вслід за Господом і служити Йому. Якщо б Аврам повинен був пройти поміж шматками тут і тепер, обіцяне завітнє благословення однаковою мірою залежало б як від Аврамового дотримання своєї обіцянки, так і від Бога. І *або* Бог не дотримав би заповіту, *або* Аврам – у в будь-якому випадку благословення було би втрачено. Але Бог не закликає Аврама пройти між шматками. Він бере на себе повну відповідальність за благословення.

> «*Лише* [Господь] укладає заповіт: тут усе зосереджується на Його ініціативі та віддачі, що чітко видно з вірша 18, на противагу [рівному] домовленому заповіту, скажімо, з вірша 31:44.[8]
>
> У цих віршах заповіт є просто обіцянкою. Це – одностороннє зобов'язання Авраамові з боку Бога, яке не вимагає подібної вірності Богові з боку Авраама. Це зобов'язання вільної благодаті… Божий крок у бік Авраама є вільним і безумовним».[9]

Це не може не вражати. Те, що Бог не закликав Аврама пройтися поміж шматками, рівноцінне таким Його словам: «Я понесу покарання, не тільки якщо не виконаю Своєї частини, але і якщо *ти* не зможеш виконати *своєї*. Я волів би бути розірваний, ніж бачити руйнування моїх стосунків з тобою». Зрозуміло, що Аврам не мав ані найменшої гадки про те, чого ця обіцянка і присяга коштуватиме Богові. Через багато років Ісая зрозумів значення цього, коли сказав, що Месія «з краю живих *відірваний* був» (Ісаї 53:8), коли Він заплатив за гріхи свого народу. Бути «відірваним» було завітнім прокляттям. Бог дійсно уподібнився до шматків тварин, коли Його били, кололи списами і прибивали до хреста.

7. Як це може допомогти нам подолати сумніви щодо Бога? Як це може допомогти нам впоратися із сумнівами щодо себе?

Аврам сказав: «Господи, з чого я *довідаюся*…?» Загалом у нас є два види сумніву, коли ми зважуємо, чи довіритись Богові, чи ні. (а) Як ми можемо бути впевнені («довідатися») у Бозі? Як ми можемо впевнитись, що Він не зловживатиме нами чи не підведе нас? (б) Як ми можемо бути впевнені («довідатися») у собі? Як ми можемо бути впевнені, що в будь-який момент не припинимо йти за Богом?

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.krayneb o.com.

Для нотаток

БОЖА ПРИСЯГА

Божа присяга відповідає на обидва види сумнівів. Як ми можемо «довідатись» про Бога? Цей Бог – біблійний Бог – єдиний Бог, Який *стверджує*, що готовий пройти через знищення і смерть заради нас. Що ще Він може зробити, щоб переконати нас у Своїй любові? Він не може завжди давати нам те, чого ми хочемо і пояснювати, коли таке стається. Так само чинить і кожен батько та мати. Батьки постійно роблять те, що є на добро їхнім маленьким дітям, і це одночасно може засмучувати їх і діти можуть цього не зрозуміти. Чому Бог не може бути таким самим?

Як ми можемо «довідатись» про *нас*? Цей Бог – біблійний Бог – каже не турбуватися про себе. Заповіт залежить не від Вас, а від Його вільної благодаті (Галатів 3:17–18).

---

1 Walter Brueggemann, *Genesis (Брюґґеман «Буття»)* (Atlanta: John Knox Press, 1986), p. 140.

2 Joyce G. Baldwin, *The Message of Genesis 12-50 (Болдвін «Послання Буття 12-50»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1986), p. 49.

3 Jonathan Edwards, *Religious Affections,* Part III, Sect. XI, in *The Complete Works of Jonathan Edwards (Джонатан Едвардс «Релігійні уподобання», частина 3, розділ 11 у книзі «Завершені праці Джонатана Едвардса»)* (Carlisle, Pa.: Banner of Truth Trust, 1974), p. 314.

4 Robert Alter, *Genesis (Алтер «Буття»)* (New York: W. W. Norton, 1996), p. 63.

5 Gordon J. Wenham, *Genesis 1-15 (Венхам «Буття 1-15»)* (Waco, Tex.: Word Books, 1987), p. 335.

6 Douglas J. Moo, *The Epistle to the Romans (Даґлас Му «Послання до римлян»)* (Grand Rapids: Eerdmans, 1996), p. 262. 7 Gordon J. Wenham, p. 332.

8 Derek Kidner, *Genesis (Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 125.

9 Walter Brueggemann, pp. 149-150.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Бог, Який бачить

ВСТУП

Сьогодні важко оцінити значущість дітонародження в стародавні часи. Ми живемо в індивідуалістичну епоху і більше схильні мріяти про особисті успіх, досягнення і популярність. У давнину так не було. Всі прагнення і мрії будувалися навколо успіху й процвітання вашої *родини*. Ви насамперед ототожнювали себе зі своєю родиною, а не з професією, друзями тощо. Ваше сімейство було носієм усіх Ваших надій і мрій. Тому не було *нічого* важливішого, ніж мати і виховувати дітей, які б любили та шанували Вас і наслідували Ваш приклад. У цьому світлі жіноча «безплідність» вважалася найгіршим можливим прокляттям. У такій ситуації жінка не могла уникнути почуття жахливої невдачі.

Примітка: Пропозиція Сари щодо Агари не була винятковою. Документи Близького Сходу тих часів свідчать про те, що такі домовленості були законними і прийнятними для культури. Як пояснює Роберт Альтер:

> «В англійських перекладах Біблії Агар названо «служницею» або «рабинею», що викликає спотворене відчуття європейського аристократизму з соціологічного аспекту історії. Справа в тому, що Агар *належить* Сарі як власність і подальші ускладнення їхніх відносин будуються на основі цього фундаментального факту… Інститут сурогатного материнства часто засвідчувався у древніх близькосхідних правових документах. Життєві наслідки від цього факту були зовсім іншою справою, наскільки автор чітко розуміє». [1]

Іншими словами, син Агари з Аврамом мав «належати» Сарі, тому що Агар була її власністю. Проте цей звичай усе-таки був жорстоким, брутальним і нерозумним. Як раніше зазначив Альтер, оповідач критикує, а не підтримує те, що Сара й Аврам зробили з Агар.

1. **Прочитайте Буття 16:1–4а. Через які обставини Аврама ми можемо зрозуміти його рішення? Уважно подивіться на Буття 15:4. Чи порушує Авраам Божу обіцянку чи якесь інше «правило»?**

В Аврама є дуже зрозумілі причини для того, щоб послухати Сару. По-перше, він міг раціоналізувати, що обіцянка сина «з твойого нутра» (Буття 15:4) могла б означати дитину від рабині-дружини, а не Сари. В обіцянці було сказано тільки те, що дитина буде від тіла *Аврама*. По-друге, рабині-дружини і сурогатне материнство були прийнятними у тодішній культурі. Бог тоді ще не відкрив Своєму народові, що культурні практики полігамії й рабства суперечили Його волі. (Див. питання № 5 для детальнішої інформації про це). У певному сенсі Аврам не порушував жодних «правил», про які знав. По-третє, більше десяти років минуло з часу його прибуття до Ханаану (вірш 3). «Можливо, – міркував він собі, – тепер я мушу щось зробити. Можливо, Бог

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

чекає, щоб я взяв ініціативу в свої руки». По-четверте, будь-якому чоловікові важко протистояти бажанням своєї дружини, коли вона надзвичайно сумна і сердита. Сара зазнає глибокого емоційного болю. Аврам відчуває тиск її сильних переживань.

Таким чином, з першого погляду і в певному сенсі, Аврам не зробив нічого поганого, слідуючи за планом Сари.

2. Наведіть типові приклади, коли у нас виникає спокуса «взяти справу в свої руки» через видиму Божу бездіяльність? Які можуть бути наслідки цього?

Класичним прикладом є шлюб. Здоровий глузд і біблійне вчення скеровують віруючого одружуватися тільки з тією людиною, яка вірить у Христа і розділяє з ним відданість Богові. Зрозуміло, що це суттєво «звужує вибір», особливо у великих містах США. Коли неодружена віруюча людина шукає партнера і супутника життя, часто це може виглядати так, ніби «Бог проти того, щоб я одружувався! Я просто повинен сам щось зробити». Звичною поведінкою у цій ситуації є одружитися з кимось, хто (по-справжньому) не вірить у Христа. (Учасники групки зможуть навести набагато більше особистих прикладів).

Однак тут ми повинні бути обережними, щоб не впадати в іншу крайність, а саме в пасивність. Деякі християни очікують «знаку від Бога» або дуже чіткого внутрішнього відчуття миру, перш ніж прийняти рішення. Дехто каже: «Я не знаю, чи повинен повернутися до навчання, чи ні, тому чекаю на знак від Бога, щоб упевнитися. Я не хочу діяти від себе – без Його ведіння». Але там, де Бог не дав чіткого слова в Біблії, ми можемо приймати рішення, покладаючись на те, щоб Дух спрямовував нас.

3. Буття 16:1–4а. (а) Що не так із міркуваннями й мотивами Сари? (б) Що поганого у поведінці Аврама? Дивіться Галатів 4:22–23, 28–29, де Павло відповідає на це запитання. (Зверніть увагу на те, як він описує двох синів Аврама).

Що є хибним у міркуваннях і мотивах Сари?

Сара каже: «Ось Господь затримав мене від породу» (вірш 2). Це є передумовою всього її плану. Вона не бачить, щоб Бог був на її стороні. Вона вважає, що Він активно виступає проти неї. Її міркування виглядають так: «Бог проти того, щоб я коли-небудь мала дітей. Тому, якщо ми хочемо мати дитину, ми повинні зробити це самі. Немає сенсу чекати на Бога!» Її план спирається на брехню, саме тому він і приречений.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Що поганого у виборі Аврама?

Перша невідповідність у поведінці Аврама полягає у тому, що він не кидає виклик хибним міркуванням Сари. Наскільки ми знаємо, до цього часу Бог безпосередньо промовляв лише до нього, а не до Сари. Аврам отримав чітке Боже запевнення, обіцянки і клятву. Цілком зрозуміло, що Сара може відчувати, що Бог ніколи не сповнить обіцянки, але для Аврама такі думки були неприйнятними. Аврам отримав велике одкровення про Божий характер і наміри, тому на ньому, безперечно, була найбільша вина у всій цій сумній ситуації.

Примітка для застосування 1: Якщо ми є християнами, особливо такими, які отримали багато вчення, в очах Бога ми є відповідальнішими за неправильні речі, які чинимо, ніж ті, хто *робить те саме,* але не мав такої ж можливості пізнати Його.

Найголовнішою хибою поведінки Аврама є те, що він вибирає спасіння через власні зусилля, а не благодаттю. Павло це чітко описує в Посланні до галатів 4. Він каже, що Ізмаїл «народився за тілом» (Галатів 4:23, 29), а Ісаак – «за обітницею» (вірш 23) і «за Духом» (вірш 29). Апостол визнає, що Ізмаїл був сином, якого Аврам зміг народити без Божої допомоги. Для його народження не потрібно було Божественної обіцянки чи сили Духа. Втім, якщо Сара мала породити сина для Аврама, не залишалося робити нічого іншого, окрім як чекати на Бога. Біологічний син Сари не зміг би народитися лише завдяки людським зусиллям чи здатності – це вимагало чудотворного Божого втручання в історію, не менше.

Павло каже: «Розуміти це треба інакше, бо це – два заповіти…» (Галатів 4:24). Він каже, що Агар та Ізмаїл символізують спасіння через діла закону; Сара й Ісаак символізують надію на Божу обіцянку і спасіння за благодаттю. Ми можемо ставитися до Бога, використовуючи ці два способи. Звичний «релігійний» підхід до Бога виглядає так: «Я живу для Бога праведним життям, а тоді Він повинен дати мені благословення і спасіння». Євангельський підхід до Бога звучить так: «Бог дає *мені* досконалу праведність через Христа, яку я отримую через віру і тоді цілковито живу для Нього». Павло блискуче підкреслює, що Аврам стоїть перед вибором того чи іншого ставлення до Бога у прийнятті рішення, яке йому запропонувала Сара. Вона сказала: «Не чекай, доки Бог дасть мені дитину. Для цього потрібне чудо і все, що ми можемо зробити – це чекати на нього. Натомість піди й породи дитину сам, використавши власні сили і здібності». Аврам повинен був довіритись Богові у Його спасенній благодаті в історії, але вибрав шлях впоратися власними зусиллями.

З першого погляду, Аврам має зрозумілі причини зробити те, про що його просить Сара. Але, поглянувши глибше, ми побачимо, що його віра зазнала простого й фундаментального випробування. І він його не пройшов.

Примітка для застосування 2: У цей момент дехто може помітити, як в історії Аврама виникає тема випробування! Чому Аврам постійно піддається «випробуванням», деякі з яких він проходить, а деякі – ні? Якщо Бог спасає благодаттю, навіщо всі ці випробування?

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Було б краще зачекати, доки ми дійдемо до остаточного випробування Богом віри Аврама у розділі 22, коли побачимо загальну картину всіх випробувань і їхніх ознак. Але зараз проведімо просту аналогію освітнього тестування. Освітній тест чи іспит має у собі подвійне завдання. По-перше, він показує студентові його справжній рівень здібностей. (Це може бути гарною або поганою новиною! Але функція тесту – це дати Вам уявлення про Вашу справжню ситуацію). По-друге, іспит кидає виклик студентові й дозволяє йому вчитися і зростати у сфері, в якій він його складає. Так само й віру неможливо виміряти (як висоту чи вагу), а тільки випробувати. Труднощі і виклики нашої віри, щонайменше, показують нам наш справжній стан і незрілість. У кращому випадку вони переводять нас на новий рівень духовної зрілості.

Примітка для застосування 3: Наше спасіння залежить також від чудесного народження хлопчика через Боже втручання в історію. Коли ми віримо в Нього, замість того, щоб покладатися на наші добрі діла, ми потрапляємо в Боже царство і любов.

4. Прочитайте Буття 16:4а–6. Який план Сари вилазить їй боком? Як вона реагує? Як Аврам реагує на поведінку Сари? Зверніть увагу на руйнівні наслідки гріха в цій сумній сімейній кризі.

По-перше, у вірші 4 ми бачимо неприємні наслідки всього цього помислу в тому, як Агар починає по-новому дивитися на власну гідність. Син Агари належатиме Сарі, тому що вона сама є не більше, ніж власністю Сари. Але тепер, хоча Агар і залишається рабинею, вона стає кимось на зразок «другої дружини» (вірш 3) глави клану і це надає їй нового почуття власної гідності та самоповаги, тому їй стає складно зберігати таке ж покірне, васальське ставлення до Сари. «Вона стала легковажити господиню свою» (вірш 4). Це один із способів, через який автор показує своє критичне ставлення до того, що зробила Сара. Сара холодно і розважливо експлуатує Агар, але її план зміцнює Агар і вона починає бунтувати проти цієї експлуатації!

По-друге, у вірші 5 ми бачимо несправедливу і надзвичайно різку поведінку Сари. Зрозуміло, що Сару переповнювали двоякі почуття з приводу того, що її чоловік повинен був лягти в ліжко з іншою жінкою. У спробі позбутися одного приниження (своєї бездітності), вона переживає інше (те, що її чоловік перебуває в обіймах молодої плідної жінки). Тепер ця молода жінка, в певному сенсі, нагадує їй про її неправильний вчинок. Сара виливає свій сором і гнів на Аврама. «Моя кривда на тобі». Слово, яке в англійському перекладі звучить як «кривда», буквально означає «насильство». Сара, по суті, говорить: «Я не можу цього терпіти! Вслід за одним соромом і приниженням приходить інше. Я відчуваю, що на мене нападають і наді мною чинять насильство! Це ти винен у цьому! Ти не захищаєш мене». Як не дивно, слова Сари до Аврама є образливими самі по собі. Вони демонструють ненависть і гнів під приводом несправедливості. Вона вдається до різкої й образної мови. (Вона буквально каже: «Я дала була свою невільницю до лона твого»). Вона закінчує ледь не прокляттям: «Нехай розсудить Господь поміж мною і поміж тобою» (див. 1 Самуїлова 24:13,16).

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Важливо зауважити, як Сара приховує правду від себе. (1) Вона відмовляється нести власну відповідальність («Моя кривда на *тобі*»). Аврам і Сара зробили це разом й відповідальними є обоє, але Сара відмовляється визнати свою роль у цій ситуації. Вона у всьому звинувачує Аврама. В Едемському саду ми побачили, що гріх майже відразу веде до перекидання вини, коли Адам звинувачує Єву, а Єва звинувачує Змія. Перекидання вини безпосередньо пов'язане з поривом до самовиправдання, що є самою сутністю гріха. (2) Сара інтерпретує ситуацію з точки зору несправедливості («моя кривда» [букв. насильство]). Дивно, що рабовласниця, яка має намір привласнити дитину рабині, нарікає на те, що стала жертвою несправедливості! Втім, це не так уже й дивно. Гріх робить «серце найлукавіше над все» (Єремії 17:9). Заможні люди можуть відчувати себе бідними. Жорстокі люди завжди відчувають, що є жертвами жорстокості.

По-третє, у вірші 6 ми бачимо боягузливу відповідь Аврама. По суті, він каже: «Вона все ще *твоя* рабиня, ти ж знаєш – вона все ще перебуває під твоєю владою. Не звертайся до мене! Скористайся своєю владою і зроби з нею те, що хочеш». Ця відповідь є надзвичайно безсердечною. Хоча Агар усе ще залишається рабинею Сари, вона тепер Аврамова дружина і носить його дитя. Втім, Аврам, здається, розцінює її не більше, ніж майно. Фальшива нейтральність Аврама є цілковитим боягузтвом.

Наслідки такої поведінки є жахливими. В уривку сказано: «Сара гнобила її. І втекла Агар…» Єврейське слово, перекладене як «гнобила», є тим самим словом, яке використовується для опису гноблення ізраїльтян у єгипетському рабстві (Вихід 1:12). І коли сказано, що Агар «втекла» від Сари, у вірші використано єврейське слово, яке часто вживали на позначення людей, які намагаються втекти від убивць або осіб, що прагнуть убити їх (Буття 27:43, 35:1; Вихід 2:15; 1 Самуїлова 19:12,18). Іншими словами, Сара познущалася з Агар і, можливо, побила її, тожвагітна жінка втекла, щоб зберегти своє життя.

Плани Сари закінчилися катастрофою.

5. Як ці наслідки природно випливають з неправильного вибору Аврама?

Як ми вже переконалися, хоч Аврам не порушив жодного правила, послухавшись плану Сари, він згрішив у найосновнішому. Як висловився про це Джон Стотт: «Суть гріха полягає в тому, що людські істоти починають ставити себе на місце Бога; сутність спасіння – в тому, що Бог поставив Себе на наше місце».[2] Суть гріха полягає у самоспасінні й самовиправданні, прагненні зробити для себе те, що може вчинити тільки Бог, у бажанні бути собі власним спасителем і господом. Це глибше визначення гріха, ніж «порушення правил». Кожен учинок, який порушує Божий закон, є гріхом, але гріх не завжди є порушенням закону. Ви можете спробувати стати собі спасителем через дотримання закону, як робили це фарисеї, щоб спастися через власну моральність. У цих віршах на прикладі Аврама переконуємося, як можна не робити нічого поганого, але все одно віддалятися від Бога.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Аврам намагався виправдатись, тому й не дивно бачити, як усі сторони діють таким чином, що все зводиться до повного краху. Коли Сара ставить народження дитини вище за надію на Бога, вона робить ідола з материнства та дітонародження. Тоді не дивно, що вона почувається нестерпно приниженою й ображеною, бачачи, як її рабиня щасливо виношує немовля. Вагітність і дітонародження стали основним джерелом життя та ідентичності Сари і тому самовдоволення власної служниці її так болюче вражає. Тим, що Сара приходить до Аврама і звинувачує його й Агар у своїх стражданнях, вона продовжує виправдовувати себе. Вона повинна почувати себе жертвою. Її ідолопоклонство створює оманливе уявлення про ситуацію. Вона не може визнати свого гріха і потреби прощення. І, насамкінець, черства відповідь Аврама також була елементом самовиправдання. Він, мабуть, перебуваючи під враженням від цілковито несправедливих претензій Сари, що всі ті події відбулись з його вини, не хоче поглянути на ситуацію чесно і визнати *свою* роль у ній. (Коли той, хто Вас звинувачує, неправомірно перебільшує те, що Ви зробили неправильно, природня схильність людського серця є виправдовуватися і відмовитися визнавати *будь-яку* провину).

З самого кореня самоспасіння проростають образи, перекладання вини, заперечення дійсності, заздрощі, зловживання, несправедливість, класові поділи, параноя, розпад сімей і відчай.

6. Як ми можемо відповісти на такий закид: «Ця історія принижує жінок, виправдовує рабство і визнає духовними героями людей, які чинять підло!»

По-перше, слід зазначити, що автор Книги Буття зовсім не підтримує полігамію, рабство тощо, а просто описує те, що сталося. Насправді, вдумливий читач зауважить, що автор зневажливо ставиться до всіх цих уставів, культурно прийнятих у той час, підкреслюючи згубність такої поведінки. Наприклад, у той ієрархічний і патріархальний час «твердий закон первородства» диктував, що старший син повинен успадкувати левову частку маєтку батька. Але майже на кожному кроці у Книзі Буття ми бачимо, як Бог підриває авторитет традиційних культурних практик. Бог обирає Авеля замість Каїна, Ісаака замість Ізмаїла, Якова замість Ісава, Юду і Йосипа замість старших дітей. Так само полігамія й рабство не призводять до нічого іншого, окрім нещастя в кожній історії та події.

По-друге, читач Біблії повинен мати на увазі, що протягом століть Бог поступово та поетапно відкриває людям Себе і Свою волю. Як видно з Буття 2:24 і зі слів Ісуса, моногамія від самого початку була Божою волею для людей. Чому ж тоді Бог не сказав Авраму, Якову та Давиду про гріх багатоженства? Але чому б не запитати: чому Бог не сказав їм про Ісуса, хрест, воскресіння? Ці два запитання пов'язані між собою, тому що «кому дано багато, багато від нього й жадатимуть» (Луки 12:48). Чим більше Бог відкрив про спасіння, тим більшою є відповідальність тих, хто отримав це одкровення. Бог розкривав Своє одкровення про спокуту, силу Його Духа і конкретні етичні приписи через такі етапи, які поступово щоразу більше деталізувалися й набували чітких обрисів. Це зовсім не означає, що багатоженство не було неправильним у Старому Заповіті. Ми бачимо, що моногамію було передбачено Божою

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

волею з Буття 2:24 (пояснена Ісусом) і з того очевидного факту, що Бог оселив одного чоловіка і одну жінку в Едемському саду. Той факт, що за полігамію не було покарання, чи те, що Бог безпосередньо на неї не вказував, не означає, що вона була допустимою. Полігамія порушувала створений лад, тому й породжувала спустошення і занепад.

По-третє, ми повинні повторити те, що вже згадували під час вивчення розділу 12. Біблія *не* є насамперед низкою повчальних історій. (Хоча у ній описано багато добрих і поганих прикладів!) Радше, це оповідь про Божу благодать, яка діє в житті людей, які її не прагнуть, не заслуговують, опираються їй і не цінують її навіть після того, як були спасенні нею. Ті, кого шокує й ображає ця історія, можуть побачити, що її було написано з наміром виявити хибні припущення сердець біблійних героїв. Чи кажете Ви: «Я шокований і приголомшений! І це духовні герої, яких я повинен наслідувати? Але ж вони є моральними невдахами!» Ваше потрясіння може бути спричинене тим, що Ви повелися на цілком помилкову ідею, що сутність християнства полягає у добросовісному, моральному житті (на прикладі Аврама, Мойсея і Давида), після якого людина потрапляє на небеса. Якщо так, то Вам важко буде зрозуміти суть історій, подібних до цієї – що навіть найкращі люди, які коли-небудь жили на цій землі, не могли побороти жорстокості своєї культури чи егоїзму свого серця. Втім, покладаючись на Божу милість та обіцянку Його благодаті у моральних прогрішеннях, вони здобули перемогу.

7. Прочитайте Буття 16:7–12. (а) Які добрі й «погані» новини приніс ангел Агар? (б) Чому для Агари було краще повернутися? (в) Як Ви реагуєте, коли Бог просить Вас зробити щось складне і навіть несправедливе?

Ангел Господній зустрічає Агар і каже їй дві речі. Спочатку він говорить, що вона повинна повернутися до своєї господині й підкоритися їй (вірш 9), перспектива чого здавалася для Агари жахливою. Але потім він дає надзвичайну обіцянку. Він каже, що з *Агари* вийде великий народ, нащадки якого будуть незліченними (вірш 10). Не звучить жодної обіцянки щодо того, що Ізмаїл і його нащадки благословлять світ – про це Бог буде говорити з Ісааком. Більше того, Бог повідомляє Агар, що Ізмаїл виросте дуже свавільною людиною (вірш 12). Наслідки поганого вибору Аврама будуть тривалими (якими зазвичай і є наслідки гріха). У майбутньому між ізраїльтянами й ізмаїльтянами триватиме боротьба протягом багатьох років.

Ми не повинні припускати, що в цьому уривку Бог стоїть на стороні рабства. Ми повинні бути дуже обережними, коли намагаємося вивести універсальні принципи з історичних оповідей. Ми не можемо міркувати: «Бог сказав їй повернутися, тому Він хоче, щоб усі раби підкорялися своїм господарям». Це не так, бо могли бути й інші причини, чому Бог попросив її повернутися. Бог не каже: «Повертайся назад, тому що ти – рабиня», а «Вернися, тому що Я хочу зробити з тебе великий народ». З нашого погляду ми можемо зрозуміти, чому Господь повернув Агар назад заради її ж добра. Ми знаємо, що (а) ставши рабинею-втікачкою, вона не була в безпеці і якщо б її впіймали, то могли б убити та (б) якщо вона повернеться, через постійні заздрощі Сара тиснутиме на Аврама, щоб розлучитися з Агар і відпустити її на законних підставах.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.krayneb o.com.

Примітка для застосування: Дуже часто Бог просить нас витримати щось надзвичайно складне, не давши нічого більшого, окрім загальної обіцянки Його доброї волі і бажання благословити нас. Агар ніяк не могла передбачити, як повернення могло б покращити її становище, але Бог каже: «Довірся Мені. Я все вирішу». Бог завжди даватиме нам те, чого ми попросили б, якби знали те, що знає Він.

8. Прочитайте Буття 16:13–16. Що ми дізнаємося про Бога з (а) того факту, що Він почув єгипетську рабиню і (б) з того, що Він прислухався до рабині, яка (як видається) не молилась до Нього? (Див. вірш 11).

Бог почув єгипетську рабиню

У цих рядках ми знову ж таки бачимо, як Божа благодать відкидає і заперечує (не потурає їм) традиційні соціальні порядки. Агар є жінкою, рабинею, невіруючою в Яхве і не належить до обраного роду Авраама. Проте Бог приходить до неї і благословляє її. Це означає, що:

> «Бог зобов'язався не лише перед Авраамом і Сарою. Божа турбота не обмежується лише обраним родом. Він любить і непокоїться [навіть] за тих обтяжених, які *не* належать до цього роду. [Такою великою] є Божа любов до стороннього».[3]

Християни не повинні любити й допомагати тільки приналежним до їхньої віри, раси й народу. Бог є Творцем усього, «а Його милосердя на всі Його творива» (Псалом 144:9–16). Християни повинні бути найменш обмеженими зі всіх людей.

Він прислухався до рабині, яка не молилася до Нього

Однією з найцікавіших фраз у цьому уривку є запевнення, що «прислухався Господь до твоєї недолі» (вірш 11). В буквальному перекладі це речення звучить так: «Господь прислухався до твого пригноблення». Там не сказано, що «Господь почув про твоє пригноблення». Єврейське слово, перекладене як «недоля», – це те саме слово, перекладене як «гнобити» у 6-ому вірші. Боже благословення не є відповіддю на молитви чи благання Агари. Немає жодних ознак того, що вона шукала Бога Аврама і Сари – те, як вони поставилися до неї, аж ніякне сприяло цьому! Але попри погане свідчення Його обраних представників Бог приходить до Агари просто тому, що Він зворушений її пригніченням і стражданнями. Бог настільки чутливий до несправедливості й людських страждань, що «прислухається» до них. Вони «лунають у Божих вухах». Він є Богом, Який *помічає* («Хто бачить мене» – вірш 13). Це було одкровенням для Агари. Є Бог, Який помічає навіть відкинутих, неважливих людей. Він бачить їхні страждання та несправедливість – і діє. Яка відмінність від язичницьких богів, які далеко і діють лише через складні молитви, ритуали і жертвоприношення!

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Бог, Який «бачить *мене*», є Богом благодаті.

Цілком можливо, що Агар висловлює здивування, що вона була у присутності такого Бога і залишилась живою. Вираз її обличчя не просто говорить: «Існує Бог, Який бачить мене», а «Я *бачила* Бога, Який бачить мене! Він був для мене видимий! Я перебувала у Його присутності!» *Це* щось варте подиву! Як такий великий Бог, здатний помітити крик слабкої й малої людини, може бути таким ніжним, добрим і доступним? Відповідь на це запитання прихована у майбутньому. Як завжди «Ангол Господній», який з'являється в 16:7–14, є таємничою постаттю, яка говорить від першої особи, так ніби він сам був Господом. Утім, його названо посланцем Господа в усьому Старому Заповіті, і це, схоже, вказує на те, що це Сам Бог прийшов у видимій для людини формі. Так він вказує на основний Божий прихід на Землю у видимій, людській формі – в Ісусі Христі.

---

1 Robert Alter, *Genesis (Альтер «Буття»)* (New York: W. W. Norton, 1996), p. 67.

2 See John R. W. Stott, *The Cross of Christ (Джон Стот «Хрест Христа»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1986), p. 160.

3 Walter Brueggemann, *Genesis (Брюґґеман «Буття»)* (Atlanta: John Knox Press, 1982), p. 153.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Наш завітний Бог

Заняття 15 | Буття 17:1–27

ВСТУП

Цей розділ починається зі згадки про вік Аврама (дев'яносто дев'ять років) і приблизного віку Сари (дев'яносто років), що порушує тему довгої тривалості життя, яку мали патріархи в Книзі Буття. Вказаний вік часто не має жодного сенсу. До прикладу, коли Сару названо жінкою особливої фізичної краси (12:11), їй тоді було щонайменше шістдесят шість років (порівняйте 12:4 з цим розділом, де сказано, що Сара була на дев'ять років молодшою за Аврама). Багато вважають, що у патріархів було коротше літочислення, але це важко виправдати з історичного погляду. Дерек Кіднер має, мабуть, найбільш розсудливий погляд щодо цього питання:

> «Тривалість життя патріархів… була… приблизно вдвічі довшою за нашу (виглядає на те, що це було особливе провидіння [Повторення Закону 34:7]: немає жодних ознак того, що це явище було поширеним). Авраам помер у віці 175, а Сара – 127 років; Яків вважав свої 130 років «короткими і лихими». Їхня постійна сила та енергійність вказує на те, що йшлося не просто про відтермінування смерті, а про розтягнення всього життєвого процесу… Коли Сарі було понад шістдесят, то цей вік відповідав нашому тридцятиріччю чи сорокаріччю…» [1]

1. Прочитайте Буття 17:1–16. У чому це прийняття завіту подібне до того, який було укладено у віршах 15:9–19? У чому їхня відмінність?

Подібності

В обох церемоніях (1) приймається знак присяги (17:11) – яскраве, символічне дійство (15:17; 17:23). (2) Суть цього символічного акту полягала у відтинанні ножем і крові (в одному випадку – прохід між шматками мертвих тварин, а в іншому – обрізання). (3) Бог ініціює укладання завіту і визначає форму церемонії (15:9–11; 17:10–11). (4) Бог дає обіцянку, що Авраам матиме цілий народ нащадків, які унаслідують землю ханаанську (15:18–21; 17: 8).

Відмінності

(1) У першій церемонії Бог «склав» заповіта з Аврамом (15:18), а в другій – Бог «підтвердив» завіт, який уже існував. (17:2 – «І дам Я Свого заповіта поміж Мною та поміж тобою…») (2) У першій церемонії тільки Бог дає обіцянку і приймає знак присяги (15:17), а в другій — Аврам приймає знак присяги (обрізання –17:23). (3) У першій церемонії не було жодних умов. Бог просто дав обіцянку поблагословити Аврама і пообіцяв взяти на Себе наслідки, якщо не зробить цього. Аврам не був зобов'язаний нічого обіцяти у відповідь. Але в другій церемонії він постановляє «ходити перед» Богом (17:1). У заповіті обрізання Аврам стає урочисто відповідальним у всьому підкорятися Божій волі.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

2. Як це прийняття завіту стосується завіту в розділі 15? Чому важливо, що Бог заприсягнув перед тим, як це зробив Аврам? (Див. Римлян 4:9–11).

Завітні відносини – це відносини між двома сторонами, які передбачають близькість («буду Я Богом для *тебе*…» – вірш 7) і законне зобов'язання. Коли Ви входите у завіт, то отримуєте багато переваг, але в той же час Ви також позбуваєтесь великої частини Вашої свободи. Тепер Ви віддані іншій стороні. Іян Дугуід підсумовує це так:

> «Люди в ті часи добре знали ідею завіту, але сьогодні ми не так добре її знаємо. По суті, завіт – це *відносини, що ґрунтуються на тому, щоб позбутися бажання контролювати*». [2]

У Бутті 15 Бог уклав із Аврамом завіт, і важливо, що ці відносини характеризувалися тим, що тільки *Бог* прийняв присягу, а отже, й «відмовився» від певної свободи. Тепер Він був зобов'язаний благословити Аврама. Просто вражає той факт, щоб Бог Всесвіту приймав присягу завіту, однак, Він це робить. У певному сенсі, проте, цей завіт не є повним. Аврам також повинен був прийняти присягу. Чому Бог не бажав, щоб Аврам прийняв її ще під час першої церемонії?

Ми можемо тільки здогадуватися, але здається зрозумілим, що Бог показував, що Його завіт із Аврамом був завітом *благодаті*. Він був би *взаємовигідним обміном*, якби Бог сказав: «Якщо зробиш для Мене *а* і *б*, тоді Я зроблю для тебе *в* і *г*». Якби Аврам прийняв присягу тоді, коли це зробив Бог, тоді було б набагато важче побачити милостивий характер завітних відносин.

Апостол Павло особливо підкреслює взаємозв'язок між розділом 15 і 17. У Посланні до римлян 4:9–10 він пише: «Бо говоримо, що віра залічена Авраамові в праведність. Як же залічена? Як був в обрізанні, чи в необрізанні? Не в обрізанні, але в необрізанні!» Павло вказує на те, що Аврам був прийнятий Богом («віра залічена Авраамові в праведність») у розділі 15. Але тільки в розділі 17 він був обрізаний і прийняв присягу «ходити перед» Богом і коритися Йому. Отже, Павло говорить: подивіться на цей порядок. Він *не* такий: (1) Аврам зобов'язується коритися Божому законові, а потім (2) Бог приймає його і розпочинає з ним особисті стосунки. Натомість усе виглядає так: (1) Бог приймає Аврама і зав'язує з ним особисті взаємини, а потім (2) Аврам зобов'язується коритися Божому законові. Спочатку укладаються завітні відносини у 15-ому розділі – стосунки, що ґрунтуються на Божій благодаті, даній через віру Аврама. Лише пізніше Аврам приймає видимий знак присяги й обіцяє дотримуватися Божого закону. Зрозуміло, що саме в цьому біблійне Євангеліє відрізняється від релігії. Не ми підкоряємося Богу – і тоді Він нас приймає, а Він приймає нас благодаттю через віру, а тоді ми підкоряємося Йому.

Всюди в Біблії бачимо щось подібне до цього. Перед виходом Бог дає людям жертовну вечерю Пасхи. Через неї Бог показує, що виявляє милість Ізраїлю: «і побачу ту кров, і *обмину* вас» (Вихід 12:13). Потім Він виводить їх із рабства і веде до гори Синай. Там вони отримують Закон і приймають присягу слухатися Його. Зверніть увагу на цей порядок. Вони не приймають присягу

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

послуху, а потім Бог рятує їх від рабства. Вони спасенні від рабства чистою благодаттю, а тоді приймають присягу послуху. У Біблії завжди це виглядає саме так.

Підсумовуючи, завітні відносини вже ввійшли в дію через благодать після розділу 15. Потім у розділі 17 Аврам покликаний «підтвердити» або скріпити цей завіт. Єдина правильна поведінка щодо того, хто вільно і цілковито посвятив себе Вам, – це вільно і цілковито посвятити себе йому. Аврам відповідає на безумовну благодать у 15-ому розділі обіцянкою безумовного послуху в 17-ому розділі.

По-іншому ще можна сказати, що в розділі 17 завіт став «відкритим для всіх». Джойс Болдуїн пише: «У розділі 15 завіт із Аврамом був закритим і особистим, а тепер прийшов час відкрити його». [3]

3. Що означають нові імена у Бутті 17:3–6, 15–16? Чому Бог дав Аврааму і Саррі нові імена на знак підтвердження завіту?

У віршах 3–6 Бог змінює ім'я Аврама на *Авраам*. Його попереднє ім'я означало «возвеличений (або удостоєний) батько», а його нове ім'я означає «батько багатьох народів». У віршах 15–16 Бог змінює ім'я Сари на *Сарра*. Цікаво, що обидва імені означають «принцеса» або «цариця»; останнє тільки трохи по-іншому вимовляється. Воно не має ніякого нового значення. Чому тоді Бог змінив її ім'я?

По-перше, змінити чиєсь ім'я – це вказати на *приналежність*. Ви маєте право назвати тільки того або щось, що Ви привели до буття або придбали і що тепер Вам належить. Саме тому часто присвоєння імені було частиною церемонії укладання завіту (див. 2 Царів 24:17). Аврам віддавав себе і свою сім'ю Богові. Він обіцяв безкомпромісний послух. «Я – Твій», – казав він. Щоб надати значення цій події, Бог дає йому нове ім'я. Це також пояснює, чому Бог присвоїв Сарі інше ім'я – *Сарра,* незважаючи на те, що його значення суттєво не змінилося. Бог просто долучав Сару до завіту, показуючи Свою владу над нею і вказуючи на те, що Він очікує від неї безкомпромісної відданості.

По-друге, зміна імені означає *зміну ідентичності*. Завітні відносини з Богом – це *єдина* домінантна сила в житті людини, і ніхто не може увійти в такі взаємини, не змінившись особисто. Багато імен вказує на те, чим займалися їхні носії – Рибак, Пекар, Коваль. Причина, чому когось колись назвали «Іван Коваль», полягає в тому, що робота цього чоловіка мала визначальне значення для його особистості. «Хто ти?», – хтось міг спитати його. Він відповідав: «Я – коваль». Ковальство було вирішальним фактором у його самосприйнятті. Але завітні відносини з Богом змінюють усі найосновніші чинники у Вашому житті – навіщо Ви живете, Ваші пріоритети, на що Ви покладаєте Ваші надії і чим заспокоюєте себе, Ваше визначення успіху. Це означає, що Ви будете відчувати вагомі зміни ідентичності. На це вказує нове ім'я від Бога.

По-третє, зміна імені означає *зміну статусу*. Це тісно пов'язано з першим значенням. Коли в стародавній сім'ї дитину або підлітка усиновлювали, було прийнято давати дитині нове ім'я. Це вказувало на її новий статус як закон-

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

ного спадкоємця і члена сім'ї. Так само й тут «завіт змінює статус [Аврама], факт, який вимагає нового імені, що вказуватиме на обіцянку – так само, як християнське ім'я, дане при хрещенні, вказує на те, що людина перебуває у Христі». [4]

4. Що це означає для нас у практичному сенсі?

Історично склалося так, що багато церков дають людині при хрещенні нове ім'я. (Як ми побачимо далі, хрещення є християнським відповідником укладання завіту, яке відбулось у розділі 17). Але яким би яскравим і значущим не був цей обряд, його суть не полягає у фактичному отриманні нового імені. Навіть тут, у розділі 17, ім'я є лише символом зміни ідентичності та місії. Те, що ми повинні пам'ятати і робити, полягає ось у чому:

По-перше, ми *дізнаємося*, хто ми є, лише через глибшу відданість і стосунки з Богом. Саме в заповіті з Богом ми віднаходимо наше справжнє «ім'я». Звісно, що все це відбувається поетапно. Що більше ми пізнаємо наші дари, то більше починаємо бачити, до чого Бог покликав нас у світі, що більше ми пізнаємо наше серце через молитву і вивчення Божого Слова, то більше ми починаємо бачити, ким ми є.

По-друге, тільки у стосунках із Богом ми можемо *зцілити* та відновити нашу ідентичність і саморозуміння. Багато з нас мають спотворений образ самого себе через наше посвячене служіння іншим «богам» чи ідолам. Бог створив Адама і Єву, щоб вони були Його дітьми і служителями. Тому ми були створені перебувати «в завіті» з Кимось, більшим за нас самих, Хто спасе і берегтиме нас. Якщо ми не будемо служити правдивому Богові, то служитимемо *чомусь іншому*. І, як каже Павло в Посланні до римлян 1, кожна людська істота входить у «завіт» зі створеним – з ідолами («Вони поклонялися, і служили створінню більш, як Творцеві» – Римлян 1:25). Ми шукаємо наповнення нашого серця сенсом у людях, кар'єрі, здобутках чи в чомусь іншому. Наприклад, ми можемо вважати, що якщо ми фізично привабливі, успішні у фінансовому аспекті й маємо сім'ю щасливих, успішних людей, які люблять нас, тоді ми можемо відчувати себе значущими. Павлове використання слова «служити» показує, що ми, по суті, зв'язані з цими замінниками Бога і спасіння. Ми *повинні* мати їх; ми рішуче підкоряємося їм. Але будь-який завіт з ідолом призводить до спотворення власного образу. Ви будете мати або занадто низьку самооцінку (якщо Вам не вдаватиметься догоджати Вашому завітному ідолу), або занадто високу (якщо все робитимете добре). Єдиний спосіб по-справжньому змінити наше саморозуміння та ідентичність (наше «ім'я») – це змінити наш завіт. Поглиблюючи наші відносини з Богом, ми втрачаємо перебільшену манію величі *та/або* безнадійну неповноцінність, яку породжує служіння іншим богам, окрім єдиного – Істинного.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

5. Погляньмо на зміст завіту. (а) Вірші 4–8,15–16: «Я...» Що обіцяє дати Бог? (б) Вірші 1–2, 9–14: «А ти...» Що повинен буде робити Аврам?

Що обіцяє зробити Бог?

(1) По-перше, Бог дає Авраму нове ім'я (вірш 4–5). Як ми вже побачили, це ім'я відображає новий статус у стосунках Аврама з Богом і нову ідентичність. (2) По-друге, Бог тепер обіцяє, що з Авраама вийде не тільки *один* народ, але *багато* народів (вірш 6). Безліч царів зродиться з нього – нове посилення обітниці. Те ж саме сказано і про Сару у вірші 15. (3) По-третє, Бог обіцяє, що вступить у завіт не тільки з Авраамом, а й із його нащадками, а також, що цей завіт буде *вічним* (вірш 7). Знову ж таки, це – нове посилення всього сказаного раніше. Відносини з нащадками Авраама ґрунтуються на благодаті і триватимуть вічно. (4) По-четверте (це легко випустити з уваги), Бог повторює Свою обіцянку бути *твоїм Богом* (вірш 7). Суть заповіту – це особисті стосунки з Богом Всесвіту. (5) По-п'яте, Він обіцяє землю Ханаану нащадкам Авраама (вірш 8). Це теж новий акцент цієї обіцянки. До цього моменту не було жодних згадок про фактичні межі обіцяного краю. (6) По-шосте, тепер Бог конкретно обіцяє, що «син обітниці» прийде не тільки з тіла Авраама, але й від Сари (вірш 15). Дитина обіцянки буде дитям Сари.

Попередні Божі обіцянки були чудовими, а тепер вони стали просто неймовірними. Тож не дивно, що Авраам падає до землі та сміється у відповідь (вірш 17).

Що зобов'язаний робити Аврам?

Умовами завіту для Аврама є:

(1) По-перше, він повинен «*ходити перед*» Богом. Це дуже багата метафора в Біблії. Вона вже використовувалась у відносинах Бога з людьми в Едемському саду (3:8), з Енохом (5:24) та з Ноєм (6:9). Вона означає (а) щонайменше – *послух*. У словах «ходити з кимось» приховане значення «ступати тим же шляхом, яким крокує інша людина». Це означає робити те, що робить Бог – жити у праведності, святості, вірності тощо. (б) Крім того, ця метафора означає «перебувати *у стосунках*». «Ходити *перед*» означає перебувати в присутності Бога, бути поруч із Ним, спілкуватися і розвивати стосунки з Ним. Це – щонайменше заклик до молитви і духовного єднання з Богом. (в) Також ця метафора означає, що це – *процес*. Метафора ходіння викликає в уяві картину паломництва і мандрівки. Авраам покликаний не просто коритися Богу чи розвивати свої стосунки з Ним, але й *рости* в Бозі. Як зазначає Болдуїн: «Немає жодної чудо-формули для миттєвої святості, тому що обставини і вимоги життя постійно змінюються так само, як це відбувається на різних етапах мандрівки».[5] Отже, ми бачимо, що «ходіння перед Богом» є закликом до послуху, особистих відносин і постійного зростання у благодаті. В цілому, це означає проживати кожну мить і крок свого життя у стосунках із Богом. Немає жодного поділу на «світське» і «святе» життя заповіту. Ми повинні у всіх наших вчинках посилатись на Нього.

(2) По-друге, Аврам повинен бути «*непорочним*» (вірш 1). Корінь оригінального слова означає «цілий», або «повністю поєднаний». Це слово не стільки вказує на досконалість у поведінці, скільки на те, щоб бути цілковито відданим і посвяченим. Це заклик зберігати цілковито неподільне серце.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

(3) По-третє, Аврам повинен прийняти *знак присяги обрізання*, а потім здійснити його над всіма дітьми чоловічої статі своєї родини. Знак обрізання був фізичним символом духовних зобов'язань, яких вимагав Бог. (Більше інформації про цей знак присяги читайте далі).

(4) По-четверте, цей заповіт вимагає *зобов'язання перед народом*. Зверніть увагу на те, що покаранням за порушення завіту було «відтинання від народу свого» (вірш 14). Це дуже важливо. Через обряд обрізання можна було приєднатися до відносин із Богом *і* всіма іншими, хто перебуває у завітних стосунках із Богом. Кожен віруючий приймав той самий знак присяги. Ви не можете індивідуально ввійти у завітні стосунки з Богом. Ви автоматично долучаєтесь до віруючої завітної спільноти.

Не слід нехтувати цим останнім пунктом. Ми відповідаємо за те, щоб ходити перед Богом у послуху, долучившись до спільноти тих, хто прийняв ту ж присягу. Разом ми виховуємо і підбадьорюємо одне одного. Обрізання – це був спосіб створити нову спільноту, адже Бог сказав Авраму поставити цей знак на раба і вільного, на єврея і язичника у своєму домі. Ніхто не був відкинутий. Класові й расові відмінності зникають у завітних стосунках, які ми маємо з Богом.

Зауважте, що до цього часу Бог дуже мало виявляв про Свій Закон. Десяти Заповідей ще не було дано. Кіднер зазначає, що «вражають особливі умови [цього завіту] – відсутність деталей. *Зобов'язатись* – означало все. Обрізання було Божим знаком; моральні обов'язки могли залишатися неписаними (до Синаю), оскільки людина насамперед зобов'язувалась обіцянкою перед Господом і тільки після цього – способом життя».[6] Завіт звучав так: «І станете ви народом Мені, а Я буду вам Богом!» Сутність обіцянки полягає в особистих стосунках з Богом, даних благодаттю. Суттю вимоги обіцянки є особиста відданість Богові всім серцем.

Якщо хтось, хто зараз читає це, думає: «Але я ніколи не зможу дотриматися такої обіцянки! Я ніколи не зможу бути повністю відданим у своєму послуху Богові», Ви забуваєте, що перед цим завітом було укладено завіт розділу 15. Ви зобов'язані так жити, *тому що* Бог уже посвятив Себе Вам.

6. Чому, на Вашу думку, Бог обрав обрізання як спосіб підтвердити Свій завіт із Аврамом? Прочитайте Колосян 2:11–12. Як цей обряд проливає світло на те, що Ісус зробив для нас на хресті?

Чому було обрано обрізання?

У той час обрізання було широко поширеною практикою в багатьох культурах, але тепер Бог приймає його як знак присяги Свого завіту і надає йому нового значення. В інших культурах обрізання було церемонією досягнення повноліття, яка проводилася в період статевого дозрівання. З Богом «його нове значення [полягало] не в тому, щоб відзначити чиюсь чоловічність…, а підтвердити завіт».[7] Звичайно, що знак присяги повинен був представляти ознаки завіту; обрізання було обране через силу своєї показовості. Що ж, отож бо, показує і представляє обрізання?

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

По-перше, слід на тілі від обрізання залишається *назавжди*. Це відображає вічність заповіту між Богом та Ізраїлем (вірш 19).

По-друге, обрізання є знаком *близькості*, який ставиться на найбільш інтимну частину тіла під час акту, що робить його суб'єкта дуже вразливим. Це нагадує нам про те, яким відданим і особистим повинен бути завіт. Ми повинні служити Богові всім нашим єством, а не просто дотримуватися зразкової поведінки.

По-третє, обрізання здійснюють через *відтинання* певної частини тіла ножем. Не випадково Бог говорить, що покарання за порушення заповіту – бути «стятим» (17:14). Це підтверджує символізм. Так, обрізання є подібним до інших знаків присяги, які використовувались на стародавньому Близькому Сході і подібним до того знаку, який використав сам Бог у Бутті 15. Бог «пройшов поміж шматками». Він пообіцяв дотриматися Свого слова або стати таким, як ті мертві тварини. Так само й обрізання було урочистим способом сказати, що «Я буду йти слідом за Тобою або ж буду відтятий». Обрізання вказує на спустошення, якого зазнає людина від порушення завіту.

Примітка: Джойс Болдуїн зауважує, що «на щастя, жінки не підлягали жодним обрядам обрізання, як було в деяких частинах світу; це не означає, що їх було виключено з завіту, вони були… прийняті [як повноцінні члени] з їхніми батьками, чоловіками і братами».[8] Незважаючи на ці позитивні слова, деякі оглядачі вважають, що хрещення стало кращим знаком заповіту, оскільки однаково здійснювалося над чоловіками і жінками.

Що показує нам Ісус?

У чудовому уривку Колосян 2:11–12 розп'яття Христа уподібнюється до обрізання. Павло пише: «Ви в Ньому були й обрізані нерукотворним обрізанням, скинувши людське тіло гріховне в Христовім обрізанні. Ви були з Ним поховані у хрищенні, у Ньому ви й разом воскресли через віру…» У цьому уривку Павло говорить, як він це часто робить, про те, як ми «померли і воскресли» з Христом. Коли ми віримо в Ісуса, ми приймаємо Його смерть і воскресіння. (Тобто Бог ставиться до нас так, ніби *ми самі* померли й заплатили за наші гріхи). Але зауважте, що Павло говорить про смерть Ісуса як Його «обрізання». Що це означає? Це означає, що смерть Ісуса була кривавим, насильницьким актом, у якому Він був відтятий від Бога, свого народу і від самого життя.

Ось тут бачимо наше запевнення. Коли Авраам увійшов у завіт, він прийняв урочисту присягу коритися Богові або піддатися прокляттю завіту – бути відтятим фізично, соціально та духовно. Звісно, що жодна людина ніколи не ходила перед Богом непорочно, тож як Він продовжує далі перебувати в завіті зі Своїм народом? Ісус взяв на Себе прокляття завіту замість нас. Він прийшов у людській подобі і був обрізаний ще дитиною (Луки 2). Він увійшов у завіт! І оскільки Він був єдиною людиною в історії, яка виконала його і яка дійсно заслужила благословення й обіцянки завіту, Він завершив Своє життя, взявши на Себе ще й прокляття завіту. Він «з краю живих відірваний був» (Ісаї 53:8). Ісус узяв на Себе велике прокляття і обрізання, на яке вказували всі знаки присяги обрізання. Він пішов під ніж.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

7. Що обряд обрізання говорить нам про те, як наші діти повинні бути залучені до нашої віри і стосунків із Богом?

Божий наказ Авраму поставити знак заповіту на своїх дітей чоловічої статі, в тому числі немовлят, порушує певну проблему для сучасних людей, якої не існувало у стародавньому суспільстві. Ось деякі заперечення.

По-перше, дехто каже, що ми не повинні приймати рішення йти слідом за Богом замість своїх дітей, коли вони ще не досягли того віку, щоб самими усвідомлено прийняти таке рішення. Ми не повинні нав'язувати їм свої цінності та переконання, мовляв, ми повинні зачекати, щоб вони самі зробити свій власний вибір. Але Бог не хотів, щоб Авраам виховував своїх дітей саме так. Він хотів, щоб вони зростали *в* завіті, щоб коли зможуть мудро і свідомо мислити, вони вже мали зобов'язання ходити перед Богом, слухатися Його і жити з Його народом.

Безумовно, в тому, що діти часто чинять опір деспотичним примусам, є частка правди, але й у тому, що Ви можете виховувати своїх дітей, не нав'язуючи їм своїх цінностей, є певна міра наївності. Якщо Ви скажете своїй дитині: «Я не скажу тобі, яка віра є правильною чи неправильною, ти сам повинен це вирішити для себе» – Ви виховуєте її у переконанні, що духовна істина є питанням вибору, а не об'єктивної реальності. Ви ж, наприклад, не дозволяєте своїм дітям вирішувати, коли вони виростуть, чи користуватися їм сучасною медициною, чи ні. Якщо Ви вважаєте, що сучасна медицина більшою мірою відповідає реальності, ніж різноманітні знахарі та ворожки, Ви просто прищеплюєте своїм дітям ці переваги. Тому виховувати своїх дітей без «нав'язування» їм своїх цінностей насправді означає прищеплювати їм певний світогляд. Ви *не можете не* виховувати своїх дітей так, щоб вони не приймали того, що Ви вважаєте важливими істинами.

Цілком очевидно, що Бог бажає, щоб віруючі виховували своїх дітей з перших днів у поклонінні та пізнанні Бога й житті серед Його людей.

По-друге, дехто стверджує, що ми сьогодні не повинні ставити знак завіту на наших дітях. Здоровий глузд і Колосян 2:11–12 показують нам, що між хрещенням та обрізанням є певна аналогія. Ці два обряди представляють спасіння. (Павло сказав: «І прийняв він ознаку обрізання, печать праведности через віру…» [Римлян 4:11]). Як обрізання було знаком спасіння через віру, так і хрещення є таким знаком. Як обрізання не спасло Авраама, однак привело його до слухняного життя перед Богом із Божим народом, так само відбувається і з хрещенням. Але сьогодні багато християн не вірить, що правильно ставити знак спасительної віри на дитину, яка ще не прийняла Христа. Тому вони не вірять у хрещення немовлят.

Тут неможливо повністю розкрити тему про хрещення немовлят, та й це було б несправедливо щодо багатьох людей, які використовують цей матеріал і належать до церков, що не приймають практики дитячого хрещення. Ви не обрали це вивчення Біблії, щоб воно підірвало Ваші переконання. Проте для християн, які підтримують чи не підтримують хрещення немовлят, важливо принаймні зрозуміти, що цей обряд є біблійною практикою. Це не просто традиція. І в цей момент ми приходимо до важливої частини його пояснен-

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

ня. Якщо тепер неправильно ставити знак спасительної віри на дітях, то чому цей обряд не був неправильним для Авраама, який ставив його на немовлят у той час? Пам'ятайте, що обрізання було знаком спасіння Авраама *вірою* (Римлян 4:11). Тож чому було правильно ставити знак віри на тих, хто був без віри?

Відповідь на це питання в тому, що тільки *віра* долучає Вас до особистих, спасальних стосунків із Богом, і через *знак присяги* Ви стаєте частиною завітної спільноти, де берете на себе відповідальність жити так, як цього прагне Бог. Бог хоче, щоб ми мали як і спасальну віру, *так і* зобов'язання та участь у спільноті. У Бутті 15–17 показано, що ці два елементи можуть перебувати в будь-якому порядку. Авраам спочатку отримав спасальну віру (Буття 15) і пізніше зобов'язався слухняно жити у завітній спільноті (Буття 17). Але діти Авраама пережили це у зворотному порядку. Спочатку вони проживали у завітній спільноті, а потім повинні були «обрізатись у своєму серці» (Єремії 9:24–26) й отримати цю спасальну віру. Будь-який порядок є правильним. У будь-якому випадку ці процеси майже ніколи не відбуваються одночасно. Тому ті, хто здійснює хрещення немовлят, також здійснюють хрещення «вірою». Ви можете стати частиною завітного життя ще немовлям, а з часом повірити в Христа для спасіння. У цьому випадку Ви будете хрещені в дитинстві й допущені до прийняття Причастя, коли сповідуватимете особисту віру в Христа. Інша людина може жити поза церквою/завітною спільнотою, але повірити у Христа. Тоді така людина охреститься, отримавши знак у дорослому віці, як це сталося з Авраамом.

8. А як щодо сміху?

Обіцянки Бога часом здаються занадто добрими, щоб бути правдою. Це єдиний розумний вид сумніву.

---

1 Derek Kidner, *Genesis (Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 117.

2 Iain M. Duguid, *Living in the Gap Between Promise and Reality: The Gospel According to Abraham (Дуґуід «Життя поміж обіцянкою і реальністю»)* (Phillipsburg, N. J.: P & R Publishing, 1999), p. 74.

3 Joyce G. Baldwin, *The Message of Genesis 12-50 (Болдвін «Послання»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1986), p. 62.

4 Joyce G. Baldwin, p. 64.

5 Joyce G. Baldwin, p. 63.

6 Derek Kidner, p. 129.

7 Derek Kidner, p. 130.

8 Joyce G. Baldwin, p. 66.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.krayneb o.com.

Приятель Бога

ВСТУП

На цьому етапі нашого вивчення нам слід зупинитися й запитати: «Яку *головну думку* хотів донести до нас автор Книги Буття? Якою є головна тема книги, її ключове послання?» Важливо ставити такі запитання до будь-якої книги Біблії. Не треба вивчати окремі епізоди та історії так, ніби це окремі розповіді, що мають на меті навчити нас певної «моралі». Про що насправді йдеться у Книзі Буття? Я би підсумував цю книгу так: основною темою Буття є те, як Бог беззастережно виконує Свої обіцянки перед Авраамом і через ці обіцянки відновлює світ, який було втрачено в Едемі. На початку Бог створив світ, наповнений істотами, які були самими собою (тобто такими, якими задумав їх Бог) в поклонінні та служінні Господеві (Буття 1–2). Але створіння відвернулося від Бога й почало занепадати (Буття 3–5). Боже покарання уповільнює процес занепаду, але не може зупинити його; створіння не відповідає на Божий заклик до служіння (Буття 6–11). Тоді Бог вирішує почати нове створіння, дозволяючи Авраму відповісти на Своє покликання (Буття 13–15) і створити новий народ зі свого насіння, який буде підпорядковуватися і служити Господу. У цьому новому створінні, у цій завітній спільноті будуть відновлені стосунки з Богом і одне з одним (Буття 16–17). Все це, однак, ґрунтується на благодатному, чудесному народженні Сина обітниці. Через нього благословляться всі народи землі (Буття 12:3).

З нашої позиції ми бачимо, що це тема не тільки Книги Буття, але й усієї Біблії, а отже, і всієї людської історії. Бог відтворює втрачений світ, створюючи новий Божий народ (кличучи його Своєю благодаттю), а також через головного Сина обітниці, народженого від Марії, Який дійсно благословить усі народи.

Примітка 1: Пам'ятайте про таку загальну інформацію до цього розділу: гостинність до мандрівників була важливою чеснотою на стародавньому Близькому Сході. Гостинне прийняття Авраамом трьох мандрівників було пишним, але не було чимось незвичним. Щоб пояснити це, не варто припускати, що він знав, Ким були незнайомці.

Примітка 2: Дерек Кіднер пише: «Християнські коментатори схильні вважати, що трьома мандрівниками були три Особи Трійці; але в уривку чітко показано, що Господь і двоє мужів не були разом (див. вірш 22, і 19:1)».[1]

1. Прочитайте Буття 18:1–8. (а) Порівняйте цю Божу розмову з попередніми. (б) У чому відмінність? Як ця історія про Божу трапезу з Авраамом стосується головної теми Буття – Божої обітниці Авраму?

Порівняйте цю розмову з попередніми

Вражає відмінність цієї Божої бесіди від Його попередніх розмов з Авраамом. З того, що ми можемо сказати, до 15-ого розділу Авраам чув тільки безтілесний голос. Потім, у розділі 15, Бог набуває видимих форм, що ви-

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

є надзвичайно страшним, неймовірним видовищем і пережиттям (15:12). Бог прийшов у страшній темряві, димі і полум'ї (15:17) і пройшовся поміж закривавленими, розчленованими шматками тварин! Отже, спочатку Бог був далеким, а потім почав вселяти жах. Тепер, у розділі 18, бачимо, як Бог приходить у вигляді звичайної людини (18:2), яка бажає відпочити та поживитися. Господь ставить запитання, м'яко дорікає Сарі через її сміх (а не засуджує її) і починає розмову про Содом, практично дозволяючи Авраамові засумніватися в Його судженнях.

У чому відмінність?

Не може бути збігом те, що в Бутті 17 Господь «утверджує» Свій завіт із Авраамом. По-перше, Бог показав у Книзі Буття 15, що Його нові стосунки з Авраамом ґрунтувалися на суверенній благодаті, а не на заслугах Авраама. Бог навіть натякає, що врешті-решт Він прийме прокляття, щоб зберегти відносини з народом Авраама. По-друге, Бог показав у Книзі Буття 17, що у відповідь на цю благодать Він очікує самовідданої присвяти й готовності підкоритися Господеві у всіх сферах життя. Одним із наслідків цього завіту буде близькість зі святим Богом, яка була б неможливою в іншому випадку. Вони повинні «ходити» разом (17:1) і належати один одному («Я буду *твоїм* Богом ...» – 17:7).

Ці теплі, навіть чарівні слова, сказані з подробицями, наповненими любов'ю, є насамперед виконанням Божої обіцянки перебувати в особистих, близьких стосунках із Авраамом. Тепер, коли Бог уже уклав Свій заповіт (Буття 15) і коли Авраам його підтвердив (Буття 17), Бог більше не приходить у вигляді далекого голосу чи страшного полум'я. Він стає доступним, видимим і говорить віч-на-віч з Авраамом і Сарою про їхнього обіцяного сина та перемовляється з Авраамом про долю Содому, дім його племінника Лота. Бог обіцяв Авраму, що вони *спілкуватимуться* разом. Вони ходитимуть разом так, як Бог і людина ходили разом до гріхопадіння (див. 17:1 і 3:8). Тепер Бог починає це здійснювати.

2. Якщо у Бутті 18:1–33 зображено спілкування з Богом, то що ми можемо дізнатися з цього у практичному сенсі? (Прочитайте Якова 2:23; Об'явлення 3:20; Євреїв 13:1–2; Матвія 25:35; Івана 15:13–15).

Тут важливу роль відіграє Якова 2:23: «І здійснилося Писання, що каже: Авраам же ввірував Богові, і це йому зараховане в праведність, і був названий він другом Божим». «Зараховане в праведність» – наші нові стосунки з Богом у завіті благодаті мають приводити до *дружби* з Богом. (Дивіться також 2 Хронік 20:7; Ісаї 41:8).

Дерек Кіднер вказує, що двома біблійними ознаками дружби є *відвертість і постійність*.[2] Друзі нічого не приховують одне перед одним, глибоко і чесно ділячись усім, що відбувається в їхньому житті. Вони завжди вірні одне одному. Вони разом проводять час. Друзі завжди приймають Вас і ніколи не підводять. У цьому розділі ми побачимо всі ці елементи.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

По-перше, бачимо цікаве зображення *постійності*. Авраам дуже вірний своєму обов'язку гостинності голодним, втомленим гостям. Внаслідок цього він усе глибше перебуває в спілкуванні з Богом. Автор Послання до євреїв посилається на цей випадок у своїх словах: «Братолюбство нехай пробуває між вами! Не забувайте любови до приходнів, бо деякі нею, навіть не відаючи, гостинно були прийняли Анголів» (Євреїв 13:1–2). Авраам просто добре виконував свій обов'язок, щедро, з повагою та ввічливістю приймаючи втомлених мандрівників. Його нагородою був зв'язок із Самим Богом. Так само ми навчаємось, що коли поставимо Бога на перше місце у своєму житті, наша дружба з Богом залежатиме від нашої вірності у виконанні наших завітних обов'язків молитви, поклоніння, чистої совісті, турботи про потребуючих, служіння тим, хто страждає (Матвія 25:35). Пережиття Божої присутності неможливо запрограмувати; це просто відбувається з нами. Однак ми не будемо її переживати, якщо перестанемо бути вірними та старанними у виконанні наших основних християнських обов'язків. Якщо у нас немає часу для християнського служіння і «засобів благодаті» (слухання Слова, регулярних молитов і поклоніння, таїнств), тоді ми не зможемо пізнавати Його особисто. Ви не можете створити чи поглибити дружбу, якщо не маєте наміру разом проводити час.

Коли Ісус каже: «Ось Я стою під дверима та стукаю: коли хто почує Мій голос і двері відчинить, Я до нього ввійду, і буду вечеряти з ним, а він зо Мною» (Об'явлення 3:20), Він звертається до християн. На Близькому Сході метою споживанням їжі з кимось було розвивати стосунки. Трапеза займала багато часу, оскільки її ціль полягала в тому, щоб глибше пізнати один одного.

По-друге, бачимо тут цікаві зображення необхідності *відвертості*. Бог люб'язно вимагає відвертості від Сари, з якою прагне особистих відносин (див. питання № 3 нижче). У вірші 15 сказано, що Сара сказала неправду Богові – Богові! Втім, Господь показує сутність дружби, (з одного боку) наполягаючи на чесності («Не сміялася я!», «Ні, – таки сміялася ти!»), але (з іншого боку) не нападаючи і не відкидаючи Сару за її нечесність. Іншими словами, Він показує як відвертість, так і постійність. Бог показує відвертість, коли починає думати вголос про Содом і відкриває Аврааму Свої потаємні думки. «Чи Я від Авраама втаю…?» (вірш 17) є риторичним запитанням. Очевидною відповіддю є: «Ні, ми ж друзі». Третій і найбільш захоплюючий приклад відвертості між друзями бачимо у сміливості Авраама, який намагається відрадити Бога від покарання Содому (вірш 22–33). Навіть Авраам вражений своєю відвертістю і чесністю (вірш 31), але сміливість, близькість і пряма розмова є ознаками дружби.

Важко пояснити цей вид близькості, сміливості й фамільярності. Чому Святий Бог повинен ставитися до грішних, слабких людей з такою повагою? І як ми можемо бути настільки впевненими у Божій любові і прийнятті, щоб наважитися бути настільки чесними і відкритими? Відповідь – через Ісуса Христа. Те, що Він зробив на хресті, прокладає шлях до близькості з Богом. Його людська подоба також робить Його Божественність відчутною і доступною. Життя Ісуса показує нам святість, мудрість, любов, благодать і велич у сприйнятливому вираженні. Троє мужів у наметі Авраама були тимчасовими видіннями, а в Ісусі Христі Бог стає Тим, Кого ми можемо пізнати, з Ким можемо поговорити і заприятелювати (Івана 15:13–15).

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

3. Прочитайте Буття 18:9–15. Хто веде основну розмову з Богом у наметі Авраама? Чому Бог проводить цю розмову? Яка Його ціль? Як Бог допомагає Сарі поглибити її віру?

Раніше Бог декілька разів розмовляв з Авраамом голосом й одного разу з'явився у видимій формі, але, наскільки нам відомо, це вперше, коли Він прямо звертається до Сарри. Вона чула Божу обіцянку сина безліч разів, але це завжди відбувалося через Авраама. Тепер ці троє невідомих прийшли до намету Авраама. Не було зрозуміло, хто це такі, доки у вірші 9 вони не запитали: «Де Сарра, жінка твоя?» Те, що вони знали, як її звуть, мабуть, було дивним. І коли стало ясно, що Сарра слухала розмову, стало також зрозуміло, що говорить Господь. Починаючи з вірша 10, розмова відбувається між Саррою й Богом. Бог прийшов до Сарри. З цього уривка ми дізнаємося, що пережити Бога «через когось» недостатньо. Якщо Сарра має стати частиною завіту, вона також повинна особисто зустрітися з Богом. Недостатньо лише знати *про* Господа чи навіть *у загальному* вірити й коритися Богові, Якого Ви знаєте. Вам треба *пізнати* Його особисто.

Коли ми дивимося на розмову Бога з Саррою, ми бачимо, що, по-перше, Він дуже конкретно говорить про обіцяного сина. Він каже: «за рік цього самого часу… буде син у Сарри» (вірш 10). По-друге, Він відповідає на її почуття власної ненависті та пригніченого сумніву з ніжним викликом і запевненням.

Після ствердження обіцянки читаємо, що Сарра «засміялася» (вірш 12) з певним гумором. Коли вона говорить, що «зів'яла» (вірш 12), вона використовує слово, яке насправді означає «непотрібний» або «непридатний». Кажучи «То як станеться розкіш мені?», вона використовує слово, яке означає сексуальне задоволення. Англомовний читач подумає, що вона насправді говорить про розкіш мати дитя. (Насправді лише чоловіки можуть думати, що народження дітей – це приємний процес!) Натомість вона, мабуть, каже: «Я вже така стара, зморщена й непотрібна, що мій чоловік уже не має зі мною інтимних стосунків! Тож як я коли-небудь зможу мати дитину?» Бачимо, чому Бог прийшов до Сарри. Тільки Він міг зарадити невір'ю, через яке Сарра втратила надію.

Бог зараджує її гіркому сміху й ненависті до самої себе так само, як Він долає все в нашому житті – даючи нам зрозуміти нашу духовність і заспокоюючи. Спочатку Він докоряє їй і не відпускає. Він викриває її невіру, дивлячись крізь замасковане всередині (вона засміялася *подумки*, намагаючись приховати свій сміх), і каже їй: «Ти сміялася з Мене!» (вірш 13). Коли вона заперечила це, Він далі наполіг: «Таки сміялась ти!» (вірш 15). Водночас Він заспокоює її. Навіть викриваючи її гріх, Він залишається лагідним. Але найбільше Він закликає її дивуватися Його благодаті. Він запитує: «Чи для Господа є річ занадто трудна?» Цей виклик містить надзвичайну обіцянку. Він каже: «Я можу зробити більше, ніж ти можеш навіть собі уявити. Я наповню твоє життя подивом». Саме це поєднання рішучого ствердження та люблячого запевнення є суттю виховання і духовного душпастирства загалом.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

4. Прочитайте Буття 18:18–19. Що ми дізнаємося з того, як Бог підводить підсумки покликання Авраама у віршах 18–19? Який взаємозв'язок між Божою прихильністю та послухом Авраама показано у вірші 19?

По-перше, ми дізнаємося, що Авраам повинен навчити й повеліти своєму домові «дотримуватися дороги Господньої» (вірш 19). Це найбільш явний вираз початку відповідальності Авраама за створення контркультури – нової богобійної спільноти, яка понад усе шануватиме Божі дороги. Це підкреслює колективний характер нашого заповіту з Богом. Хоча ми спасаємося як особистості, ми автоматично стаємо *частиною* спільноти інших спасенних людей. Ми всі, як і Авраам, покликані жити й формувати це інше людство – новостворену спільноту.

По-друге, ми дізнаємося, що двома ознаками цієї «дороги Господньої» є «праведність» і «справедливість» (вірш 19 – «справедливість та право»). Ці два слова часто вживаються разом у Біблії і, можливо, стосуються особистого благочестя, соціально справедливої та великодушної поведінки. Бог є Господом кожної сфери нашого життя.

По-третє, однак, ми бачимо зв'язок між Божим обранням Авраама і його послухом. По-перше, у вірші сказано: «Я вибрав його» (вірш 19). Тут вживається єврейське слово, яке буквально означає «Я знаю його особисто». Багато коментаторів говорять, що це слово дуже близьке до значення «зробити когось своїм приятелем». По-друге, далі там написано: «щоб [чинити] справедливість та право». Чи не найяскравіше видно порядок і взаємозв'язок обох тверджень. Дерек Кіднер пише:

> «Вірш 19 особливо чітко показує, якими взаємозалежними є благодать і закон, бо він починається зі згадки про благодать («Я вибрав його»), спрямованої на тверде виконання закону («наказав... дотримуватись дороги Господньої…»), через що благодать врешті-решт може здійснити обіцяне («щоб Господь здійснив на Авраамові, що сказав був про нього»). [3]

Бог не обирає Авраама через те, що той поводиться правильно і справедливо. Авраам робить те, що правильно, тільки тому, що є обраним. Ми спасенні тільки благодаттю, а ця спасальна благодать завжди й охоче веде до послуху – відповідного ставлення до нашого Господа, щоб здійснювати Його плани любові у світі та в нашому житті.

5. Прочитайте Буття 18:17–33. Що з цього уривка ми дізнаємося про заступницьку молитву?

По-перше, молитву Авраама справді *ініціював* Бог. Зверніть увагу на те, що власне Божі думки спонукають Авраама до палкої молитви. Це говорить нам про те, що молитва не є лише зверненням до Бога, а й *відповіддю* Йому. Ми взагалі не могли б молитися, якщо б у Його Слові не було обітниць, що Він вислуховує наші молитви. Ми не змогли б молитися з упевненістю і сміли-

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

вістю, якби в нас не було Божого Євангелія в Його Слові, яке говорить нам про наш новий статус Його прийнятих, улюблених дітей. Окрім того, ми, зазвичай, найкраще молимося тоді, коли відповідаємо на те, що Бог промовляв до нас (кидаючи виклик, запевняючи, втішаючи, попереджаючи) Святим Духом через Своє Слово. Отже, наші молитви дійсно залежать від того, як Бог спілкується з нами через Своє Слово і Духа.

По-друге, молитва Авраама є надзвичайно *наполегливою й конкретною*. Він просто не здається. Він повертається знову і знову. Він достеменно знає, чого хоче, і налаштований отримати це. Біблія закликає нас до постійної та невпинної молитви. Євангеліє породжує таку молитву, і ми можемо також сказати, що такий вид молитви є добрим показником того, що Євангеліє присутнє у нашому житті. Євангеліє дає нам відчуття безпорадності та слабкості, щоб ми могли палко молитися, знаючи, що не можемо осягнути всього самотужки. Водночас Євангеліє дає нам упевненість у тому, що Бог за нас і на нашому боці. Без цієї надії важко молитися невпинно.

По-третє, молитва Авраама є *«близькою» і сміливою*. Ми вже згадували про відвертість і впевненість у молитві Авраама. Його безрозсудна сміливість перехоплює подих. Вона набагато зухваліша за ту, на яку наважилося б більшість людей. Проте настільки ж цікавим є той факт, що…

…по-четверте, Авраамова молитва є *палко смиренною*. Він охоплений страхом і трепетом. Він називає себе «порохом і попелом» (вірш 27). Він неодноразово визнає, що його сміливість і зухвалість є великим ризиком і що Бог має повне право розсердитися на нього (вірші 30–32). Він не має абсолютно жодного розуміння норм. Дивовижно, що хтось настільки зухвалий матиме так мало розуміння, що заслуговує на те, щоб його почули. Або ж Авраам надзвичайно стурбований тими, за кого він молиться, або має неймовірну впевненість у Божій благодаті та милості, або і те, і інше. Як би там не було, його впевненість у собі не ґрунтується на вірі у власну гідність.

По-п'яте, молитва Авраама є *глибоко богословською*. Авраам не просто молить Господа; він міркує по-богословськи, звертаючись до Бога, посилаючись на Його істини. У вірші 25 він, наприклад, стверджує, що Бог є абсолютно справедливим. Він не просто розгортає перед Богом свій «список покупок», він прагне біблійного розуміння під час молитви. Він запитує: «Це правда, то чи ж не буде і це правдою?» У молитві беруть участь не тільки його емоції й серце, а й розум. Найкращими молитвами (для зміни наших сердець і звертання до Бога) є молитви на основі Писання і наповнені ним.

По-шосте, Авраамова молитва *присвячена невіруючому місту*. Молитва Авраама була названа «первосвященицькою», тому що він приходить до Бога від імені інших. Мойсей заступався перед Богом за дітей Ізраїлю після того, як вони грішили (Вихід 33), те саме робили також інші первосвященики. Але є щось у заступництві Авраама, що виходить за рамки всіх інших. Легко опустити той факт, за кого *саме* молиться Авраам. Звичайно, він бажає, щоб Лот і його сім'я врятувалися, і на наступному занятті ми побачимо, що Бог відповідає на молитву Авраама щодо цього прохання. Але якщо ми уважно подивимося, Авраам молиться за все місто Содом з усіма його грішними жителями: «чи також вигубиш і не пробачиш цій місцевості…?» (вірш 24).

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Авраам благає Бога про милість для міста, сповненого несправедливості та зла. Гордон Уенгем звертає увагу, наскільки радикальною є така поведінка:

> «Ми вже зазначали словесний зв`язок [цього уривка] з величним заступництвом Мойсея [перед Богом] у Виході 32–34. Самуїл (1 Самуїла 12:23), Амос (7:1–9) і Єремія… також благали Бога за весь народ. Тут, [проте], Авраам не молиться за свій народ (він не згадує про Лота), а за Содом – і це робить цей уривок унікальним серед заступницьких молитов пророків».[4]

По-сьоме, відповідь на Авраамову молитву *не була «все або ніщо»*. У певному сенсі Бог відмовив йому. Він не «пробачив цій місцевості» (вірш 24). І все ж, як ми побачимо на наступному занятті, Бог буде постійно втручатися, щоб спасти Лота, і причиною цього є те, що Бог вислухав Авраама (19:29).

Ця молитва показує, що Бог насправді зробив Авраама Своїм другом. Таке молитовне життя непідвладне більшості з нас. Тож як ми можемо до нього приступити? Читайте далі.

6. Буття 18:17–33. Яким є основний аргумент Авраама, коли він просить Бога зберегти Содом? Як відповідає на це Бог? (Погоджується Він чи ні, як Ви думаєте?)

Як уже було зазначено, Авраам не просто благає Бога, а звертається до Нього, посилаючись на істину. У серці своєї молитви він використовує надзвичайну богословську логіку. Він приступає до Бога як адвокат. (Дійсно, деякі коментатори говорять, що вірш 23 – «Авраам *підійшов*» – є юридичним словом, що означає «приступити до лави»). Адвокат не може просто благати суддю чи журі, а повинен захистити свою сторону на підставі закону, правди. У цьому розумінні Авраам дійсно виступає захисником Содому. (Надзвичайно!)

Логіку цієї ситуації найкраще видно у вірші 24: «… чи також вигубиш і не пробачиш цій місцевості *ради тих праведних*… ?» Він обґрунтовує це так: «Я знаю, що Ти не вигубиш також праведного заради нечестивого (вірш 23), то чому б не дозволити нечестивим жити заради праведних (вірш 24)?» Авраам запитує, чи не може бути ситуації, що праведність кількох «покриє» неправедність багатьох? Герхард фон Рад висловився так:

> «[Питання Авраама] виникає з глибоко вкоріненої єдності громади людей, обвинуваченої у будь-якому можливому злочині, єдності… з якої людина не може просто вивільнитися... (Див. Ісуса Навина 7:24) Зараз було б незрозуміло побачити в цій розмові заперечення цього древнього колективного поняття… Не слід інтерпретувати цей уривок з погляду [індивідуалістичного] мислення, [яке прийде пізніше в історії]…
>
> [Питання Авраама] примусово не змінюється з колективного мислення на індивідуалізм, але замінює старе колективне мислення новим. Чи менше число безневинних людей не є такими важливими для Бога, що ця меншість може відвернути

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

> покарання для всього суспільства? «Закон перекидання провини має протилежне значення в законі заступництва» (…) Вражає те, як його сміливість під час розмови щоразу зростає разом із готовністю Яхве виявляти Свою благодать… доки він не збагне дивовижного факту, що навіть дуже невелика кількість праведних є важливішими в Божих очах, ніж більшість грішників… настільки сильнішою є Божа воля спасти, аніж Його бажання покарати!»[5]

Сучасне суспільство є дуже індивідуалістичним і практично не може збагнути реальності колективної провини. В давнину люди (і Біблія), однак, мали збалансованіший погляд і розуміли, що є як індивідуальна, *так і* колективна відповідальність. Наприклад, у Книзі Ісуса Навина 7 ми бачимо, що всю сім'ю покарано за гріх одного члена. Вони знали і могли зупинити його або *принаймні*, позаяк були частиною однієї сімейної системи, яка виховала його, то всі вони були винними. «Ну, тоді, – стверджує Авраам, – чому б така колективна відповідальність не могла б діяти у зворотному напрямку? Якщо це правда, що вина одного передавалася багатьом, тоді чому не може праведність декількох покрити вину багатьох?» На здивування Аврама – і наше також – він приходить до висновку, що Бог підтримує поняття «зарахованої праведності». Він знову і знову усвідомлює, що так, Бог покриє провину і збереже багатьох, якщо знайдеться лише кілька дійсно праведних людей з-поміж них. Авраам зрозумів, що бажання Бога спасти нас настільки «переважає» над Його бажанням засудити, що праведність когось іншого може спасти нас, якщо ми перебуваємо в єдності з тією людиною.

Зрештою, це нове поняття, схоже, перестає діяти. Авраам зупиняє свої просьби на десяти праведниках (вірші 32–33) і не йде далі. Чому? Число десять традиційно вважалося мінімальною кількістю вірних у синагозі. Це найменша адміністративна кількість для утворення громади віруючих у місті. Авраам, мабуть, не бажав враховувати чисельність, меншу за десятьох, через важливість для міста віруючої громади, а не тільки віруючих людей.

Однак справжня причина, через яку Содом не було збережено, полягала не в тому, що *принцип*, який ми знаємо з Нового Заповіту, не діяв, а те, що *не було справжніх праведників у Содомі*. Навіть Лот був дуже зіпсований. Заступництво Авраама розкрило принцип зарахованої праведності, що Бог може врятувати і покрити винних грішників праведністю іншої людини (Римлян 5). Але, на жаль, там не знайшлося бездоганних праведників.

7. Як Ісус сповнив молитву Авраама? Як Ісус допомагає нам стати в заступницькій молитві такими, як Авраам?

Авраам молився за людей, які могли б убити його, якщо б вижили, а Ісус молився за людей, які таки вбивали Його («Отче, відпусти їм, бо не знають, що чинять вони!» [Луки 23:34]). Авраам ризикував своїм життям перед святим Богом, щоб врятувати аморальне місто, а Ісус віддав своє життя за таких людей. «[Ісус] Отакий бо потрібний нам Первосвященик… що потреби не має щодня, як ті первосвященики, перше приносити жертви за власні гріхи, а потому за людські гріхи, бо Він це раз назавжди вчинив, принісши Самого Себе» (Євреїв 7:26–27). «Тому може Він завжди й спасати тих, хто через Нього

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

до Бога приходить, бо Він завжди живий, щоб за них заступитись» (Євреїв 7:25). Ісус є єдиним справжнім праведником, Чия праведність спасає нас (2 Коринтян 5:21).

Ми ніколи не зможемо лише своїми намаганнями молитися так, як це робив Авраам; ми повинні вірити і радіти в Тому, на Кого Авраам вказує. Ми вже казали, що практично неможливо бути настільки ж зухвалим і смиренним у молитві, як був Авраам. Поза Євангелієм ми можемо сприймати себе як «порох і попіл», але тоді ми будемо відчувати, що не заслуговуємо наблизитися до Бога. Або ж ми можемо відчувати, що достойні наблизитися до Бога, але тоді нам не вистачатиме скромності та любові Авраама до грішних і злих людей. Тільки якщо ми знаємо, що у Христі ми водночас є втраченими грішниками й законно праведними та прийнятими, наші серця переповнюватиме любов, що породжуватиме таку молитву, як у Авраама, і бажання піклуватися про наше місто так, як він це робив.

---

1 Derek Kidner, *Genesis (Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 131.

2 Derek Kidner, *The Proverbs: An Introduction and Commentary (Дерек Кіднер «Приповісті: вступ і коментарі»)* (Chicago, Ill.: InterVarsity Press, 1964), p. 45.

3 Derek Kidner, *Genesis (Кіднер «Буття»)*, p. 133.

4 Gordon J. Wenham, *Genesis 16-50, Word Biblical Commentary Vol. 2 (Ґордон Венхам «Буття 16-50. Коментарі до Біблії», том 2)* (Dallas, Tex.: Word Books, 1994), p. 53.

5 Gerhard Von Rad, *Genesis, Revised Edition (Ґерхард фон Рад «Буття», оновлене видання)* (Philadelphia: The Westminster Press, 1972), pp. 212-214.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.krayneb o.com.

Покарання на Содом

Заняття 17 | Буття 19:1–38

ВСТУП

Спочатку нам потрібно нагадати собі про моральне значення гостинності в давнину. Те, як сім'я, село чи місто ставилося до мандрівників, вважалося важливим показником його репутації.

Інше, що нам варто знати, пов'язано з руйнуванням міст рівнини. Цей відомий уривок говорить, що міста були знищені в «дощі з сірки й огню» (Буття 19:24). Геологічні дослідження показують, що Бог, ймовірно, використав наявні умови й речовини (так само, як Він карає через бурі і дощ). Як ми вже побачили в Бутті 14:3–10, той регіон міст був заповнений підземними покладами і пластами нафти, бітуму, солі та сірки. «Виділення бітуму, нафти і, мабуть, природного газу… спалахнули від удару блискавки або дій людини, що могло б адекватно пояснити описане явище».[1] У Біблії сказано, що це природне явище було Божим покаранням, а не випадковою катастрофою.

1. Почніть із перечитування Буття 18:20–21. Яку Бог називає причину того, що Він карає місто? (Хто, на Вашу думку, подає «крик»?)

Бог каже, що чув «крик» проти міста, що дає нам зрозуміти, що люди страждали і волали про допомогу. Роберт Альтер пише про це слово так: «Іменник з івриту або дієслово, з якого воно походить… у пророках і псалмах часто асоціюється з криками мук пригноблених».[2] Подивіться, наприклад, на Приповісті 21:13, де це дієслово використовується в значенні страждань пригноблених бідних. В іншому місці Біблія використовує такий же образ крові жертви, яка «кричить» до Бога, як було у випадку з кров'ю Авеля (Буття 4:10). Той факт, що Бог описує гріх міст рівнини цією метафорою, не віщує нічого доброго для них, оскільки за допомогою таких же слів було описано стан суспільства до великого потопу (Буття 6:5). Все це говорить про те, що гріх Содому полягав не *тільки* в аморальній розпусті, адже Бог чує крик про *несправедливість*. Це означає, що були ще й інші гріхи, окрім сексуальних. Як говорить Єзекіїля 16:49: «Ось оце була провина твоєї сестри Содоми: пиха, ситість їжі та преспокійний спокій були в неї та в її дочок, а руки вбогого та бідного вона не зміцняла». Детальніше про це – пізніше.

Ми не будемо детально обговорювати всі питання Божої справедливості й покарання, які ми вивчали, читаючи розповідь про Ноя і великий потоп. Людям усе-таки важко збагнути поняття караючого Бога. Ось, коротко, дві причини, чому Бог *повинен* бути Богом справедливості, який каратиме пригноблення, зло і несправедливість. Божественний «судний день» повинен бути або ж:

(1) Немає *раціонального* захисту від «природності» насильства. Багато людей кажуть, що не вірять у Бога і що не існує нічого, крім цього світу. Але якщо все, що ми маємо, – це тільки цей світ, тоді насильство є абсолютно природним.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Природа діє за принципом виживання найсильнішого – сильніші поїдають слабких. Тепер, якщо природно, коли велика риба з'їдає меншу, тоді чому не може бути цілком природним те, що сильніша нація або культура пригноблює слабшу? Якщо немає Бога чи надприродної реальності поза природою, тоді як хто-небудь може казати, що насильство житті – це неправильно? Ви не можете судити, що якась частина природи є «спотвореною», якщо у Вас немає певного мірила поза природою. Якщо немає справедливого Бога, Який каже, що утиски, рабство і насильство суперечать Його волі й закону, то немає раціональної основи для заперечення фанатизму і тиранії. Тоді це тільки Ваша думка проти моєї.

(2) Немає емоційного й особистого захисту від гіркоти насильства. Якщо я не знаю, що є Бог: (а) Який знає, на що заслуговують інші, краще, ніж я, і (б) Який здійснить справедливість і врешті-решт приведе все до ладу, я не зможу уникнути пастки гіркоти і, можливо, помсти. Якщо Ви стали жертвою тиранії, то будете відчувати величезний внутрішній тиск діяти як суддя, якщо в глибині душі Ви не знатимете, що є істинний Суддя, Який може зробити це краще за Вас, і Ви не маєте права «сидіти в Його кріслі».

Якщо стисло, ми потребуємо (раціонально, емоційно, соціально і культурно) *надії,* породженої знанням про те, що є Бог, Який є Суддею. Багато хто каже: «Я не вірю в Бога, Який карає; Я вірю в милосердного Бога». Але Бог, Який ніколи не карає, не є по-справжньому милостивим! Хто почує «крик», як не Він?

2. Прочитайте Буття 19:1–3. Що натякає нам автор про стан Содому? Що говорить нам той факт, що Лот сидів у брамі, про його посаду і впливовість у місті?

Вмілий автор натякає на те, що має статися далі. По-перше, Лот – це єдина людина при міській брамі, яка може привітати і гостинно прийняти мандрівників. Гордон Уенгем зазначає: «Те, що Лот був один і більше ніхто не зустрічав гостей, є лиховісним…» [3] Як уже було зазначено у вступі, цей брак гостинності відразу демонстрував, що місто було жахливим. Якби не запрошення Лота, гостям довелося би спати на вулиці. («Ми будемо ночувати на вулиці» – вірш 2). По-друге, коли мандрівники висловили свій намір спати на вулиці, «схвильованість Лота у вірші 3 показує, що він знав своє місто Содом».[4] Лот знає, що будь-які незнайомі люди після настання темряви могли бути об'єктами насильства. Оскільки гості прийшли «надвечір» (вірш 1), він злякався за них і хотів захистити. [**Примітка**: З уривка не випливає, що він впізнав у них Божественних посланців. Це сталося пізніше].

У світлі всього цього, місце, на якому перебував Лот, що «сидів у брамі содомській» (вірш 1), є чимось на зразок обвинувачення. Чому? «Брама» міста була місцем, де сиділи тамтешні чиновники і встановлювали міські закони. (Для прикладу, див. Буття 34:20–24. Люди приходили до тих, хто сидів у «брамі», щоб обговорити питання та ухвалити певні рішення). Здобуття місця у брамі можна прирівняти до здобуття посади в міській раді або місця на фондовій біржі. Це означало, що Вас було визнано успішним й авторитетним, і з огляду на це, Ви могли обговорювати питання місцевої

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

політики і соціальних/культурних норм міста. Однак одразу впадає у вічі той факт, що Лот не мав абсолютно *жодного* позитивного впливу на місто. У ньому панують егоїзм, жорстокість, насильство, розбещеність і тиранія, а він просто головує над ним!

Це не означає, що Лот брав участь чи потурав тому, що відбувалося. Навпаки, у Новому Заповіті написано, що він був глибоко засмучений злом, яке бачив (2 Петра 2:7–-8). Однак незважаючи на свою посаду в місті, він був або занадто боязкий, щоб виступити проти лиходійства, або ж робив це зовсім непереконливо. Бачимо, як у вірші 9 натовп зневажливо говорить про Лота. Ані через приклад свого життя, ані через переконання йому не вдалося завоювати повагу так, щоб його почули. Тут легко помітити контраст на тлі інших осіб зі Старого Заповіту, зокрема, Йосипа, Даниїла й Естер. Вони також були віруючими і посідали авторитетні офіційні посади в язичницьких народах і безбожних містах. Однак вони мали дуже значний позитивний вплив на свої культури.

3. Як неефективність Лота в Содомі стає попередженням для нас? Чого це має нас навчити?

Хтось може сказати, що неефективність Лота в Содомі застерігає віруючих від залучення до світських справ або й навіть від життя в невіруючих містах. Хтось може сказати: «Помилка Лота полягала насамперед у тому, що він проживав у такому злому місті! Він повинен був осісти в околицях і дотримуватися чистоти». Проблема з цією аргументацією полягає в тому, що Даниїл та інші урядовці в язичницьких культурах зображені як приклади для нас. Якщо Лот грішив, перебуваючи в невіруючому місті і беручи участь у його управлінні, тоді чому Даниїл не згрішив? Крім того, в один момент вигнанці-євреї *масово* відмовилися переселятися до Вавилона і залучатися до суспільного життя, але Бог наказав їм так зробити (див. Єремії 29:1–9). Пророки, які напоумлювали євреїв триматися подалі від великого міста, були лжепророками!

Застереження з історії Лота є значно складнішим. Упадок Лота полягав у тому, що замість того, щоб його сім'я була сіллю та світлом, які мали би формувати цінності Содому, Содом вплинув та сформував цінності сім'ї Лота (як ми побачимо пізніше). Чому це сталося? Дерек Кіднер подає нам найкраще розуміння цього.

> «Лотове місце «у брамі» проголошувало його, змученого від поведінки його мешканців (2 Петра 2:7–8), авторитетною людиною в Содомі. Його громадська неефективність контрастує з впливовою діяльністю Йосипа та Даниїла, чиї високі посади були *покликанням*; різниця полягала власне у цьому». [5]

Коментар Кіднера є дуже глибоким. Даниїл і Йосип сприймали свою діяльність, насамперед, як «покликання» від Бога. Вони прагнули використовувати свої дари так, щоб шанувати свого Бога і показати, що Він був істинним Господом. Йосип, до прикладу, був відомим самому фараонові тим, що вірив у Яхве. Коли фараон призначив його головним розпорядником, він точно знав, що отримував. Даниїл робив те ж саме. Обидва мужі прийшли до влади

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

тільки тому, що вони мали свободу сповідувати свою віру і чесно працювати. З Божою поміччю вони піднялися по кар'єрній драбині, незважаючи на свою вірність Богові (через що часто попадали у небезпеку). Але оскільки вони поставили своє служіння Богові вище за процвітання і «кар'єрний ріст», то показали себе надзвичайно чесними людьми і коли посіли ще вищі посади, їхні слова і вчинки мали неабиякий вплив.

[**Примітка:** Вивчення життя цих мужів розлого описане у біблійній серії «Життя в плюралістичному суспільстві»].

Як ми вже переконалися з Буття 14, основною причиною переселення Лота до Содому було благо для його кар'єри і процвітання. Впливати на місто заради Бога і його блага було другорядним. Кар'єрний ріст не викликав жодних сумнівів. Тому він рухався щаблями посади догори, але, зрештою, не мав жодного впливу. Жителі Содому, мабуть, знали, що він поклонявся якомусь дивному чужому богові (19:9), але він не показував жодної незвичайної мужності, співчуття чи риси, щоб це могло захопити їхню увагу або завоювати повагу.

Про що це нас попереджає? Це не застереження від участі у невіруючій культурі чи суспільстві. Радше, це попередження для нас проти того, щоб не бути «термометром» (приладом, на який впливає середовище), а бути «термостатом» (приладом, який впливає на своє оточення). Це не попередження проти того, щоб відгукуватися на світські покликання, але проти створення ідола з нашої кар'єри, досягнень чи схвалення культури. Ми повинні сприймати все своє життя, в тому числі й нашу роботу як частину нашого покликання, щоб прославляти Бога нашими дарами. Під обговорення не повинно підпадати служіння Богові, а просування по службі. Це означає, наприклад, що ми не повинні обирати роботи, які поглинатимуть весь наш час для відпочинку, молитви і стосунків з іншими. Ми не повинні обирати такі види занять, які кривдять чи експлуатують інших. Ми не повинні працювати в таких компаніях, корпоративні принципи яких є аморальними або зіпсованими.

Окрім своєї роботи, християни повинні також прагнути зробити свій внесок на благо громади чи міста. Ми не маємо просто «використовувати» місто, в якому живемо, для розваг, особистого розвитку і культурного збагачення. Ми повинні працювати над вирішенням суспільних проблем. Тому служіння Богові повинно стояти вище особистого спокою і достатку.

Тільки з правильними пріоритетами ми зможемо бути «сіллю і світлом» у наших містах і суспільстві.

Загальна інформація: Перш ніж переходити до наступного пункту, ми повинні порушити довгоочікуване питання, з яким стикаються читачі цього уривка: яким був гріх Содому? Згідно з традиційним поглядом, (1) гріх Содому – це був гомосексуалізм і (2) цей уривок навчає, що гомосексуалізм потрібно зневажати та засуджувати. Підставою для такого погляду є вірші 4–5, де жителі Содому прагнуть мати статеві контакти з Лотовими гостями-чоловіками. Інші заперечують таку інтерпретацію. Ті, хто заперечує традиційний погляд, вважають, що єврейське слово (дослівно) «пізнати» в 5-ому вірші (яке в англійському перекладі звучить як «мати статеві контакти») *не* стосується статевого акту. Вони вважають, що гріхом віршів 4–5 є

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

радше відсутність гостинності або, можливо, бажання вчинити насильство. Зрозуміло, що така дискусія «кипить». Прихильники традиційного погляду часто вмотивовані бажанням довести, що гомосексуалізм є неправильним, виходячи з цього уривка, а прибічників сучасного погляду мотивує бажання ствердити протилежне.

Я пропоную третій варіант. Я вважаю, що автор не мав на меті навчити нас про гомосексуальність як таку. Проте прихильники сучасного погляду не мають рації, коли вважають, що в віршах 4–5 не йдеться про секс. Якщо натовп не вимагає сексу, тоді чому Лот пропонує їм своїх дочок у 8-ому вірші, зазначаючи, що вони були незайманими? Водночас традиційний погляд теж не до кінця правильний, оскільки очевидно, що натовп прагнув чогось на зразок групового зґвалтування. Таким чином, неможливо дізнатися, чи автор мав на увазі, що *будь-який* гомосексуальний акт є неправильним, чи тільки зґвалтування. В інших місцях Біблії бачимо, що Содом було покарано за низку гріхів – за соціальну несправедливість (Єзекіїля 16:49), брехню і зіпсутість, а також за перелюбство та сексуальний гріх (Єремії 23:14; див. також Ісаї 1:9–10 та 3:9).

Словом, ми не повинні використовувати цей уривок для засудження чи виправдання гомосексуалізму. Якщо хочемо дізнатися про біблійний погляд на гомосексуальність і гетеросексуальність, ми повинні звертатися до тих уривків, які написані, щоб навчити нас щодо цих питань, особливо до Буття 1 і 2 та Римлян 1.

4. Прочитайте Буття 19:4–11. Як Ви оцінюєте спроби Лота захистити своїх гостей від натовпу?

Поведінка Лота з натовпом є негармонійним поєднанням сильного характеру і дурості, моральності й аморальності. З одного боку, він показує велику мужність, вийшовши до натовпу і «двері замкнувши за собою» (вірш 6). Він виявляє дух миротворця, коли благає їх: «Браття мої, не чиніть лихого!» (вірш 7). Він також демонструє найвищу повагу до своєї відповідальності як господаря: «бо на те вони прийшли під тінь даху мого» (вірш 8). З іншого боку, відповідь натовпу показує, що Лот недооцінив глибину насильства й розпусти Содому. Його слова тільки ще більше підбурюють натовп до насильства. Він повністю неправильно зрозумів ситуацію і поставив життя кожного під ще більшу загрозу. Його пропозиція віддати своїх дочок, щоб задовольнити сексуальні потреби юрби (вірш 8), просто приголомшує. (Уявіть собі, про що думали і що відчували дочки Лота, коли почули його слова!) Така поведінка була щонайменше безсердечною і, мабуть, показує, що Лот керувався культурними уставами більше, ніж Божою мудрістю. Він, схоже, цінував жінок (хоча вони – його дочки) набагато менше, ніж мандрівних чоловіків.

Тут ми можемо детально розгледіти характер Лота. Він щирий і свідомо відданий моральним цінностям і уставам, але у нього немає справжньої мудрості чи духовної зрілості (проникливості, любові), щоб впоратися з ситуацією. Він є «доброю», моральною людиною, але Бог не діє в його житті, і він не зростає у вірі та благодаті. Лот не уклав завіту з Богом; він не залишив усе, щоб служити живому Богові, як це зробив Авраам. Бог є лише однією з

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

багатьох турбот у його житті – Він не є «Господом» Лота. Тож характер Лота поєднує в собі світло і темряву. Одним махом він повністю відчужує свою сім'ю (див. вірші 30–38), роздражнює натовп і ставить життя всіх своїх членів сім'ї під таку загрозу, що тільки надприродне втручання ангелів рятує їх.

У цих рядках і загалом у всій Біблії ми бачимо, що не можемо спасти себе самі. Лот є чудовим прикладом щирої та «гідної» людини, яка має совість і намагається назагал бути релігійною. Проте його людські ресурси і мудрість тільки породили небезпеку і лихо – духовне і фізичне. Лише Бог, через ангелів, може врятувати його.

Примітка: Слово, використане у вірші 11, не є звичайним єврейським словом на позначення «сліпоти». Фактично воно означає «стан запаморочення». Це означає, що ангели насправді не осліпили народ, але, ймовірно, спровокували надзвичайно яскравий спалах світла, який вразив усіх тимчасовою сліпотою, що ослабило натовп і усунуло загрозу. Це слово також використано у 2 Царів 6:18, де знову присутні ангели, які вражають сліпотою армію, що атакує. Існує припущення, що ангели могли майнути променем Божественної слави, яка знищила зір і розум натовпу нападників. «Від блиску, що був перед Ним… Господь загримів у небесах, і Всевишній Свій голос подав, град і жар огняний!» (Псалом 17:13–14).

5. Прочитайте Буття 19:11–29. Подивіться, якими шляхами Бог (через ангелів) прагне врятувати Лота та як Лот і його сім'я реагують на кожну Його спробу. Що ми дізнаємося з цих віршів про те, як Бог діє в нашому житті?

Авраам молився Богу, щоб Той врятував його племінника Лота (Буття 18). Тепер ми бачимо, як Бог це робить.

По-перше, ми бачимо, що Бог Сам усе *ініціює*. Лот не просив Бога прийти і допомогти йому. Лот не «заслужив» Божої допомоги через своє добропорядне життя. Бог не приходить до Лота через те, що той розуміє свою духовну потребу. Він приходить, радше, щоб *об'явити* Лотові його духовний стан. Він починає з благодаті. Першим кроком з-поміж Божих дій було відкрити Лотові очі на небезпеку, в якій він перебував, і показати йому, що треба покинути місто. Прихід ангелів «розколов крихкий спокій, в якому [Лот] жив занадто довго», – пише Кіднер. Лот змушений вперше публічно назвати жителів Содому «лихими» (вірш 7). Але вони сприймають його так, ніби він «став тут суддею» (тобто «він намагається навчити нас як жити!»), і їхня розлюченість стає вбивчою. Розкривається правда про неефективність Лота та зло Содому, і її неможливо уникнути. Кінцевим результатом є те, що Лот не може більше залишатися в місті за жодних обставин. Він змушений покинути його.

По-друге, ми бачимо, як Бог *спасає через стосунки, особливо сімейні*. Ангели дають Лотові можливість попередити всю свою родину – в тому числі його зятів «і все, що в місті твоє» – про знищення, що от-от надійде, і дати їм шанс врятуватися (вірші 12–13). Про що це свідчить? З одного боку, на відміну від нашої індивідуалістичної культури, Бог дивиться на нас як на частину громади й сім'ї, а не тільки як на окремих осіб. Його спасіння дуже часто

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

діє через родину. Це – цілком реально. Як би сучасні люди не думали, що вони «створили себе самі», ми є невідворотно і значною мірою продуктом наших сімей. Багато що з того, ким ми є, походить безпосередньо від наших батьків. Гріхи нашої сім'ї, зазвичай, стають нашими гріхами; чесноти нашої сім'ї, зазвичай, стають нашими чеснотами. Тому Бог хоче спасти сім'ї, а не тільки окремих осіб. Він хоче, щоб християни навертали членів своїх сімей до Бога. З іншого боку, ми повинні зауважити, що Бог нікого не рятує автоматично – тільки тому, що вони є Лотовою родиною. Вони мають особливі привілеї й можливості через свої стосунки, але все ще повинні прийняти власне рішення, йти слідом чи ні. Тому «єдність родини в очах Бога (Буття 7:1; 17:9; 18:19) і свобода її членів ігнорувати цю єдність – ось яскрава реальність цієї історії».[7]

По-третє, ми бачимо, що Бог *діє через ангелів*. Лот показує, що не має вродженої здатності співпрацювати з Божою благодаттю. Рано-вранці мужі наказують йому втікати (вірш 15), але Лот «вагався». Лот знає, що Бог знищить місто, і навіть якщо цього не станеться, розлючений натовп, який приходив попередньої ночі, *знищить* його, і все ж йому важко покинути місто! Тоді ангели «*через Господню до нього любов* схопили за руку його, і за руку жінки його, і за руку обох дочок його, і вивели його, і поставили поза містом» (вірш 16). Потім вони знову наказали йому втікати (вірш 17). Яке яскраве зображення відомих слів Павла про те, що люди не здатні шукати Бога (Римлян 3:10), і відомих слів Ісуса, що Бог повинен притягати людей, бо в іншому випадку вони не зможуть прийти до Бога самі (Івана 6:44).

По-четверте, ми бачимо, що Бог *приймає недосконалу поведінку*. Ангели наказують Лотові йти на гору (вірш 17), але він запитує, чи натомість може піти до меншого міста Цоар (вірш 20). Це прохання про перегляд намірів показує, як Лот усе ще не бажає довіряти Богові й залишити своє комфортне життя в Содомі. Однак його прохання все-таки було задоволене (вірш 21). Цей останній приклад Божественного терпіння показує нам, що ми не тільки не можемо ініціювати своє спасіння, але й не можемо «заслужити» його через якість нашого відгуку на нього. Бог закликає нас вірити, але наша віра є завжди зіпсованою. Наше прийняття не залежить від якості нашої любові та віри, а лише від Його милосердя (вірш 16).

По-п'яте, ми бачимо, як Бог діє через молитву. «І сталося, як нищив Бог міста тієї околиці, то згадав Бог Авраама, і вислав Лота з середини руїни…» (вірш 29). Молитва і те, як вона «діє», безумовно, оповита таємницею, але з цих віршів ми дізнаємося, що вона змінює життя людей, яких ми любимо. Подивіться, яким терплячим є Бог щодо Лота. А чому? Тому що «Бог… згадав Авраама».

Це – цінний урок про важливість молитви за наших друзів, але нам варто копнути глибше. Відданість Бога перед Лотом є абсолютною. Незважаючи на те, як повільно і з неохотою поводиться Лот, Бог чекає його. Зверніть увагу на чудові слова ангела: «Швидко сховайся туди [в Цоар], бо Я не зможу нічого зробити, аж поки не прийдеш туди» (вірш 22). Це показує, наскільки глибоко (безумовно?) Бог прагне безпеки Лота. Ангел «нічого не міг зробити», не міг чинити покарання, доки Лот не був у безпеці. Я вважаю, що тут добре було б подумати про головного Захисника (1 Івана 2:1–2) і Заступника (Римлян 8:34),

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

молитви Якого за нас гарантують нам безпеку в Господі (Луки 22:31–32). Якщо Ісус є нашим Спасителем, Він є нашим Заступником, і тому Бог терпляче й беззастережно береже нас – не заради нас, а заради нашого Великого Авраама, нашого великого Захисника, молитви Якого ніколи не буде відкинено, хоча ми є такими ж духовно нерозумними, як і Лот.

6. Прочитайте Буття 19:26. Дружина Лота «озирнулася» і «стала стовпом соляним». Як попередження Ісуса в Євангелії від Луки 17:32–33 допомагає нам зрозуміти те, що тут сталося?

Дружині Лота (разом з усіма іншими в родині) ангели спеціально наказали у вірші 17: «Не оглядайся позад себе, і не затримуйся ніде в околиці… щоб тобі не загинути!» Проте вона таки оглядається і помирає. У недільній школі (і у фільмах) звикли зображати цю історію як надприродну подію: дружина Лота дивиться через плече або обертається на мить – і Бог одразу ж перетворює її на сіль. Такий опис є несправедливим і довільним, особливо беручи до уваги той факт, як терпляче Бог реагує на зволікання й опір Лота на кожному кроці. Він також виглядає жорстоким.

Але ми повинні зауважити, що в уривку не сказано: «Бог перетворив її на сіль», а тільки те, що «вона стала стовпом соляним». Крім того, той факт, що вона стала *сіллю,* вказує на те, що (оскільки ангел попередив її) вона мусила зупинитися, затриматися і спалахнути у згарищі. Це було абсолютно природним наслідком. «Її покрила розплавлена хвиля, яка пронеслася по рівнині, як вулканічна лава. Таким чином, вона скам'яніла…».[8] І хоча її смерть була «природною», «в контексті покарання, вона однією картиною змальовує долю всіх тих, хто озирається (Євреїв 10:38–39; Луки 17:31–33)».[9] Зображення дружини Лота нагадує нам, що ми не можемо сказати Богові: «Я прибіжу до Тебе, коли буду готовим». Наприклад, молоді люди часто схильні відкладати сильне духовне зобов'язання, доки не «скуштують життя». Але Ви не знаєте, чи пізніше Ваше серце не буде занадто твердим або байдужим для покаяння і навернення до Нього. Ми ніколи не повинні відкладати наш послух Богові – *щоразу*, коли відчуваємо, що Він кличе нас у наших серцях. Якщо Він пом'якшує Ваше серце і притягує Вас, Ви не маєте права сказати Йому: «Повернись і допоможи мені приблизно через п'ять років». Тоді Ви можете виявитися духовно затверділими – можете стати стовпом.

Попередження Ісуса в Євангелії від Луки 32–33 особливо помічне, тому що показує, що жінка Лота не просто «порушила правило» в миттєвому пориві. Вона не йшла вслід за Божим покликом до учнівства. Бог сказав родині Лота: «Якщо Ви бажаєте врятуватися, то повинні йти за Мною і залишити все позаду! Ваш статус, гроші, комфорт, друзів – усе! Це єдиний шлях, яким Ви зможете спастися». Ісус каже, що Бог закликає *всіх* нас до того ж самого. Звичайно, що мало хто з нас повинен буквально і фізично залишити все, але ми повинні глибоко змінитися в нашому серці і почати жити цілковито для Бога. Ніщо інше не є головним чи необхідним. Він є єдиним Спасителем і Господом. Бог закликає всіх нас прийняти це, і якщо ми не готові слідувати за цим покликом, то втратимо своє життя.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

7. Прочитайте Буття 19:30–38. Як цей сумний епілог підсумовує наслідки гріхів Лота, мовлячи «що посієш, те й пожнеш»? Яку надію дає нам текст у Матвія 1:5 після прочитання цієї історії?

Цей уривок показує нам кінцеві наслідки життя добропорядної людини, яка пішла на компроміс зі світом.

По-перше, ми бачимо, що Лот, який найбільше в житті побивався за достатком і безпекою, зараз практично залишився без даху над головою. Вимоливши в Бога поселення в Цоарі, він втікає з нього через страх (вірш 30). Боже покарання на Содом породило невпевненість Лота і безліч страхів. Він залишає місто, щоб замешкати в жахливому місці — печері (вірш 30). Колись Лота не влаштовували намети Авраама. Він хотів проживати у великому і багатому «будинку» (вірш 3) в місті. Але тепер у нього немає нічого іншого, окрім темної, сирої печери. Іронія ситуації полягає в тому, що він відмовився залишитися з Авраамом і бути «мандрівником» – людиною, який ставить волю і місію Бога вище за свій особистий комфорт і безпеку. Зрештою, людина, яка відмовилася бути духовним мандрівником, тепер бездомно тиняється світом, як Каїн.

По-друге, ми бачимо, що дочки Лота добре засвоїли прагматичні цінності свого батька. Уенгем пише: «Поставивши своє бажання мати дітей вище за принцип (бо їхні вчинки порушили закон кровозмішання і синівського обов'язку), дочки Лота замислили мати з ним інтимні зв'язки». [10] Лот був моральною людиною, яка ніколи б не зробила чогось подібного з власної волі. Але хоча Лот формально й дотримувався моральних правил, він завжди приймав свої життєві рішення опираючись насамперед на власні інтереси. Його дочки просто довели цю філософію до свого логічного завершення.

Племена, які походять від цих двох дітей, були особливо жорстокими і зіпсованими. Моавитяни поклонялися богам родючості, а в їхньому суспільстві роїлися сексуальна розбещеність та організовані оргії (див. Числа 25). Аммонітяни були особливо жорстокими. Їхній бог Молех зажадав жертвоприношення дітей. Як зазначає Кіднер: «Спадщина [Лота], Моав і Аммон, [була] плотською… і жорстокою… Так багато виплило з [його] егоїстичного вибору (Буття 13: 10) і [його] наполегливості щодо нього». [11]

Чому саме цей уривок? Автор порівнює швидке руйнування Содому й Гоморри з повільним, але впевненим розпадом сім'ї Лота. Ми бачимо, що гріх завжди приносить урожай руїни, але плід може з'являтися раптово або дуже повільно. Кіднер коментує: «Це чудове вивчення двох аспектів покарання: руйнівного, коли міста зникають під дощем із сірки та вогню, і поступового, коли Лот зі своєю сім'єю доходять до останніх стадій розтління, руйнування від власних рук самих врятованих». [12]

Незважаючи на те, що Моав і Аммон були ворогами Ізраїлю і надзвичайно розбещеними культурами, у Матвія 1:5 написано про чудовий знак сили Божої благодаті. Рут, моавитянка, яка навернулася до істинного Бога у вірі, стала матір'ю в родоводі самого Христа. Жодна людина, жодна особа не перебуває поза Божою благодаттю.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

8. Як ця історія вписується в тему всієї Книги Буття?

Ми вже говорили, що темою Буття є те, що Бог відновлює світ, який був втрачений в Едемі, через обіцянки, які Він складає перед Авраамом. Спочатку світ був єдиним і досконалим, але, коли Адам і Єва довірилися власним силам замість Бога, увійшов гріх і почався безлад. Втім, Авраам є початком Божого спасіння. Бог закликає Авраама довіряти Йому (чого не зробили Адам і Єва). Авраам повинен «втратити світ, щоб здобути його». Він повинен бути готовий поставити Бога вище за безпеку, статус і навіть дім, якщо збирається стати новим народом, що, зрештою, принесе спасіння для всього світу.

Для чого тоді історія Лота? На жаль, Лот не є точною протилежністю Авраама – він не злий, не насильник і не зіпсований. Він більше схожий на «*підробку*» Авраама. Він обманює навіть самого себе. Ззовні він здається моральним і добрим, але відмовляється поставити Бога на перше місце. Він є «праведником без паломницького духу». [13] Він відмовляється виходити зі своєї зони безпеки; відмовляється стати духовним мандрівником. Як наслідок, він є повною протилежністю того, ким є Авраам. Авраам покликаний навчити своїх дітей і побудувати міцну родину (Буття 17), а сім'я Лота розсипається. Авраамові заборгував сам цар Содому (Буття 14), а Лот взагалі не має жодного впливу на язичницьке суспільство.

---

1 F. G. Clapp cited by Joyce G. Baldwin in *The Message of Genesis 12-50 (слова Ф. Клапа, цитовані у книзі Д. Болдвіна «Послання Буття 12-50»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1986), p. 78.

2 Robert Alter, *Genesis (Альтер «Буття»)* (New York: W. W. Norton, 1996), p. 80.

3 Gordon J. Wenham, «Genesis» (Венхам «Буття») in *New Bible Commentary, 21st Century Edition* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1994), p. 74.

4 Derek Kidner, *Genesis (Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 134.

5 Derek Kidner, p. 134.

6 Derek Kidner, p. 134.

7 Derek Kidner, p. 135.

8 Joyce G. Baldwin, p. 79.

9 Derek Kidner, p. 135.

10 Gordon Wenham, p. 75.

11 Derek Kidner, p. 136.

12 Derek Kidner, p. 134.

13 Derek Kidner, p. 133.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Ісаак та Ізмаїл

Заняття 18 | Буття 20:1–22:19

ВСТУП

Історія про те, як Авраам приносить у жертву Ісаака, є настільки відомою, що її зазвичай вивчають як окрему історію. В такому випадку важко вивести певні цікаві паралелі (й уроки) з порівняння з історіями Ізмаїла й Ісаака – двох синів Авраама. На цьому занятті ми будемо розглядати два розділи – від 20-го до 22-го, щоб зрозуміти, що автор хоче сказати нам про Божий план відкуплення Свого народу через народження і перебування у пустелі обох синів Авраама. У розділі 20 іде мова про останню загрозу народження Ісаака, яка виходить від самого Авраама! Розділ 21 розповідає про народження Ісаака і кризу, яка виникла у сім'ї Авраама. А 22-ий розділ описує найважче випробування віри Авраама. (Ми пропустимо випадок із віршів 21:22–32, де Авраам затверджує законне право на криницю поруч із Беер-Шевою – перший наділ землі, який він отримує в Ханаані. Це невеликий, але важливий шлях, яким Бог продовжує виконувати свої обіцянки перед Авраамом).

БУТТЯ 20:1–18

Короткий опис події

- Авраам переселився в регіон Ґерару, важливий караванний центр на південному кордоні Ханаана та Єгипту. Правителем міста Ґерару був Авімелех.

- Як і раніше, в 12:10–20, Авраам був упевнений, що чужоземні царі будуть прагнути вбити його, щоб забрати собі Сарру й одружитися з нею (20:11–12). Він знову обманює, кажучи, що Сарра його сестра, а не дружина. Незважаючи на свій вік, Сарра досі зберегла свою красиву зовнішність і Авімелех забирає її до свого гарему. (Див. вступну примітку до розділу 17 про тривале життя патріархів та їхніх сімей завдяки Божому благословенню).

- Є багато причин, чому цього разу на Авраамові лежить більша провина і він зазнає більшого осуду, ніж у попередньому випадку.

  По-перше, у розділі 12 у Авраама було набагато менше досвіду пережиття Бога і розуміння Його обіцянок та шляхів, якими Він діє. Вражає те, що Бог ставить обіцянку сина під загрозу після стількох підтверджень і знаків.

  По-друге, в розділі 12 Авраам показує набагато слабший розвиток свого характеру. Тепер, через випробування та близькість із Богом, він навчився безкорисливості (розділ 14), хороброї любові й молитовної турботи навіть за своїх ворогів (розділ 18). Проте у цьому уривку страхи Авраама відкривають у ньому найкраще.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

По-третє, фараон і єгиптяни, здається, набагато менше знають про Бога і Його волю, але Авімелех і мешканці міста Ґерар видаються набагато праведнішими, ніж мешканці Содому чи Єгипту. Авімелех отримує пряме слово від Бога (вірші 3–7) і показує сильне моральне усвідомлення гріхів (вірш 9), а також справжню милість, коли виявляє, що Авраам обманув його (вірші 14–16). Через свої страхи Авраам недооцінює характер Авімелеха.

- Надзвичайним є спосіб, яким Авраам зберігає свої особливі відносини з Богом і молиться за Авімелеха (вірш 17).

1. Прочитайте Буття 20:1–18. Як цей випадок підтверджує і висвітлює головну тему Книги Буття? Які практичні уроки ми можемо вивести з цього?

Ми вже зазначали, що головною темою Буття є те, як Бог беззастережно виконує свої обіцянки перед Авраамом і через ці обіцянки відновлює світ, втрачений в Едемі. Як наведений уривок підтверджує цю тему?

(1) Авраам є інструментом Божого спасіння, але це спасіння є виключно через благодать. (Обіцянки Аврааму є «безумовними»). Авраам не був обраний тому, що його моральні якості є кращими, ніж якості «язичників» навколо нього. Це чи не найяскравіше зображено в цьому випадку, тому що язичницький цар здається набагато порядніше, мудрішим і праведнішим за Авраама. Можливо, автор хоче, щоб читач не робив із розділів 18–19 висновків, що Божий народ є надзвичайно добрим, а всі ті, хто не поклоняється Богові, є дуже поганими. Гордон Уенгем коментує:

> «Тож ми дізнаємося, що Авраам не був настільки святий, як може здаватися з розділу 18, і що не всі ханаанеяни були такими нечестивими, як мешканці Содому. Реальне життя часто є поєднанням протиріч – абсолютне добро чи цілковите зло існують тільки в художніх творах».[1]

У світлі цього трактування вірш 17 є вражаючим. У ньому, незважаючи на те, що Авраам діяв підло, а Авімелех показав себе сумлінною, мудрою і великодушною людиною, саме Авраам молиться Богові за Авімелеха (а не навпаки). Особливі стосунки Авраама з Богом – це засіб, за допомогою якого Бог благословляє всі народи – як і раніше залишаються незмінними. Очевидно, що він не здобув свій статус власними заслугами. Він був даний йому через благодать. Авраам був обраний, але не був «вибором». Він був спасенний благодаттю і отримав новий статус, якого не заслужив. Він не може морально вивищуватися над тими, хто не отримав такого покликання або такого місця в Божому народі.

(2) Ще одна причина, чому цей випадок підтверджує тему Буття, в тому, що Бог понад усе прагне виконати Свої обіцянки. Він склав обіцянки, незважаючи на негідність Авраама, а тепер Він виконає їх, незважаючи на постійну духовну слабкість та прогрішення Авраама. Бог дасть Авраму і Саррі сина,

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

якого обіцяв. Він не дозволить страхам і гріхам Авраама стати на заваді Його плану спасіння.

Які практичні уроки ми можемо вивести для себе? З одного боку, бачимо безліч викликів. (1) Не вивищуйтеся над тими, хто не вірить чи не поклоняється Богові. Ви є такими, якими Ви є, тільки завдяки благодаті. (2) Не думайте, що Ви коли-небудь зможете «побороти» гріх. Навіть ті гріхи, з якими, як Ви думали, Ви вже давно впоралися, мають глибокі корені, що знову можуть дати про себе знати тоді, коли Ви цього не очікуєте. Ми повинні бути пильними і стежити за своїми серцями в тих ситуаціях, у яких знаємо, що можемо спокуситися. З іншого боку, бачимо багато заспокоєння: (1) Не думайте, що Ви маєте бути кращими за інших, щоб Бог використав Вас. Бог використовує грішних і слабких людей. Навіть Його найвизначніші лідери та інструменти – Авраам, Давид, Петро – мали жахливі моральні прогрішення. (2) Не думайте, що Бог коли-небудь «відмовиться» від Вас. Заспокоєння без викликів може привести до млявості, а виклики без заспокоєння можуть пригнічувати.

БУТТЯ 21:1–21

2. Прочитайте 21:1–7. Ім'я Ісаака означає «сміх». (а) Як відрізняється сміх Сарри у цих віршах від її сміху в 18:12? (б) Як відбулася така зміна? (в) Про які дві взаємодоповнюючі істини свідчить ім'я Ісаака? (г) Як про це ще більше свідчить Ісус? (Див. Луки 1:37).

Як відрізняється сміх Сари?

Як ми вже побачили на попередньому занятті, сміх Сарри в 18:12 був невеселим сміхом, в якому було порівну гіркоти і зневіри: вона критикувала себе («У мене старої і зів'ялої буде дитина? Просто смішно!») і Бога («Просто смішна обіцянка! Ти ніколи цього не зробиш!»). У Бутті 21:7 ми бачимо, що сміх Сарри є цілком протилежним до попереднього сміху – це сміх радості в собі і впевненості в Бозі.

Як відбулася така зміна?

У вірші 18:14 ми побачили, що Бог відповів із чудовим поєднанням докору і запевнення. Він запитав Сарру буквально: «Чи для Господа є річ занадто *трудна*?» (18:14). Цей докір щодо сумнівів у Бозі виявляє Саррі її гріх недостатнього подиву й радості в Ньому! Це виклик із величезною обіцянкою. Бог, по суті, каже: «Я зроблю більше, ніж ти навіть можеш собі уявити. Я наповню твоє життя дивом».

Тепер, у 21:6, коли Сара каже: «Сміх *учинив* мені *Бог*», вона показує, що розуміє, що її сміх був результатом безкоштовної благодаті Бога. Поєднання смиренної конфронтації та радісного запевнення може бути очевидним у двозначності фрази на івриті: «і кожен, хто почує, буде сміятися з мене (або зі мною)».

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

> «Двозначність іменника *tsehoq* на івриті («сміх») і прийменника *li,* з яким він вжитий [який може означати] «до», «для», «зі» або «з мене», прекрасно співвідноситься зі складністю цього моменту. Можливо…, Сарра почуває торжественну радість в цей момент…, але *tsehoq* також означає насмішки, тому, можливо, Бог робить щось як їй, так і для неї».[2]

У цій цитаті Альтер, єврейський учений івриту, вказує на те, що слово «Ісаак» має значення як приниження, так і возвеличення, а Сарра (а також автор) цілком можуть мати на увазі ці обидва значення. З одного боку, народження Ісаака показує, що невірство Сарри було нерозумним і безглуздим. Вона сміється зі своєї безтямності. З іншого боку, народження Ісаака показує, що Бог Сарри є благодатним та сильним, Який є більшим за будь-яке уявлення. Її серце переповнює подив і захопленням Його благодаттю. Розуміння цих двох речей – нашої сміховинної слабкості та Його чудової любові – служить тільки для того, щоб зміцнювати одне одного і змусити нас сміятися ще більше. Чим більше ми бачимо, якими слабкими і недостойними є, тим більше сяють і викликають подив Його терпіння, любов і благодать.

Про які дві взаємодоповнюючі істини свідчить ім'я Ісаака?

Це можна пояснити так: наша ситуація неможлива, але з Богом немає нічого неможливого. Ми є невірними і серця наші тверді (ми сміємося над Божими обіцянками і викликами), а Бог все одно продовжує благодатно діяти в нас, незважаючи на наші слабкості та недостойність (ми сміємося з Божого дару). Божий докір і запевнення в Євангелії (Ви є більш грішними, ніж думали, але більш прийнятими, ніж сподівалися) змінює нашу ненависть до себе на радість. Ці дві істини разом складають євангельську істину.

Важко не помітити, що сотні років опісля, коли інший ангельський посланець скаже іншій недовірливій жінці про чудесне народження, він відповість на її сумнів словами: «Бо для Бога нема неможливої жадної речі!» (Луки 1:37). Якби Ісаак не народився, світ не міг би бути благословенним і спасенним (18:18), але, зрештою, він тільки вказує на справжнього «Ісаака», Який перетворює нашу ненависть до себе на радість – Ісуса Христа. Як Едмунд Клоуні висловився якось: «В Ісусі ми маємо істинного Ісаака, в якому ми чуємо сміх Божої благодаті, яка торжествує над усілякою неспроможністю нашого стану».[3]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

БУТТЯ 22:1–18

3. У 21:8–20 і 22:1–18 кожен із синів Авраама проходить тяжке випробування. У чому схожі ці два випадки? Чим вони відрізняються? Які практичні уроки ми можемо вивести з цих паралелей?

У чому ці два випадки схожі?

По-перше, в обох випадках хлопчики перебувають у безлюдній пустелі. По-друге, в пустелі кожен син наближається до межі смерті (21:16 і 22:10). По-третє, кожен син рятується від смерті через втручання ангела Господнього, який спочатку звертається (21:17 і 22:11) до батьків, а потім подає фізичний об'єкт, який рятує їм життя. У 21:19 Агар побачила криницю з водою, а у 22:13 Авраам «звів очі свої» і побачив барана, який зав'яз у гущавині. По-четверте, в кульмінаційний момент розповіді звучить пророцтво, що спасенний хлопчик стане родоначальником великого народу та нації. Історія Ізмаїла закінчується посиланням, що він взяв собі дружину і що Бог обіцяє Авраму, що Ізмаїл буде великим народом у 21:13. Історія Ісаака закінчується обіцянкою нащадків у 22:17–18.

Чим ці два випадки відрізняються?

Перша очевидна відмінність полягає в тому, що Сарра виганяє Ізмаїла, а Ісаака Бог кличе в пустелю прямим наказом. Другою очевидною відмінністю є те, що матір Ізмаїла, Агар, яка перебуває з ним, пасивно спостерігає за тим, як той помирає, а у другому випадку батько Ісаака, Авраам, який перебуває з ним, сам веде його до смерті. Рука Авраама є причиною небезпеки для Ісаака.

Утім найцікавіший контраст є найменш очевидним. Життя Ізмаїла опинилося в небезпеці через непослух Авраама. Хоча ми бачимо, що Авраам не хоче, щоб Ізмаїл ішов (21:11), і дозволяє йому піти тільки тоді, коли Бог запевняє його, що це є частиною Його плану для процвітання Ізмаїла та Ісака (21:12–13), все одно причиною всієї цієї ситуації стають невірність і нерозсудливість Авраама. (Ми досліджували це в Бутті 16). Причиною того, що Агар і Ізмаїл належать до сім'ї Авраама, невірство Авраама в Божу обіцянку призводить до бездушного використання Агар. Заздрість, сварки і біль у серці родини були неминучими. Ізмаїл, мабуть, «насміхався» (21:9) з Ісаака через свої ревнощі й біль, що йому вже не належало головне місце в серці його батька. Лють і ревнощі Сарри були жахливими, але зрозумілими. Все це є результатом браку віри та мудрості Авраама.

Але якщо небезпека для Ізмаїла є наслідком *не*послуху Авраама, то небезпека для Ісаака виникає в результаті послуху Авраама. Тільки тому, що тепер Авраам слідує за Божими словом і обіцянкою з майже вражаючою вірністю, над серцем Ісаака завмирає кинджал. Якби Авраам далі був чоловіком з Буття 16, Ісаак не був би у небезпеці.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Чого це нас навчає?

Ми повинні принаймні зрозуміти, що ні для кого немає жодного звільнення від «небезпек, виснаження і праці»! Легко подумати, що якщо ми слухаємося Бога і йдемо за Його волею, то життя плинутиме для нас гладко. Це – напівправда. Болючий розкол родини Авраама є наслідком його гріха і цього не сталося б, якби Авраам був мудрішим і вірним. Мабуть, ми можемо сказати, що такі страждання є більш болючими і руйнівними. Але у розділі 22 показано, що Бог може покликати вірних, благочестивих людей до жахливих страждань. Насправді будуть такі страждання, які виникатимуть *через* наш послух. Чесність, дотримання обіцянок, відмова від помсти, великодушність і безліч інших рис духовного характеру часто можуть призводити до складних ситуацій, яких можна було б швидко уникнути брехнею, порушенням обіцянок та егоїзмом.

Тому слухняне життя не означає життя, вільного від страждань! Воно веде нас до життя, сповненого більшої користі, більшого зростання і радості, але не до більш комфортного життя.

4. Прочитайте 22:1-2. (а) Як цей наказ Авраамові вписується в його первинне покликання у 12:1–3? (б) Що робить цей наказ, однак, найсуворішим випробуванням?

Як цей наказ Авраамові вписується в його первинне покликання?

Важко не зауважити, наскільки це покликання Авраама перегукується з усіма іншими, особливо з першим – у Бутті 12. Тоді й тепер він покликаний «піти» (22:2), залишивши позаду всю свою безпеку і комфорт. Тоді й тепер він покликаний вирушити, не знаючи свого кінцевого пункту призначення (у 12:1 це було місце, «яке Я тобі покажу», а у вірші 22 – гора, «що про неї скажу тобі»). Іншими словами, тоді й тепер він був покликаний принести найдорожче його серцю в «жертву» Богові. У Бутті 12 ці речі мали дещо узагальнений характер. Він покидав усіх своїх друзів і велику частину своєї родини. Він залишав життя в цивілізованому, безпечному місці. Це – великі жертви. Бог попросив його покластися не на інші речі, а на Божу обітницю як на свою безпеку і найважливіше, що у нього було. І це саме те, що він робить зараз, коли виконує заклик принести в жертву Ісаака – найдорожче в його житті.

У кожному випадку Бог каже: «Не покладай своєї надії ні на що, окрім Мене. Зроби *Мене* своєю основною безпекою, цінністю і надією. Не покладайся ні на що, окрім Мене у своєму захисті та радості. І не схиляй своє серце ні до чого іншого, окрім Мене, у пошуку своєї значущості та прийнятності».

Що робить цей наказ найсуворішим випробуванням?

Характер цього випробування підсумовується в словах, на яких Бог навмисно наголошує: «свого сина, свого *одинака*» (вірш 2). Ісаак не був буквально єдиним сином Авраама. Як ми вже побачили, автор навмисно проводить паралелі між історіями *двох* синів Авраама. Ісаак *є* єдиним сином Авраама в тому сенсі, що всі його надії зосереджені лише на ньому. Бог неодноразово сказав: «Відмовся від цього… і чекай на обіцяного сина. Відмовся від того… і чекай на обіцяного сина». Заради обіцяного сина Авраам відмовився від всіх

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

інших видів безпеки, від своєї родини тощо – від усього. Як ми вже побачили в Бутті 21, Бог кличе Авраама відмовитися від Ізмаїла, якого він, звісно, любив, заради Ісаака (21:13).

Це означає, що тепер Ісаак був *усім* найважливішим для Авраама. Насамперед Ісаак точно був *усім* найважливішим *особисто* для Авраама. Він був емоційним центром життя Авраама настільки, наскільки ніщо не могло бути ним у Бутті 12. Авраам був тепер дуже старий. Він відрікався від багатьох речей протягом безлічі років, чекаючи на Ісаака. Ісаак був душею і радістю Авраама.

Але тут було навіть більше випробування. По-друге, Ісаак був також усім для Авраама й у *духовному* плані. Ісаак був, по суті, спасінням, яке Бог пообіцяв. Він збирався зробити Авраама великим народом, який був (у культурі того часу) найкращою можливою спадщиною і підтримкою. Але він також був тим обіцяним, через кого мало прийти Боже благословення на весь світ. Тож Ісаак *був* тим спасінням, яке Бог обіцяв так довго. Бог ніби каже: «Довіряй Мені, хоча я пошлю прокляття на тебе». Бог, здається, суперечить Своїм власним словам! Герхард фон Рад пише:

> «Ми можемо відповісти на всі жалібні сумніви у цій розповіді словами, що тут мова йде про щось набагато страшніше, ніж жертвоприношення дітей. Це пов'язано з цілковитою покинутістю з боку Бога… [тому що] у цьому випробуванні Бог ставить Авраму питання про те, чи може він відмовитися від Божого дару обіцянки… Виглядає, що Бог ніби хоче забрати спасіння, яке Він Сам розпочав».[4]
>
> Вірою випробовуваний Авраам привів був на жертву Ісака, і, мавши обітницю, приніс однородженого, що йому було сказано: В Ісакові буде насіння тобі. (Євреїв 11:17–18).

Загальна інформація: Деякі читачі матимуть зрозумілі заперечення до цієї історії, особливо до того, як її часто тлумачать. Багато людей пояснюють мораль цієї історії так: «Бог покликав Авраама вбити свого сина й Авраам показав свою віру і послух через готовність зробити це. Тому ми повинні робити все, до чого Бог закликає нас». Але згідно з таким тлумаченням неправильно розуміється сенс первістка в єврейській думці та символізмі. Якби Авраам почув голос, яким Бог сказав би: «Іди та вбий Сарру», Авраам ніколи не зробив би цього. Він би (справедливо) припустив, що переживав галюцинації (або щось подібне!) і що Бог не просив би його зробити те, що було явно неправильним. Але Бог знову і знову казав євреям, що через їхню гріховність життя їхніх *первістків* було автоматично втраченим, хоча вони могли викупити їх жертвою (Вихід 22:29, 34:20) або служінням левита (Числа 3:40–41), чи спокутою (Числа 3:46–48). Так само Бог покарав Єгипет, забравши їхніх первістків. У тих традиційних культурах первісток або спадкоємець був носієм усіх надій родини на благополучне майбутнє. Коли Бог сказав, що життя дитини-спадкоємця належало Йому, якщо не було викуплеником, Він чи не найчіткіше говорив, що кожна родина на землі є в боргу перед вічною справедливістю – в боргу гріха. Ось чому Божий наказ Авраму був надзвичайно болючим, тому що він виглядав так, наче Бог відмовлявся від

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Своєї обіцянки благословити Авраама і світ через сина (Євреїв 11:17–18). У той же час наказ не був незрозумілим. Бог *не* просив його вбити свого сина. Він просив Авраама повернути борг! Тож Авраам зіткнувся з основним запитанням: «Я це заборгував. Наш гріх означає, що життя Ісаака є втраченим. Але Бог є також і Богом благодаті. Як святий Бог може, як і раніше, милостиво виконувати Свою обіцянку?»

5. Прочитайте 22:3–8. Які ми бачимо натяки на думки та надії Авраама, коли він піднімався на гору з Ісааком? Прочитайте Євреїв 11:19. Яке світло дає нам цей вірш?

Чи намагався Авраам витягти себе на гору, просто кажучи: «Я повинен бездоганно підкорятися! Я мушу! Я можу це зробити! Я повинен це зробити!» тощо? Ні, у вірші 8 і, можливо, у 5-ому показано, що Авраам просто вирішив покластися на доброту й обіцянки Бога, незважаючи на те, як виглядало все навколо. Він каже: «Бог нагледить ягня Собі…» (вірш 8). Я сумніваюся, що він точно знав, що зробить Бог; виглядає малоймовірним, що Авраам конкретно вірив у те, що на заміну з'явиться баран.

Він просто сказав: «Бог нагледить...» Іншими словами, він не йшов на гору, кажучи: «Я *можу* це зробити», як це робив у мультику «Паровозик, який зміг», сповнений сили волі та самонавіювання. Радше, він піднімався на гору, кажучи: «Бог це зробить… але я не знаю, як». Зробить що? Якось Бог усуне борг із первістка і дотримає обіцянку благодаті. Вірш 5 також, схоже, вказує на надію, яку мав Авраам, тому що він говорить своїм слугам, що «ми *повернемося* до вас» (вірш 5). Віра Авраама, що Бог попіклується про це (якось!) аж ніяк не означає, що він пішов на гору з легким серцем. Його мучила агонія, як показано у красномовному і детальному діалозі у віршах 6–8. Наостанок, Євреїв 11:19 говорить про те, що Авраам навіть розглядав воскресіння як можливий шлях, яким Бог міг би проявити Свою справедливість і милість.

Це, в підсумку, є основним випробуванням. Авраам не виявляв лише сліпу віру в загальному сенсі. Він не говорив: «Це – безумство, це – вбивство, але я зроблю це в будь-якому випадку». Натомість він казав: «Я знаю, що Бог як святий, *так і* благодатний. Я не знаю, як Він це проявить, але я знаю, що Він це зробить». Він конкретно вірив, що Бог одночасно був і святим, і благодатним. Як? Якби Авраам не вірив, що Бог є святим і справедливим, а також у те, що він був у боргу гріха, він ніколи б не був *готовий* вийти на гору зі своїм первістком. Але якби Авраам не вірив, що Бог був *також* Богом благодаті, він ніколи б не *зміг* піднятися на гору з Ісааком. Він був би занадто пригніченим і не мав би жодної надії. Він би просто ліг і помер. Він мав надію на те, що Бог зробить щось на горі – і тому він довіряв Богові.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

6. Прочитайте 22:9–14. Що саме Бог зробив на вершині гори, що покрило гріх і дозволило Авраамові зберегти Ісаака?

Авраам так багато не розумів! Він розумів, що Бог бажав віри від серця: «Тепер Я довідався, що ти богобійний» (вірш 12). По-друге, коли він повірив, що Бог може забезпечити заміну для Ісаака, то побачив «барана, який зав'яз у гущавині своїми рогами» (вірш 13). Можливо, Авраам відчув, що «неможливе, щоб кров биків та козлів здіймала гріхи!» (Євреїв 10:4) і що є щось більше у визволенні Ісаака, ніж жертвоприношення барана.

Звичайно, автори Нового Заповіту знали, на що вказував цей випадок. По-перше, Авраамове *відчуття* того, що Бог його покинув (див. цитату фон Рада вище) було тільки символічним. Бог насправді не залишив Авраама у його послуху Богові в цьому випробуванні. Але «Отець заплатив ціну у Своєму мовчанні», за словами Еда Клауні, [5] на хресті, коли саме Той улюблений Син закричав: «Боже Мій, Боже Мій, нащо Мене Ти покинув?» По-друге, *справжньою* заміною Ісаака був єдиний Божий Син, Ісус, на хресті. Як не дивно, багато років потому, Бог привів Свого єдинородного Сина на ту саму гору. (Єрусалим був у цьому регіоні, див. 2 Хронік 3:1). Цей правдивий Ісаак поніс тягар хреста. І в той день не було нікого, хто сказав би: «Спини свою руку». Павло розумів істинний сенс цієї історії, коли свідомо вжив ці слова, говорячи про Ісуса: «Той же, Хто Сина Свого не пожалів, але видав Його за всіх нас, як же не дав би Він нам із Ним і всього?» (Римлян 8:32). Іншими словами, Павло говорить нам, що ми можемо дивитися на Голгофу і казати Богові: «Тепер, нарешті, ми знаємо, що Ти любиш нас, тому що Ти не пожалів Свого сина, єдиного Сина, якого Ти полюбив, за нас».

7. Які практичні уроки ми можемо вивести з історії про жертвоприношення Ісаака?

По-перше, ця історія навчає нас, що Бог визначить наших ідолів і попросить, щоб ми позбулися їх. Ісаак став ідолом – навіть через віру і послух Авраама. Ісаак був важливішим для Авраама, ніж Бог. Ідоли можуть бути дуже непомітними. Наприклад, християни можуть сприймати як джерела значущості та цінності свою духовну діяльність і служіння, а не Бога, хоча служіння передбачає приведення інших до Бога. У всіх нас є свої «Ісааки», від яких Бог хоче, щоб ми принаймні були готові відмовитися. Більшість ідолів (як Ісаак) – це добрі речі, які можуть залишатися в нашому житті, як тільки ми опустимо їх на друге місце після Бога. Там вони не контролюватимуть і не обплутуватимуть нас тривогою, гордістю, гнівом і бажаннями. Однак ми не повинні помилково вважати, що все, що ми повинні робити, – це бути *готовими* розлучитися з нашими ідолами, а не насправді залишити їх. Якби Авраам пішов на гору, думаючи: «Все, що мені треба буде зробити, – це покласти його на жертовник, а не відмовитися від нього», він не пройшов би цього випробування. Ідоли можуть безпечно залишатися у нашому житті, тільки якщо вони дійсно перестали бути ідолами. Це може статися лише тоді, коли ми дійсно готові жити без них, коли ми дійсно щиро можемо сказати: «Через те, що у мене є Бог, я можу жити без тебе».

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

По-друге, ця історія навчає нас, що іноді так виглядає чи може здаватися, що Бог вбиває нас тоді, коли Він насправді намагається нас врятувати. У цій історії Він рятував увесь світ і робив Авраама великою людиною, хоча ззовні здавалося, що Бог повністю все руйнував. Ми не можемо знати причин, через які Бог допускає погані події, але, як Авраам, ми повинні довіряти Йому в такі часи.

По-третє, ми побачили, що ніколи не будемо такими, як Авраам, просто намагаючись бути схожими на нього. Авраам пройшов випробування не силою волі, але покладаючись на те, що «Бог нагледить» (22:8). Якщо буквально, то він сказав: «Мій сину, Бог попіклується про Ягня». Авраам покладався на забезпечення, якого навіть не міг собі уявити, але знав, що воно буде. А ми *можемо* бачити Агнця Божого, що взяв на Себе гріх світу. Коли ми дивимося на Нього і радіємо тому, що Він зробив для нас, то матимемо таку радість і надію, і свободу від ідолів та псевдобезпеки, які допоможуть нам іти слідом за Божим покликанням у часи темряви і труднощів.

---

1 Gordon J. Wenham, «Genesis» in *New Bible Commentary, 21st Century Edition (Ґордон Венхам «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1994), p. 75.

2 Robert Alter, *Genesis (Альтер «Буття»)* (New York: W. W. Norton, 1996), p. 97.

3 Edmund P. Clowney in a taped lecture.

4 Gerhard Von Rad, *Genesis, Revised Edition (Ґерхард фон Рад «Буття», оновлене видання)* (Philadelphia: The Westminster Press, 1972), p. 244. 5. Edmund P. Clowney, *The Unfolding Mystery* (Phillipsburg, N. J.: P & R Publishing, 1988), p. 58.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Ісаак та його сини

Заняття 19 | Буття 25:19–26:33

ВСТУП

Наша мета полягає в тому, щоб простежити, як Божі обітниці Авраамові почали приносити спасіння світу. Розділи 23–26 є сполучною ланкою між історією Авраама (розділи 12–22) та історією Якова (розділи 27–50). У розділі 23 помирає Сарра. Тривалі перемовини щодо її поховання свідчать про те, як Авраам нарешті став землевласником. Розділ 24 розповідає про те, як Авраам підібрав дружину для Ісаака з числа своїх родичів. Таким чином, Бог продовжує здійснювати Свою обіцянку. В Ісаака народжується багато нащадків. Врешті, Авраам помирає в першій половині розділу 25. Розділ 26 є серією різних випадків у житті Ісаака – людини, життя якої залишається у Книзі Буття в тіні його батька Авраама і його сина Якова. Але навіть цей короткий огляд його життя показує Бога, який виконує Свої обіцянки.

1. Прочитайте Буття 25:19–21, 26. Як довго Ревека чекала на дітей? Що Ісаак робив у зв'язку з цим? Чого ми можемо навчитися з цієї ситуації?

Порівняння віршів 26 і 20 показує, що Ревека чекала двадцять років, щоб мати дітей. (Швидше за все, вона вийшла заміж у підлітковому віці й не мала дітей, доки їй не минуло тридцять). Цей період часу, який легко випустити з уваги, висвітлює стан Ревеки і поведінку Ісаака. Як ми вже зазначали раніше, «безплідність» (25:21) у тодішній культурі викликала соціальне й емоційне спустошення. Ревека та Ісаак сильно страждали, особливо тому, що безплідність тривала впродовж двадцяти років. У відповідь на це «молився Ісаак до Господа про жінку свою» (25:21). Слово «молився» на івриті буквально означає «заступався». Це слово часто використовувалося в історіях Мойсея й Авраама. Воно означає виступати в ролі заступника перед Господом, «відстоювати» і благати за чиюсь ситуацію. Цей випадок може навчити нас двох речей.

По-перше, ми можемо навчитися, що Божа суверенність не означає, що нам треба залишатися пасивними. Наша впевненість щодо Божих обіцянок не повинна викликати самовдоволення. Бог обіцяв, що Ревека стане матір'ю «тисячі десятків тисяч» (24:60). Було б легко зробити висновок, що оскільки такою є воля Божа, то так судилося та мало статися, Ісаак і Ревека не могли б нічого зробити, щоб якимось чином змінити ситуацію. І все ж тут ми бачимо, що Ревека зачала, тому що «Господь був ублаганий ним [Ісааком]» (25:21). Хтось запитає: «Чому Ісаак повинен був молитися за те, що, як ми знаємо, і так мало статися? Ревека *мусила* мати дітей, щоб Боже спасіння прийшло у світ». Але такі думки виходять через примітивне мислення про те, яким чином Божа суверенність пов'язана з нашими діями. Ми схильні думати: «Якщо Бог повністю все контролює, наш вибір не має значення. У будь-якому випадку станеться те, що має статися». Проте Біблія ніколи не пояснює все так однобічно. У цій ситуації ми бачимо, що, хоча ніщо не може перешкодити Божим планам, Він певним чином здійснює Свої плани *через* наші рішення, а не просто так – незважаючи на них.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Ісаак повинен був дуже сильно молитися (дивіться далі), щоб Ревека мала дітей, незважаючи на те, що весь цей час Божа воля була саме такою.

По-друге, у більш особистому сенсі, ми можемо зрозуміти, що плин життя обраних одержувачів Божих обіцянок не є легшим за життя інших людей. Насправді, є підстави стверджувати (з біблійних уривків, таких як Євреїв 12), що все якраз навпаки! Ми бачимо безліч випадків жіночого безпліддя в обраному роді (Сарра, Ревека, Рахиль). Красива, молода Ревека стає частиною обраної Богом родини – найбільш божественно благословенної і привілейованої родини у світі – і тут же переживає двадцять років безпліддя. (Крик Ревеки «Для чого я...?» у вірші 22 вказує на те, що вона відчуває і що її життя загалом є нестерпним!) Джойс Болдуїн коментує ці вірші:

> «Недаремна ця річ – довіряти Господу, але віра передбачає повне підпорядкування Божим стежкам та часу і вимагає великої терпеливості. Цей урок, який ми засвоюємо так рано в Біблійній книзі навчань, обов'язково треба донести до молодих християн, щоб підготувати їх до випробувань, які обов'язково будуть… і… бентежитимуть їх…»[1]

По-третє, більш конкретно ми дізнаємося про необхідність наполегливої заступницької молитви. Те, що «Ісаак молився», є стислим применшенням. Звичайно, що він не просто помолився один раз протягом двадцяти років безпліддя! Він, напевно, постійно молився впродовж багатьох років, перш ніж Бог відповів на його молитву. Більшість людей, безсумнівно, склали б руки вже після декількох років зі словами: «Бог не відповідає на мою молитву».

Є ознаки того, що Ісаак був людиною молитви. (Див. цікаві слова в 24:63, що Ревека прибула, коли Ісак вийшов у поле на прогулянку, щоб «пороздумувати» (в англ. перекладі)). Чому Ісаак перебував на молитві так довго? Це, мабуть, свідчить про його смиренність і впевненість. З одного боку, він був впевненим у Божій обіцянці. Звичайно, що людина, яка майже була вбита на жертовнику Моріа, знала, що «Бог нагледить…», як сказав його батько Авраам у той день. Ісаак знав, що Бог дотримає Своєї обіцянки, можливо, не в той час чи спосіб, який ми очікуємо чи можемо собі уявити, але Він її сповнить. З іншого боку, Ісаак знав, що ми не можемо зловживати цим, сидячи склавши руки. Ми повинні молитися, довіряти, слухатися і підкорятися Йому. Тільки якщо у нас буде таке поєднання смирення і впевненості, ми зможемо постійно перебувати в заступницькій молитві і бачити, як Бог діє через нас.

Як ми вже побачили в Книзі Буття 18, основна причина «дії» заступницької молитви – це заступництво Христа (Римлян 8:34). Він заступається за нас і Бог приймає Його, тому й ми можемо молитися і знати, що нас буде вислухано.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

2. Прочитайте Буття 25:21–26. (а) Що крик Ревеки «Для чого я?» говорить нам про неї? (б) Що означає пророцтво Господа? (в) Як це пророцтво суперечить традиційним очікуванням?

Яким був душевний стан Ревеки?

Ревека вагітніє двійнею, але її радість все ж є неповною. Коментатори говорять нам, що слова Ревеки були більше криком і емоційним наріканням. Вона буквально говорить: «Якщо так, то чому я?» «Після всього, що я пережила, тепер ще це! Чому це завжди стається зі мною?» Це нарікання вказує на те, що відбувалося щось більш тривожне, ніж це передає переклад слова «кидалися» (вірш 22). Єврейське слово на позначення того, що діти Ревеки робили в її лоні, буквально означало «трощити» або «розбивати» – слово, яке використовується для знищення, як в історії з розбитим черепом Авімелеха (Суддів 9:53; Псалом 73:14). Тому вагітність Ревеки була надзвичайно болючою. Понад те, насильницька боротьба, яку вона відчувала всередині, ймовірно, викликала в неї розпач щодо того, чи діти взагалі виживуть. У майже повному відчаї вона пішла спитати Господа, що відбувалося. [Примітка: В іншому місці сюди входило також звернення до пророка. (Див. Вихід 18:15; 1 Самуїла 9:9)].

Що означає Господнє пророцтво?

Слово від Бога пояснює, що запекла боротьба в утробі Ревеки передвіщає життя і долі двох хлопчиків, і навіть двох націй, які вийдуть від них. Той факт, що кілька націй вийдуть від Ісаака та Ревеки, не був чимось новим (див. 17:4–6, 16). Але тлумачення на цьому не зупиняється. Вже зараз двоє дітей боролися в жорстокій конкуренції – так, як це буде в їхньому житті. Але остаточний результат буде таким: «і старший молодшому буде служити» (25:23). Це вказує на те, що Яків, який народиться другим, буде носієм Месіанського насіння і буде обраний Богом, щоб стати новим главою народу, який Бог творить для Себе.

Як це пророцтво суперечить традиційним поглядам?

Як каже Роберт Альтер: «Народження, як і в уривку, знову викликає боротьбу проти первородства»[2]. Таким чином, тут, на початку історії Якова, є повторення двох тем, які ми бачили з історії Авраама. По-перше, народження сина обіцянки знову виходить із безпліддя (11:30; 25:21). Бог породжує життя з безпліддя; ніщо, на що спроможна людина, не може породити нове життя людської спільноти і спасіння Бога. Бог повинен відкрити утробу і породити життя – те, що жодна людська сила не зможе зробити. По-друге, син обіцянки є *не* тим, кого очікували, не найстаршим сином. Ізмаїл та Ісав, первістки, були в очах світу «обраними». Практично у всіх стародавніх, патріархальних суспільствах старший син отримував левову частку багатства батька і верховенство над родиною. Бог, однак, неодноразово діє всупереч очікуванням світової влади і привілеїв. Він ставить у центрі дитину, яку світ відкинув би на периферію.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Це пов'язано з основною темою Біблії, що Боже царство і благодать створюють «велику заміну». Бог «бідаря підводить із пороху, зо сміття підіймає нужденного, щоб його посадити з вельможними, з вельможними люду Його! Він неплідну в домі садовить за радісну матір дітей!» (Псалом 112:7–9) і «Бог противиться гордим» (див. Якова 4:6). При спасінні через діла і моральні зусилля перевага належала б більш здібним, компетентним, зреалізованим і привілейованим. А спасіння просто благодаттю приймає тих, хто зазнав невдач, невдах і слабких, тому що воно дається тільки тим, хто *знає*, що спасіння – це тільки благодать. На знак цього Ісус приходить не як багата і владна людина, а як злидар, дитина незаміжньої матері. Люди, які навертаються до Нього через Його вчення, є «грішниками» та іншими відкинутими невдахами. Він перемагає через слабкість і явну поразку на хресті, що супроводжувалася чудом воскресіння – життям, яке вийшло з безнадійної смерті. Таким чином, Біблія не показує нам низку «героїв віри» – сильних, які стають ще сильнішими, а осіб, які, зазвичай, *не* були тими, яких світ міг би назвати взірцями духовності і лідерами. Бог вибирає Своїм знаряддям неплідну жінку, другого сина і грішного, слабкого чоловіка.

Уолтер Брюґеман пояснює це так:

> «Пророцтво вірша 25:23 впливає на всю історію Якова. Цей вірш суперечить традиційному мисленню… Ізраїльтяни, напевно, ставили собі запитання про цього патріарха, який завжди був у біді… Це є передумовою служіння Ісуса: бідні, ті, хто страждає, лагідні, голодні… є спадкоємцями Царства (Матвія 5: 3-7). Цей Бог не асоціюється тільки з виразно поцінованими, з первістками. Цей вірш говорить про певну *зміну порядку*. Це підтверджує, що ми *не приречені* на те, як організований цей світ у певний час». [3]

3. Прочитайте Буття 25:27–32. Якою була реакція Ісаака на Боже пророцтво? Який вплив на синів Ісаака мало його ставлення до них? Що ми можемо навчитися з нашого власного сімейного життя?

Якою була реакція Ісаака на Боже пророцтво?

Слід припустити, що Ісаак знав про Боже пророцтво. Хоча воно могло спершу звучати досить загадково, та подальше народження і виховання дітей зробило його досить зрозумілим для всіх, хто над ним розмірковував. Цілком ймовірно, що Ревека думала про це пророцтво і розуміла його. Але Ісаак, очевидно, навіть не намагався його збагнути або ж свідомо ігнорував його, тому що виразно виявляв більшу прихильність до Ісава – свого старшого сина: «І полюбив Ісак Ісава» (25:28). Ісав був людиною поля, мабуть, був спортивним і знався на зброї. Той факт, що Ісаакові «здобич мисливська його смакувала», вказує на те, що або Ісаак був мисливцем, або хотів ним бути. Ми також бачимо, що Ісав був (із відомого випадку з віршів 29–32 та коментарів у Євреїв 12:15–17) імпульсивним і неврівноваженим. Через усе це він був мужнішим за тихого Якова. Ісаак, можливо, бачив себе в Ісаві (або бачив ті риси самого себе, які хотів би мати). Або, можливо, Ісаак просто слідував культурному і соціальному укладу про те, що старший син мав бути майбут-

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

нім родини. У будь-якому випадку, Ісаак сподобав собі Ісава і, як бачимо у вірші 31, обіцяв йому «первородство» – верховенство плем'ям і родиною.

Який вплив на характер синів Ісаака мало його ставлення до них?
З вірша 25:27 ми бачимо, що Ісав був імпульсивним і впевненим, у той час як Яків був тихим і майже «домашнім», «що в наметах сидів». Ми одразу читаємо, що Ісав був улюбленцем Ісака, а Яків – Ревеки. Це змушує нас замислитись, чи батьки до нестями люблять своїх мазунчиків через їхні риси характеру, чи характер дітей є наслідком вибіркової любові їхніх батьків? Наймудрішою відповіддю буде те, що ці два фактори взаємно підсилюють одне одного. Ісав, можливо, був агресивним за вдачею, а Яків, можливо, зазвичай тихим, але непомірна, вибіркова любов їхніх батьків, ймовірно, сприяла спотворенню характерів синів.

Ісав, зіпсована, «золота дитина», стає імпульсивним, егоїстичним і без будь-якої здатності стримувати себе від задоволення. Тому він готовий продати своє первородство за їжу. Він перебільшує: «Ось я умираю...» (вірш 32). Всі ці якості є знаком недисциплінованого духу. З іншого боку, Яків очевидно відчував відкинення і, мабуть, несправедливість. (Звичайно, що Ревека сказала йому про пророцтво). Коментатори говорять, що навряд чи це випадково, що Яків був чудовим кухарем (25:29), а його батько – гурманом (29:28). Яків, мабуть, жадав любові і схвалення свого батька, але не отримував цього. Сидівши «в наметах», з огляду на прив'язаність до своєї матері, Яків почав обмірковувати, як вийти з усього цього і стати правителем. Він став недовірливою, маніпулятивною та нещирою людиною, яка в усьому керувалася розрахунком – цілковита протилежність Ісава!

Ми знаємо, що коли батьки вибирають собі улюбленців, це надзвичайно шкодить сім'ї, але у цій історії поведінка Ісаака є особливо ганебною. Ми можемо зрозуміти емоційну прив'язаність батька до сина, який подібний на нього (або до людини, якою батько бажав би бути). Але Ісаак знав, що його родина відрізнялася від будь-якої іншої родини і той, хто отримав первородство і благословення, повинен був скеровувати всю родину відповідно до Божих намірів. Ісаак мав би серйозно придивитися до того, чи Ісав дійсно міг це зробити. У нього було конкретне зобов'язання обміркувати значення Божого пророцтва. Так виглядає, що він нічого з цього не робить, а просто діє згідно з поширеним у тодішній культурі мисленням і на основі власних психологічних та емоційних потреб.

Чого це нас може навчити? По-перше, ми повинні бути дуже *поміркованими* й уважними у вихованні своїх дітей. Ми не повинні просто виховувати дітей так, як це робили наші батьки або як це роблять всі, кого ми знаємо. Ми повинні обдумувати значення біблійної мудрості і християнського вчення у тому, як ми знаходимо підхід до наших дітей. Ми не повинні просто робити те, що робили з нами, чи навіть *протилежне* до того. (Реакція – робити щось, бо наші батьки так робили або не робили – означає не розмірковувати). Переконайтеся, що Ваше виховання дітей відповідає Слову Божому, характеру партнера в подружжі, а також характерам дітей і ситуації. По-друге, ми повинні бути обережними, щоб не використовувати наших дітей задля задоволення наших емоційних потреб, замість того щоб покладатися на Бога. Коли ми використовуємо любов, досягнення чи таланти наших дітей, щоб

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

краще себе почувати, ми спотворюємо як наше, так і їхнє життя. По-третє, ми повинні мати збалансоване уявлення про те, як помилки батьків та дітей пов'язані між собою. З одного боку, ми бачимо, що Ісаак і Ревека є частково відповідальними за недосконалість характерів їхніх синів. Але Біблія також показує, що й Ісав та Яків несуть відповідальність за власні дії. І зверніть увагу на те, що слабкості Ісаака певною мірою були наслідком помилок Авраама та Сарри, тому ми не можемо повністю звинувачувати Ісаака у його дитячих проблемах. Пізніше Яків зашкодить своїй власній сім'ї подібним фаворитизмом (у стосунках із Йосипом), який завдав йому стільки болю в стосунках із його батьком.

Одно слово, ми не повинні відчувати себе ні цілковитими жертвами, ані повними винуватцями. Завжди є так, що і ми грішимо, і грішать проти нас. Гріх має складну природу. Мої гріхи частково виникли через моїх батьків і частково через мене. Утім, це нікого не виправдовує. Ми повинні навчитися розуміти наші слабкості з точки зору структури сім'ї, але не повинні тримати образу на кого-небудь. Натомість ми повинні просити благодаті та милості для себе, щоб уникнути передання наших помилок наступним поколінням.

4. Прочитайте Буття 25:29–34. (а) Що кожен із них зробив не так у цій ситуації? (б) Прочитайте Євреїв 12:15–17. Чого ми можемо практично навчитися від помилки Ісава?

Що кожен із них робить не так?

Помилкою Ісава, згідно з Посланням до євреїв, була його нездатність відмовитися від негайного задоволення і комфорту та чекати більших, але пізніших благословень. Він відмовився від своєї спадщини заради *негайного* задоволення своїх потреб, споживаючи чудову їжу, коли був неймовірно голодним. Поміж тим він обманює себе, кажучи: «Ось я умираю» (25:32). Здається очевидним, що оскільки Яків залишався «в наметах», Ісав не був обмежений в доступі до засобів існування. Йому не загрожувала жодна реальна небезпека. Це емоційна мова самообману. (Наприклад: «Я не можу цього більше терпіти! Я знаю, що це – неправильно, але я просто не можу себе стримати!»)

Яків тут розкриває свій підступний і маніпулятивний характер. Коментатори вказують на те, що Ісав говорив незакінченими і «неотесаними» реченнями. Роберт Алтер пише: «Кожне слово Якова, в порівнянні з нестримними словами Ісава, є ретельно зваженим і обдуманим, де «мені» вживається тільки вкінці речення».[4] Яків обдумав кожен склад. Гордон Дж. Уенам додає: «Те, як Яків висловив свою вимогу, свідчить про добре продуманий хіді нещадне використання миттєвої слабкості свого брата».[5] Тоді як Ісава можна легко зневажити за його непокірний, неконтрольований дух, Якова можна засудити у протилежному. Протягом тривалого часу він виношував підступний задум супроти свого брата. Це одна з ретельно спланованих частин детального плану послаблення його права і посягання на нього.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Чого ми можемо навчитися від Ісава (Євреїв 12:15–17)?

Автор Послання до євреїв використовує Ісава як приклад для практикуючих християн, які перебували в небезпеці відступництва від своєї віри в часи поневірянь і переслідувань. Тому він є взірцем двох типів людей. По-перше, він є взірцем християнина, який залишається у стані вічного дитинства, тому що не може відмовитися від негайного задоволення заради майбутніх благ внаслідок слухняності. Деякі люди просто не можуть зберігати послух у часи недолі. Коли все йде не так, вони перестають молитися, відвідувати богослужіння, а також припиняють застосовувати Боже Слово. Інші ніколи не бажають платити високу ціну за те, що є необхідним для глибшого зростання. Вони ані не жертвують десятину, ані не дають жертовно; вони не присвячують час протягом тижня, необхідний для зустрічі з Богом в молитві; вони не розповідають про Христа і публічно не визнають себе навернеными християнами. Якщо ми насамперед обираємо щось із цього, ціна, зазвичай, перевищує блага. Однак пізніше дисципліна послуху породжує надзвичайний мир і плоди (див. Євреїв 12:11). Ісав є прикладом вічно незрілого, нікудишнього віруючого, який постійно відходить від віри. По-друге, він є прикладом людини, яка ніколи не стане християнином, тому що не здатна спочатку заплатити будь-яку ціну. Ці люди подібні до другого «ґрунту» з притчі Ісуса про сіяча (Матвія 13:1–23).

5. (а) Чия вина найбільша у цій історії? (б) Як вірші 25:19–34 ілюструють Римлян 9:10–16?

Чия вина найбільша?

Це цікаве запитання. Можна було б заявити, що підступність Якова виявила більше зло, ніж імпульсивне рішення Ісава. Проте в Євреїв 12:15–17 сказано, що Ісав був «блудником», що означає буквально – той, хто не знає Бога. Ісав жив як світська людина – так, ніби Бог і Його обіцянки не мали значення. Він показує величезне духовне нерозуміння значення відносин його родини з Богом і майбутнього, а також несамовиту байдужість до того, що означало верховенство родини. Але Яків також не виявляє жодних ознак таких духовних інтересів. Він просто хоче перемогти свого брата.

Як вірші 25:19–34 ілюструють Римлян 9:10–16?

У Посланні до римлян 9 Павло торкається доктрини обрання і передбачення. Щоб проілюструвати її, він посилається на цей розділ Книги Буття. Утримаймося від обговорення цієї теми в цілому (наприклад, «Чому Він тоді всіх не обирає?»), а натомість просто подивимося, як слова Павла можуть допомогти нам зрозуміти значення Буття 25:19–34.

Павло каже, що Бог обрав Якова, молодшого сина, але не тому, що Яків у будь-якому сенсі був кращою людиною від Ісава. «Бо коли вони ще не народились, і нічого доброго чи злого не вчинили, щоб позосталась постанова Божа у вибранні не від учинків, але від Того, Хто кличе, сказано їй [Ревеці]: Більший служитиме меншому…» (Римлян 9:11–12). Іншими словами, Павло дуже ретельно і цілеспрямовано показує нам, що між цими двома братами немає жодної відмінності у моралі чи характері. Обидва ведуть боротьбу в лоні матері. Обидва мають вади характеру (хоча різні, навіть такі, що взаємно

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

доповнюють один одного). Обидва сильно згрішили у випадку «продажу первородства». Та все ж Бог обирає Якова, якого напоумляє, дисциплінує і переконує повірити в обіцяне спасіння (Євреїв 11:20–21). Чому? Павло каже, що це сталося через (а) чисту благодать, а «не від учинків», а також (б) щоб збулася «постанова Божа». Бог мав причини, щоб обрати Своїм знаряддям Якова, але ці причини не мали нічого спільного з його моральними заслугами. Уолтер Брюґеман коментує:

> «Яків є … видимим виразом неймовірної Божої милості на противагу традиційним визначенням реальності та процвітання. Яків викликав обурення вже з самого початку». [6]

Ми вже побачили, що Божа любов до Якова суперечить *культурним* очікуванням світу (тому що Яків був другим сином). А тепер ми бачимо, що вона також входить у протиріччя і щодо *моральних* очікувань світу. Яків є шахраєм, боягузом, маніпулятором та підступним. Якщо Яків та Ісав є морально рівними у цій ситуації, то у розділі 27 ми бачимо, що обман і корисливість Якова стали ще більшими (коли він використовує вже не свого нестримного брата, а старого і сліпого батька). І все ж Бог робить його знаряддям Свого спасіння. Яків викликає обурення і Бог, однак, усе одно обирає його. «Сильна Божа благодать… викликає обурення» [7] в світі. Її отримують не тільки соціальні та культурні аутсайдери, а й моральні аутсайдери також.

Примітка: Хоча ми тут не можемо ретельно обговорити питання «обрання», читач Книги Буття повинен пам'ятати, що Бог проявляє велику турботу до *не*обраних! Він спасає Агар та Ізмаїла та обіцяє їм процвітання, навіть знаючи, що їхні нащадки будуть жорстокими. Пізніше ми побачимо, що Ісав також отримав матеріальне благословення.

6. Прочитайте Буття 26:1–33. (а) Ісаак видається досить млявим і нецікавим персонажем. Чого ми можемо навчитися з цього? (б) Складіть список правильних і неправильних дій Ісаака. (в) Як ця стилізація історій про Ісаака підтверджує теми, які ми обговорювали раніше?

Це єдиний розділ у Книзі Буття, який присвячений тільки життю Ісаака. Загалом у Книзі Буття його життя перебуває в тіні його батька Авраама і сина Якова. Значення Ісаака полягає насамперед у його ролі в укладанні Богом завіту з Авраамом і, по-друге, в його ролі в житті Якова. Після розділу 27 він, по суті, зникає з історії аж до короткої згадки про його смерть у 35:28–29. Розділ 26 – це єдине місце, де ми бачимо, що Ісаак діє на власний розсуд, і навіть тут він проявляє набагато менше стимулу або харизми, ніж це робив Авраам перед ним чи Яків після нього.

Дехто зазначає, що так може бути через те, що, чесно кажучи, Ісаак був менш цікавим. Не виглядає, щоб він мав неймовірну віру та винятковий талант свого батька чи допустився величезних помилок, як його син. Великий талант і значні помилки (або і те, і те) є тими факторами, через які ми запам'ятовуємо визначних людей і неймовірні історії (чудові «свідчення»). Ісаак не був такою людиною. Якщо так, то розділ 26 призначений, щоб показати нам, що Бог

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

не потребує ані надзвичайно чудових і талановитих людей, ані немислимо грішних, щоб досягати Своїх цілей. Це неймовірне заспокоєння для багатьох із нас! Божа благодать діє однаково для людей, які не є надзвичайними і які не мають за собою багато пригод через особливі випробування чи помилки в житті.

Що Ісаак вчинив не так? У першій частині (вірші 1–12) ми бачимо, як Бог повторює Ісааку обіцянку, дану Авраамові. Потім, у відповідь, ми бачимо, що Ісаак допускає ту ж помилку, яку зробив Авраам, намагаючись видати власну дружину за свою сестру. Він має ті ж самі страхи (26:7) і каже ту ж брехню. (Дивіться вище про те, як передаються гріхи батьків). Проте, як і з Авраамом, Бог рятує Ісака через «випадковий» погляд, який цар Ґерару звів на Ісаака з Ребекою (26:8). Після цього порятунку Бог благословляє Ісаака *стократним* урожаєм (26:12), процвітанням, далеким від того, що мав Авраам. У другій частині (вірші 13–25) Ісаак стикається з заздрістю і спротивом филистимлян. Цього разу Ісак поводиться як миротворець (він відходить від ворожих груп і не вступає із ними у бій – вірші 17, 22), але наполегливий (він продовжує копати криницю! – вірші 19, 22). Нарешті його відносини з іншими країнами і народами поліпшуються.

Як це підтверджує теми Книги Буття?

По-перше, Бог є Богом благодаті. Він не просто впокорює гордих і піднімає слабких, Він також діє у житті звичайних людей. Він не є прихильним тільки до особливих. Гріхи Ісака не виглядають дуже «великими», проте незважаючи на боязливість та інші прогрішення Ісаака, Бог посилає йому безпеку і процвітання. Бог продовжує бути Богом благодаті, Який тримає одну родину у вірі, щоб творити через них новий Божий народ. Героїня Порція з п'єси «Венеціанський купець» В. Шекспіра була права, коли казала:

> Правосуддя просиш ти,
> Але подумай, зваж мої слова:
> Коли б усім платилось по ділах,
> То хто спастися міг би?[8]

По-друге, неодноразові порівняння з Авраамом у цьому розділі показують, що Бог виконує Свої обіцянки навіть через менш яскравого лідера. Ісаак мав іще більший успіх, ніж Авраам. Виглядає на те, що благословення для Ісаака приходили легше.

По-третє, цей уривок нагадує нам про те, що остаточне спасіння буде не тільки духовне, але й фізичне. Бог відновлює створіння, а не просто спасає нас до неземного життя після смерті. Нагадують нам про це матеріальні благословення та святкування.[9]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

[1] Joyce G. Baldwin, *The Message of Genesis 12-50 (Болдвін «Послання»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1986), p. 104.

[2] Robert Alter, *Genesis (Альтер «Буття»)* (New York: W. W. Norton, 1996), p. 128.

[3] Walter Brueggemann, *Genesis (Брюґґеман «Буття»)* (Atlanta: John Knox Press, 1982), p. 215.

[4] Robert Alter, p. 129.

[5] Gordon J. Wenham, *Genesis 16-50 (Венхам «Буття»)* (Dallas, Tex.: Word Books, 1994), p. 178.

[6] Walter Brueggemann, p. 217.

[7] Walter Brueggemann, p. 217.

[8] William Shakespeare, *The Merchant of Venice,* Act IV, Scene i (Вільям Шекспір «Венеціанський купець», дія 4, сцена 1).

[9] Walter Brueggemann, pp. 225-226.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Яків і благословення

Заняття 20 | Буття 26:34–28:9

ВСТУП

Після Буття 26:33 Ісаак «виходить за лаштунки», залишаючи у центрі подій Якова – постать, яку неможливо забути значною мірою через його великі прогріхи. Уолтер Брюґеман зазначає: «Цей онук обіцянки є негідником у порівнянні з його вірним дідусем Авраамом чи успішним батьком Ісааком».[1] У житті Якова проходить три теми.

По-перше, бачимо тему суверенного *милостивого* Божого благословення. Якщо ми подивимося на Авраама та Лота чи Ісаака та Ізмаїла, то можемо побачити сильні сторони характеру в першого і їхню відсутність у другого. Якимось чином Боже обрання Авраама й Ісаака є зрозумілим для нашого звичайного способу мислення. Але коли мова йде про Якова та Ісава, ми не бачимо такої очевидної відмінності. Незважаючи на свій запальний характер, Ісав також володіє і позитивними якостями (див. 33:4). У Якові немає нічого такого чудового, що могло б морально виправдати те, що Бог обрав його для Своїх цілей. Це – чиста благодать.

По-друге, спостерігаємо тему *суверенного* милостивого Божого благословення. Незважаючи на безліч змов, маніпуляції і «шахрайства», які постійно з'являються у житті Якова (вчинені як *ним*, так і *йому*!), видається очевидним, що Бог тримає все під контролем. Це є головною темою автора Буття. Слова Йосипа фактично підсумовують усю цю книгу: «Ви задумували на мене зло, та Бог задумав те на добре» (Буття 50:20).

По-третє, також очевидною є тема суверенного благодатного Божого *благословення*. Деякі коментатори зауважують, що, коли для Авраама головною турботою була *обіцянка* («Чи дотримає Бог обіцянку сина?»), Яків найбільше переживав за *благословення*. Він обманом відбирає в Ісава благословення свого батька (розділ 27). Він не відпускає таємничого мужа, поки той не поблагословить його (розділ 32). З перших днів Якову, схоже, не вистачає відчуття схвалення та визнання тому все в його житті спрямоване на те, щоб отримати його.

1. Порівняйте Буття 26:34–35 з 24:3–4. Порівняйте 27:1–4 з 49:1, 28. Як Ісав та Ісаак у світлі цих порівнянь стали винуватцями цієї сумної ситуації?

На перший погляд здається, що Яків та Ревека були лиходіями, які скористалися віком і сліпотою Ісаака та забудькуватістю Ісава, щоб отримати благословення Ісаака для Якова, а не Ісава. Однак при глибшому обдумуванні ми бачимо, що «всі чотири учасники цього діяння є майже рівноцінно винними в цій ситуації».[2]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

ЯКІВ І БЛАГОСЛОВЕННЯ

Цей епізод насправді починається не з розділу 27, а вже з кінця 26-го, де ми дізнаємося, що Ісав узяв собі у дружини жінку-ханаанеянку. Як ми вже побачили, з точки зору автора Буття, багатоженство саме по собі є помилкою. (Див. на Ламеха в Бутті 4 і всі сумні історії Авраама з Сарою та Агар). Але навіть більше, Ісав одружується на жінці-*ханаанеянці*, хоча для Авраама було надважливо, щоб Ісаак *не* брав у дружини ханаанеянку. Авраам послав слугу аж до Харрану в розділі 24, щоб знайти йому дружину з роду Авраама. Навіть якщо родичі Авраама не були, мабуть, у такому близькому завіті з Богом, у якому перебувала родина Авраама, їхній світогляд все одно був набагато ближчим, тому вони не принесли б ідолопоклонства у родину. (Так само Павло наполягає на тому, щоб християни не одружувалися з нехристиянами [1 Коринтян 7:39; 2 Коринтян 6:14–18]). Незважаючи на цей богословський принцип та сімейну традицію, Ісав одружується з ханаанеянками, які певним способом, про який не вказано прямо, завдають сильного болю і горя в житті Ісаака та Ревеки. Ісав, схоже, не усвідомлював цього аж до самого кінця уривка – в 28:8–9. Що це означає? Це означає, що Ісав надто слабко осягає розумом (якщо взагалі осягає) обітницю, дану Авраамові, й потребу скеровувати всю родину на Божі стежки (розділ 17). Тому автор ставить під серйозний сумнів те, чи Ісав зможе повести Божу родину.

Показано також, що й Ісаак заслуговував на осуд через декілька речей. По-перше, в цьому патріархальному суспільстві Ісав практично не міг би одружитися всупереч серйозним запереченням Ісаака. Чому Ісаак не заборонив Ісаву брати за дружину ханаанеянок? Чому він не зробив для Ісава і Якова того, що Авраам зробив для нього: чому він сам не знайшов їм відповідних дружин? Можливо, причина була у пасивному характері Ісаака. Або ж, можливо, його любов і фаворитизм щодо Ісава засліпили йому очі на помилки і духовну «нечестивість» його сина (Євреїв 12:16). По-друге, однак, «Ісаак на своєму смертному одрі зневажив традицію і показав свою заангажованість перед Ісавом. Коли патріархи знали, що наближалася їхня смерть, вони повинні були закликати всіх своїх синів і дати кожному з них благословення [навіть тим, хто не отримав первородство старшого]. Тож, недоладно вдаючи, що він не знає дня своєї смерті (вірш 2), Ісаак покликав тільки свого улюбленого сина – Ісава. Тому й не дивно, що Ревека… були розлючена».[3] По-третє, Ісаак, схоже, відкидав не тільки Ревеку та Якова, але й Бога. Він напевно знав пророцтво 25:23 і, можливо, навіть про присягу Ісава відмовитися від свого благословення первородства, щоб стати главою племені (25:33). Однак він усе одно діє так, як сам вважає за потрібне. Він намагається використати силу свого патріаршого благословення, яка сама по собі є Божою силою, щоб іти всупереч Божій волі, відповідно до якої главою племені мав стати Яків.

Звичайно, що брехню й обман Ревеки та Якова неможливо виправдати. Вони були впевнені, що чинили справедливо. (Наприклад, «Врешті-решт, Ісаак противився Божому пророцтву!») Але вони «не звернулися ні до Бога, ні до людей, не виявили ні віри, ані любові й тому пожали відповідний плід ненависті».[4] Якову до кінця його життя не даватиме спокою те, що він зробив. До кінця життя його будуть часто обманювати й обдурювати. І Ревека буде змушена відправити кудись свого юного сина, якого вона любила найбільше у світі, заради його ж безпеки. Вона ніколи не побачить його знову.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

2. Прочитайте Буття 27:4, 7, 28–29, 33, 39. Що таке батьківське «благословення»? Ми не розуміємо того, наскільки важливим для родини було це благословення. Як Ви можете розпізнати його природу та силу з цих віршів?

По-перше, ми можемо побачити з вірша 4 («поки помру») та віршів 28–29, що благословення є чимось подібним до заповіту. Це особливо чітко видно, коли Ісаак говорить: «Будь паном для братів своїх, і нехай тобі кланяються сини матері твоєї» (вірш 29б). Всі в родині та громаді шанували такі слова. Він передає синові владу в родині після того, як помре.

Але, по-друге, Біблія розглядає слова батька як такі, що мають у собі справжню силу, він говорить щось набагато більше за те, що ми розуміємо під «заповітом останньої волі». Ісаак каже: «Ото буде садиба твоя без ситості землі… І зо свого меча будеш жити» (вірші 39–40), і всі, хто слухає, знають, що станеться так за цими словами. Як саме? Чи є це якимось примітивним, магічним задумом? Ні. Сучасні люди недооцінюють силу позитивних слів і слів осуду – особливо тих, які батьки говорять дитині. Слова благословення і прокляття діють у житті того, хто їх чує (див. Якова 3:10). Це добре знають наші консультанти та психологи. Дитина може тримати в пам'яті протягом багатьох років навіть мимохіть кинуті критичні зауваження і схвалення. Наскільки більший вплив матимуть слова батька, сказані в авторитетній, кульмінаційній обстановці? Уолтер Брюґеман пише:

> «Ця історія показує, що *символічні дії мають справжню і незмінну силу*… [І] що вимовлені слова [особливо батьків до дитини] *формують людське життя*… Тут до слів не ставляться байдуже і не вибирають, прислухатися до них чи ні, коли зручно… У цьому уривку бачимо страждання як у житті синів, так і батька. Його суть полягає в усвідомленні того, що ніхто не хоче жити життям, яке не є благословленним. Ніхто не хоче життя без особливих слів і жестів, які пов'язують це життя з цінним минулим та обіцяним майбутнім… Неблагословленні – це ті, яких залишили з порожніми руками…»[5]

По-третє, у Біблії від патріархів на смертному одрі очікують пророчого передбачення. Третє твердження у благословенні не схоже на законне повноваження (як наприклад, «будь паном для братів своїх») чи глибоке схвалення і посвячення (наприклад, «зі свого меча будеш жити»), а більше нагадує своєрідне точне передбачення. «Нехай тобі служать народи… Нехай Бог тобі дасть … багато» (вірші 28, 29). Тож Гордон Уенгам коментує: «Очевидно, що Буття зображає благословення на смертному ложі як щось більше, ніж молитву про майбутнє; це пророцтво, виконання якого не викликає сумнівів».[6]

Як підсумок, благословення на смертному ложі є захоплюючим і потужним поєднанням закону, психології і пророцтва. Воно охоплює зв'язок між законною дією, символами і жестами, які формують ідентичність, а також точне духовне розпізнання і передбачення.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

3. Прочитайте Буття 27:33. Чому, на Вашу думку, Ісаак не зміг чи не захотів скасувати благословення?

У вухах Ісаака звучать сльози і крики болю Ісава. Він каже, що Яків отримав благословення «обманом» і буквально вкрав благословення Ісава (вірш 35). Проте Ісаак не скасував благословення (вірш 33: «він буде благословенний» і вірш 37: «Я вчинив його паном… А що ж тоді тобі я зроблю, сину мій?»). Це зовсім незрозуміло для сучасних читачів. Звичайно, що Яків пішов обманним шляхом, а отже, угода має бути недійсною. Ісаак повинен був покликати Якова і сказати: «Ти – нечесний! Я не даю тобі того, що сказав. Все це було зроблено під хибним приводом. Ісав є моїм спадкоємцем». Якщо ж, з іншого боку, благословення було свого роду «словом сили», то чому Ісаак не міг скасувати його?

Відповідь полягає в тому, що біблійне благословення не можна звести *тільки* до законної дії чи *просто* магічного «слова сили» (або чогось на зразок цього). Це – складне поєднання законної дії, глибокого психологічного формування *і* пророчого передбачення майбутнього. Тому благословення Якова Ісааком не могло бути скасоване. Воно було частково пророчим розумінням, яке він отримав, і почасти – глибоким, символічним вчинком схвалення і формування. Сила благословення є реальною і суттєвою та виходить від Бога (27:7). Вона відразу ж набуває чинності. Такий момент не можна скасувати. Крім того, цілком імовірно, що Ісаак розуміє, що противився Богові. Дерек Кіднер пояснює:

> «Ісаакове «і він буде благословенний» (вірш 33) виражає щось більше, ніж переконання, що вимовлене слово здійсниться: він знає, що противився Богові, як і Ісав, тому приймає поразку».[7]

Дуже важливо зазначити, що Новий Заповіт закликає нас «благословляти» інших (Римлян 12:14). Це слово не має сентиментального значення, з яким воно часто використовується сьогодні. «Бути благословенням», зазвичай, означає, що наші дії приносять комусь заспокоєння або радість. «Благословляти» в усній формі – це служіння іншим, яке має деякі елементи цього патріархального благословення на смертному ложі. Благословити – це подати глибоке розуміння того, ким людина повинна і може бути, а потім сильними словами та жестами підбадьорити і закликати її стати такою.

4. Порівняйте діалоги віршів 27:6–12 і 27:30–40. Які постаті викликають у нас більше співчуття? Чому автор дозволив би цьому статися, якщо Яків був би обраним? Чого це навчає нас про Божу благодать?

Події 30–40 віршів, коли Ісаак та Ісав розуміють, що Яків забрав благословення, є одними з найбільш зворушливих місць у Біблії. Давньоєврейські автори не часто так конкретно зображали емоції, а тут ми бачимо, як Ісаак сильно затремтів (вірш 33), збагнувши, що його улюблений син втратив благословення. Ми чуємо, як Ісав голосно викрикує через свій біль (вірш 34). Брюґеман коментує: «Ця розповідь торкається кожного батька чи матері, чиї мрії щодо їхньої дитини зазнали краху. Усі батьки хочуть «виправити» і підго-

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

тувати все для своєї дорогоцінної дитини. Але часто вони не можуть зробити цього, адже багато речей не перебуває під нашим контролем. І тому батько може відчувати образу, невдачу і печаль».[8] З іншого боку, події віршів 6–12 не викликають у нас жодного співчуття. Ми не бачимо нічого, окрім холодного розрахунку. Ми бачимо дружину, яка є настільки ображеною на свого чоловіка, що готова прийняти будь-яке прокляття (від Бога або Ісаака – вірш 11). Ми бачимо сина, вчинками якого керує заздрість і страх бути спійманим і проклятим.

Багато читачів відчувають, що автор зображає Ісава привабливішим за Якова. Незважаючи на запальну вдачу Ісава, його також змальовано як людину, яка здатна на щедрість і прощення (див. 33:4–16). Він є набагато відкритішим і постійно та щиро говорить про те, що відчуває, натомість Яків є фактично потайливим – ніколи не відкривається і не говорить нам, що у нього на думці чи на серці. Справа полягає в тому, що Божа благодать до Якова зростає навіть всупереч уподобанням автора. Тут ми підходимо до теми Божої благодаті, згаданої у вступі. Тут насправді розкрито тему Божої *обурливої благодаті*.

Ісус постійно ображав (обурював) людей, тому що споживав їжу і проводив час «не з тими» людьми – людьми, які вели ганебний спосіб життя (Луки 15:1–2; Матвія 11:2–6). Павло назвав хрест грецьким словом *«скандалон»* (камінь спотикання) для багатьох, тому що (а) був способом спасіння через слабкість і приниження, а не силу чи перемогу, а також він (б) асоціював Ісуса зі злочинцями і покидьками суспільства (1 Коринтян 1:23). Тому в цих віршах ми бачимо (більше, ніж у будь-якій іншій старозавітній постаті) Божу благодать, дану особі, яка є надзвичайно неприємною і негідною, а в деяких випадках – навіть підлою. На відміну від Авраама, який постійно виступав прикладом безкорисливості (розділ 13), мужності (розділ 14), турботи про інших (розділ 18) і дивовижної вірності (розділ 22), Яків не виявляє жодної з цих характеристик. Історії життя Якова не містять у собі майже нічого повчального (до традиційної релігійної чи моральної чутливості). Майже нічого з того, що він робить, не можна назвати прикладом для натхнення. Він постійно втягується (і потрапляє) в тенета обману, хитрощів і фаворитизму.

Тут маємо основний старозавітній приклад «обурливої» Божої благодаті. Бог обирає людину, гідну зневаги, недостойну і нікчемну, Він любить її і перебуває з нею. Це викликає обурення у світі і не має жодного сенсу. Насправді, схоже, Бог обрав Якова саме *тому, що* він був настільки слабким, позбавленим глузду й огидним (1 Коринтян 1:27–29).

5. Прочитайте Буття 27:41 – 28:5. (а) Як ми можемо побачити наслідки гріха у цих віршах? Що ми дізнаємося про те, як працює гріх? (б) Тепер Ревека повинна придумати ще один план. Як він, зрештою, реалізовує Божі наміри таким способом, про який вона не може навіть здогадуватися?

Що ми дізнаємося про наслідки гріха?

Нищівна образа Ісава тепер отруює і руйнує всю родину. Ісав сильно відчужується від своєї матері. Зверніть увагу на те, що в 28:8 Ісав оцінює своє сімейне життя лише з точки зору думки свого батька (незважаючи на те, що

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

його шлюби завдають болю обом батькам – 26:35). Його мати вже перестала бути частиною його життя. Як наслідок, до кінця свого життя Ревека втратить також і Якова. Коли він піде, вона ніколи більше не побачить сина, задля якого ризикувала всім. І щодо Якова теж чинитимуть обманом і хитрістю – так само, як і він чинив щодо свого батька і брата. Всі ці речі є природними наслідками їхнього обману, брехні та хитрощів.

Біблія містить приказки, як-от: «Всі, хто візьме меча, від меча і загинуть» (Матвія 26:52) і «Хто яму копає, той в неї впаде» (Приповісті 26:27). Дерек Кіднер пояснив це так: «Гріх… викликає в структурі життя напругу, що може привести лише до руїни».[9] Закони Божі пішли від Того, Хто створив світ і всю моральну, духовну, фізичну, соціальну і психологічну реальність. Коли Бог говорить «Не свідчи неправдиво» або «ти повинен пробачити», Він описує те, як Він запланував, щоб люди жили у світі, який Він створив. «*Шалом*», або Божий мир, є не просто якимось внутрішнім відчуттям спокою; це відчуття багатовимірної цілісності, яке приходить, коли все функціонує згідно з Божими задумами. *Шалом* передбачає бездоганне фізичне здоров'я, досконалу соціальну гармонію і справедливість, ідеальну єдність між нашими творчими прагненнями й досягненнями, бездоганну внутрішню гармонію, радість і задоволення, які випливають із досконалих взаємин із Богом. Кожен гріх є порушенням цього *миру*, руйнуванням структури реальності – того, як все повинно бути. Тому, коли ми грішимо проти Бога, ми руйнуємо наше власне благополуччя – психологічне, соціальне та духовне.

Яким чином план Ревеки виконав Божі наміри?

Ревека бачить сильний, нищівний гнів Ісава (вірш 41) і розуміє, що якщо Ісаак помре, коли Ісав усе ще триматиме свою «образу», то Яків може загинути. Вона знає, що Яків повинен тимчасово зникнути з поля зору Ісава, тому вирішує відправити Якова до дому свого брата Лавана в Харані. Її мета полягає тільки в тому, щоб захистити Якова, а не одружити його, що вона використовує як привід для Ісаакової мандрівки. З її слів до Якова видно, що вона очікує, що він піде лише на «кілька часу» (вірш 44). Значення цих слів, «на кілька часу», затьмарюють справжні наміри Ревеки. Вона не хоче, щоб він залишався, доки не знайде дружину, але до того часу, поки вона не скаже, що Ісав уже не тримає гніву на нього (вірш 45). Очевидно, що Ревека добре знала свого запального старшого сина і вірила, що він з часом забуде про все це. Ісаак негайно схвалює план і відправляє Якова. Але чому ж він сам про це не подумав? Є докази того, що він був байдужий до сімейного вибору Якова, але був радий бачити, що Яків покинув дім і зменшив (на той момент) жахливу напругу в сім'ї.

Але у всьому цьому Бог діє через Свої наміри та цілі, які виходять далеко за межі планів Ревеки. Довгий час перебування Якова в Харані не тільки стримує його від одруження з ханаанеянкою та дає йому сім'ю, якої він *справді* потребував, а й служить часом очищення та впокорення, під час якого характер Якова нарешті починає зростати. У цей момент ми опиняємося перед одним із найважливіших повчань у Біблії: що Бог здійснює Свій план не тільки незважаючи на людський гріх, але й *через* нього. Брюґеман і Кіднер пропонують такі роздуми:

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

> « [Сторони, описані в цих уривках] поводяться так, ніби ніхто не був задіяний у цій ситуації, окрім них двох… Вони поводяться так, ніби самі могли вирішити цю проблему… Однак вони не підозрюють…, що їхні перемовини діють так, що реалізовують Божі наміри… Немає ніякого конфлікту між Божественною обіцянкою і людською винахідливістю. Одне є інструментом для іншого».[10]

> «Цим суперницьким хитрощам тільки вдалося «учинити оте, що рука Твоя й воля Твоя наперед встановили були, щоб збулося» (Дії 4:28). У той момент, коли Ісаак був не в тому настрої, щоб перейматися, на кому Яків може одружитися, Якова виштовхують із гнізда, яке він облюбував, щоб шукати притулку і дружину серед своїх родичів, до яких Авраам звернувся в послуху видінню (24:3)».[11]

Біблія вчить, що Божа суверенність є абсолютною. Людські рішення і гріх не можуть перешкодити Його волі. Але це ще не все. Це показує нам, що Бог насправді може здійснювати і здійснює Свою волю *через* наш гріховний вибір і, водночас, це не робить той вибір менш гріховним. Яків є одним із найяскравіших прикладів. З одного боку, ми бачимо, що його гріх був жахливим і мав наслідки, які він відчував до кінця свого життя. Він є відповідальним за свій вибір. Однак якби Яків не згрішив і не зруйнував свої сімейні відносини так, що був змушений тікати, щоб урятувати своє життя, то ніколи не прийшов би в Харан, не одружився б і не мав дітей, через яких з часом прийшов Месія. Багато людей вважає, що коли ми грішимо, то якимось чином змушуємо Бога дати нам другорядний курс у житті, так званий «План Б». Але як Месія може бути «Планом Б»? Яків зустрів *саме* ту, яку він повинен був зустріти і на кому повинен був одружитися, щоб привести Ісуса у світ. Яків пішов *саме* в те місце, куди повинен був піти, щоб навчитися смиренності та віри і стати главою Божої родини та людей.

Нічого з цього не сталося б, якби Яків не згрішив. Чи означає це, що Бог *змусив* його згрішити, так що він не зміг стриматися? Ні. Його гріх був його вибором і наслідки були жахливими. І все ж, коли Ви належите Богові з Його благодаті, Ваші гріхи не зможуть зіпсувати ваше життя і поставити його на режим «Плану Б».

Як завжди, головним прикладом цього є Сам Ісус Христос. У Діях 2:23 Петро каже народові Єрусалима: «Того, що був виданий певною волею та передбаченням Божим, ви руками беззаконників розп'яли та забили». Ось! Смерть Ісуса була повністю спланованою і певною. Бог непогрішно і незмінно спланував, щоб люди заподіяти Йому смерть. Таким був Божий план, щоб спасти світ. Проте люди, які розп'яли Його, були «злими» і тому пожинають плоди відповідальності за свою поведінку. Тож справджується як Божа суверенність, так і наша вільна відповідальність. А це означає, що навіть ті, хто був відповідальний за смерть Ісуса, можуть спастися саме тим, що вони вчинили неправильно. Ось уся суть того, про що говорив Петро. Він каже їм: «Хоча Ви зробили щось неправильно, Бог породить благодать і життя з цього! Покайтеся і зверніться до Того, Кому ви заподіяли смерть. Є надія на світі!»

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

[1] Walter Brueggemann, *Genesis (Брюґґеман «Буття»)* (Atlanta: John Knox Press, 1982), p. 204.

[2] Derek Kidner, *Genesis (Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 155.

[3] Gordon J. Wenham, *New Bible Commentary, 21st Century Edition (Венхам «Коментарі до Біблії» видання 21th Century)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1994), p. 79.

[4] Derek Kidner, p. 155.

[5] Walter Brueggemann, pp. 228-229.

[6] Gordon J. Wenham, *Genesis 16-50 (Венхам «Буття 16-50»)* (Dallas, Tex.: Word Books, 1994), p. 216.

[7] Derek Kidner, p. 156.

[8] Walter Brueggemann, p. 233.

[9] Derek Kidner, *The Proverbs: An Introduction and Commentary (Кіднер «Приповісті»)* (Chicago, Ill.: InterVarsity Press, 1964), p. 84.

[10] Walter Brueggemann, pp. 217-218. 11 Derek Kidner, *Genesis*, p. 155.

[11]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Небесна брама

Заняття 21 | Буття 28:10–22

ВСТУП

Ці вірші описують, як живе і переховується Яків. Мабуть, він краще розумів ситуацію, в якій опинився, ніж Ревека, яка наївно запевняла його, що той повернеться через кілька днів (27:44), тому що Ісав «охолоне». Його мало втішили величні слова Ісаака, коли той відпускав і благословляв його при відході (28:1–3). Яків знав, що його батька мало обходили його майбутні рішення і що, найімовірніше, він радів, що той покидає їх. Словом, Яків був навіть більше ніж вигнанцем – небажаним для всіх, окрім своєї матері, і повністю невпевненим у своєму майбутньому. Йому настільки не вистачає необхідних для життя ресурсів, що він спить просто неба у нічний час. Проте Бог приходить до нього. Незважаючи на нижчу моральність і духовність Якова, порівняно з його дідусем Авраамом чи навіть батьком Ісааком, Бог двічі з'являється йому особливим способом. Перша поява Бога відбувається тут.

Додаткова інформація: єврейське слово, перекладене як «драбина», насправді точніше означає «схил». (Опис того, як Анголи Божі виходили і сходили, краще узгоджується з ідеєю широкого схилу або сходів, ніж із драбиною). Це слово використовується в іншому місці, щоб описати «насип» – штучну гору, яку насипали біля стін міста, щоб захопити його.

Тут описано «зикурат» – храмову будівлю, тип якої був розповсюджений на стародавньому Близькому Сході. Зикурати виглядали для нас як величезні піраміди, але причиною їхньої форми і розміру було те, що це були штучні гори. Зикурати були спробами поєднати небо і землю. Релігійний лідер міг піднестися до богів, щоб принести жертвоприношення, а богам було легше спуститися на землю. Коли люди будували зикурат, вони часто називали його «небесною брамою» – місцем, де релігійні послідовники могли зустрітися і мати зв'язок із богами. Вчені говорять нам, що назва «Вавилон» означає «брама бога». Тому не дивно, що коли Яків побачив драбину, яка вела до неба, він назвав її «брамою небесною» і почав поклонятися (вірш 17).

1. Прочитайте Буття 28:12–15. Що бачить Яків і що, на Вашу думку, означає кожна річ? (Посилайтеся на обіцянки, які Бог дає).

Які речі бачить Яків?

Візуальних елементів зустрічі було три: (а) По-перше, Яків побачив драбину чи сходи, що сполучали небо і землю. Ця драбина сягала і торкалася як неба, так і землі. (Буквально сказано, що драбина була «поставлена на землю, а верх її сягав аж до неба» – вірш 12а). (б) По-друге, він бачив ангелів, які виходили і сходили по ній (вірш 12б). (в) По-третє, він побачив угорі Самого Господа (вірш 13). Зверніть увагу: на жаль, прийменникова конструкція на івриті може означати «над нею» (тобто, що Яків побачив Бога на вершині драбини (сходів)), або ж «над ним» (тобто Яків міг побачити Бога, Який спускався сходами, прямо над собою). І хоча другий варіант вражає своєю близькістю, суть залишається однаковою. Сходи означали доступ до Самого Господа.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Що кожен із них означає?

Хоча біблійний автор не говорить нам безпосередньо, що означають ці елементи, ми можемо дещо припустити, завдячуючи частковою впевненістю явним словам, які лунають слідом (дивіться далі).

По-перше, «драбина» (вірш 12а) дає нам розуміння того, «… що між небом і землею є рух. Земля не є залишена напризволяще, і небо не є віддаленим самодостатнім царством для богів. *Небо стосується землі*».[1] Раніше ми читали, що народи Близького Сходу будували собі зикурати. (Вавилонська вежа, мабуть, була зикуратом – див. Буття 11). Ці будівлі були спробою задобрити богів, щоб вони спустилися вниз і звернули увагу на потреби своїх віруючих. Але тут відбувається щось зовсім інше. Тут бачимо, як Бог Сам встановлює Свій зв'язок із землею. Тому це не стільки була драбина *на* небо (подібна до зикуратів), скільки сходи *з* небес! Це не людська релігія, в якій людина прагне вилізти на небо і заслужити увагу богів. Натомість, це – Євангеліє, в якому небо саме опускається на землю. Це помітно відрізняється від багатьох інших стародавніх релігій, які сприймали спасіння і духовне зростання як процес сходження і відокремлення від зла та матеріального світу. Ідея того, що небо прагнуло опуститися на землю, буквально встромивши нижню частину своєї драбини в бруд, була радикальною! Інші релігії сприймали землю як випадковий результат великої небесної битви, а не як задум зацікавленого Творця. У цих сходах *із* неба ми бачимо насіння правди, що Бог огорне й відновить цей світ.

По-друге, «ангели» (вірш 12б) говорять нам про те, що Божий суверенний план і наміри активно здійснюються. Ми не повинні боятися. Він усе контролює. Єврейське слово, перекладене як «ангели», означає «посланці, або вісники». Вони асоціюються з царськими указами і владою. Подібно до того як царські посланці та слуги виходять від трону у світ, так і ангели піднімаються й опускаються у світ від царської влади Бога. (У цій ситуації) видіння ангелів найбільше свідчить про захист. Божа сила є повсюди. Так само в 2 Царів 6:17 Єлисей молиться, щоб його слузі відкрилися очі, щоб він не боявся навіть тоді, коли вони були в оточеному ворогом місті. Раптово слуга побачив ангела – «гору повну коней та огняних колесниць навколо Єлисея». Так само Яків втратив свою звичну людську сліпоту. На мить він бачить землю, повну Божої слави, владу і наміри Царства. Надзвичайно!

По-третє, *Господь, що стояв над ним* (вірш 13), вказує нам на те, що спілкування з Богом є можливим, як і доступ до Його присутності. [**Примітка з тексту**: єврейське слово у вірші може бути перекладене як «над *нії*» або «над *ним*», а це означає, що Бог, можливо, стояв над драбиною, точніше – у верхній частині драбини, або над Яковом, тобто в нижній частині драбини. Однак те саме слово використано в Бутті 35:13, коли Бог вдруге з'являється Якову в Бет-Елі. Після вживання того слова сказано: «І вознісся Бог з-понад нього в місці, де з ним говорив». Тому можна зробити висновок, що в Бутті 28 Бог опустився по драбині, щоб стояти над і поряд із Яковом]. Який образ! Оскільки ангели означають царську присутність Бога, сон-видіння зображає прямий шлях до Бога, досередини Його царської палати, у глибину Його присутності. Дивіться Ісаї 6:1–6 або зверніть увагу на те, що золоті херувими перебувають над ковчегом Заповіту, який є їхнім царським троном у Святая Святих. А ми можемо зайти безпосередньо *всередину*.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

2. Прочитайте Буття 28:12–15. Що чує Яків і що це говорить йому про Бога і Його наміри?

По-перше, у віршах 13–14 Яків чує щось знайоме. Бог каже те, що Він говорив раніше Авраамові та Ісакові, і Яків, напевно, вже чув ці обіцянки. Бог каже, що (а) дасть Якову та його нащадкам землю Ханаану – «землю, на якій ти лежиш» (вірш 13). (б) Він дасть Якову безліч нащадків і породить із нього великий народ (вірш 14а). (в) Бог робить усе це не просто, щоб Яків чи невелика кількість вибраних могли процвітати і бути пошанованими, а щоб благословити всі народи землі (вірш 14б). Таким чином, Яків покликаний до «активної служби» у Божому плані спасіння.

Ми вже говорили про це раніше, але повинні скористатися моментом і повторити, якими є ці наміри. Бог створив світ раєм *миру (шалому)*. Коли люди жили на землі й одне з одним під владою Бога, панувала гармонія, справедливість, творче зростання і насолода. Але людство відвернулося від влади Бога і створіння сильно спотворилося. Тепер Бог створює нове людство, новий народ, який житиме під Божою владою та правлінням і втілюватиме Його *мир (шалом)*. З цього народу з часом прийде Месія, Цар, Який спасе світ і повністю відновить створіння. Яків навіть не може собі цього уявити, проте ця знайома обіцянка віщувала про все це. Земля має важливе значення, тому що Боже спасіння є не тільки духовним; воно охоплює оновлення всього створіння – духовного і матеріального. Нащадків повинно бути більше, щоб вони могли стати новою нацією, новим суспільством, яке покаже світові, яким повинно бути людське життя під владою Бога. І заклик *бути* благословенням говорить нам, що всі, хто залучений до цього, повинні позбутися егоїзму. Цей новий Божий народ повинен жити для інших. (Звичайно ж, що Яків особливо повинен був зрозуміти цю останню проблему!)

Але, по-друге, у вірші 15 Яків чує певні речі, про які ніхто ніколи раніше не чув. Бог каже: (а) «Я з тобою» (вірш 15а). Це обіцянка *близькості і глибоких стосунків*. Середньостатистичний читач недооцінює силу слова «з». Ісус визначив своїх апостолів, «щоб *із* Ним перебували» (Марка 3:14). «Споконвіку… Слово в Бога (або *з* Богом) було» (Івана 1:1). Це слово говорить про близькість стосунків. Хоча багато інших також почують ці слова як обіцянку завіту, Яків був першим. Звісно, що він не мав ані найменшого уявлення, як далеко Бог піде, щоб зробити це реальністю для Свого народу. Основним прикладом «Бога з нами» є сам Ісус (Матвія 1:23). Отже, ми бачимо, наскільки відданим є Бог, щоб наблизитися до нас, стати доступним, приятелювати з нами. Тоді Бог говорить: (б) «… і буду тебе пильнувати» (вірш 15б). Це – обіцянка *захисту*. Це слово буквально означає, що Він буде «охороняти» Якова, що йде разом із першою обіцянкою. Бог каже: «Я не просто буду з тобою на твоєму життєвому шляху; Я буду охороняти і захищати тебе на кожному кроці». Це дає дуже велику надію, однак цікаво поміркувати про значення цього в світлі подальшої історії Якова. (Дивіться далі). Тоді Бог говорить: (в) «і верну тебе до цієї землі» (вірш 15). Це – обіцянка *повернення на батьківщину*. Справжній «дім» є багатим поняттям у будь-якій мові чи культурі. Він охоплює елементи приналежності, стабільності, спільноти та близькості. Протилежним значенням «дому» є відчуження, занепокоєння, відсторонення, нестабільність тощо. Якову дано обіцянку, що Бог приведе його додому. Наприкінці Бог говорить: (г) «Я не покину тебе, аж поки не вчиню, що Я сказав

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

був тобі» (вірш 15). Це – обіцянка про всі інші обіцянки, а саме, що вони є *безумовними*. Буття 15 сильно натякало на це, коли Бог присягав Авраму, а тут це сказано дуже чітко. У цій обіцянці немає «*якщо*». Бог каже: «Я не зупинюсь, аж поки не зроблю всього цього для тебе». Крапка.

3. Буття 28:12–15. У який момент у житті Якова це стається? Що з цього видіння ми дізнаємося про Божу благодать?

Дерек Кіднер пише: «Це є вищим проявом божественної благодаті, вільно даної і безмежної…, [а] також негайно потрібної».[2] Кіднер використовує три слова, які є трохи незвичними, але його аналіз є дуже проникливим! Давайте подивимось на них у зворотному порядку.

По-перше, Божа благодать, що *зцілює – точно відповідає конкретним потребам Якова* («потрібна», бо відповідає на *потреби*). Яків, який спить просто неба, є ідеальним втіленням усіх цих трьох аспектів його великої потреби. Яків був абсолютно один і нещасно самотній. Тільки одна людина у світі піклувалася про нього, але вона була десь далеко (і він більше ніколи її не побачить). Бог каже: «*Я* буду з тобою». Яків був абсолютно беззахисним, у небезпеці, яка могла прийти від його брата чи з пустелі, а також він був залежним від милості чужих людей, яких зустрічатиме. І Бог говорить: «Я… буду тебе пильнувати скрізь». Яків був, звичайно ж, без даху над головою. Він лише пам'ятав історію своєї матері про дивне пророцтво: «Ти будеш главою всього цього дому». Але тепер усе це розбилося вщент! Думати, що Ісав коли-небудь забуде про підлість Якова, – це було дуже наївно. У нього не було ні дому, ні грошей, ні сім'ї. Як Каїн, він був волоцюгою на землі. І Бог говорить: «…і верну тебе до цієї землі». Це – надзвичайно, що Бог із любов'ю пристосував Своє послання до конкретних ран, потреб і слабких сторін Якова. Він не просто подав правду, але застосував її як лікар, батько і пастир, щоб запевнити, зцілити і збудувати.

По-друге, Божа благодать є *безкоштовною – вільною і безумовною*. Бог явився Авраамові вночі, після того, як той просив у Нього більшого запевнення (Буття 15). Бог явився Мойсеєві в пустелі, куди той утік після (незграбної) спроби звільнити ізраїльтян від гніту (Вихід 3). Бог явився Іллі в пустелі, куди той утік, пригнічений спробою навернути правителів Ізраїлю від Ваала до Бога (1 Царів 19). А Яків – відділений від усіх, відчужений і пригнічений через власну жадібність і нечесність. Він не шукає Бога і не кається, а також не перенапружується і не стомлюється від служіння іншим. І все ж Бог являється йому! Крім того, Він дає обіцянку, яка є безумовною і взагалі не залежить від Якова. У ній немає зазначено жодних прохань чи вимог. «Я не покину тебе, аж поки не вчиню, що Я сказав був тобі» (вірш 15). Це – безкоштовна, незаслужена благодать.

По-третє, Божа благодать є *непомірно щедрою* («безмежною»). Вражає те, що немає жодного слова осуду чи навіть критики, незважаючи на те, що Яків не виявив каяття, зміни серця чи розвитку характеру. Відсутність таких слів не є доказом того, що Богові байдуже! Але коли розкаяний дух і серце будуть розвиватися, то це буде відповіддю на цю безкоштовну, нестримну благодать. Вільний плин цієї благодаті приголомшує. Він є, за словами Кіднера,

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

«потоком запевнення, який випливає з сутності «Я – Господь» і поширюється з минулого (13а) у далеке майбутнє – з того місця, де лежав Яків (13), до чотирьох сторін землі (14) і від нього до всього людства (14)».[3]

4. Буття 28:15. Як ми можемо оцінити Божу обіцянку «пильнувати» Якова, враховуючи те, скільки страждань і неприємностей він продовжує переживати протягом усього свого життя? Яке світло дають нам вірші Луки 21:16–19?

Після Божої обіцянки життя Якова є далеко не «блаженним» і не комфортним. У розділі 29 його дядько Лаван обманює його і змушує його одружитися з тією, яку він не хоче брати за дружину. У розділі 35 любов усього його життя помирає під час пологів. У розділі 37 він втрачає другу любов свого життя – Йосипа – через обман і заздрість інших своїх синів. Він проживає своє життя в постійній печалі та скорботі. І це називається «пильнуванням»?! Читачам можна вибачити за таке запитання: «Якщо це саме те, що Бог має на увазі під «пильнуванням» і «охороною» когось, то яка від цього користь?» Є багато місць у Біблії, які відображають Божу обіцянку «стерегти» нас.

> «Господь то твій Сторож, Господь твоя тінь при правиці твоїй,
> удень сонце не вдарить тебе, ані місяць вночі!
> Господь стерегтиме тебе від усякого зла, стерегтиме
> Він душу твою…» (Псалом 120:5–7)

Життя Якова, схоже, суперечить цій обітниці Бога бути нашим «захисником». Яків багато вистраждав під Божим захистом, а інші (як Йов) перестраждали навіть більше, ніж він. Як нам це розуміти?

Частина цієї проблеми полягає в наших власних культурних очікуваннях. Коли така цивілізація, як наша, переживає безпрецедентний мир і процвітання протягом стількох років, ми природно починаємо вважати, що довге і безпроблемне життя є природним правом усіх порядних людей. Коли читаємо про таке життя Якова, то природно постає запитання, чому Бог допустив, щоб із ним відбувалося стільки всього злого. Ми повинні зрозуміти, що для більшості людей впродовж розповіді усієї біблійної історії було звичним щонайменше ховати у дитячому віці кількох своїх дітей і кількох різних дружин або чоловіків. Сучасні «західні» люди очікують більше комфорту і безпеки, ніж будь-хто інший.

Але основна проблема полягає в тому, що нам не вистачає ширшого бачення. Бог ставить кожен випадок, який Ви переживаєте, в контекст (а) усього Вашого життя і (б) всього, що відбувається в світі й історії. У світлі всього цього Він може побачити, як по-різному *могло* би скластися наше життя, якби сталося одне або інше. Іншими словами, те, що є досить страшним, може допомогти нам уникнути чогось набагато гіршого – ми просто не можемо побачити і не маємо мудрості, щоб розгледіти це. В історіях, подібних до Якової, ми, як читачі, можемо побачити трохи більшу картину. Ми можемо зауважити, як неприємності Якова формували й упокорювали його, а також відвертали його від більших помилок і т. д. Яків був захищений від «шкоди» на ширшому і глибшому рівні, хоча часто терпів неабиякі страждання від конфліктів, у які

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

він потрапляв. (Наприклад, після своєї таємничої боротьби він залишився калікою на ціле своє життя – 32:25–33).

Луки 21 містить захоплюючий уривок, який показує, як Божий погляд на все відрізняється від нашого. У цьому розділі Ісус говорить своїм учням про те, на який спротив вони будуть наражатися.

> «Але перед усім тим накладуть на вас руки свої, і переслідувати будуть, і видаватимуть вас у … в'язниці… І будуть вас видавати і батьки, і брати, і рідня, і друзі, а декому з вас заподіють і смерть. І за Ім'я Моє будуть усі вас ненавидіти. Але й волосина вам із голови не загине!» (Луки 21:12, 16–18)

Напрочуд вражаюче, чи не так? Ісус спокійно говорить, що вони будуть переслідувані, кинуті до в'язниць і зазнають смерті, але «й волосина вам із голови не загине». Тут немає ніякої помилки. Він каже, що «ви будете вбиті» і «ви не постраждаєте» практично в одному і тому самому реченні. Що це означає? Насамперед, слова «й волосина» означають, що Бог не просто залишається осторонь і спостерігає за всім. Він контролює ситуацію похвилинно. По-друге, Ісус сприймає «смерть» («зло» в Псалмі 120) інакше, ніж ми! Це тому, що Його розуміння щастя має більше вимірів, ніж наше. Люди є «щасливими» тоді, коли добре знають себе, Бога, покладаються на Його благодать, служать для Нього і, як наслідок, живуть практично без страху. Словом, тільки ті люди є «щасливими», які подібні на Ісуса. Багато сильних тверджень, що Бог є Богом любові, що наш біль є болем для Нього і що Він безмірно постраждав, щоб врешті-решт стерти всі страждання і сльози з нашого життя, означає, що Бог ніколи не допускає страждань чи проблем, якщо вони не є абсолютно необхідними для того, щоб зробити нас схожими на Ісуса. Він «стереже» нас навіть у стражданнях, тому що (а) перебуває з нами у них, (б) дає нам усе необхідне, щоб пережити їх і (в) допускає їх, лише якщо вони є способом досягти Його мети створення нового світу і нових «нас» у Христі.

5. Прочитайте Буття 28:16–22. Як Яків реагує на Божу появу? Що з цього випадку ми дізнаємося про поклоніння?

Яків прокидається і починає поклонятися. Незважаючи на те, що він робить це відповідно до звичаїв свого часу, у його діях ми можемо знайти рекомендації щодо того, як проводити (і визначати) будь-яке поклоніння.

По-перше, ми бачимо, що поклоніння – це *прихід у Божу присутність*. Яків каже: «Дійсно, Господь пробуває на цьому місці… Це ніщо інше, як дім Божий, і це брама небесна» (вірші 16-17). Звичайно, Біблія передбачає всюдисущість Бога. Він є всюди (Псалом 138). Але біблійне поклоніння також передбачає, що є особлива присутність – «обличчя» Бога. Саме тому Йона втікає «з-перед Господнього лиця» (Йони 1:3), але все ж повертається і визнає, що Бог є повсюди – Господь небес і землі (Йони 1:9). Є багато способів, якими ми можемо говорити про цю «присутність», близькість Божих стосунків. У Новому Заповіті учні мали молитовне зібрання, внаслідок чого в будинку почався землетрус і повнота Святого Духа зійшла на них (Дії 4:31). Давид говорить про «оглядання Господньої приємності» у храмі (Псалом 26:4). і «шукання

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

обличчя Твого» (Псалом 26:8). Мойсей казав, що людина не може побачити лице Бога і жити (Вихід 33), тому Давид, мабуть, говорить не стільки про безпосереднє спостерігання фізичних рис Бога, як про переживання Божої присутності. Перебувати в Божій присутності – це відчувати Його реальність і те, як інтелектуальні поняття (як-от Його любов, сила, слава) стають живими, сильними, ясними, чудовими, як вони втішають і діють. Саме тому Давид каже: «Я так приглядався до Тебе в святині, щоб бачити силу Твою й Твою славу, ліпша бо милість Твоя над життя» (Псалом 62:3–4). Ось що означає увійти у Божий «дім».

Яків ніколи не переживав Божої присутності. Це його перша особиста зустріч. Раніше він практикував релігію через посередників. Відчуття «благоговіння», про яке він згадує, – це відмінність між відчуттями перебування у присутності святого і величного Бога та інтелектуального знання, що Він є святим і чудовим.

Тож ми бачимо, що поклоніння, насамперед, не є ані дотриманням ритуалів, ані просто проведенням часу в навчанні Слова Божого чи спілкуванні з віруючими. Жодна з цих речей не є основною метою чи суттю акту поклоніння. Поклоніння – *це входження у присутність Господа через Його благодать*.

Зверніть увагу на одне зі значень цього визначення. Яків називає те місце «домом Божим» і «брамою небесною», хоча там немає жодної будівлі (чи будь-якого побудованого людиною об'єкту). Люди будували язичницькі храми і зикурати, плекаючи надію на те, що боги оселяться в них і зроблять їх своїм домом. Але Яків відчув Бога благодаті, Який першим спускається до людини, що взагалі не шукає Його чи не приносить жертвоприношень! Божі суверенна благодать і присутність перетворюють відсутність місця («одне місце» – вірш 11) на Божий дім. Будівлі не є важливими. Присутність Бога серед Його людей, покликаних благодаттю, є справжньою «святинею».

По-друге, ми бачимо, що поклоніння складається зі *слухання Бога, а потім відповіді Богові*. Акти поклоніння Якова є його відповіддю на обіцянку і слова Бога. Поклоніння не починається з того, що ми починаємо шукати Бога – і тоді Бог відповідає нам. Поклоніння починається з Божого Слова. Коли Його Слово проникає і викриває усе, що всередині нас, воно спонукає до благоговіння і поклоніння, які ми спостерігаємо у Якова. Ще один цікавий приклад знаходимо в 2 Самуїла 7, де Бог посилає пророка, щоб дати Давидові слово від Господа. Давид повертається і каже: «Бо Ти, Господи Саваоте, Боже Ізраїлів, об'явив Своєму рабові, говорячи: Збудую тобі дім, тому раб Твій здобувся на відвагу помолитися до Тебе цією молитвою!» (2 Самуїла 7:27) Слухання Божого Слова викликає поклоніння, каяття, прохання і подяку в глибині серця. У цьому суть будь-якого особистого чи спільного акту поклоніння. Це завжди було основним динамічним елементом у структурі будь-якого біблійного богослужіння. Ми чуємо Слово (читаючи, співаючи, слухаючи та проповідуючи його) і у відповідь ми посилаємо Богові наші молитви і дари.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.krayneb o.com.

По-третє, ми бачимо, що наша відповідь на поклоніння Богові є *віддавати Йому те, чого Він достойний*. Зверніть увагу на все, що робить Яків. По-перше, він віддає Богові камінь, який клав собі під голову. Він вшановує його, виливши оливу на нього, встановивши його окремо від усього іншого на знак пам'яті про Божу благодать (вірш 18). У такий спосіб він намагався сказати, що «все у цьому місці тепер було мені дорогим». По-друге, він віддає Богові зі свого доходу: обіцяє Богу десятину зі своїх грошей (вірш 22). По-третє, він віддає Богові себе – «Господь буде мені Богом». Тож ми бачимо, що у відповідь на Слово Боже ми повинні віддавати Богові все: всі наші гріхи (на сповіді), все наше серце (в посвяченні), всі наші ресурси (в пожертві), всі наші потреби (в проханні) і всю нашу любов (у хвалі та подяці). Акт поклоніння складається з двох частин: (а) визнання Божої величі (через Його Слово), а потім (б) віддання Йому хвали відповідно до Його величі.

6. Буття 28:20–22. Багато людей вважає, що обітниця Якова була слабкою і виглядала як домовляння. Що Ви про це думаєте? Що ми дізнаємося з відповіді Бога на обітницю Якова?

Це правда, що Яків, схоже, домовляється. У тому, що Бог сказав, ніколи не було жодної умови. Він ніколи не казав: «Я зроблю це, *якщо*…» Проте Яків починає свою обітницю з «якщо». Деякі люди вважають, що в тому, що сказав Яків, не було нічого неправильного. Наприклад, Дерек Кіднер думає, що «ця обітниця була не більшими перемовинами, ніж будь-яка інша присяга» (частина з «якщо» властива такій формі)» [4], але я не думаю, що це так. Бог не використав слова «якщо», і ця зухвала поведінка з домовляннями ідеально відповідає тому, що ми вже знаємо про характер Якова. Він не змінюється одразу! Він щойно вперше зустрівся з живим Богом і реагує так, як може. Джойс Болдуїн дає краще розуміння (яке втішає!), за його словами:

> «Умови цієї обітниці виглядають спланованими заздалегідь… Яків не сприйняв з радістю і не відгукнувся на любляче запевнення Бога. Перед тим як повністю себе посвятити, він забажав детальних доказів втілення Божих обітниць у своєму житті… «Коли на руках Його знаку відцвяшного я не побачу… не ввіруюˆ» – сказав Тома з таким же прагненням матеріальних доказів (Івана 20:25). Неймовірно терплячий Господь зустрічає нас такими, якими ми є».[5]

Це не означає, що приходити до Бога з умовами – правильно! Це просто означає, що Бог часто приймає наші напівщирі, уривчасті спроби посвячення і допомагає нам з часом очистити їх.

7. Порівняйте Буття 28:17 з Ісаї 6:1–6 та Івана 1:51 і 2:21. Який «прогрес» ми бачимо за той пройдений час?

Яків знайшов «дім Божий» у пустелі, де Бог тимчасово зволив явитися Своїй славі та присутності. Пізніше Бог став іще доступнішим, коли об'явив Свою славу і присутність у скинії та храмі. Це означало, що люди знали, де Його знайти і могли звернутися до Нього в будь-який час через жертвоприношення і священиків. Пізніше, однак, Ісус говорить загадкові і надзвичайні слова.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Коли Він говорить Нафанаїлу якусь таємницю про Своє минуле, той дивується і називає його «Сином Божим» (Івана 1:49). Ісус ледь не здивувався, що Нафанаїла можна так легко вразити. Тоді Він каже: «Більш від цього побачиш!… Відтепер ви побачите небо відкрите та Анголів Божих, що на Людського Сина підіймаються та спускаються» (Івана 1:50–51). Тими словами Ісус прямо показує, чому святий Бог міг бути настільки милостивим до такого грішника, як Яків чи ми. *Ісус* є правдивою небесною брамою, істинним «домом Божим» (Івана 2:21), справжнім зв'язком між небом і землею. Саме через Його життя, смерть і воскресіння, присутність святого Бога, заборонена для Мойсея, може безпосередньо прийти в наше життя. Ангели і все інше у цьому видінні означало, що небесне життя спустилося на землю, Боже царське правління, близька присутність Бога можуть перебувати в нашому житті завдяки тому, що Ісус є тією істинною драбиною. Він був із неба, але торкався землі. Він помер, щоб привести нас до Бога.

Це означає, що коли ми належимо Йому, ми стаємо Божим храмом (1 Петра 2:4–5; Ефесян 2:20–22), наповненим Божою славою і присутністю. У нас є такий доступ до Божої присутності *через Христа*, про яку Яків міг тільки мріяти. Ми не приходимо до вогню і диму та не отримуємо видінь у нічний час, а звертаємося до Ісуса, Який веде нас до Бога (Євреїв 12:18–28). «Отож ми, що приймаємо царство непохитне, нехай маємо благодать, що нею приємно служитимемо Богові з побожністю й зо страхом. Бо наш Бог то палючий огонь!» (Євреїв 12:28-29). Завершимо роздумами Едмунда Клоуні:

> «Драбина була картинкою уві сні Якова. Але те, що обіцяв сон, стало реальністю у втіленні Христа. Бог зійшов в особі Сина Свого, щоб жити на землі. Христос є сполучною ланкою між небом і землею. Він є істинним Бет-Елом, домом Божим, Еммануїлом, Богом із нами. Яків намастив камінь оливою, щоб увіковічнити Божу присутність…, а Бог помазав Свого єдиного Сина Духом».[6]

---

1 Walter Brueggemann, *Genesis (Брюґґеман «Буття»)* (Atlanta: John Knox Press, 1982), p. 243.

2 Derek Kidner, *Genesis (Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 158.

3 Derek Kidner, p. 158.

4 Derek Kidner, p. 158.

5 Joyce Baldwin, *The Message of Genesis 12-50 (Болдвін «Послання Буття 12-50»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1986), p. 119.

6 Edmund P. Clowney, *The Unfolding Mystery (Клауні «Розкрита таємниця»)* (Phillipsburg, N. J.: P & R Publishing, 1988), p. 67.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Нова родина Якова

Заняття 22 | Буття 29:14–30:24

ВСТУП

Наступна частина історії Якова охоплює три розділи (з 29-ого до 31-ого), які розповідають про його довгі роки життя з дядьком Лаваном далеко від Ханаану. Це – безперервна, самодостатня розповідь, яку найкраще вивчати як одну історію, незважаючи на її тривалість. Вона починається з поцілунку при зустрічі (29:11, 13) і закінчується поцілунком на прощання (32:1), і тому становить єдине ціле. Ця історія описує відрізок між двома особистими зустрічами з Богом – у Бет-Елі на шляху до Харану (розділ 28), а також у Пенуїлі по дорозі додому з Харану (розділ 32). Вона починається з того, що Яків втікає від проблеми з Ісавом, і закінчується тим, що він повертається, щоб постати перед цією ж проблемою Ісава. У центрі цього уривка є його суть: народження дітей Якова. Якщо окреслити більший уривок, то нам вдасться побачити, наскільки його осердям є те, що Яків отримує нову сім'ю:[1]

29:1-14а: Поцілунок при зустрічі; Лаван приймає Якова

29:14б-20: Угода з Лаваном

29:21-30: Перше «жало»; Лаван обдурив Якова

29:31-30:24: Народження дітей Якова

30:25-43: Друге «жало»; Яків обдурив Лавана

31:1-42: Суперечка з Лаваном

31:43–55: Поцілунок при прощанні; Яків залишає Лавана.

Ми зосередимо наше заняття на основних частинах про те, (а) як Яків одружився і (б) як народилися його діти. У них ми побачимо, як Бог виконує Свою обіцянку Якову і всьому світу. Для того, щоб краще зрозуміти обраний уривок, подаємо контекст із коротким описом подій, що відбувалися раніше.

КОРОТКИЙ ОПИС ПОДІЙ, ЩО ВІДБУЛИСЯ РАНІШЕ

Буття 29: 1-14. Збоку приїзд Якова до Харану виглядає так, ніби йому дуже «поталанило». Він приходить до тієї ж криниці, з якої незабаром набиратиме воду Рахиль, дочка його дядька Лавана. Пастухи просто стояли навколо цієї криниці, ані не поячи, ані не випасаючи своєї худоби, тому що криниця була накрита великим каменем, який можна було відвалити тільки спільними силами всіх пастухів із місцевості. Яків показує, що відчуває, наскільки це марна трата часу (вірш 7). Коли приходить Рахиль зі своєю отарою, Яків самотужки відкочує камінь набік і напуває її овець. Він показує новому члену своєї сім'ї власну фізичну силу, заповзятість та ініціативу і завершує емоційними словами зі сльозами. Він є сином Ревеки, сестри її батька. Рахиль біжить до Лавана, який прибігає до Якова (подібно до того, як Лаван біг назустріч слузі Авраама майже сорок років тому – 24:29). Вся ситуація виглядає сонячною і радісною. Який прихід! Чи йому просто поталанило? Автор показав читачам обіцянку Бога в 28:15. Бачимо, що це не просто талан.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Як і слуга Авраама за декілька десятків років до того (розділ 24), Яків вирушає в Харан, де знаходить наречену. Проте слуга Авраама прийшов із мішками, наповненими багатством і майном (24:10), щоб переконати сім'ю потенційної нареченої, що їхня дочка виходитиме заміж в достатку. А Яків прийшов з ні чим, і це змусило грошолюбного Лавана придумати спосіб, яким можна було отримати багатство від цього залицяльника.

1. Прочитайте Буття 29:14–20. Які ознаки чи натяки ми вже зараз можемо побачити в розрахунках Лавана?

Ми повинні запитати, що Лаван знає про Якова і його ситуацію. Ще до того, як Яків заговорив, Лаван уже знав, що той прийшов, щоб знайти собі дружину. (Хоча нам конкретно цього не сказано [див. 29:13], здається природним, що це і так було зрозуміло. Ісак взяв собі дружину з Харану, а тепер прийшов Яків. Кожного разу там був Лаван). Але у цьому випадку бачимо велику відмінність. Хоча Ісаак був багатшим, ніж Авраам (26:12–14), Яків прийшов сам, без слуги чи викупу за наречену (як у 24:10). Це показувало, що не все було добре з Яковом і його родиною, незалежно від того, чи говорив про це Яків, чи ні. Лаван знав, що Яків потерпав від фінансової скрути.

Попри те важко собі уявити, що обожнювання Яковом Рахилі (вірші 18, 20) могло оминути увагу Лавана. Рахиль була надзвичайно красивою ((29:17) виразно стосується її сексуальної привабливості, її (буквально) «гарний стан»). Дехто зазначав, що Яків і Рахиль – це був рідкісний у стародавньому світі та Біблії шлюб, який будувався на основі романтичної любові. Тому навряд чи Лаван не знав про любовну тугу Якова. Лаван також знав, що Яків був емоційно вразливим.

Якщо ми подивимося на слова Лавана в цьому світлі, то починаємо бачити натяки на його замисли. По-перше, пропозиція «плати» (вірш 15) збоку здається щедрою, але тепер ми розуміємо, що він, мабуть, хотів, щоб Яків запропонував викуп за наречену. У фінансовому аспекті пропозиція Лавана була трохи ризикованою, бо в той час Яків працював безкоштовно і зарплатня завдала би збитків прибуткам Лавана. Але Лаван бачив Якова як на долоні. Поєднання зарплатні Якова з викупом за наречену насправді принесло б Лавану набагато більшу фінансову користь.

По-друге, після того як Яків пропонує сім років пропрацювати як викуп за Рахиль (вірш 18), Лаван йому відповідає непрямо. Яків каже: «Я попрацюю сім років, якщо ти даси мені Рахиль», однак Лаван так і не дає однозначної відповіді: «Гаразд!» чи «Згода!» на пропозицію Якова. Він ухиляється від відповіді словами: «Краще мені віддати її тобі, аніж віддати мені її іншому чоловікові» (вірш 19), і Яків сприймає ці слова за позитивну згоду. Але якщо під словом «її» у відповіді Лавана йшлося про Рахиль (а це не точно), він казав тільки те, що було б добре, якби Яків узяв її за дружину. Лаван не «потиснув руки» Якова щодо конкретики.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

2. Прочитайте Буття 29:21–26. Задум Лавана нарешті розкрито. У чому він був геніальним, хоча й жорстоким? Що Лаван отримав від нього?

У чому цей задум був геніальним?

Настав день весілля (вірш 22). Весілля зазвичай починалося з процесії від будинку нареченої до місця шлюбу. Тоді читали й укладали шлюбний завіт. Після цього справляли великий бенкет, а потім наречений накривав свою наречену і відводив її до свого намету, щоб консумувати шлюб. За цим слідувало ще декілька днів бенкету. Звичайно, що наречена цілий день була накрита вуаллю. Ми ще й досі бачимо важливість покриття голови в близькосхідних культурах.[2] Впродовж цілого дня Яків не здогадувався, що наречена під вуаллю – це не Рахиль, а насправді її старша сестра Лія. Яків заприсягнув перед Лією, взяв її до свого темного намету і консумував шлюб, весь час думаючи, що все відбувається з Рахиль. Тільки наступного ранку він виявив, що це було не так.

Задум Лавана ґрунтувався на слабкостях Якова, у яких ми вже переконалися, а також з урахуванням інших моментів. По-перше, він ґрунтувався на законних формальностях – звичаях тамтешньої місцевості (вірш 26 – зверніть увагу на слова «у нашій місцевості»), про які Яків, мабуть, не знав. По-друге, приховати особистість нареченої від Якова вдалося, мабуть, тільки тому (аж доки не стало надто пізно), що на весіллі не було жодних родичів Якова. Якби зі сторони нареченого були присутні жінки, цей замисел було б дуже важко приховати від них у процесі всієї підготовки, яку жінки робили разом. Всі жінки на цьому весіллі перебували під контролем Лавана. Змова залишалася прихованою до тих пір, поки не вдалася.

Насамкінець, цей замисел враховував наслідки. Лаван знав, що Яків розлютиться і що його відповідь – що це був «просто звичай» – буде слабкою і невідповідною. Ця відповідь не виправдовує брехню і хитрощі. Але Лаван також знав, що Яків досі залишався емоційно і фінансово слабким. Все, що він мав після семи років важкої праці, – це дружину, якої він не хотів, але любов його життя все ще була там. Лаван знав, що Яків поступиться через відсутність фінансових і емоційних важелів. (Була ще одна причина, чому він прийняв нові умови Лавана. Дивіться далі наступне питання).

Який зиск Лаван отримав від цієї задумки?

Він продумав усе надзвичайно гарно.

Наречений повинен був принести подарунок для сім'ї своєї нареченої – «шлюбний подарунок», або «викуп за наречену». Пізніше у Повторенні Закону 22:29 викуп за наречену матиме фіксовану ціну – п'ятдесят шекелів, але зазвичай подарунки були набагато скромнішими. Пропозиція Якова віддати сім років праці на той час була надто щедрою, адже звичайна ставка заробітної плати для працівника становила один шекель на місяць або й менше.[3] Насправді, екстравагантність цієї пропозиції вимагає більшого пояснення. Читача цієї історії одразу здивує добровільна згода Якова працювати на суму, що втричі-вчетверо перевищує звичайну. (Яків не просив ціни у Лавана. Вони не торгувалися). Найімовірніший висновок полягає в тому, що Яків хотів, щоб Рахиль і всі інші знали, наскільки він її цінував. Він був неймовірно

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

закоханим і хотів, щоб інші були свідомі цього. (В цьому, мабуть, було багато показної хоробрості, подібно до того, як Яків продемонстрував свою фізичну силу перед Рахилею, відкинувши камінь із колодязя). Він міг би обійтися меншою платою, але хотів показати їй і всім навколо, наскільки любить її! Це грає на руку Лавана. Тепер Яків у нього в кулаці. Сім років! Яка угода! Однак Лаванові вдалося отримати набагато більше.

У вірші 29:17 сказано, що «Очі ж Лії́ні були хворі, а Рахіль була гарного стану та вродливого вигляду». Ніхто не знає, що слово, перекладене як «хворі», означає насправді. Воно зазвичай означає «лагідний», але тут воно має виразно негативне значення. Це може означати, що її очі були особливо непривабливими в певному сенсі. Можливо, вона мала якусь хворобу очей. Загальне значення, однак, є зрозумілим. Лія була фізично непривабливою і небажаною, внаслідок чого ймовірність того, що вона коли-небудь вийде заміж, була дуже малою. Тут ми ще краще бачимо підлу і корисливу рису Лавана. Він бачить можливість не тільки видати Лію заміж, але й отримати за неї величезний викуп. Як ми одразу помічаємо, Лаван ставить її в ситуацію, в якій вона є нелюбленою і зневаженою, але виглядає, що це його анітрохи не бентежить.

Тож Лаван укладає вигідну угоду. Він отримує величезну суму за своїх дочок. Ми також знаємо, що (принаймні протягом перших семи років!) він мав пастуха, який був сильним, енергійним і заповзятливим (29:1–14, 20). Лаван розбагатів, використовуючи багато слабкостей Якова.

Примітка: Ми повинні зупинитися і розглянути питання, яке турбуватиме багатьох сучасних читачів цього уривка. Сьогодні для нас поняття «викупу за наречену» є відразливим. Жінок практично купують, продають і оцінюють на основі їхньої зовнішності. Хіба це не показує нам, що Біблія є примітивною книгою, яку ми багато в чому «перевершили»? Але ми повинні пам'ятати про дві речі. (1) По-перше, автор не представляє цей процес як добрий приклад для наслідування. Навіть близько ні! Біблія в жодному разі не зобов'язує своїх читачів наслідувати звичай сватання. Радше, автор просто описує те, що насправді сталося. У ці перші дні, коли Бог тільки почав Свою роботу у людських душах, у їхньому житті було багато небажаного і зіпсованого. Але одкровення Божої волі і Його характеру з плином часу зростало. Він відкрив більше Своєї волі для нашого життя на горі Синай, а пізніше – ще більше через життя і вчення Ісуса. (2) По-друге, ми не повинні вважати, що наша сучасна культура надто відрізняється від тодішньої. Юридично і поверхнево сьогодні ми маємо більше особистих прав. Але факт залишається фактом, що зовнішність жінки, величезною мірою, досі є своєрідною «валютою». Це, мабуть, навіть більше характеризує сьогодення, ніж згадані дні, тому що ми живемо у світі, керованому медіа, в якому образ і зовнішній вигляд є набагато важливішими, ніж колись. Жінок оцінюють за їхньою зовнішністю. І фізична привабливість жінки, як і раніше, є найкращим провісником суми грошей, яку її чоловік буде заробляти. Так, це – огидно. Ми тут маємо на увазі те, як гріховна людська природа функціонувала протягом багатьох століть. Було б несправедливо дивитися згорда на стародавні часи, відчуваючи себе кращими у сучасному суспільстві. Біблія рішуче закликає нас відвертатися від подібних ситуацій, використовуючи, зокрема, такі історії, як вищеописана.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

3. Прочитайте Буття 29:25–29. Чому Яків, який явно шокований і розлючений у вірші 25, так покірно погоджується з поясненням і подальшою пропозицією Лавана? У чому Лавановий обман Якова подібний до Якового обману щодо власної родини?

Вірш 25 показує нам, наскільки Яків був шокований і розлючений на Лавана. Автор допомагає нам зрозуміти всю глибину люті, показуючи майже патетичне бажання Якова отримати Рахиль у вірші 21. Коли він каже: «Дайте мені жінку мою… і нехай я до неї ввійду» – його слова про палке сексуальне бажання є настільки прямими і чіткими, що Роберт Альтер говорить нам, що равини протягом багатьох років намагалися пояснити або виправдати його грубість і пожадливість! [4] Він переповнений емоційним і сексуальним бажанням до Рахилі. Автор дозволяє нам побачити це так, щоб ми могли собі уявити всю глибину жаху і шоку, яку він повинен був відчувати, коли знайшов Лію в своєму ліжку. У вірші 25 буквально сказано: «А вранці виявилося, що то була Лія». Такими словами Яків бачить цю подію. Перше питання Якова: «Що це ти вчинив мені?» – було тим самим запитанням, яке Бог ставить Адаму та Єві в саду після того, як вони згрішили (Буття 3:13). Тож Яків починає свою розмову з Лаваном із неймовірною люттю.

Спочатку важко зрозуміти, чому Яків погоджується зі слабкою і невідповідною відповіддю Лавана: «Ну, звичайно, ти ж знаєш, що в нас тут так заведено?» На це можна було відповісти по-різному. Яків міг би сказати: «Не в тому справа! Чому ти мені не *сказав*? Або чому ти не знайшов чоловіка для Лії до цього? Наша угода була *за Рахиль*! Я сказав сім років за Рахиль! Якщо ти не міг цього зробити, тоді ти повинен був мені про це сказати!» Також вражає те, що Яків погодився попрацювати за Рахиль ще сім років. Він міг би дуже легко зажадати одружитися також і з нею. Якби він звернувся до інших з оточення Лавана, вони, мабуть, погодилися б. Яків міг би й надалі виявляти своє обурення і похитнути холодний образ Лавана. Але виглядає на те, що його гнів зникає. Чому Яків так тихо здався?

Відповідь на це запитання полягає в тому (як зазначає більшість коментаторів), що власні слова Якова у вірші 25 і слова Лавана у вірші 26 несподівано занурили Якова у болісні переживання з минулого, що нагадує, як Ісус тричі запитував Петра: «Ти любиш мене?» і змусив його знову пережити своє триразове відречення від свого Господа. По-перше, коли Яків запитує у вірші 25: «Нащо ж *обманив* ти мене?», він використовує те ж дієслово, яке вживає Ісаак, щоб описати те, що Яків вчинив *йому* (27:35 – «обман»). Таким чином Яків засуджує себе! «Чому ти обманув мене для своєї ж користі? Чому ти скористався моєю слабкістю?» Чи Яків знає, що говорить? Можливо, його осяяло, коли він промовляв ті слова. Якщо ні, то, можливо, думка блиснула тоді, коли Лаван дає йому відповідь.

Лаван каже: «У *нашій місцевості* не прийнято віддавати молодшу перед старшою». Ці слова, напевно, «кинжалом» прошили серце Якова. Альтер каже: «Лаван є інструментом яскравої іронії».[5] Можливо, Лаван говорив це несвідомо, оскільки це було цілковитою правдою. А може, Лаван дізнався, що Яків вчинив, тому й наголосив на цьому. У будь-якому випадку, Яків не міг не задуматися над цими словами про те, що він зробив, і не відчути, як його мучить сумління. («О, ні! Він робить мені тільки те, що я зробив своєму

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

батькові та Ісаву!») Обманщика було обдурено. Ці паралелі важко оминути. Як обман Якова, так і обман Лавана передбачали неправду, використання слабких сторін, а також підміну первістка другородженим.

Є ще інша іронія й паралель між обманами Якова і Лавана. Сама форма була однаковою. В обох випадках чоловік у темряві не зміг розгледіти, кого торкався. Роберт Альтер навіть цитує равина, який в уяві зображає зустріч розгніваного Якова із Лією наступного дня.

> «І він сказав їй: «Я звертався до Рахилі в темряві, а *ти* відповідала! Чому ти вчинила так зі мною?» А Лія відказала йому: «Твій батько звертався до Ісава в темряві, а ти відповів! Чому ти вчинив це *йому*?» [6]

4. Що Бог робить із Яковом? Подивіться далі на молитву 32:9–12. Як схвалення у розділі 28 і дисципліна у розділі 29 спільно приводять Якова до цього?

Те, що трапилося з Яковом щойно, було надзвичайно болючим, і гріх Лавана проти Якова (та й власних дочок) був неймовірно неправильним. Він матиме довгострокові наслідки. Але, як говорить Буття 50:20, що Лаван «задумав на зло», Бог «задумав те на добре». Немає кращого виховання дітей, ніж таке! Просте покарання (як-от дати прочухана або зачинити в кімнаті) ніколи не є настільки ефективним, як справжній «смак власної жовчі». Немає кращого способу викрити ошуканця, ніж дозволити, щоб його самого використали й ошукали! Бог із любов'ю, але твердо запитує: «Як *тобі* таке подобається?»

Тому те, що Бог із Вами, не означає, що немає жодних наслідків чи дисципліни Вашої поведінки. В Євреїв 12:5–6 і Приповістях 3:12 йдеться про те, що Господь карає тих, кого любить. А в Амоса 3:2 сказано: «Тільки вас Я пізнав зо всіх родів землі, тому вас навіщу за всі ваші провини!» Бог виховує нас не тільки попри вільну, безумовну любов, а й *через* неї. Він дисциплінує нас у любові, щоб змінити нас.

Протягом усього життя Якова ми бачимо, що він є «конфліктною людиною» – борцем. Роберт Альтер коментує те, як Яків відкинув камінь із колодязя в 29:10: «Він повинен був боротися з каменем [щоб дістати воду], мотив, який є підписом його історії».[7] Яків був чоловіком, який, втративши схвалення і благословення свого батька, відчуває потребу змусити життя дати йому пошану, благословення і все, чого він хоче. Тому він є «борцем». Він боровся зі своїм братом в утробі матері. Він виборов благословення у свого батька. Він одружився на двох жінках, які боролися одна з одною (30:8) і з ним! Навіть наприкінці розділу 28 його відповідь на Божу благодать виглядає як перемовини: «Я зроблю це, *якщо* Ти зробиш ці речі для мене». Він нікому не довіряє. Він нікому не служить. Він нікому нічого не дає і нічого ні від кого не отримує. Він тільки домовляється, бореться і маніпулює. Він завжди дбає лише про себе. Але Бог поводився з Яковом так само – і це було його (і наше) спасіння. Тож як Бог відучить його від цього і навчить бути безкорисливим, скромним, довірливим і люблячим?

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Бог починає роботу зростання і зцілення в житті Якова, коли зустрічає його в Бет-Елі. Там Він дає Якову благодатне схвалення і благословення, якого він потребував, але йому це допомогло тільки частково. Він приймає їх із підозрою і супроводжує перемовинами, хоча явно вражений, вдячний і змінився. Але ось надходить набагато важчий час. Бог просто дозволяє йому зустріти більшого борця і затійника, ніж він сам – Лавана!

Подивіться, як Бог іде поруч із ним. По-перше, в Бутті 28 читаємо про «Благу звістку» про Божу любов і благодать. Бог обіцяє безумовну підтримку, любов і щедрість. По-друге, в Бутті 29 лунає «Погана звістка» про егоїзм і непорядність Якова. Цей випадок викриває Якову те, як жорстоко і неправильно він вчинив. Він бачить, скільки болю завдав. Зауважте, що Бог спершу приносить благу звістку про любов, а *потім* уже погану – про його гріх. Чому? Тільки маючи впевненість у тому, що ми є любленими, ми зможемо визнати, наскільки слабкими і гидкими ми є насправді. (В іншому випадку ми будемо відкидати правду. Божа безумовна благодать звільняє серце від заперечень і ухилянь). Подивіться, як упевненість у благодаті й осуд гріха поглиблюють і підкріплюють одне одного! Яків знає, що є обраним і любленим, тому він нарешті починає визнавати, наскільки занапащеним він є. Але завдяки тому, що він бачить свій гріх, він може також почати цінувати впевненість у Божій благодаті та дивуватися їй. Ось як Бог відвертає Якова від невпевненої, часткової відповіді 28:20–22.

Підсумовуючи все сказане вище, Бог використовує цей досвід, щоб викрити Якову його гріхи брехні й обману та його гріх в цілому. Ось чому Яків врешті каже в Бутті 32: «Я не вартий усіх отих милостей, і всієї вірності, яку Ти чинив був Своєму рабові… Збережи ж мене … а Ти ж був сказав: Учинити добро учиню Я з тобою добро… (вірші 11–13)». Ми бачимо покірну вдячність за Божу любов та повнішу залежність і впевненість у Божій допомозі.

5. Яків пообіцяв (28:21), що Господь буде його Богом. Проте у розділах 29 і 30 зображені три людини, які створюють собі бога з інших речей замість Господа. З чого Яків робить собі «ідола»? Який ідол у Рахилі? Який ідол у Лії?

Яків явно непомірно полюбив Рахиль. Як ми вже побачили, він готовий був зробити практично все, що завгодно, щоб здобути її. Це почуття «Я *повинен* мати її» робить Якова цілковитим заручником у руках Лавана. Це непереборне бажання Рахилі було ахіллесовою п'ятою Якова. Через це його легко було обманути. Надалі це призводить до зверхності Рахилі над Лією, що породило величезний біль у родині на довгі роки. Лія не тільки відчуває себе відкинутою, а й те, що Яків полюбив дітей Рахилі набагато більше, ніж Лііних, протягом кількох поколінь сіє отруту в серцях дітей і спільному житті родини. Знаком емоційного ідолопоклонства є нездатність до перемовин та омана. Незалежно від того, що робив Лаван, Яків погоджувався. Незалежно від того, скільки болю Яків сіяв у своїй родині, він не бачив цього.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Чому Яків створив із Рахилі такого ідола? Один із коментаторів пропонує чудове пояснення. Існує ймовірність, що Рахиль, будучи племінницею Ревеки, могла виглядати подібною до матері Якова – єдиної людини, яка коли-небудь любила його. Але це тільки припущення. Ймовірніше, що через брак схвалення і благословення, Яків спрямував всі свої надії і мрії на Рахиль. «Якщо у мене буде така прекрасна дружина, це буде компенсацією за моє нещасне життя. І врешті-решт усе налагодиться».

Якими були ідоли Рахилі та Лії? З одного боку, в 29:31–35 ми бачимо найжалюгідніший опис жінки, яка знемагає без любові свого чоловіка. Лія вже звикла до того, що її ігнорували як непривабливу, некрасиву старшу дочку. Вона звикла до того, що до неї ставилися так, ніби її там не було. Але бути заміжньою за чоловіком, який не любив її (29:29–30) і, мабуть, навіть відкидав, ще більше загострювало і підсилювало біль цього відчуження. Тож вона продовжувала народжувати дітей, кажучи: «Можливо, тепер мій чоловік, нарешті, полюбить мене!» Це було нормальним припущенням у стародавні часи, коли дітонародження було таким бажаним. Але вона постійно розчаровувалася. З іншого боку, Рахиль чіткими словами описує своє емоційне ідолопоклонство в 30:1: «Дай мені синів! А коли ні, то я вмираю!» Альтер каже:

> «Вражає, що… [Рахиль] говорить із таким запалом, який нагадує її родича Ісава, який також сказав Якову, що помре, якщо той негайно не дасть йому те, чого він хотів». [8]

Всі коментатори зауважують, що дві жінки роблять собі ідола з тієї речі, яку мала інша сестра, а вона – ні. Лія прагне любові свого чоловіка, але має тільки дітей (30:15). Рахиль хоче дітей, але має лише любов свого чоловіка. Якщо ми задумаємося над цим, то побачимо «далекого ідола» під личиною «близьких». *Справжнім* ідолом Лії та Рахилі було бажання бути кращою за свою сестру. Протягом багатьох років Лію дратувала краса Рахилі, а Рахиль із різних причин дратувало те, що Лія була старшою. Рахиль визнає, що їхня конкуренція була боротьбою всього їхнього життя, увіковічнена в імені Нафталим (30:8).

Ідоли є руйнівними. Кожна людина має їх, тому що (1) ми повинні з *чогось* отримувати нашу ідентичність – наше почуття, що ми є унікальними й особливими, і (2) чим би це *щось* не було, воно стає незамінним центром нашого життя. Ми повинні мати це щось «або ж помремо». Це означає, що ми почуваємося невтішно розчавленими, якщо втрачаємо його, і починаємо безконтрольно злитися або боятися, якщо ця річ перебуває під загрозою. Ідоли контролюють нас. Вони мають вплив на тих, хто не знає Бога особисто, але (як ми бачимо тут) продовжують діяти в житті тих, хто має особисті стосунки з Богом і перебуває з Ним у завіті.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

6. Прочитайте Буття 29:31, 30:22; розгляньте Євреїв 7:14. Як Бог дає раду з нелюбов'ю Лії та безпліддям Рахилі? Що це говорить нам про Боже спасіння?

Подивіться на заспокоєння вірша 29:31: «І побачив Господь, що зненавиджена Лія, і відкрив її утробу». Це щось більше, ніж просто свідчення Божого милосердя. Тут сказано про щось набагато більше. По-перше, це підтверджує те, що Бог особливо любить знедолених, відкинутих і самотніх. Бог вибирає немудре світу, щоб засоромити мудре; немічне, щоб засоромити сильне; і жалюгідне, щоб засоромити прийняте (1 Коринтян 1:26–29). Син Божий прийшов на цей світ як бідна людина, яку відкинули і вбили. Він приніс спасіння через страждання і смерть, а не через досягнення і владу. Тому протягом всієї історії Бог обирає знаряддям Свого спасіння тих, яких світ відкидає. Він повинен робити це знову і знову, щоб відвернути нас від залежності від статусу, влади, краси і привілеїв. По-друге, ця історія показує нам Бога як справжнього нареченого (Єзекіїля 16). *Він* є чоловіком Лії, яким не є Яків! Він любить дружину, яка є нелюбленою. Він є батьком сиріт, захищає вдову та «самітних уводить до дому» (Псалом 67:7). Лія є дружиною без чоловіка, але Бог є її чоловіком і нареченим.

По-третє, Бог дає їй найдивовижніший подарунок з-поміж усіх. Останньою (і кульмінаційною) дитиною цього уривка є її четвертий син Юда (29:35). Всі коментатори помічають, що коли він народився, Лія сказала щось дивне. Нарешті їй, схоже, «відпустило» (принаймні на цей момент, див. 30:15–21) прагнення любові від свого чоловіка. Вона припиняє співати жалібні пісні і віддає чисту хвалу, майже демонстративно. «*Цього* разу я буду славити Господа». Вона отримує певну перемогу над своїм ідолопоклонством і особливо відчуває, що Бог її благословляє і любить. Звичайно, що вона не могла знати (але, можливо, інтуїтивно відчувала), що Бог щойно неймовірно благословив її. Юда (як знає автор Буття) – це той, через кого прийде майбутній цар (див. Буття 49:8–10). Тоді дивіться. Не вродлива, кохана Рахиль, а неприваблива, відкинена Лія стає матір'ю нашого Господа. Чому? Тому що навіть Боже провіщення Його спасіння мусить відповідати його природі. Це – шлях хреста, покаяння, смирення, безкорисливості та жертовності. Бог не спасає величних і гордих, а тих, хто знає, що вони взагалі не є величними. Люди, яких відкидає світ, найшвидше можуть прийняти Євангеліє благодаті. Бог стає справжнім нареченим для Лії й дозволяє їй народити справжнього Нареченого світу (Івана 3:29–30; Ефесян 5:21–33).

І все ж Бог не відкидає Рахиль. Він відкриває її утробу – і вона народжує Йосипа, який стає «зіркою» решти Книги Буття. Через нього прийде перше конкретне виконання Божої обіцянки, що через насіння Авраама будуть благословенні всі народи землі. (Про його життя є розповідь у книзі «Життя в плюралістичному суспільстві»). Тема про те, як Бог породжує життя з безпліддя, є однією з ключових тем Книги Буття. У кожному поколінні (Сара, Ревека, Рахиль) в житті обраної родини спостерігається природна людська неспроможність (безпліддя), через яку Бог проривається Своєю силою. Знову і знову це показує нам, що Боже спасіння не є плодом наших людських зусиль, лише «увінчаних» Божою допомогою, а тільки Його благодаттю і силою від початку до кінця. Це – чудо.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Тож маємо народження царського роду через відкинуту дружину і народження найвеличнішого сина (того покоління) через безплідну дружину. У Книзі Буття продовжується «зразок переміни», який ми вже спостерігали раніше. Ошуканець стає ошуканим, але втікач із порожніми руками вийде з Харану людиною достатку й багатства. У цьому поколінні нелюблений син (Яків) і нелюблена дружина (Лія) приносять месіанське насіння у світ. Євангеліє перевертає все з ніг на голову. Слабкі є справді сильними. Розкаяні є праведниками. Люди, які думають, що є праведними, є відкиненими. Хрест є перемогою.

Вражає, як Бог працює з такими безнадійними людьми! Кожен у цій історії відчайдушно потребує чогось, бореться з чимось і важко все зносить. Героїв узагалі немає. Ніхто навіть не наближається до того, щоб бути гідним захоплення, хоча декого з них час від часу хочеться пожаліти. Якою книгою є ця Біблія взагалі? Де ж добрі приклади для наслідування? Де історії для натхнення? Де героїчні пошуки? Замість цього нам детально подано чвари дуже-дуже нещасної родини. Проте з усього цього приходить стримана, скромна, сильна і люб'язна людина. З цього приходить Месія! Це не повинно нас дивувати. Бог дарує Своє спасіння через звичайних людей, яких Він виправляє і формує через труднощі життя і їхні гріхи. Навіть коли вони віддають себе Йому, вони роблять це поривами та недосконало і постійно впадають у гріх. І все ж Він спасає весь світ через таких. Тож чому б Йому не чинити великі справи через Вас?

7. Що з цього уривка ми можемо дізнатися про сімейне життя?

Книга Буття відкрито не засуджує двоєженство та багатоженство, і багатьох людей це турбує. Але, як ми вже говорили раніше, загальна історія Буття підриває такі практики більше, ніж це може зробити будь-яка проста заборона. Буття 2:24 переконливо свідчить про те, що шлюб, яким його встановив Бог, повинен бути між одним чоловіком і однією жінкою. Решта книги підтверджує це ще більше! Ми вже побачили, які проблеми переживав Авраам через своє двоєженство, а «запальність» шлюбів Якова з чотирма жінками викладені чи не найдетальніше. Це – переконливі докази того, що полігамія не працює.

Якщо ми хочемо торкнутися інших тем, то з упевненістю можемо засвоїти ще кілька інших уроків.

По-перше, *ставте свою дружину на перше місце.* Це до болю ясно, що дружини патріархів щосили побивалися, щоб посісти основне місце в серцях своїх чоловіків. Те ж саме, звичайно, правильно і в зворотному порядку – чоловік повинен посідати перше місце в серці своєї дружини. Ми не повинні бути «одруженими» з кимось чи чимось іншим. (Це стосується Вашої кар'єри чи інших інтересів, а не тільки інших осіб). Чоловік повинен відчувати, що жінка насамперед вірна йому, поступаючись тільки Богові.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

По-друге, *любіть своїх дітей неупереджено*. Очевидний фаворитизм Авраама, Сарри, Ісаака, Ревеки, Якова щодо однієї дитини з-поміж інших завдає шкоди всім. Насправді, цілком імовірно, що він «передавався». Ісаак бачив, як це робив Авраам, тоді сам так чинив, а потім і Яків (зазнавши багато болю від цього) продовжує так поводитися. Причин фаворитизму є багато, але вони, в кращому випадку, є егоїстичною відсутністю дисципліни з боку батьків, а в гіршому – формою ідолопоклонства, яку один із батьків використовує для задоволення внутрішньої потреби, яку мав би задовольняти Богом.

По-третє, *не робіть ідолів із романтики* (як Яків – «Так буде набагато краще») *або з чоловіка* (як Лія – «Якби тільки мій чоловік полюбив мене») *чи дітей* (як Рахиль – «Дай мені синів або я вмираю!»). Дивно, що Біблія, яку вважають джерелом «сімейних цінностей», подає так багато прикладів людей, які створили собі ідола із сім'ї!

Підсумовуючи все сказане, ми бачимо, що цілісність сім'ї потребує мудрості, віри і правильного порядку любові через здорові відносини з Богом.

Але що робити, якщо ми вже допустили багатьох, здавалося б, незворотних помилок у нашій сім'ї? Пам'ятайте, що батько засновників Ізраїлю, дванадцятьох синів Якова, був брехуном із глибокою потребою бути пошанованим і любленим, а їхні матері були жінками, які використовували всіх навколо, щоб заповнити свою внутрішню порожнечу. Ці діти народилися у такій родині і виростали з багатьма проблемами. Проте через них Бог створив Свій народ і спас світ. Ви спасенні благодаттю через віру. У цьому – наша надія.

---

1 Walter Brueggemann, *Genesis (Брюґґеман «Буття»)* (Atlanta: John Knox Press, 1982), p. 249.

2 See Gordon J. Wenham, *Genesis 16-50 (Венхам «Буття 16-50»)* (Dallas, Tex.: Word Books, 1994), p. 236.

3 See Gordon J. Wenham, p. 235.

4 Robert Alter, *Genesis (Алтер «Буття»)* (New York: W. W. Norton, 1996), p. 154.

5 Robert Alter, p. 155.

6 Author's paraphrase of Robert Alter, p. 155.

7 Robert Alter, p. 152.

8 Robert Alter, p. 158.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Яків бореться з Богом

Заняття 23 | Буття 30:25–32:33

ВСТУП

Це одне з найпотужніших і найдраматичніших оповідань у Біблії, що також є одним із найзагадковіших. Воно виразно виступає центром життєвого шляху Якова, в якому сходяться всі теми його життя. Хоча Божа обіцянка була передана Якову ще перед тим, як він народився, його перше безпосереднє пережиття Бога сталося у Бет-Елі, де він вступив із Ним у заповіт. Хоча всі помітили, яким недосконалим було ставлення Якова (28:20–22), ми бачимо, що у Бет-Елі у нього були свідомі, особисті стосунки з Богом. Отримавши це нове розуміння Бога у своєму житті, Яків починає пізнавати свій гріх і брехливість свого серця (розділи 29-31). Однак тепер він повертається на свою батьківщину. Він збирається зробити те, чого він боявся впродовж багатьох років – зустрітися з Ісавом. І в цей кульмінаційний момент, коли Яків переглядає ціле своє життя і що воно означає, Бог приходить до нього у дуже незвичайний спосіб. Ця зустріч досить сильно відрізняється від їхньої першої зустрічі.

Варто сказати, що після цієї зустрічі Яків став іншою людиною. Буде недоречним, якщо ми накладатимемо наш досвід після хреста та П'ятидесятниці на Якова, намагаючись визначити, коли він насправді «народився згори». Але ми можемо пізнати для себе, що, зазвичай, потрібно більше однієї зустрічі з Богом, щоб зрозуміти справжню величину нашого гріха і Божого благодатного забезпечення. Озираючись на наш (зазвичай) різний досвід, не так легко сказати точно, який *досвід* привів нас до покаяння. Бог знає, але ми часто не можемо бути певні.

ПІДСУМОК ПОПЕРЕДНІХ ПОДІЙ

Буття 30:25 – 32:2. Після того як Рахиль нарешті народила дитину, Яків вирішує повернутися додому (30:25–27). Можливо, народження підтвердило Якову, що Бог виконає всі Свої обіцянки, дані йому. Він просить дозволу Лавана, щоб піти. Відмова Лавана звучить дуже ввічливо і благочестиво (як і слід було очікувати). Він наполягає на тому, що Бог благословляє його через Якова, а потім пропонує вищу зарплатню (30:28). У такий замаскований спосіб він говорив: «Я відпущу тебе, якщо ціна буде правильною!» Лаван просить Якова назвати вищу цифру зарплатні (30:31).

Яків робить таку пропозицію. Як зарплату він хоче темних або двоколірних овець і кіз (вірш 32). Більшість овець і кіз були білими з невеликим відсотком чорних або чорно-білих («смугастих», «крапчастих» і «рябих»). Яків називає їх своїми, а отже, хоче отримати їх як свою зарплату. Це зрозуміло з декількох причин. По-перше, такий прозорий спосіб полегшував упевненість щодо того, «чиї були чиїми», а також був перевіркою на випадок крадіжки чи обману (вірш 33). По-друге, цей спосіб є справедливим. Відсоток двоколірних і темних тварин, зазвичай, був фіксованим. Таким чином, якщо стада збільшувались під проводом Якова, то і Яків, і Лаван мали прибуток. Якщо

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

вони зменшувались, то обоє зазнавали втрати. Лаван погоджується на угоду (30:34–36) і відсилає темних та двоколірних тварин на догляд своїм синам. Таким чином, ці тварини не могли спаровуватися з іншими і збільшувати свої генетичні характеристики в стаді.

Однак, незважаючи на підступи Лавана, кількість двоколірних тварин, народжених протягом наступного сезону парування, була надзвичайно високою. Чому? У тексті сказано, що Яків обережно клав двоколірні кийки перед сильними тваринами. Він (і, можливо, автор Книги Буття) вважав, що насправді це збільшувало кількість двоколірних овець і кіз. Так воно й відбувалося, і Яків, мабуть, думав, що його розум врешті-решт переміг підступи Лавана. Але більшість сучасних читачів можуть чітко побачити, що це Бог втрутився і дозволив Якову процвітати за рахунок Лавана, щоб він повернувся додому з реальним майном. Незважаючи на те, що сини Лавана відчули себе обдуреними і сильно розлютилися (31:1), Яків перехитрував Лавана у вільній угоді, якої було дотримано до останньої букви. Ані Лаван, ані хто-небудь інший не міг нічого вдіяти. Яків не ошукував. Бог діяв у тій ситуації, щоб виконати Свою обіцянку перед Яковом, що з часом він повернеться на свою землю й отримає свою спадщину (28:13–15).

Але тепер Лаван і його сини образилися на Якова (31:1–2). Яків зрозумів, що повинен був негайно покинути їх, бо в іншому випадку ризикував отримати від своїх родичів відплату (можливо, навіть насильницьку). Він переконав дружин залишити свого батька (31:4–16), а потім вирушив у дорогу, коли Лаван був далеко від дому, давши собі фору на три дні (31:19-22). Коли Лаван виявив, що вони втекли, він почав наздоганяти їх по гарячих слідах, маючи намір буквально вчинити розправу над Яковом, щоб повернути його. Але Бог знову втрутився і попередив Лавана уві сні (31:24). Лаван зустрічає Якова, і вони укладають дуже запальну й обережну угоду не завдавати шкоди один одному (31:48–53). Коли Яків наближається до своєї батьківщини, йому з'являються ангели, які підбадьорюють його і нагадують йому про Божий захист (32:1–2).

Поведінка Рахиль знову нагадує нам про те, якою поступовою (але прогресивною!) є дія спасіння в житті цих центральних біблійних персонажів. Коли Рахиль тікає до Господнього Обіцяного Краю, вона викрадає домових божків Лавана (Буття 31:19)! Чому вона викрадає *терафими*, якщо вони не мали особливої цінності (не були зроблені зі срібла чи золота)? Рахиль показує, наскільки обмежено розуміє силу і благодать Бога Якова. Вона хоче «застрахувати себе зі всіх боків». Боги Лавана були забобонним страховим полісом.[1] *Можливо*, Господь допоможе їй наступного разу, коли вона потрапить в біду, але якщо ні, то можливо, це вдасться старим богам. Цей вигаданий духовний запобіжний план ледь не приносить лихо всьому дому Якова (31:31–35). Ми не можемо трактувати Господа Бога в нашому житті як ще одну страхівку на випадок невдачі. Він не є черговим способом допомогти нам реалізувати власні плани. Він *є* новим планом нашого життя. Рахиль ще не зрозуміла цього. Родина, яка приносить спасіння Господа у світ, сама по собі є глибоко грішною і потребує благодаті.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

1. Прочитайте Буття 32:1–3. Тепер Яків позбувається страху щодо Лавана і його наповнює страх щодо свого майбуття. Що означає назва «Маханаїм»? Як це виявляє нам те, як Яків почував себе? Що це виявляє нам про Бога? (Див. Псалом 31:2; 2 Царів 6:15–17; 1 Коринтян 10:13)

Слово «Маханаїм» означає «два табори». Яків, звичайно, був стривожений і наляканий через майбутню зустріч з Ісавом. Він відчував себе малим і слабким. Назва, схоже, вказує на те, що він бачив ангелів, які з'явилися або численним натовпом, або як армія воїнів, тому що вони нагадували «табір». Тож ця назва є ознакою підбадьорення. Яків зрозумів, що був не один. Він був відповідальним за один табір, але був іще другий табір, який ішов поряд із ним.

Бог не обіцяє, що його діти будуть звільнені від страждань, спокус і випробувань. Але є безліч місць, де Бог обіцяє дати те, що нам потрібно, аби впоратися з випробуваннями. (Одним із багатьох прикладів є Перше послання до Коринтян 10:13). Нам потрібно відчувати Його присутність або більше мужності і самовладання, чи мудрості, щоб зробити правильний вибір тощо. Ми можемо не знати, що нам необхідне у певній ситуації, але Бог обіцяє дати нам це. Цю істину демонструють ці два маленькі вірші (32:2–3).

2. Прочитайте Буття 32:4–23. Які докази зміненого характеру Якова Ви бачите? Що ми дізнаємося про молитву з молитви Якова?

Яків сподівається, що час зцілив рану і гіркоту його брата Ісава, але перша інформація від розвідників викликає тривогу. «Ми прийшли були до брата твого до Ісава, а він також іде назустріч тобі, і чотири сотні людей з ним» (32:7). Ця новина є приголомшливою. Це може означати тільки одне з двох: Ісав іде привітати Якова по-царськи або ж він іде, щоб напасти на нього. Оскільки здавалося, що нічого не вказувало на ймовірність першої можливості, Яків був наляканий. Це була найбільша криза в його житті. Його відповідь показує, однак, помітну зміну в його характері після багатьох років перебування під Божим веденням.

Найочевиднішою зміною є *факт і благодатне усвідомлення молитви* (32:9–12). Той факт, що Яків молиться в часи кризи, свідчить безпосередньо про суттєву зміну. В минулому він долав кризи власними силами. Зміст молитви також має велике значення. Вона є богословською, покірною і конкретною. По-перше, вона є *богословською*. Яків згадує, що Бог є «Богом батька мого Авраама… та батька мого Ісаака» (вірш 9). Він ставить свою особисту потребу в ширший контекст Божого плану спасіння і дій у світі. Він приходить, не вказуючи на свій страх або біль, а на Боже Слово і характер (вірш 10 – «Господи, що сказав Ти мені: Вернися до Краю свого, і до місця свого народження» і вірш 13: «А Ти ж був сказав: Учинити добро учиню я з тобою добро»). По-друге, його молитва була *покірною*. «Я не вартий усіх отих милостей, і всієї вірності, яку Ти чинив був Своєму рабові» (вірш 10). Це – суттєва зміна, порівнюючи з договірною, умовною обітницею, яку він дав Богові наприкінці розділу 28! Тоді він сказав, що служитиме Богові, якщо Той покаже, що є надійним (28:20–22). Але тепер він визнає, що Бог задовольняв його потреби, хоча

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

він сам не довів свою надійність. Це перше явне висловлення усвідомлення благодаті в житті Якова. Звертаючись до Бога, він перейшов від глибокого жалю до самого себе («я не отримую навіть близько того, що заслуговую») до умовного послуху перед Богом («я сподіваюся отримати те, що заслуговую») і аж до благодатної подяки перед Богом («я отримую набагато більше, ніж заслуговую»). По-третє, молитва була *конкретною*. Яків не приховує своїх справжніх намірів гарними фразами. Він говорить конкретно: «Збережи ж мене від руки мого брата» (вірш 12).

Другою зміною в Якова була *рівновага між (винахідливим) опором і (слухняним) прийняттям своєї небезпечної ситуації*. Ми вже звертали увагу на його розуміння «двох таборів», на його впевненість у присутності невидимих Божих сил, які діють у цих обставинах. У минулому в нього не було такого розуміння або впевненості. Наприклад, в розділі 27 він знав про Божу обіцянку, що був спадкоємцем обітниці Авраама (25:23), але самотужки – шляхом обману та маніпуляції своїм батьком Ісаком – намагався виконати дану *йому* Божу обіцянку. Він вважав, що повинен був «узяти справу в свої руки», щоб було справедливо. Він брехав, обманював і використовував. Чинячи так, він ставив себе, майже в буквальному сенсі, на місце Бога. Він порушував Божий закон наліво і направо, щоб досягнути такого результату, який, на його думку, *мав* бути правильним. Ставлячи себе на місце Бога, він сам визначав, яка мета виправдовує які методи.

Тепер ми бачимо зовсім іншу людину. З одного боку, Яків не є пасивним. Коли він чує, що Ісав наближається, то негайно розробляє план і діє. Він ділить свій табір, щоб не напали на них всіх одразу (32:8–9). Він тричі посилає подарунки, щоб задобрити Ісава (32:14–21). Яків є дуже спритним і майстерним! З іншого боку, він не вдається до брехні, обману чи чогось подібного, щоб влаштувати засідку Ісаву. І найцікавіше, що Яків не робить найменш ризикованого вчинку. Він не втікає! Чому? Як він каже в своїй молитві, він підкоряється Господу, Який покликав його повернутися в Ханаан. Якщо ми йдемо слідом за Божим Словом навіть тоді, коли непокора здається безпечнішим варіантом, ми віддаємо себе в руки Божі й довіряємо Йому. Коли ми не підкоряємося Йому, щоб бути «в безпеці», ми насправді опиняємося в духовній небезпеці. Гріх проти Бога, врешті-решт, призводить до духовного та особистого занепаду, а також руйнує стосунки. В минулому Яків якраз так і робив. Але тепер він є іншою людиною.

3. Прочитайте Буття 32:23–25. Чому, на Вашу думку, Яків хотів бути на самоті? Яким чином таємничий муж стає несподіваною відповіддю на молитву Якова?

Це відома історія починається з віршів, які далеко не є неважливими. Важливе значення має те, що Яків відіслав усіх подалі, щоб побути на самоті, подумати й, особливо, щоб помолитися.

Яків вважав, що наступний день буде кульмінацією всього його життя – днем одкровення. Всі лінії його життя сходилися в одне. Ціле своє життя він боровся з Ісавом за благословення. У 25:22 ми побачили, що Ревека, вагітна Ісавом і Яковом, намагалася знайти пророка, щоб зрозуміти природу жорстокої бо-

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

ротьби, яка тривала в її утробі. Потім у 25:27–34 ми бачимо, що Яків починає боротися з Ісавом за прихильність і любов свого батька та повагу й головування у їхній родині. Але Яків перехитрував його. Він розбудив вбивчий гнів у своєму фізично сильнішому братові та дременув через це навтіки. Ось так Яків бачив усе своє життя – як один довгий поєдинок з Ісавом. Ісав був тим, хто утримував Якова від благословення, щастя, долі, батька. А тепер Ісав наближався з невеликою армією. Завтра буде останній бій. Чи буде це остаточною поразкою? Або чи зможе він знову перемогти свого брата? Що трапиться? Незважаючи на те, що відбудеться, наступний день прокладе курс цілого подальшого життя, навіть якщо він завершиться того ж дня.

Тому й не дивно, що Яків хотів провести на самоті цю останню ніч перед найвідповідальнішим днем свого життя. Було малоймовірним, що Ісав нападе вночі, тож Яків не потребував захисту від свого табору. З упевненістю можна сказати, що він відіслав усіх на другий бік Яббоку, щоб мати можливість провести останні години до того, як постане перед Ісавом, на самоті – в молитві з Богом. Як ми бачили у вірші 9, він уже інстинктивно звертався до Бога в часи кризи. Безумовно, саме це він робив і в глибокій темряві на самоті.

Це зробило дивний напад ще більш дивним. Вірш 24 говорить: «Яків зостався сам», але закінчується так: «І боровся з ним якийсь Муж, аж поки не зійшла досвітня зоря». Автор має чудовий мистецький хист. По-перше, зверніть увагу на те, як він показує таємничий характер цієї особи. *На Якова напали, хоча він був один*. Цей текст є навмисно парадоксальним. Він був на самоті чи на нього напали? Відповідь полягає в тому, що він був один і на нього все одно напали. Зрозуміло, що на нього напала не звичайна людина. Також зверніть увагу, яким раптовим і несподіваним був цей напад. Йому нічого не передувало. Про напад написано посеред речення, що не дає жодного натяку на те, як він почався. Таким же раптовим і вражаючим повинен був бути цей напад для Якова.

Але найбільше вражає, що це був «Бог» (вірш 31). Яків молиться до Бога, просячи сили і захисту, і Бог на нього нападає. Буквально! Бог нападає на Якова в боротьбі життя і смерті, що назавжди зробить його калікою. Невже це може якось допомогти людині, яка боїться, є слабкою і перебуває на схилі свого життя? Невже це відповідь на молитви людини, якій було обіцяно благословення і любов? Звичайно, це варто розуміти так, що іноді Бог відповідає на молитви про захист труднощами і навіть ранами. Деколи Він дозволяє нам проходити через великі труднощі, через загадкові причини, які згідно з Біблією допомагають нам стати мудрими і люблячими. Немає яскравішого зображення цього принципу, ніж цей випадок. Яків молиться: «О, Господи! Дай мені спокій і силу! Захисти мене!» І Бог у відповідь буквально кидає його на землю.

А мораль цього така: Бог іноді може відповідати на молитви про мир і захист, посилаючи труднощі й рани. Але ми не повинні користуватися цим принципом легковажно. Ми не повинні безтурботно казати комусь, хто переживає біль: «Я бачу, що Ви страждаєте, але я впевнений, що Бог робить це з Вами, маючи наміри любові». У Біблії чітко сказано, що, якщо ми довіряємо Йому, Він використає навіть зле, що трапляється з нами, як частину Свого плану для добра і слави (Римлян 8:28). Але ми також повинні пам'ятати й інші ас-

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

пекти Божого ставлення до зла і страждань у світі. Ми повинні згадати, як Ісус плаче й обурюється через смерть свого друга Лазаря і горе його сім'ї (Івана 11:1–44). Страждання і смерть не є першопочатковим задумом Бога для світу, і хрест показує Його готовність пережити біль і страждання, щоб Він колись зміг знищити їх *без* знищення нас разом із ними! Ми не повинні уявляти собі Бога, який холодно завдає нам болю з об'єктивною відчуженістю. Проте цей уривок чітко показує нам, як Бог може відповідати на наші щирі молитви дуже нелогічними, шокуючими шляхами. Наш Бог не є «приручеником» Богом.

4. Прочитайте Буття 32:25–31. Як повільно відкривається особистість таємничого Мужа? Якими є ознаки?

Автор навмисно зберігає ідентичність «Мужа» у вірші 24 настільки неясною для читача, наскільки розумів її Яків. Зрештою, незважаючи на наведений висновок, докази мають настільки ж різне значення для нас і є настільки ж загадковими, наскільки були такими і для Якова.

По-перше, бачимо сильний «дотик» (вірш 25). Коментатори зазначають, що давньоєврейське слово, перекладене як «доторкнувся», в буквальному сенсі означає легке поплескування. Однак це відразу ж назавжди травмує стегно Якова. Як зазначає Гордон Уенгем: «Дотик, який звихнув суглоб, вказує на те, що противник мав нелюдську силу».[2]

По-друге, бачимо, що лунає потреба піти, «бо зійшла досвітня зоря» (вірш 26). Дехто вважає, що Муж боявся денного світла, а отже, це був якийсь «нічний дух», який би зник при сонячному світлі. Але ознаки вказують на те, що Муж переживав не про свою безпеку на світанку, а про безпеку *Якова*. Коли Мойсей попросив побачити Божу славу, Бог відповів, що ніхто не може побачити Його обличчя і жити (Вихід 33:20). Справжня причина його бажання піти підтверджується назвою, даною тому місцю – *Пенуїл*, «лице Бога». Слова Якова, що він побачив обличчя Бога і жив (вірш 31), мабуть, вказують на те, що як тільки почало світати, він зміг розгледіти обличчя Божественного борця до того, як той зник.

По-третє, спостерігаємо, що борець чудово знав життя Якова. Хоча він просить Якова назвати своє ім'я, це не через те, що Він не знав його. Коли він каже: «Ти боровся з Богом і з людьми, – і подужав» (вірш 29), він показує, що знає всю історію життя Якова і може підсумувати його одним реченням. (Порівняйте, як Ісус подібно поводиться з Нафанаїлом в Івана 1:43–51).

По-четверте, він найрішучішим чином змінює ім'я Якова і заявляє, що той боровся з «Богом» і подужав (вірш 29). Ніхто не має права називати або перейменовувати когось, окрім дуже владної людини – одного з батьків, царя або Творця. І хто може назвати все життя іншого перемогою? Хто має право сказати, що переміг Бога? Найяскравішою ознакою є те, що борець просто заявляє, що Яків боровся з Самим Богом. Тож не дивно, що Яків врешті приходить до висновку: «Я бачив був Бога лицем у лице» (вірш 31).

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

5. Хто виграв поєдинок? Наведіть докази з уривка для тези, що переміг борець. Наведіть докази з уривка для тези, що переміг Яків.

Це питання зосереджує нас на парадоксах і протилежних аспектах цього дивного поєдинку.

Теза: Переміг борець.

По-перше, таємничий борець виявляє свою величезну силу в «дотику», яким назавжди калічить Якова (вірші 25, 31–32). Це показує, що він стримував свою силу. По-друге, борець дає ім'я Якову – знак влади і сили, а не приниження чи поразки. А, по-третє, борцем є Бог і Він пообіцяв благословити Якова, зробити його великим і бути з ним (28: 13–15; 31: 3). Тож хіба це не те, чого Бог хотів? Хіба Він не хотів, щоб Яків зростав у своїй вірі в Нього і очікував благословення від Нього? По-четверте, ніде не вказано, що Бог зазнав поразки. Хоча Бог заявляє, що Яків «подужав» або «взяв верх» (тобто переміг), ніде прямо не сказано, що Бог був переможений. Бог отримав усе, що Він (очевидно) хотів, щоб сталося. Тому Бог переміг.

Теза: Яків переміг.

По-перше, бачимо чудове свідчення того, що Муж «побачив, що не подужає його [Якова]» (вірш 26). Навіть якщо ми зіставимо ці слова з доказами про «потужний дотик», це, схоже, вказує на справжню обмежену владу борця з Яковом. Все виглядає так, що Бог добровільно обмежив себе і боровся з Яковом на рівних. По-друге, Божественний борець прямо говорить, що Яків переміг (вірш 29). Чому? Яків врешті отримав благословення (вірш 29), якого він прагнув з самого початку (27:19). Яків переміг, тому що як тільки він почав розуміти божественність цього таємничого борця, то не втікав. Він тримався, незважаючи на свій біль і слабкість (вірш 27), очікуючи благословення від Бога. У цьому він перемагає. Тож Яків переміг.

6. Хтось зазначив, що це була і поразка, і перемога для обох сторін. Яким чином кожна сторона перемагає через програш? Де ми бачимо остаточний приклад перемоги через поразку?

Хіба можливо, щоб обидва борці здобули перемогу? Це можливо тому, що обидва «перемогли через поразку». Спочатку Яків «переміг через поразку». Дерек Кіднер показує світло, яке дає нам коментар Осії 12:5.

> «Це була поразка і перемога в одному. Осія… пояснює це: «і боровся він з Анголом, та й переміг» – це слова сили; «Плакав він, і благав він Його» – слова слабкості. Після каліцтва войовничість перетворилася на вірну залежність – і Яків стає зламаним, [але] з новим іменем і благословенний».[3]

Спочатку Яків боровся, щоб *відвернути* Мужа від себе, щоб той його не міг досягнути та схопити. У вірші 26 сказано, що Муж намагався «пересилити» його, тож Яків боровся, щоб відбитися. Але коли Яків зазнав каліцтва, він почуває себе зламаним і усвідомлює свою вразливість і слабкість, тож змінює стратегію. Він починає триматися за цього Мужа! Тепер він щосили

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

намагається уникнути того, з ким бореться, щоб залишитися поруч. «Не пущу тебе, поки не поблагословиш мене» (вірш 27). Що відбувалося? Яків усе своє життя думав, що він бореться з Ісавом – із тим, хто утримував його від благословенного, успішного і щасливого життя. Але тепер ми щонайяскравіше бачимо, що протягом усього свого життя він боровся саме з *Богом*, а не з Ісавом, Лаваном чи Ісааком. І саме від Бога він повинен був очікувати свого «благословення», а не від будь-якого іншого джерела. Дерек Кіднер пояснює:

«Конфлікт нагадав Якову боротьбу і зусилля всього його життя, і те, що Яків так відчайдушно тримався, яскраво виражає його двояке ставлення до Бога – ставлення любові та ворожнечі, непокори й залежності. Він збагнув, що боровся проти [Бога]; однак тієї ночі ініціатива йшла від Бога, щоб упокорити його гордість і кинути виклик його силі».[4]

Слабкість і біль, які відчував Яків, дозволили йому переоцінити своє життя – він боровся з Богом і потребував Божої присутності та благословення у своєму житті більше, ніж будь-чого іншого. Сміливо і завзято вхопившись за Бога в цій слабкості, він здобув перемогу. Він казав: «Тепер я бачу, що все, що мені потрібно – це Ти. Ти не є засобом досягнення чогось іншого. Ти! Я не відпущу Тебе, доки не отримаю Твого постійного благословення і присутності в моєму житті». Яків переміг лише через неймовірну слабкість.

По-друге, однак, очевидно, що Бог добровільно зробив Себе слабким. Бог, бувши Господом Всесвіту, обмежив Себе, щоб боротися на рівні з Яковом. Він переживав слабкість. Він поставив Себе в таке становище, де повинен був просити, щоб його відпустили! Але подумайте: лише за рахунок обмеження Своєї влади Він здобув розум і серце Якова і змінив його характер. Таким чином, Бог переміг через слабкість. Звичайно, що це вказує на інший випадок, коли Бог переміг, ставши слабким. Уолтер Бруеггеман розмірковує про це:

> «Що це за Бог, Який під тиском погоджується на нічию з цією людиною? … Звичайно, що це не звичайний Бог! … Тут йдеться про щось нове у слабкості Бога… Це богослов'я слабкості в силі та сили в слабкості звертає цей уривок до Нового Заповіту і євангельської істини про хрест. Цю ж ідею відображено й у розмові Ісуса з Його учнями (Марка 10:35-45). Вони хочуть посісти почесне місце, що є рівноцінним «просити Ймення». Ісус заперечує їм, запитуючи про чашу, хрещення і хрест. Подібно до Якова, вони запрошені бути людьми постійної віри, які перебуватимуть у ній зі слабкістю… Боротьба Якова… натякає нам на очікування Розп'ятого».[5]

Чому Яків може так близько наближатися до Бога і жити (вірш 31)? Це тому, що Ісус прийшов у немочі і помер на хресті, щоб заплатити за наші гріхи. У цьому Його слабкість стала нашою силою і Його поразка – нашою перемогою. Таким чином, Ісус був правдивим Яковом, Якого пересилила Божа справедливість. Він прийняв нищівний удар справедливості, якого ми заслуговували, щоб ми, як і Яків, могли витерпіти тільки стерпну рану любові та благодаті, щоб розбудити нас!

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

7. Що Яків отримує від Бога? Як ці речі подібні до того, що отримують усі християни від своєї рятівної зустрічі з Богом?

По-перше, він отримує *нове ім'я* – «Ізраїль» (вірш 29). Це показує, що коли ми зустрічаємо Бога, ми не лише отримуємо додатковий імпульс у нашому житті. Ми починаємо цілком нове життя; формується абсолютно нова ідентичність. Цікаво, що це ім'я включає в себе те, ким Яків уже є, але все ж виражає зміну. «Яків» означає «борець», той, хто бореться, рве і хапає. «Ізраїль» буквально означає «богоборець» і вказує на перемогу Якова в його боротьбі з Богом. Коли Яків зрозумів, з Ким боровся, то не припинив боротьбу. Він же борець, врешті-решт! Він спрямував свою відвагу на те, щоб триматися за Бога, а не опиратися Йому. Як сказав Дерек Кіднер, «войовничість» Якова змінилася на «вірну залежність».[6] Словом, народження згори не стирає наш колишній характер і особистість. Ми є новими, але все ж такими, якими були. Як говорить Павло, християнин – це «я, але не я» (див. Галатів 2:20). Нове народження спрямовує наші основні вміння на нові цілі. Кіднер пише:

> «[Бог] повинен був здобути всю волю Якова, щоб досягати й отримувати, але очистити її від почуття самодостатності та скерувати її до єдиного об'єкту любові людини – до самого Бога».[7]

По-друге, він отримує *благословення*. Коли Бог у вірші 28 говорить «ти подужав», то має на увазі: «Ти виграв!» Незважаючи на те, що Яків був скалічений, слабкий і щосили тримався за своє життя, він був визнаний переможцем. Це – чудове зображення виправдання вірою. Попри всі наші прогрішення і невдачі, а також те, що у нас попереду ще ціле життя, Бог проголошує нас переможцями, якщо ми повіримо в Христа. «Тож немає тепер жадного осуду тим, хто ходить у Христі Ісусі…» (Римлян 8:1)

По-третє, він отримує *кульгавість*. Постійне каліцтво нагадуватиме Якову про його безглуздість у боротьбі з Богом. Це буде його постійно упокорювати. Вражає, що разом із великим твердженням про перемогу Якова приходить неминуче нагадування про його падіння! Це чудова картина того, що означає бути виправданим християнином. Лютер сказав, що ми є *simul justus et peccator*. Якщо ми спасаємося ділами, тоді ми можемо відчувати себе самовпевненими (але не покірними), коли поводимося морально, або покірними (але не впевненими), коли грішимо. А якщо ми спасаємося чистою благодаттю, то стаємо як впевненими, так і смиренними. Ми радісно кульгаємо. Сонце встає для нас, хоча ми ходимо невпевнено. Ми знаємо, що є прийнятими, але тільки завдяки чистій благодаті.

8. Порівняйте вірш 29 із Вихід 3:13–15 і Суддів 13:18. Чому, на Вашу думку, Бог не говорить Якову Своє ім'я? Що ми можемо зрозуміти з цього?

Коли Мойсей просить Бога сказати Своє ім'я, Він відказує «Я Той, що є». Коли батьки Самсона просять Бога сказати Своє ім'я, їм сказано, що воно «дивне». [**Примітка:** у деяких перекладах ці слова звучать як «поза розумінням», тому бачимо відповідь, подібну до відповіді Бога Якову. Однак насправді Ім'я є дане]. На відміну від прохання побачити Боже обличчя (Вихід 33:20), Бог

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

автоматично не відхиляє прохання пізнати Його Ім'я. Ім'я Бога є, звичайно ж, багатовимірним, як і Сам Бог. Але трохи дивно, що Бог взагалі не відповідає Якову.

Дехто вважає, що питання Якова було його спробою поставити себе на однаковий рівень із Богом у нових стосунках із Ним. Бог запитав Якова його ім'я у церемонії надавання нового імені (вірші 28–29). Тепер Яків хоче знати ім'я Бога, щоб бути «на рівні». Це могло б пояснити, чому Бог не каже Свого Імені, але для мене ця теорія не є правдоподібною. Інші вважають, що Яків просто хоче позбутися сумнівів щодо особи борця. Так його мотивація стає зрозумілішою. Але чому ж тоді йому не було дано ім'я?

Можливо, головне, що ми можемо (знову ж) зрозуміти – це те, що цей Бог не є «прирученим» Богом, Який перебуває під нашим контролем. Він має Свій план для кожного з нас. Він знає, що нам потрібно і коли нам це потрібно. Ми бачимо, як Мойсей чи батьки Самсона отримують щось від Бога, і припускаємо, що можемо отримати це також. Однак кожна людина є унікальною і Божий план для кожної людини враховує її конкретні потреби.

---

1 Gordon J. Wenham, *Genesis 16-50 (Венхам «Буття 16-50»)* (Dallas, Tex.: Word Books, 1994), p. 274.

2 Gordon J. Wenham, p. 296.

3 Derek Kidner, *Genesis (Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 169

4 Derek Kidner, p. 169.

5 Walter Brueggemann, *Genesis (Брюґґеман «Буття»)* (Atlanta: John Knox Press, 1982), pp. 267, 269, 271.

6 Derek Kidner, p. 169.

7 Derek Kidner, p. 169.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Яке наше призначення у цьому світі?

Значення безкоштовної благодаті

Заняття 24 | Буття 48:1–22

ВСТУП

Після того як Яків боровся з Богом у Бутті 32, він зникає зі сцени, оскільки Буття переключає свою увагу на Йосипа і його братів (Буття 37–50).[1] Однак у Бутті 48 Яків знову посідає важливе місце. Він возз'єднується з Йосипом, і його життя наближається до кінця. З усіх етапів життя Якова, які описані в Книзі Буття, цей видається найбільш нецікавим, особливо в порівнянні з боротьбою в Пенуїлі, видінням драбини між небом і землею, історією кохання з Рахиль і ганебним вчинком – відібрати в Ісава його благословення, обхитрувавши свого сліпого батька Ісаака.

Однак ця сцена в житті Якова є останньою. Лежачи на смертному ложі, він кличе свою родину – в цьому випадку внуків Єфрема і Манасію, синів свого улюбленого Йосипа. Він дає їм останнє благословення, яке має авторитетну силу щодо майбутнього родини. Це було більше, ніж благословення; це були пророчі слова.

Євреїв 11, чудовий розділ про героїв віри в Новому Заповіті, виокремлює цей випадок в житті Якова як такий, що є гідним підсумком його духовного паломництва. У вірші 21 сказано: «Вірою Яків, умираючи, поблагословив кожного сина Йосипового, і схилився на верх свого жезла». Для автора Євреїв це був тріумфальний момент життя Якова, знаменне оприявлення його віри. Ми завершимо наше вивчення Книги Буття і життя Якова, розглядаючи, чому так відбулось.

ПІДСУМОК ПОПЕРЕДНІХ ПОДІЙ

Після тієї ночі, коли Яків поборовся з Ангелом Господнім (Заняття 23), він нарешті зустрічається зі своїм братом Ісавом, чого так довго боявся (Буття 33). Люб'язне привітання Ісава і бажання того примиритися зі своїм братом, який відібрав у нього первородство і благословення двадцять років тому, є свідченням Божого благословення і захисту для Якова. Проте через закорінену недовіру Якова до Ісава він відхиляє запрошення Ісава оселитися поруч із ним і супроводжувати їхню родину в мандрівці. Яків обіцяє слідувати за Ісавом повільнішим темпом, але замість цього їде в Суккот, купує землю біля Сихему і вирішує залишитися там (33:17–20). Незважаючи на будівництво жертівника, Дерек Кіднер розглядає це як «крок назад, як у духовному, так і в географічному вимірі…» Підступність колишнього Якова прокидається, тому що він міг би прямо сказати [Ісаву], що прийняв клятву піти в Бет-Ел [див. Буття 28:20–22]».[2]

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

ЗНАЧЕННЯ БЕЗКОШТОВНОЇ БЛАГОДАТІ

Коли двадцять років тому Яків втік із дому, він пообіцяв Господу повернутися до Бет-Елу, який був розташований неподалік, однак виглядає на те, що натомість багато років прожив поблизу Сихему. Цей духовний компроміс спричинив те, що в Сихемі він опинився у постійному контакті з місцевими ханаанеянами. Наслідком цього стало сексуальне збезчещення його дочки Діни засліпленим пристрастю сином Гамора, начальника того краю (Буття 34). Яків не зробив нічого, щоб помститися за це неподобство, але брати Діни задумали, щоб передумовою шлюбу Діни з сином Гамора стало обрізання всіх жителів міста. Доки ханаанеяни були недієздатними, Симеон і Левій (можливо, тільки удвох) напали на Сихем і вбили кожну особу чоловічої статі. Тоді вони пограбували місто, що змусило Якова покинути місцевість з метою безпеки.

Після прибуття Якова до Бет-Елу (Буття 35), Бог наказує йому очистити свій дім від ідолів і дає йому додаткове благословення (вірші 9–13). Невдовзі при народженні Веніямина помирає Рахиль (вірші 16–17). Ісаак також помирає (вірш 29) і двоє синів ховають його.

В історії Йосипа є дуже мало згадок про Якова, за винятком того, що фаворитизм, який Яків мав до Йосипа, тепер передається Веніямину після того, як Йосипа почали вважати мертвим. Яковий смуток за Йосипом і його відмова розлучитися з Веніямином стають поштовхом до драматичних подій цієї історії. Вони дозволяють Йосипу перевірити характер своїх братів двадцять років потому, як вони зрадили його. Врешті сім'я воз'єднується й оселяється в Єгипті й тепер Яків просить Йосипа привести своїх дітей, щоб отримати його останнє благословення.

1. Прочитайте Буття 48:1–7, 15–16. На чому Яків ґрунтує благословення, яке він має намір дати? Як він підсумовує своє життя?

Яків підсумовує, що основною темою його життя була нездолання Божа благодать. Благословення, які він збирається дати, ґрунтуються на вірності Божих обітниць (вірші 3–4). Бог має довгу історію вірності родині Якова, яка триватиме до четвертого покоління.

2. Що є важливим у тому, що Яків описує Бога у віршах 15-16 як (а) «Бога, що перед обличчям Його ходили батьки мої», (б) «Бога, що пасе мене, відколи існую аж до цього дня» і (в) «Ангела, що рятує мене від усього лихого»?

(а) Дерек Кіднер пише: «Потрійне згадування Бога спонукує до думок про безліч перспектив – не власне перелічуванням Його характеристик… але згадкою про Його діяння. Він був Богом, Який уклав заповіт із «моїми батьками», факт, який зміцнював віру Якова в багатьох кризах».[3] Яків знав, що мав історичний і законний зв'язок із Богом, Який раніше дав обіцянку перед Авраамом і Ісаком. Саме Бог був ініціатором цього і саме через Його силу характеру і зобов'язання ці стосунки мали продовження. Тут він описує об'єктивний факт стосунків, які розпочалися через благодатного Бога.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

(б) Коли Яків каже: «Бог, що пасе мене» (вірш 16), то це вперше в Писанні, коли Бога названо пастирем. Таким способом Яків також описує свій духовний стан і потребу в Божій благодаті – якщо Бог є пастирем, то Яків є вівцею. Вівця, яка відбивається від пастуха, помирає, тому що вівці є найбезпорадніші і найдурніші зі всієї худоби. Вони не можуть самостійно знайти собі їжу чи дістатися дому. Вони є безпорадними супроти хижаків. Майже всі інші тварини потребують набагато менше догляду. Ви можете зранку випустити коней і велику рогату худобу й повернути їх на ніч, але Вам не вдасться зробити цього з вівцями, якщо вони не перебувають на обгородженій території. За вівцями потрібно доглядати двадцять чотири години на добу.

Що це говорить нам про наш духовний стан? Якщо ми є такими слабкими й безпомічними, як і Яків, нам не потрібен Бог, як боги інших релігій, які говорять: «Ось те, що ви повинні робити. Зробіть це. Шукайте мене, знайдіть мене, підкоряйтеся моїм правилам і дотримуйтеся мого закону». Яків знає, що він є (і ми також) занадто безпомічним для цього. Духовно ми є вівцями, яким потрібен пастир, що постійно рятував би нас. Нам не потрібен Бог, який давав би нам релігійні правила для життя і відправляв нас, щоб ми їх виконували. Нам потрібен Бог, Який виконуватиме правила за нас, а тоді неодноразово нагадуватиме нам, що Він зробив це, і постійно повертатиметься, щоб рятувати нас, хоча ми ані не заслуговуємо цього, ані не шукаємо Його. Ми цілковито потребуємо Божої благодаті.

(в) Яків посилається на свій особистий *досвід* Божої благодаті, коли говорить у вірші 16: «Ангел, що рятує мене від усього лихого, – нехай поблагословить цих юнаків». Це чітке посилання на те, що трапилося з ним в Пенуїлі, і ми розглядали це на минулому занятті.

У Книзі Буття (і у всьому Посланні до євреїв) є загадкова і повторювана закономірність, що в часи особистої або національної кризи Бог приходить у видимому, фізичному, людському вигляді як Ангел Господній. Зверніть увагу на те, що Яків не каже «*один* ангел Господній». Ці три згадки в віршах 15 і 16 є паралельними посиланнями на Бога. Ангел є синонімом Бога. Тієї ночі, коли Яків боровся з таємничим незнайомцем, він боровся з Господнім Ангелом, і тієї ж ночі Бог поблагословив його.

Що ми можемо пізнати з особистого пережиття Якова цього Бога благодаті? Зустріч у Пенуїлі навчає нас про те, що пережиття Божої благодаті завжди має два аспекти. На перший погляд, вони виглядають суперечливими, але насправді вони є взаємозалежними. З одного боку, ніч, коли на Якова напав могутній борець, звалив його на землю, скалічив і упокорив його, була саме тією ніччю, коли він пережив Божу благодать. Він побачив свій блуд; він побачив свою безглуздість; він побачив, що боровся з Богом усе своє життя. Він побачив ширшу картину своєї зіпсуості і безтямності. Він зрозумів, що не був лише людиною, яка намагалася з усіх сил жити кращим життям; він був вівцею. Однак тієї ночі сталося ще щось, завдяки чому він почав сприймати Бога не тільки як віддаленого законодавця, але як Пастиря. Як Того, Хто прийде по нього. Того, Хто хоче поблагословити його. Того, Хто може завдати болю, тільки щоб розбудити його.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Пережиття Божої благодаті завжди містить ці два, на перший погляд, протилежні, але глибоко взаємопов'язані аспекти. Глибше пережиття Вашого гріха – розуміння того, що Ви насправді є більше грішними та відчуженими від Бога, ніж Ви думали – веде до глибшого пережиття Його благословення – розуміння того, що Він більше відданий Вам, виявляє більше любові та терплячості до Вас і є більшим пастирем для Вас, ніж Ви коли-небудь наважились би подумати. Ось що сталося з Яковом тієї ночі.

3. У чому подібність і відмінність благословення Єфрема й Манасії від благословення, яке Яків отримав від свого батька (Буття 27:1–40)?

Подібно до Ісаака, Яків був старий і не міг добре бачити, коли давав це благословення.

Подібно до Ісаака, Яків дав більше благословення молодшому синові, Єфремові.

На відміну від Ісаака, Яків цілеспрямовано дав своє благословення; він не був під впливом омани чи маніпуляцій. Крім того, на відміну від Ісаака, Яків дав своє благословення у вірі. Ісаак, звичайно, повинен був знати, що Бог сказав, що старший син Ревеки буде служити молодшому (Буття 25:23). У своєму плані дати Ісаву більше благословення, Ісаак проігнорував це слово від Господа. Яків, з іншого боку, дав більше благословення молодшому синові актом віри, який показав, наскільки докорінно розуміння благодаті пронизало його життя. Яків не дивиться на добру новину благодаті тільки як на доктрину чи законну угоду і тільки як на досвід, але як на світогляд, як на новий спосіб дивитися абсолютно на все на світі – як на соціальну, так і на особисту реальність. Ось чому Послання до євреїв виокремлює цей випадок як торжество благодаті в житті Якова.

4. Прочитайте Буття 48:17–20. Як Йосип відповів на дії Якова? Чим Йосипове розуміння соціальної реальності відрізняється від Якового?

Йосип приводить своїх двох синів до Якова і дуже обережно, через слабкий зір останнього, ставить кожну з рук Якова на відповідного сина. Він підводить свого старшого сина, Манасію, до правої руки Якова, тому що старший син був тим, хто отримував спадок у цих давніх культурах. Він повинен був отримати левову частку родинного майна, влади і честі. Правиця була місцем сили, тому Йосип приводить Манасію до правої руки Якова, а Єфрема, молодшого сина, до лівої руки. Все готово, щоб вони отримали своє благословення, але щойно Яків розпочинає, він змінює свої руки і кладе праву руку більшого благословення на Єфрема, а лівицю меншого благословення – на старшого сина, Манасію.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

Йосипа це засмучує. Деякі коментатори кажуть, що коли Йосип (вірші 17–18) побачив, що батько поклав свою праву руку на голову Єфрема, то був незадоволений. Він забирає батькову руку і перебиває: «Не так, батьку мій». Він, напевно, був схвильований. Він напевно припускав, що Яків не міг розрізнити двох юнаків. Але Яків каже: «Мій сину, я точно знаю, що роблю». Автор показує нам, що вперше у своєму житті Яків дивиться явно крізь призму благодаті. Коли він відмовляється поставити руки так, як було на початку, він показує, що його розуміння Божої благодаті змінило те, як він дивиться на соціальну реальність. Він сприймає речі зовсім по-іншому, ніж їх бачить Йосип.

Йосип схвилювався, бо був людиною свого часу і знав, що світ гласив, що певні речі мали здійснювати певні люди. Їх здійснювали хлопчики, а не дівчатка. Їх здійснювали старші хлопці, а не молодші. Їх здійснювали багаті сім'ї, а не бідні. Світ завжди вирішує, які люди і що робитимуть. Сьогодні ми не дотримуємося закону первородства, який надає перевагу первісткові чоловічої статі, але ми, як і раніше, віддаємо перевагу тим, хто народжується розумним, багатим або з правильною формою вилиць. У світі все ще є безліч людей, яких обирають для важливого – більші, вищі, худіші, красивіші, багатші, освіченіші, мудріші й успішніші. Яків відмовляється прямувати цим шляхом. Він відчуває, як Божа благодать рухається до Єфрема, і коли він кладе свою праву руку на його голову, то свідомо рухається за Божим планом.

Коли Бог діє у світі, Він неодноразово вибирає тих, на яких світ вказує, що «це *не* той». У Книзі Буття Бог кожного разу обирає молодшого, а не старшого сина, діючи цілковито проти тодішньої культури. Він обирає Авеля, а не Каїна. Він обирає Ісаака, а не Ізмаїла. Він обирає улесливого Якова, а не мужнього, динамічного, харизматичного Ісава. Спасіння світу приходить не через плідну, красиву Агар, а через неплідну, стару Сарру; не через красиву Рахиль, а через непривабливу Лію.

Ця тема пронизує усе Писання. У книзі Суддів кожен суддя був невідповідною людиною. Кожен був цілковитим невдахою або походив із бідної місцевості. Через багато років, коли Ізраїль стикається віч-на-віч із Голіафом, Божий рятівник є єдиним з-поміж синів Єссея, який не досяг періоду статевого дозрівання.

Якщо відкрити Євангелія, то кожного разу, коли Ви будете бачити повію і релігійного лідера, збирача податків і вчителя закону, расового невдаху й щасливця, сексуального невдаху та «везунчика», морально деградованого невдаху і порядного, морального, біблійного лідера – кожного разу, коли Ви бачитимете расового, сексуального, морального або політичного невдаху проти успішного, просунутого професіонала, Ісус діє з невдахою. Чому так?

Цей випадок, який ми розглядаємо сьогодні, не означає, що Бог відкинув Манасію. Яків переконує Йосипа: «Манасія отримає благословення. Але я хочу, щоб ти побачив, що Божі помисли протистоять помислам світу». Бог діє через людей, яких світ вважає невдахами. Божа благодать спливає через них. Чому? Тому що яскравим прикладом Божої дії у світі був єдиний

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

засновник однієї з найбільших релігій, який помер у ганьбі, відкинутий усіма, кого любив, у тому числі Його Батьком, і побитий у багнюці. Спасіння Ісуса Христа прийшло через поразку, бідність і відкинення. Чому?

Тому що Бог є пастирем. Якби Бог був *тільки* царем, його спасіння виглядало б так: «Ось закон. Виконуйте його – і будете жити». Але Він є пастирем, а ми – вівцями, тому Він повинен був прийти і виконати все *для* нас. Він робить це, посилаючи Ісуса Христа, щоб прожити життя, яке ми повинні були прожили, і померти смертю, якою ми повинні були померти, щоб прийняти покарання за наші гріхи. Це означає, що Боже спасіння прийшло в світ через слабкості та поразки. Ми приймаємо його у такий спосіб, який є протилежним до будь-якого іншого спасіння, що пропонують інші філософії чи релігії. Будь-яка інша філософія чи релігія каже: «Ось, як Ви повинні ставитися до Бога. Візьміть себе в руки. Будьте сильними. А потім каже: «Боже, прийми мене через те, що я зробив». А Євангеліє каже: «Визнавайте, що Ви – слабкі та кажіть: «Боже, Ти стався до мене так через те, що *Він* зробив».

Ось чому, як каже Уолтер Брюґеман: «Яків відмовляється змінити розміщення своїх рук… Яків відмовляється, тому що знає Бога, Який іде поряд із Розп'ятим і Який веде всіх відкинених, визнаючи їхнє первородство, заслуги і виправдання».[4]

Йосип усе ще думає, як світ, і хоче благословення для старшого сина. А Якову, нарешті, це минуло. Він дозволив нарешті Євангелію благодаті вплинути на те, як він сприймає соціальну реальність, класи, порядок народження – усе.

Для цього знадобилося багато часу. Яків переживав Божу благодать декілька років тому, але продовжував бути як Йосип. Він досі надавав перевагу вродливим, а не привабливим. Він досі любив дітей Рахилі більше, ніж дітей Лії. Але врешті-решт його осяяло. «Якщо я є грішником, спасенним чистою благодаттю, якщо я жодним чином не є кращим за людей, які *не* є спасенними, чи за тих, хто є спасенними, це повинно змінити те, як я дивлюся на всіх. Я не повинен поводитись зверхньо». Соціальна реальність для Якова змінилася, тому що він навчився дивитися на неї крізь Євангеліє благодаті.

5. Як світогляд благодаті може вплинути на Вашу соціальну реальність?

Ось два приклади.

Євангеліє та бідні. Якщо Євангеліє сформувало Ваш світогляд про соціальну реальність, то Ви не просто будете шкодувати бідних і співчувати їм, Ви будете поважати їх і служити разом із ними. Я колись знав деяких сильно вмотивованих віруючих середнього класу, які переїхали в бідну частину міста, щоб відкрити там безкоштовну медичну клініку. Вона була добре обладнаною, і в ній працювало доволі багато персоналу, але практично ніхто не приходив туди, щоб скористатися їхніми послугами. Коли вони вийшли, щоб запитати чому, люди в околицях казали: «Ви не питали нас, чого ми хотіли. Ви не залучали нас. Ви не включили нас у процес прийняття рішень. Чому?» Хоча ці

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

віруючі мали співчуття до бідних, вони не подумали про таке. Наше суспільство постійно говорить нам піклуватися про бідних. Не потрібно духовної зміни, щоб дбати про соціальну справедливість. Але тільки духовний досвід переміни може стримати Вас від почуття переваги над бідними, коли Ви зустрічаєте їх. Ви повинні дивитися на них як на рівних. Ви повинні побачити їх партнерами.

Євангеліє і знайомства. Декілька років тому хтось сказав: «Ви знаєте, неодружені християни в Церкві Спасителя насправді аж ніяк не відрізняються від усіх інших в Манхеттені. Більшість чоловіків Манхеттена не будуть починати стосунки з жінками, які мають надмірну вагу чи є непривабливими на вигляд, а жінки не розпочинатимуть зустрічатися з чоловіками, у яких немає успішної кар'єри. Церква нічим не відрізняється від світу».

Чому неодружений християнин не може будувати стосунки з кимось, хто має прекрасний характер і глибоку духовність, але не дуже круто чи красиво виглядає? Тому що через свою самооцінку він не може зустрічатися з кимось таким. Якщо це правда, то на чому ґрунтується Ваша самооцінка? Навіть якщо Ви є грішником, спасенним благодаттю, Ви не навчилися дивитися на соціальну реальність по-іншому. Бог не кладе своєї правої руки на більшу, талановитішу, старшу, худішу, гарнішу чи багатшу людину. У світі перші є першими, а останні – останніми, однак у Божому помислі перші будуть останніми, а останні – першими.

6. Прочитайте Буття 48:15–20. Яким чином Яків крізь призму благодаті бачить свою особисту реальність по-іншому?

Яків має плани для Манасії та Єфрема. Але він каже: «Бог не збирається дати вам таке життя, яке ви хочете. Бог не збирається робити так, як ви запланували. Бог змінить ваші плани». Йосип каже: «Батьку, ні-ні-ні», а Яків говорить: «Так».

Яків озирається на своє життя і говорить дивовижні слова у вірші 16. Він каже: «Бог, …що пасе мене, відколи існую аж до цього дня…» Погляньте на життя, яке було у Якова. Його виховував батько, який не любив його, що психологічно дуже сильно на нього вплинуло. Потім він двадцять років працював на Лавана, який маніпулював ним, використовував, обдурював і постійно обкрадав його. Він був змушений одружитися з жінкою, яку не любив. Хоча він врешті одружився з жінкою, яку кохав, вона померла в молодому віці під час пологів. І наостанок, через ревнощі радість його очей, Йосип, був проданий у рабство його синами. Вони збрехали Якову, сказавши, що той помер, тож Яків проводить останні двадцять років свого життя в постійній депресії. Після всього цього тепер він дивиться на своє життя і каже: «У кожен момент мого життя я був під опікою пастиря, який любив мене». Яків був професійним пастухом. Він знав, що пастухи завжди роблять усе найкраще для своїх овець, але вівці не завжди знають про це.

Служитель, який колись був професійним пастухом, сказав таке про пошук загубленої вівці: «Вівця є дурною твариною. Всім відомо, що вівці йдуть одна за одною і постійно збиваються зі шляху, чого не стається, наприклад,

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

із котами чи собаками. Але навіть тоді, коли їх знаходять, вони ніколи не радіють цьому. Вкрай важко загнати загублену вівцю і привести її додому, хіба що у Вас є собака, яка може налякати її. Загублена вівця кидається в різні боки, тож якщо навіть Ви знайдете її, Вам доведеться спочатку її спіймати, притиснути до землі, зв'язати її передні і задні ноги, покласти її на плечі й, силкуючись, віднести додому».[5]

Як Ви можете любите вівцю? Як Ви можете вберегти вівцю від смерті? Вам потрібно її схопити, притиснути до землі, зв'язати і силоміць затягнути додому. Вівця ніколи не відчуває любові, коли її люблять. Вівця ніколи не відчуває себе в безпеці, коли перебуває в безпеці. Яків знає про це і саме це так зворушує його, коли він застосовує порівняння про Бога, що пасе його ціле життя. Тієї ночі, коли він пережив Божу благодать, він не бачив Бога як лише царя, а себе – як людину. Він бачив себе як вівцю, яка потребувала всебічної допомоги, і Бога як пастиря. Тепер він може сказати: «В усі ті моменти, коли я думав, що Бог покинув мене, що Бог робив мені боляче чи неправильно чинив зі мною, *я* був неправий. Він завжди був моїм люблячим пастирем». Замість того, щоб казати: «Чому Бог допустив, щоб це і те сталося?», тепер, крізь призму Божої благодаті, Яків каже: «Хай буде воля Твоя». Через ці слова приходить неймовірний мир.

Коли Ви глянете на свою особисту реальність крізь призму Євангелія, то зрозумієте, що в історії світу Бог чинив свої спасенні діяння через поразку, страждання, біль і заплутані, незрозумілі, трагічні, складні ситуації – особливо у Христі. Невже тоді те, що іноді Він буде діяти так і у *Вашому* житті, не матиме сенсу? Він є пастирем, який веде Вас додому.

7. Яким чином те, що Яків переживає Божу благодать, віщує про повну благодать, яку ми маємо у Христі? Як ми можемо порівняти відповідь Якова?

У вірші 17 Яків звертається до «Ангела, що рятує мене від усього лихого». Слово, яке він використовує у значенні «рятує», є давньоєврейським словом *goel (ґоел)*, що означає «викупляти». Воно вживалося тоді, коли людина мала настільки великий борг, що не могла його повернути. У такому випадку Ви втрачали все і разом зі своєю сім'єю йшли в боргове рабство. *Ґоелом* називали родича, який приходив і зі своєї кишені сплачував борг, який Ви заборгували, завдяки чому викупляв Вас із рабства. Словами, що «Ангел Господній викупив мене», Яків мав би якось відчувати, що отримував благословення, яке не заслуговував, і що якимось чином Бог заплатив його борг. Він мав загальну духовну інтуїцію, що те, що Бог робив для нього, було такою високою особистою ціною, що доводило, що Бог любив його. Якимось чином Яків знав, що коли він був прибитий до землі, схоплений і зв'язаний, за всім тим стояв Пастир, який любив його.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

В Івана 10 Ісус говорить: «Я Пастир Добрий… і власне життя Я за вівці кладу» (вірші 14–15). Ісус є єдиним пастирем, який став жертовним ягням: «Оце Агнець Божий, що на Себе гріх світу бере!» (Івана 1:29) Ісус каже: «Я – Пастир Добрий. Я – сильний, Я – великий, Я є понад усім і є надзвичайно солодким. Ти можеш бути певний, що Я зроблю будь-що для тебе». Якщо ми запитаємо: «Звідки я можу знати? – Він відповість: «Тому що я *зробив* для тебе все. Ти можеш знати, що Я зроблю для тебе все, тому що Я вже це зробив. Я втратив Свою славу, Свого Батька, Своє життя, Я втратив усе, щоб не втратити тебе».

У світлі такої любові і благодаті ми повинні сказати: «Хай буде воля Твоя» – і отримати мир, який приходить від цих слів. Немає кращого способу поєднатися з Богом, ніж опинитися у якійсь жахливій ситуації, що змушує нас дійсно засумніватися в Божій любові, але все ж піти до Нього зі словами, з милості Божої: «Хай буде воля Твоя». Тереза Авільська, одна з великих вчителів Церкви про молитву, написала лист одній зі своїх черниць, яка зізналася їй: «Я не відчуваю близькості з Богом в молитві». Тереза писала цій сестрі: «Ми нарікаємо на відчуття сухості в молитві, але нам не потрібна жодна формула чи інша містика, щоб осягнути її. Прийміть хрест, який Ваш Наречений поніс на Своїх плечах і пам'ятайте, що ця близькість у молитві приходить від бажання виконувати Божу волю».[6]

Коли важко молитися, то замість того щоб казати: «Чому я не відчуваю Бога?», моліться в будь-якому випадку. Коли важко слухатися, все одно слухайтеся. Коли Ви відчуваєте, що Вас наче схопили і кинули до землі, кажіть: «Хай буде воля Твоя». Це приведе Вас до близькості, яку Ви ніколи не відчували, тому що Ви пізнаєте Його як Пастиря. Припустимо, що Вас зранили і Ви кажете: «Господи, я хочу, щоб Ти зцілив мене». Якщо не виглядає на те, що Ви зцілюєтеся, то щоб пройти це, залишається єдиний шлях – це сказати: «Боже, мабуть, Ти хочеш, щоб я був саме такою зараненою людиною, щоб робити у цьому світі такі речі, яких не міг би робити, якби не був зараненим. Що це за речі, Господи?» Єдиним способом пройти будь-яку важку життєву ситуацію є близькість. Слова: «Хай буде воля Твоя» є шляхом до близькості.

Вірити в Божу благодать як у принцип – це одне. А особисто пережити Божу благодать – це щось інше. Але дивитися на життя крізь Євангеліє і бачити все по-іншому через нього – це щось найвеличніше.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.

Для нотаток

[1] Про життя Йосипа розповідається у книзі «Життя у плюралістичному суспільстві».

[2] Derek Kidner, *Genesis (Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), pp. 171-172.

[3] Derek Kidner, p. 214.

[4] Walter Brueggemann, *Genesis (Брюґґеман «Буття»)* (Atlanta: John Knox Press, 1982).

[5] J. Douglas MacMillan, *The Lord Our Shepherd (Даґлас Макмілан «Господь — наш пастор»)* (Great Britain: Evangelical Press of Wales, 1992).

[6] Teresa of Avila, *The Interior Castle*, «The Second Mansions: Parts 14-15» (Тереза Авільська «Всередині замку», частина 14-15) (Forgotten Books, 1978), p. 34.

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Переклад українською мовою. Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо» – www.kraynebo.com.